This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

Philol 609.5

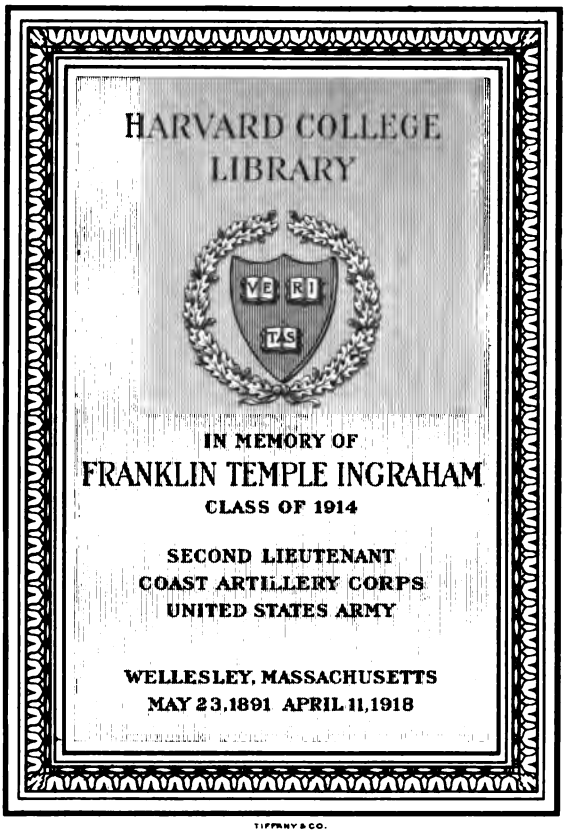
HARVARD COLLEGE
LIBRARY
VE RI
TAS
IN MEMORY OF
FRANKLIN TEMPLE INGRAHAM
CLASS OF 1914
SECOND LIEUTENANT
COAST ARTILLERY CORPS
UNITED STATES ARMY
WELLESLEY, MASSACHUSETTS
MAY 23,1891 APRIL 11,1918
TIFFANY & CO.

VERSLAGEN EN MEDEDEELINGEN

DER

KONINKLIJKE VLAAMSCHE ACADEMIE

VOOR

TAAL- EN LETTERKUNDE.

VERSLAGEN

EN

MEDEDEELINGEN

DER

KONINKLIJKE

VLAAMSCHE ACADEMIE

VOOR

TAAL- EN LETTERKUNDE.

Januari-Juni 1903.

GENT

A. SIFFER

Drukker der Koninklijke Vlaamsche Academie

1903

Philol 609.5

✓

HARVARD COLLEGE LIBRARY
INGRAHAM FUND
Dec 2, 1931

Zitting 21 Januari 1903.

Aanwezig de heeren Prayon-van Zuylen, bestuurder, Sermon, onderbestuurder, de Potter, bestendige secretaris;

de heeren Claeys, jhr. de Pauw, Gailliard, Alberdingk Thijm, Coopman, de Vos, Broeckaert, van Even, Bols, de Flou, Claes, jhr. de Gheldere, Simons, de Ceuleneer, Segers, de Vreese, werkende leden;

de heer Mac Leod, briefwisselend lid.

Door de heeren Daems, Janssens en Muyldermans is bericht gezonden dat zij niet kunnen aanwezig zijn.

De vergadering verneemt met genoegen uit den mond van den heer Claes dat de ziektetoestand van den heer Daems, die hem te Namen heeft bezocht, thans veel verbeterd is en dat dit achtbaar lid de hoop koestert de eerstkomende zitting te zullen kunnen bijwonen.

Na lezing en goedkeuring van het verslag over de vorige zitting wordt door den bestendigen secretaris de lijst medegedeeld der

AANGEBODEN BOEKEN.

Door de Regeering :

Le Régime foncier aux Colonies. Tome V.

Le Régime minier aux Colonies. Tome I.

Le Musée belge. Revue de philosophie classique. 1903, nr 1.

Bulletin bibliographique et pédagogique. 1902, nr 10.

Arbeidsblad. November, 1902.

Rapports annuels de l'inspection du travail. 1901.

Mémoires couronnés et autres publiés par l'Académie royale de Belgique, 4°. Tome LX et tome LXII.

Revue de l'Université de Bruxelles, 1902-1903, n° 3.

Bibliotheca belgica. CLVIIIe en CLIXe afleveringen.

Bibliographie nationale, 17e deel, 1e aflevering.

Rapport sur la situation de la Bibliothèque royale, par M. Ed. Fétis.

Revue sociale catholique, nr 3.

Bulletin des Commissions royales d'art et d'archéologie, 40e jaar, nrs 11 en 12.

Académie royale de Belgique. — Bulletin de la classe des Lettres et de la classe des Beaux-Arts. 1902, nr 11.

Bulletijn der Maatschappij van Geschied- en Oudheidkunde te Gent. 1902, nr 10.

Door den heer Gouverneur van Oost-Vlaanderen :

Officieele Processen-verbaal en stenographisch verslag der zittingen van den Provincieraad van Oost-Vlaanderen. 1902.

Door den heer Gust. de Vos :

Die Reghele der Sustere ende Broederen des hospitaels van Gheertsberghe. 1255.

Door de Académie royale d'archéologie de Belgique :

Bulletin. 1902, nr 8.

Door de Maatschappij der Antwerpsche Bibliophilen :

Synonymia latino teutonica (ex etymologico C. Kiliani deprompta), uitgegeven door E. SPANOGHE en J. VERCOUILLIE, 3e deel.

Door de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden :

Tijdschrift voor Nederlandsche Taal- en Letterkunde. 1901, de aflev. I-IV.

Handelingen en Mededeelingen. 1901-1902.

Levensbericht der afgestorven Medeleden. 1901-1902.

Door het Historisch Genootschap te Utrecht :

Bijdragen en Mededeelingen, 23e deel.

Brieven van Nicolaas van Reigersberch aan Hugo de Groot.

De laatstverschenen afleveringen van *Germania*, *Biekorf*, *de Student*, *de Tuinbode*, *de Vlaamsche Kunstbode*, *St.-Cassianusblad*, *het Katholiek Onderwijs*, *de Vlaamsche Kunstbode*.

Briefwisseling.

Mededeeling wordt gedaan van het afschrift des koninklijken besluits, de kiezing goedkeurende der heeren Prayon-van Zuylen en Sermon, respectievelijk als bestuurder en onderbestuurder der Academie voor het jaar 1903.

Dagorde.

De heer Bestuurder staat recht en houdt tot de vergadering de volgende toespraak :

Geachte Heeren en Medeleden,

Bij het aanvaarden van het verheven en gewichtig ambt, dat mij door U met zulk eene vleiende eenparigheid werd opgedragen en waarin het aan 's Lands Regeering behaagde mij te bevestigen, zal mijn eerste woord een woord zijn van dankbare hulde tot mijnen achtbaren voorganger gericht, tot den aftredenden Bestuurder, Prof. Dr. Julius Obrie. (*Toejuichingen*)

Voor U, leden der Koninklijke Vlaamsche Academie, die Dr. Obrie vanouds kent en hem sedert lange jaren aan het werk ziet, is het stellig niet noodig zijne vele verdiensten hier op te sommen; maar toch acht ik het niet overbodig er bij deze plechtige gelegenheid vluchtig op te wijzen, al was het alleen om ook elders te doen beseffen hoe en waarom wij den man hoogschatten.

Prof. Obrie is een der oudste leden van onze Academie. Bij de eerste kiezing, welke, kort na de stichting van ons korps, den 27 October 1886 geschiedde om de opengelaten plaatsen van werkend lid aan te vullen, was zijn naam een dergenen, die zegevierend uit de stembus kwamen. Meer dan zestien jaar zijn er sedertdien verloopen en ik overdrijf niet wanneer ik vaststel dat de heer Obrie, niet alleen door zijn gulhartig en rechtschapen karakter de warme genegenheid van al zijne collega's heeft weten te winnen, maar tevens, dank aan zijne veelomvattende geleerdheid en aan den voorbeeldigen ijver waarmede hij aan onze werkzaamheden onverpoosd deel neemt, in elk opzicht als een sieraad van onze Academie dient te worden beschouwd. Wij hebben hem overigens de grootste eer bewezen, die het in onze macht ligt aan een lid dezer instelling toe te kennen : voor het jaar 1901 hebben wij hem tot Onderbestuurder en voor 1902 tot Bestuurder gekozen. En ik hoef niet te herinneren op welke uitstekende wijze hij zich van de hem opgelegde taak heeft gekweten.

Toen de Bestendige Commissie voor Nieuwere Taal en Letteren in 1889 werd ingericht, was de heer Obrie als van zelf aangewezen om er deel van uit te maken. Hij vervulde er met dezelfde onderscheiding en tot tweemaal toe de ambten van ondervoorzitter en van voorzitter, en aan zijne knappe leiding was het grootelijks te danken dat de werkzaamheden der Commissie gestadig in ernst en in belangrijkheid toenamen.

Eveneens, in 1900 bij de stichting der Bestendige Commissie voor het Onderwijs der Nederlandsche Taal, werd Prof. Obrie tot lid en tot ondervoorzitter ervan gekozen. Thans bekleedt hij aldaar het voorzittersambt, een bewijs dat zijne kostbare medewerking door zijne medeleden naar waarde werd geschat.

Buiten de Academie heeft de heer Obrie eene lange en nuttige loopbaan afgelegd, die het verdiend is hier met breede trekken te schetsen.

Den 14 Augustus 1872 tot doctor in de rechten uitgeroepen, vestigde hij zich als advocaat te Gent. Edoch, reeds in 1876 trad hij in de magistratuur en werd tot vrederechter van het kanton Waarschoot benoemd. In 1885 werd hij tot rechter in de arrondissementsrechtbank te Dendermonde bevorderd en, vier jaar later, in dezelfde hoedanigheid naar Gent verplaatst. Eindelijk werd hij, in 1896, op voordracht van het Hof van Beroep en van den Provincieraad tot ondervoorzitter der Gentsche rechtbank aangesteld. Wij hebben de eer in ons midden het hoofd van het Parket voor beide Vlaanderen te zien : de heer Procureur-generaal de Pauw kan beter dan wie ook getuigen hoe stipt en gewetensvol Dr. Obrie als magistraat zijne plichten nakwam en hoe hij tegelijk het vertrouwen van zijne oversten en de vriendschappelijke achting zijner collega's genoot. (De heer DE PAUW : *Zeker ! — Toejuichingen*)

Intusschen had zich de heer Obrie door zijne

merkwaardige bijdragen betreffende de Nederlandsche rechtstaal op dat gebied eenen naam verworven en niemand verwonderde het toen de Regeering hem in 1890 gelastte het strafrecht in onze taal aan de Hoogeschool te Luik te gaan doceeren. De uitmuntende wijze waarop hij die taak vervulde, deed bij velen den wensch ontstaan dat hij voorgoed aan het hooger onderwijs zou blijven gehecht. Aan dien wensch werd voldaan : in Maart 1897 werd Dr. Obrie als magistraat eervol ontslagen en tot hoogleeraar in de rechten ter Universiteit van Gent benoemd.

Ziedaar, in 't kort Prof. Obrie's verleden. Daar is echter nog een punt, dat ik niet mag vergeten en waarop ik integendeel met bijzonder welgevallen meen te moeten drukken, namelijk het hoogst verdienstelijk aandeel van onzen vriend in de Vlaamsche Beweging.

Wij zijn hier, Goddank! in geene vergadering waar Vlamingen alleen geduld worden op voorwaarde dat zij hun vaandel in hunnen zak steken en hunne Vlaamsche overtuiging aan de deur laten. De Koninklijke Vlaamsche Academie moge, zooals een Gentsch blad er dezer dagen nog vrij onhebbelijk op pochte, « binnen en buiten ons land oneindig minder gezag bezitten » dan oudere en rijkere instellingen, waar men de wetenschap uitsluitend door middel van het Fransch beoefent en waar de weinige Vlaamsche leden naar verkiezen Fransch mogen spreken of in 't Vlaamsch .... zwijgen.

Wij zijn hier allen in elk geval trouwe Vlamingen, die voor de zaak des Vaderlands niet enkel in de buitenwereld, maar in den schoot zelven onzer Academie naar vermogen ijveren en van die Academie den stevigen dijk maakten, die den Vlaamschen akker beschut. Daarom ook zijn er ratten, die aan dien dijk sedert zestien jaar gedurig knagen. Maar hij is hun te sterk! Te vergeefs hebben zij hunne tanden versleten! (*Gelach en toejuichingen*)

Welnu, niemand is er, die beter dan Prof. Obrie heeft begrepen en met woord en daad bewezen dat het voor ons, Vlaamschgezinden, de eerste plicht blijft de rechten van ons volk altijd en overal geldend te maken en dien plicht onverzettelijk te vervullen zonder op vriend noch op vijand te letten. Als advocaat, toen hij met Albert Fredericq de Vlaamsche Conferentie der Gentsche Balie stichtte en het adres deed teekenen, dat de stemming der wet van 19 Augustus 1873 besliste; als magistraat, toen hij, in weerwil van geheime en zelfs van openlijke tegenkanting, de rechten onzer taal stipt deed eerbiedigen; als burger, daar hij in de Vlaamsche maatschappijen en strijdinrichtingen aan niets vreemd bleef dat de belangen van onzen stam raakte; als lid der Academie, toen hij ons den weg wees, dien wij dienden te bewandelen, en ons door zijn eigen voorbeeld aanmoedigde en aanwakkerde, kortom, op ieder oogenblik en op elke plaats handelde hij onveranderlijk zooals het eenen Vlaming van het echte deeg past. Dát kan ik zelf getuigen; want

sedert dertig jaar strijd ik aan zijne zijde. Tot dezelfde staatkundige richting behooren wij niet en ik vrees dat onze wederzijdsche idealen van elkander nog al verschillen. Maar wanneer het huis in brand staat, is het oogenblik slecht gekozen om over het stoffeeren der salons te redetwisten : eerst en vooral het vuur te blusschen, ziedaar wat waarlijk dringend is; het overige zal zich later wel schikken. Die waarheid heeft de heer Obrie altijd erkend en verkondigd en daarom is het dat hij bij alle Vlamingen zoo hoog staat aangeteekend, bij allen althans, die het heil van Volk en Vaderland boven bekrompen partijbelangen stellen.

Onzen aftredenden Bestuurder begroet ik dus in uw aller naam en ik druk de hoop uit dat het aan de Academie zal gegund worden hem nog menig jaar in haren schoot te bezitten! (*Toejuichingen*)

Aan den nieuwgekozen Onderbestuurder, den heer Hendrik Sermon, roep ik nu van ganscher harte het welkom toe. Briefwisselend lid sedert 1887 en in 1891 tot werkend lid benoemd, heeft hij eene ongemeene bedrijvigheid aan den dag gelegd, zooals genoeg blijkt uit de vele verdienstvolle bijdragen van zijne hand, welke onze uitgaven tot sieraad strekken. De man zelf heeft zich bij ons allen in hooge mate bemind gemaakt en ook in hem erken ik met vreugde eenen kloeken kamper voor Vlaanderen's zaak. Ik twijfel niet of hij zich in alle opzichten uwer keuze waardig zal toonen. (*Toejuichingen*)

Wat mij zelven betreft, geachte Heeren en

Medeleden, ik kan maar herhalen wat ik U vóór twee maanden verklaarde, toen mij de uitslag der kiezing werd medegedeeld. Door het nieuwe blijk van vertrouwen en van waardeering waarmede de Academie mij heeft vereerd, voel ik mij innig getroffen en ik hoef hier nauwelijks bij te voegen dat ik eerlijk en rechtzinnig mijn best doen zal om het spoor mijner voorgangers trouw te drukken en mijne zending tot uw aller voldoening te vervullen. Met het oog op dat doel reken ik op den welwillenden bijstand van al mijne collega's en inzonderheid op de krachtdadige medewerking van den heer Onderbestuurder Sermon en van onzen onvermoeibaren Secretaris, den heer Frans de Potter. (*Toejuichingen*)

Met de uitdrukking van dien hoopvollen wensch zou ik deze toespraak gaarne willen besluiten. Ongelukkig berust nog op mij de smartelijke plicht uw tolk te wezen bij het uitdrukken der gevoelens van diepen rouw, welke het vroegtijdig afsterven van Julius Vuylsteke bij alle rechtgeaarde Vlamingen zonder onderscheid van kleur heeft verwekt, gevoelens van oprecht leedwezen en niet minder algemeen dan degenen, overal ten onzent uitgelokt, toen, in het tegenovergestelde kamp, Guido Gezelle in vrede ontsliep. Jammer maar dat er van zekere zijde even onhandige als onkiesche pogingen worden aangewend om Vuylsteke's verdwijning uit te buiten en op zijn graf de trommel te slaan ter opvijzeling van eene groep, die ons gaarne zou diets maken dat zij de Vlaamschgezindheid, de wetenschap en alle mogelijke burgerlijke deugden uitsluitend in pacht houdt.

In mijn bestek valt het niet de lange en in menig opzicht zoo aangrijpende levensbaan van den betreurden overledene hier te schetsen. De mij gestelde palen laten mij enkel toe met eenige volzinnen de belangrijkheid van zijne rol als schrijver en als Vlaamsche voorvechter te doen uitschijnen.

Als schrijver, en bepaaldelijk als dichter, heeft Julius Vuylsteke betrekkelijk weinig geleverd, want zijne letterkundige loopbaan was van korten duur en eindigde meer dan dertig jaar geleden. Maar wat wij van hem bezitten volstaat om zijnen naam te vereeuwigen. In hetgeen de kleingeestige laatdunkendheid van eenen Hollandschen pedant, die noch hem noch ons begreep, minachtend afwees als « politieke snorkerijtjes van eenen Vlaamschen brekebeen, van eenen saaien mododichter uit het jaar '60, » erkennen wij de ziel zelve van het Vlaamsche volk, de driften en hartstochten, die onze gansche natuur beheerschen, de idealen waar wij naar streven. Van daar ook Vuylsteke's grenzelooze invloed op de gemoederen van zijne jeugdige partijgenooten. Voor hen was hij in den volsten zin van het woord wat Guido Gezelle en Albrecht Rodenbach onder het katholiek studentenvolk waren, een leider en een leermeester, men zou haast zeggen een afgod. Hij is de dichter geweest van het studentenleven, de bitsige en toch gemoedelijke en begeesterende tolk van al wat die jongelingen het harte doet kloppen, de Vlaamsche Tyrteus, wiens gloedvolle zangen aan eene heele reeks elkander opvolgende studentengeslachten de

liefde voor Vaderland en Vrijheid hebben ingeblazen Aandoenlijk is het te vernemen dat heden nog in het door hem in 1852 gestichte Taalminnend Studenten-Genootschap *'t Zal wel gaan* bij den aanvang van elke zitting een van 's meesters gedichten, het « Evangelie van den dag, » met liefdevollen eerbied telkens wordt afgelezen.

En wat gezegd van Vuylsteke's aandeel in de Vlaamsche Beweging? In den *Nazang* van zijn *Studentenleven* had hij het plechtig beloofd :

Hoe 't ga, waar 't slechts te strijden geldt
voor vaderland en vrijheid,
voor Vlaandrens heil, voor Neêrlands eer,
dáár vindt ge mij in de nabijheid!

En de belofte werd glansrijk gehouden. Gedurende vijftig jaar is het behartigen van onzen Taalstrijd, is de zedelijke en stoffelijke opbeuring van ons volk de grootsche taak geweest waaraan Vuylsteke zijn leven wijdde. Dat hij zich somwijlen vergiste was niet verbazend : niemand immers is onfeilbaar. En trouwens is het genoeg bekend dat wanneer hij nu en dan aan het verkeerde zeel trok, zulks doorgaans te wijten was aan de drukking van slechte raadgevers, die hem omringden en zijn ingeboren pessimisme, zijn gebrek aan zelfvertrouwen behendig misbruikten om hem op eenen weg te duwen, dien hij, aan zichzelven overgelaten, mogelijk nooit zou ingeslagen hebben. Diep te bejammeren is het dat onverdiende tegenspoed en

een ongelukkige samenloop van omstandigheden hem niet toelieten op een ruimer tooneel de plaats in te nemen, waarvoor hij geschapen was, en zich tevens aan den verderfelijken invloed te onttrekken van de sluwe Mephisto's, die zich aan dien Vlaamschen Faust hadden vastgeklampt.

Wat er van zij, en hoe men enkele incidenten in Vuylsteke's leven ook beoordeele, één punt blijft buiten kijf, namelijk dat hij aan de Vlaamsche zaak onschatbare diensten heeft bewezen. En niet minder vast staat het dat hij daarbij blijken gaf, niet alleen van eene begaafdheid, welke niemand betwist, maar tevens van eenen moed, van eene rechtschapenheid en van eene persoonlijke onbaatzuchtigheid, die de bewondering van zijne tegenstanders zelven afdwongen. En — indien ik hier mijnen persoon te berde mag brengen — het worde mij veroorloofd te herinneren dat, alhoewel ik mij meer dan eens op Vlaamsch gebied van Vuylsteke meende te moeten afscheiden, de gevoelens van achting en van vriendschap, die ik reeds als student voor hem koesterde, onverzwakt bleven bestaan, ja mij is het een innig genoegen te kunnen verklaren dat die voorbijgaande wolken sedert jaren verdwenen waren, dat wij weer met elkander op denzelfden voet als vroeger omgingen en dat de laatste woorden, die ik met hem in November l.l. na de bestuurszitting van den tak Gent van het Algemeen Nederlandsch Verbond wisselde, woorden waren van wederzijdsche genegenheid en waardeering.

Ik houd mij overtuigd, geachte Heeren en Medeleden, dat Gij met mij instemt en dat de Koninklijke Vlaamsche Academie ten volle beseft wat een zwaar en grievend verlies de vaderlandsche letteren en de Vlaamsche Beweging hebben geleden.

De Vlamingen echter moeten voor hunne dooden iets anders over hebben dan nutteloos geween en ijdele lofspraak. De beste hulde, die wij aan onze gevallen leiders en medestrijders, aan eenen Vuylsteke zoowel als aan eenen Gezelle, kunnen bewijzen, is het door hen begonnen werk naar behooren voort te zetten. Dat wil niet zeggen dat wij hun voorbeeld slaafs moeten navolgen en zelfs waar zij mogelijk den bal missloegen en fouten begingen, in dezelfde dwalingen vervallen of volharden : het beteekent alleen dat wij het heilig doel, dat zij betrachtten, op onze beurt moeten pogen te bereiken. Laat ons dus met onwrikbare standvastigheid recht door zee naar dat doel stevenen ; laat ons voor het verleidelijk gezang der sirenen, zelfs wanneer zij in het Vlaamsch kweelen, onverbiddelijk onze ooren stoppen en, om te beginnen, niet vergeten dat er thans eene dringende hervorming is, waarvan de geheele toekomst van ons volk afhangt en die dus op geene schijnheilige fopperij mag uitloopen, namelijk de **vervlaamsching der Gentsche Hoogeschool !** (*Toejuichingen*)

—

De heer Bestuurder geeft kennis van een schrijven namens den heer Minister van Landbouw en Schoone Kunsten, ontvangst meldende van den brief, waarbij de Academie verzoekt ook eenen Vlaamschen officieëlen tekst te willen geven aan de *Pharmacopea belgica*. Namens den heer Minister wordt verzekerd dat het punt in quaestie het voorwerp zal zijn van een oplettend onderzoek.

De brief is in het Fransch opgesteld. Er zal den heer Minister worden verzocht, zijne onderhoorige beambten te herinneren aan de wet, die voorschrijft dat op in 't Vlaamsch geschreven brieven een antwoord in dezelfde taal gegeven worde.

—

De heer Broeckaert vraagt het woord. Hij deelt mede dat in de 's middags gehouden zitting der Commissie voor Geschiedenis, Bio- en Bibliographie door den heer Bols lezing is gedaan van eene toespraak aan den heer van Even, welke de Leden dier Commissie verlangen in deze algemeene vergadering opnieuw te laten voordragen. Door den heer Bestuurder wordt daarop het woord verleend aan den heer Bols, die zich volgenderwijze uitdrukt :

Mijne Heeren,

Den 14 Januari 1853 (dus sedert 8 dagen is 't eene halve eeuw geleden) werd M. Edward van Even archivaris benoemd der stad Leuven. Wij weten het, Mijne Heeren, — omdat wij de nederigheid van M. van Even kennen, — ons hooggeacht

medelid heeft eenen afschrik van alle, vooral van openbare lofbetuiging, en daarom ook werd den 6 December 1901 zijne tachtigste verjaring hier in de Academie zoo gemeend en gemoedelijk het kon, maar toch zonder gerucht en, gelijk men zegt, « onder ons » gevierd.

Nu, hoe noô onze vriend zijnen lof ook hoort spreken, een enkel woordeken van mijnentwege neme hij vandaag met zijne gewone welwillendheid aan. Wij zijn hier toch weer « onder ons », en zulke omstandigheid gansch zwijgend laten voorbijgaan, neen, dat kon ik, in 't bijzonder noch als Voorzitter dezer Commissie, noch als halve Leuvenaar, volstrekt niet over mijn hert krijgen.

Met zulke omstandigheid, zeg ik.

Immers, 50 jaren archivaris is reeds op zijn eigen eene heugelijke, eene buitengewone gebeurtenis; maar als die archivaris een man is zooals Edward van Even, die zijn ambt met eene weergalooze toewijding en liefde voor zijne geboortestad vervuld heeft en de schoone vruchten van zijne schrandere en onverpoosde opsporingen in een monumenteel werk over Leuven heeft ten toon gespreid; als die archivaris terzelfdertijd een schrijver is welke op het breedere veld van 's lands geschiedenis tijdens zulk lang leven van arbeid onschatbare diensten bewees; als die man ook een Vlaamsch geleerde is, een Vlaamsch taalbeoefenaar, een verheerlijker van onze oude Vlaamsche schrijvers, van onze oude Vlaamsche kunstenaars, zelf een

uitgelezen kunstkenner, en een collega in onze Academie, en ja een medelid van deze Commissie, wier ganschen werkkring van vaderlandsche geschied- en oudheidkunde, Vlaamsche kunst, Bio- en Bibliographie hij met luister heeft doorwrocht, — dan, geachte en geliefde jubilaris, moogt gij, als 't u belieft, niet kwalijk nemen dat ik het als eene onverzuimelijke en tevens aangename plicht aanzie van, ten minste in de stille intimiteit dezer vriendenvergadering, met een enkel woord mijne stem te voegen bij de stem uwer jubelvierders van Leuven, u, in naam van mijne collega's dezer Commissie, onzen oprechten gelukwensch aan te bieden, u te bedanken voor uwe diensten bewezen aan onze geschiedenis, onze taal en kunst, en u te zeggen hoe fier en gelukkig wij zijn iemand in ons midden te bezitten die voor zijne wetenschap en kennis wordt hooggeschat, en voor zijnen vriendelijken omgang en lieftallige inborst uit ganscher herte bemind.

Dierbare collega, die sedert eenige dagen uw 82ste jaar ingetreden zijt, uw struische lichaamsbouw, uw blijvende gezondheidsblos, uwe onverminderde helderheid van geest en uw altijd getrouw geheugen laten ons verhopen dat gij nog lange jaren aan de achting en liefde van uwe medeburgers en van ons, uwe medeleden dezer Academie, zult bewaard blijven. Worde die hoop vervuld!

J. BOLS.

De heer Bestuurder zegt gelukkig te zijn te mogen vaststellen dat de heer van Even, niettegenstaande zijnen hoogen ouderdom, nog met volle helderheid van geest, in goede gezondheid, met onbezweken ijver de zittingen der Academie bijwoont, waarover hij hem dank zegt en geluk wenscht. Wij allen, zoo besluit de heer Bestuurder, beamen de hoop, door den heer Bols zoo gemoedelijk uitgedrukt. (*Toejuichingen.*)

De heer van Even spreekt zijnen dank uit aan den heer Bols, en aan de gansche vergadering, voor de vriendelijke toespraak en de wenschen, daarbij uitgedrukt. Hij durft hopen nog niet zoo spoedig belet te zullen zijn de zittingen der Academie, waar hij niets dan oprechte vrienden vindt, te zullen lkunnen bijwonen, en belooft tot het laatste zijns evens, zooveel in zijn vermogen ligt, de instelling ten dienste te zullen staan. (*Toejuichingen.*)

—

Tot leden van de Rekendienstcommissie voor 1903 worden benoemd de heeren Claeys, jhr. de Pauw en de Ceuleneer.

Geen der leden het woord nog vragende, verklaart de heer Bestuurder de zitting geheven.

Zitting van 18 Februari 1903.

Aanwezig de heeren Prayon-van Zuylen, bestuurder, Sermon, onderbestuurder, de Potter, bestendige secretaris;

de heeren Claeys, jhr. de Pauw, Gailliard, Alberdingk Thijm, Daems, Obrie, Coopman, de Vos, Broeckaert, van Even, Coremans, Bols, de Flou, Claes, Janssens, jhr. de Gheldere, Simons, de Ceuleneer, Segers, de Vreese, werkende leden;

de heeren Mac Leod en Muyldermans, briefwisselende leden.

Na lezing en goedkeuring van het verslag over de voorgaande zitting legt de bestendige secretaris de lijst neder der

AANGEBODEN BOEKEN.

Door de Regeering :

Bulletin de l'Agriculture 1902, nr 8.

Wallonia, 10e jaar, nr 12.

De Taalstrijd hier en elders, 1903, 1e aflev.

Revue sociale catholique, 1903, nr 4.

Académie de Belgique. Bulletin de la classe des Lettres, 1902, nr 12. — *Annuaire*, 1903.

Revue de l'Université de Bruxelles, 1902-1903, nrs 4-5.

Bibliographie de Belgique, 1902, nrs 23-24. — 1903, nrs 1-3. — Idem. *Bulletin mensuel des sommaires des Périodiques*, 1902, nrs 11 en 12; 1903, nr 1. — *Tables.*

Bulletin bibliographique du Musée belge, 1903, nr 5.

Arbeidsblad, 1902, nr 12.

Door den heer D. CLAES :

Humoristische schets van de regeering van Willem I in de Vereenigde Nederlanden. Hasselt, 1903.

Door den heer Dr. IS. BAUWENS :

Mijn Traanfistel, 1902.

Door den heer J. MUYLDERMANS :

De hervorming der programma's.

Door den heer EUG. LEËN :

In de Steppe, van MAX GORKI.

Door de Société d'Emulation pour l'étude de l'histoire et des antiquités de la Flandre :

Annales, 1901, nr 4. 1902, nr 6. Id.

Door de Maatschappij der Antwerpsche Bibliophilen :

Synonymia latino-teutonica (ex etymologico C. Kiliani deprompta, 3e deel.

Door de heeren P.-J. BLOK en P.-L. MULLER :

Bijdragen voor vaderlandsche geschiedenis en oudheidkunde, 4e reeks, 3e deel, 1e aflev.

Door den heer P.-J. GOETSCHALCKX :

Bijdragen tot de geschiedenis, bijzonderlijk van het hertogdom Brabant, 2e jaar, nrs 1 en 2.

De laatstverschenen afleveringen van *Biekorf, de Vlaamsche Kunstbode, de Tuinbouw, St.-Cassianusblad, het Katholiek Onderwijs.*

—

De heer Bestuurder verleent het woord aan den Bestendigen Secretaris om mededeeling te doen van een schrijven des heeren Ministers van Binnenlandsche Zaken en Openbaar Onderwijs, bericht gevende dat bij acte, verleden op 16 Januari 1902, voor Mr. van de Zanden, notaris te Antwerpen, de eerw. heer Jan van de Ven. priester van het Gezelschap Jezus, wonende te Aalst, verklaard heeft gift te doen onder de levenden aan den Belgischen Staat, ten behoeve van de Koninklijke Vlaamsche Academie voor Taal- en Letterkunde, van eene nominale hoofdsom van twintig duizend frank, ingeschreven ten name van den heer van de Ven op het Grootboek der Openbare Schuld van België, rent drie ten honderd, eerste reeks, zijnde zes honderd frank, te halfjaarlijksche vervaldagen van 1n Januari en 1n Juli, met alle intresten in het vervolg te vervallen, te rekenen van 1n Januari 1903.

Deze gift wordt gedaan onder de uitdrukkelijke voorwaarde dat de Koninklijke Vlaamsche Academie de intresten dezer inschrijving uitsluitend zal

gebruiken tot bevordering der Nederlandsche taal en wetenschap, inzonderheid door het uitgeven in deze taal van nieuwe werken over natuur- en geneeskundige wetenschappen, over rechtsgeleerdheid en over het vak van den ingenieur. De stichting uit deze gift te spruiten, zal den naam dragen van « *Stichting van de Ven-Heremans* ». (*Levendige toejuichingen.*)

De heer Bestuurder zegt dat het Bureel, na mededeeling van dit stuk, dadelijk den heer van de Ven den dank der Academie heeft betuigd.

Na eene mededeeling betreffende de stichting, door den heer Obrie, strekkende om vast te stellen dat aan de voorwaarden, door den stichter gesteld, hoegenaamd niets mag gewijzigd worden, beslist de vergadering den heer Minister bericht te geven dat de Academie de stichting erkentelijk aanvaardt, onder de voorwaarden door den Gever gesteld, voorwaarden welke de Academie stipt zal naleven.

—

Mededeeling wordt gedaan van eenen brief, namens het Ministerie van Landbouw en Schoone Kunsten, ten antwoorde op het schrijven der Koninklijke Vlaamsche Academie betreffende eenen officieelen Vlaamschen tekst voor *Pharmacopea belgica.* — De heer Minister meldt dat het antwoord eerst bij vergissing in het Fransch was opgesteld.

—

De heer Bestuurder staat recht en houdt tot de vergadering de volgende toespraak :

Geachte Heeren en Medeleden,

Een nieuwe slag heeft ons gemeenschappelijk Vaderland getroffen, ons Vaderland in den breederen zin, dus Noord- en Zuid-Nederland. Dr. H. J.-A.-M. Schaepman, ons hooggeschat buitenlandsch eerelid, is den 21 Januari 1903 te Rome overleden. Hij was pas in zijn negen-en-vijftigste jaar en zij, die zich den forschgebouwden, van gezonden levenslust blakenden man herinneren, hadden stellig niet verwacht dat hij zoo vroegtijdig door den dood zou worden weggerukt.

Aan Uwen Bestuurder komt het niet toe op dit oogenblik de lange en schitterende loopbaan te beschrijven van hem, wiens naam als dichter, als redenaar, als volksleider en als staatsman met goudene letters in de geschiedenis der Nederlanden blijvend zal prijken. Die taak zal op tijd en stond naar behooren vervuld worden door dengene aan wien de Academie dien vereerenden last zal opdragen.

Het worde mij echter toegelaten op één enkel punt te drukken, namelijk op het voor ons zoo gewichtig feit dat Schaepman tot het getal behoorde der gelukkig allengs talrijker wordende Noord-Nederlanders, welke met de vroegere zelfzucht en bekrompen vooroordeelen afbreken en ook voor het arme Vlaanderen een warm plaatsje in hun hart hebben ingeruimd. Daarvan heeft hij ons meer dan één afdoend bewijs gegeven.

Sedert dertig jaar was Schaepman een trouw bezoeker der Nederlandsche Taalcongressen, aan

de werkzaamheden waarvan hij een glansrijk aandeel nam en waarop hij herhaaldelijk de Nederlandsche Regeering vertegenwoordigde. Zijne buitengewone welsprekendheid, zijn persoonlijk gezag en niet minder de innemende hartelijkheid waarmede hij iedereen bejegende, gaven hem daar eenen invloed, die ons te stade kwam toen hij, zooals te Gent in 1891, het goede recht der Vlamingen met klank verdedigde. Zulke dingen, indien ik eene uitdrukking uit onze gemeenzame Vlaamsche omgangstaal mag gebruiken, vallen hier op geenen blauwen steen. Men verwijt soms aan de Vlamingen dat zij kitteloorig en opvliegend zijn en bij de minste beleediging in woede ontschieten. 't Is mogelijk; maar nergens ook wordt een blijk van eerlijke deelneming in ons streven, vooral wanneer het van eenen Noorderbroeder komt, met inniger dankbaarheid onthaald en onthouden.

Schaepman was eveneens een beproefde vriend der Koninklijke Vlaamsche Academie, waarvan hij het eere-lidmaatschap met oprechte voldoening had aanvaard. Het was ons gegund hem op eene onzer plechtige vergaderingen te zien en zij, die de openbare zitting van 27 Juni 1900 hebben bijgewoond, zullen niet gauw den indruk vergeten door zijn meesleepend woord op het uitgelezen publiek en op de leden zelven der Academie te wege gebracht.

Telde Schaepman in Noord en Zuid talrijke vrienden en bewonderaars, aan vijanden, bittere, nijdige vijanden ontbrak het hem evenmin, zoowel

op literarisch als op staatkundig gebied. Het *genus irritabile vatum* kon aan den dichter niet vergeven dat zijne prachtige poëzie het gezeur en gezeever van menigen in zelfbewondering verslonden rijmelaar zoo ellendig flauw deed uitschijnen; en zijne politieke tegenstanders was het een doorn in den voet, niet alleen dat hij hun keer op keer grievende nederlagen toebracht, maar nog meer dat in het land waar het Dordsche Calvinisme eeuwenlang den staf zwaaide, eene der hoofdrollen op het staatstooneel thans door eenen Roomschen priester zegevierend in beslag werd genomen.

Geen wonder dus dat de man, die door zijn vlekkeloos leven zoowel als door zijne begaafdheid niets dan eerbied hadde moeten verwekken, ongelooflijk lage aanvallen te verduren had. Een staaltje daarvan geeft ons een Vlaamsch liberaal weekblad, dat ons herinnert hoe de « onverbiddelijke realist » Frans Netscher in de *Hollandsche Revue* nog geene vier jaar geleden Dr. Schaepman durfde beschrijven « met het champagneschuim op de lippen en het succulante vet nog aan de kin. » Het komt mij voor dat Hollandsche realisten, zelfs wanneer zij « onverbiddelijk » zijn, het gebruik der servetten even weinig kennen als de spelling en den zin der Fransche woorden waarmede zij op goed valle 't uit hunne schriften zoo gaarne doorspekken (1). En ik

(1) *Succulant* is een vermakelijk barbarisme. In 't Fransch beteekent *succulent (= qui est plein de suc, de jus)* omtrent

vind ook dat bedoeld blad, hetwelk overigens aan Dr. Schaepman eenen welverdienden lof toezwaait, de aangehaalde ontboezeming ietwat strenger hadde mogen beoordeelen, instede van ons te laten verstaan dat zij eenigszins gewettigd was door Schaepman's uiterlijk, wien zijne « gezonde bolle blozende tronie (sic) », volgens den gazetteschrijver, het voorkomen gaf van eenen « vleeschelijken scepticus. » Dat komt er van als een priester zich gezellig, verdraagzaam en opgeruimd durft toonen : Jan Salie en Mijnheer Droogstoppel hebben daar geenen vrede mee.

Ik geloof niet dat Schaepman aan dergelijke dingen meer belang hechtte dan zij wel verdienen. De man toch, al was hij mogelijk geen asceet en zekerlijk geen heilige fijmelaar, bleef aan zijne kerk en aan zijnen godsdienst van ganscher harte toegedaan en vervulde de plichten, welke zij hem oplegden, met eene liefdevolle geestdrift, waarvan zijn gansche leven kan getuigen, en die — men moge zijne overtuiging deelen of niet — recht heeft op de waardeerende bewondering van alle edeldenkenden.

In dat opzicht, evenals in menig ander, is er niemand met wien men Schaepman beter kan verge-

---

hetzelfde als het Nederlandsch *sappig*. Dus : *un rôti succulent, des mets succulents*, enz., maar niet *de la graisse succulente*, daar zoo iets onzin is. Dat men *succulent* en niet *succulant* schrijft, spreekt van zelf : er bestaat immers geen werkwoord *succuler*, waarvan *succulant* het tegenwoordig deelwoord zou wezen, als b. v. *amusant* van *amuser*.

lijken dan met den grooten Ier Daniel O'Connell. Beiden toch bezaten in hooge mate die lichamelijke gaven, welke den typischen volksleider kenmerken : eene athletische gestalte, eene forsche en toch welluidende stem, een sprekend gelaat; en daarmede gepaard eene uitbundige natuur, eenen overvloed van hetgeen de Engelschen zoo pittig *animal spirits* heeten, de kunst om den toehoorder te betooveren en zijn hart te winnen. Beiden waren onovertroffene redenaars, uitstekende geleerden, doorslepen politiekers, die de zaak van hun volk en de belangen hunner geloofsgenooten met onvermoeiden ijver en bewonderenswaardige toewijding verdedigden. Beiden waren dichters in den echten zin van het woord, want al heeft O'Connell nooit verzen geschreven, uit zijne prozawerken straalt niet minder ware poëzie dan uit de zangen van onzen Schaepman. Beiden eindelijk waren trouwe zonen van hunne kerk, die zij met eene diepgevoelde, bijna hartstochtelijke liefde beminden.....

Men weet dat O'Connell, toen hij zijn einde voelde naderen, het vurig verlangen uitdrukte, eer hij stierf, Rome te zien. Hij begaf zich op weg; maar het werd hem niet gegund zijn doel te bereiken. Te Genua bezweek hij en alleen zijn hart mocht, zooals hij het bevolen had, naar de Eeuwige Stad worden gedragen.

Schaepman was gelukkiger. In dat Rome, dat hij zoo innig lief had en herhaaldelijk reeds had bezocht, trof hem de dood. Zeker is het voor hem

een troost geweest op dien geheiligden grond de oogen te mogen sluiten en de eeuwige rust in te gaan.

Vrede zij met hem! Het volk van Noord en Zuid zal zijn aandenken in eere houden! (*Toejuichingen.*)

Op voordracht van den heer Bestuurder wordt de heer Sermon aangewezen om de levensschets van het afgestorven lid op te stellen voor het *Jaarboek* van 1904.

De heer Sermon verklaart die taak te willen aanvaarden.

Dagorde.

LETTERKUNDIGE WEDSTRIJDEN.

De Academie heeft ontvangen :

Ten antwoorde op de eerste prijsvraag voor dit jaar : *Een vergelijkende klank- en vormleer der verschillende Middelvlaamsche dialecten* (*Vlaanderen en Fransch Vlaanderen*), één handschrift, met kenspreuk : *Tenax.*

Ten antwoorde op den buitengewonen wedstrijd : *Een zoo volledig mogelijk Idioticon van het Zuiden van Oost-Vlaanderen*, één hs. met kenspreuk : *Niet en klinkt soetere Als de tale van moedere.*

Worden benoemd ter beoordeeling van beide verhandelingen : voor de eerste, de heeren W. de

Vreese, de Flou en Gailliard; voor de tweede, de heeren Coopman, Broeckaert en Janssens.

Namens de Commissie voor Nieuwere Taal- en Letterkunde stelt de heer Coopman voor, dat de redevoering over *De nieuwere richting in de Vlaamsche Letterkunde*, uitgesproken door den heer Mr. A. Prayon-van Zuylen in de morgenvergadering dier afdeeling, opgenomen worde in de *Verslagen en Mededeelingen*. — Aangenomen.

—

Thans komt in bespreking het voorstel, in de vorige zitting neergelegd door de heeren Coopman, de Vos, de Vreese, Obrie en Prayon-van Zuylen betreffende de herziening der *Wetten*.

De heer Bestuurder, vooraleer de bespreking te openen, meent de aandacht der vergadering op de beteekenis van het voorstel te moeten vestigen. Er wordt niet gevraagd dat de Academie *hic et nunc* zou beslissen of hare wetten ja dan neen dienen gewijzigd te worden. Die vraag blijft volstrekt voorbehouden. Wat men verlangt is eenvoudig dat het punt zou onderzocht worden en dat men, volgens gebruik, met dit onderzoek eene bijzondere commissie zou belasten. Die commissie zou alsdan de quaestie grondig bestudeeren, de voorgestelde wijzigingen wikken en wege en daarvan verslag doen. Met dit verslag onder 't oog zou de Academie ten slotte een beredeneerd en rijpelijk overwogen oordeel kunnen vellen en beslissen of er al of niet redenen bestaan

om de wetten te herzien. De heer Bestuurder drukt de hoop uit dat het voorstel aldus begrepen geene tegenkanting zal ontmoeten.

De heer Claes vraagt het woord.

« Twee jaren geleden (zegt Spreker) is er nog sprake geweest van ons reglement te veranderen. Uit de stemming over dat voorstel is gebleken, dat deze verandering niet verlangd werd, en daar is het bij gebleven.

Nu wordt er voorgesteld « eene commissie te « benoemen, belast met het onderzoeken van de « vraag of er wijzigingen aan de Wetten der Acade- « mie dienen gebracht te worden, en, zoo ja, welke « wijzigingen ».

De onderteekenaars van dit voorstel hebben, krachtens art. 65 onzer Wetten, het recht om wijzigingen aan deze Wetten voor te stellen; daartoe is er geene Commissie van noode.

Wat mij betreft, ik geloof dat wij met onze oude Wetten goed over de baan kunnen. Is er hier of daar iets gebrekkigs aan, dat kan zonder moeite gewijzigd worden. Overigens wij krijgen elk jaar eenen Bestuurder, aan wiens bekwaamheid het overgelaten wordt de Academie en hare werkzaamheden te leiden.

Ik stel dus de voorloopige quaestie : Is het noodig onze Wetten te veranderen ja of neen?

En daarover vraag ik de onmiddellijke stemming.

De heer Bestuurder zegt dat hij die motie met leedwezen heeft gehoord. In alle beraadslagende lichamen wordt het afwijzen van een voorstel door de voorafgaande vraag als een soort van blaam beschouwd. Het is de eerste maal dat men in de Academie staande houdt dat een voorstel, van collega's uitgaande, zelfs niet verdient in overweging te worden genomen.

De heer Coopman teekent verzet aan tegen de woorden van den heer Claes. Hij herinnert hoe, twee jaar geleden, tegen de herziening der wetten beweegredenen werden ingeroepen, die het onmogelijk is zonder protest te laten voorbijgaan, en besluit door de redenen uiteen te zetten, waarom hij de wijzigingen der wetten noodzakelijk acht.

Na verdere bespreking, waaraan verscheidene leden deel nemen, en daar de heer D. Claes verklaart dat hij kort na vier uur moet vertrekken, wordt, op voorstel van den heer Daems, besloten dat de discussie in de Maartzitting zal voortgezet worden.

Te vier uur en half verklaart de heer Bestuurder de zitting geheven.

Lezing.

—

DE NIEUWERE RICHTING

IN DE

VLAAMSCHE LETTERKUNDE.

De Vlaamsche letteren schijnen een tijdperk van vernieuwden bloei te zijn ingegaan. In de laatste jaren toch zijn een aantal jonge schrijvers opgetreden, die blijken geven van onbetwistbaar talent of in elk geval van eenen aanleg, waarop het volstaat te wijzen om de toekomst hoopvol te gemoet te zien. Zoo iets is in hooge maat verheugend en levert het bemoedigend bewijs dat in deze eeuw van schroeve werkelijkheid Vlaanderen's jeugd nog steeds idealen bezit en in haren boezem de liefde voor kunst en poëzie voelt opborrelen, welke altijd een kenmerk was van onzen stam. Wij mogen er vast op rekenen, de taak der ouderen zal het opkomend geslacht met glans kunnen voortzetten.

Ik herhaal het, dit alles dienen wij met ongeveinsde voldoening te begroeten. En daarom ook wil ik het den jongeren niet ten kwade houden dat zij niet altijd aan hunne voorgangers recht laten wedervaren en soms al te schetterend verkonden dat zij het zooveel beter weten dan de oudjes en aan dezen eens gaan toonen hoe men eene ordentelijke en blijvende literatuur schept. Zulke

opwellingen van jeugdigen overmoed zijn van elke *Sturm- und Drangperiode* onafscheidbaar. Op letterkundig evenals op politiek gebied zijn jonge menschen natuurlijk vol geestdrift en vol illusies; zij zijn gelijk de beruchte Guzman, « die geene hinderpalen kende, » en beelden zich te goeder trouw in dat zij bestemd zijn om op de puinhoopen van het verleden eene nieuwe en betere wereld op te bouwen. Later, wanneer zij met de jaren wat ondervinding hebben opgedaan, worden zij allengs gewaar dat alles zich langzaam, maar zeker vervormt; dat gisteren, vandaag en morgen niets dan schakels zijn in eenen eindeloozen ketting, en dat er onvermijdelijk een dag zal komen, toen het jong Vlaanderen van heden in de oogen van een toekomstig geslacht even verouderd en achterstallig zal schijnen als thans de min of meer bejaarde schrijvers, wier werken en gedachten met de vereischten der huidige mode, naar men te verstaan geeft, niet genoeg strooken. Men denke maar aan *la Jeune Belgique* en aan de brandbrieven, welke een twintigtal jaar geleden door dit hoopje buitengemeen begaafde Fransch-Belgische dichters en novellisten in het licht werden gezonden. Hoe hol klinkt dat alles nu! En moest Max Waller uit zijn graf verrijzen en dezelfde taal voeren als in 1881, is er nog wel iemand, die naar dien tweeden Rip Van Winkle zonder te glimlachen zou luisteren? *On est toujours le réactionnaire de quelqu'un*, zegt de Franschman. Emile Zola, in zijnen jongen tijd de stoutste der

literarische omwentelaars, heeft het op het einde van zijn leven ondervonden. En vóór hem Heinrich Heine; want wij mogen niet vergeten dat de schrijver der *Reisebilder*, met wiens *Weltschmerz* men sedert dien zoo vaak den spot dreef, eens de leider en de verpersoonlijking was van hetgeen men — in 1830 — het *jonge* Duitschland noemde. In zake van letterkunde evenals wat onze kleeren aangaat, is er altijd eene mode, die van jaar tot jaar gestadig verandert en waarmede men, binnen de palen der redelijkheid, rekening mag houden, maar die het verkeerd ware als een criterium van volstrekte en zelfs van betrekkelijke esthetische volmaaktheid te beschouwen.

Laat mij echter hierover heenstappen en juist omdat ik van de jongere school zooveel verwacht, hare ernstige aandacht vestigen op een paar klippen, die in haren weg staan en waarvan zij het gevaarlijke niet schijnt te beseffen.

In de eerste plaats komt het mij voor dat enkele anders zeer verdienstelijke letterkundigen de rol, welke zij te vervullen hebben, niet al te duidelijk begrijpen. De stelregel *l'art pour l'art*, eertijds door *la Jeune Belgique* uitgeroepen, is eene ethische en zelfs eene esthetische ketterij. De schrijver ja is een kunstenaar, maar hij is ook een opvoeder. Hij werkt niet alleen om zichzelven of hoogstens eenen beperkten kring fijne kunstkenners te voldoen; hij werkt vooral om zijn volk te helpen beschaven. Dat wil niet zeggen dat alle romans noodzakelijk

eene strekking moeten hebben, zooals die van Charles Reade bij voorbeeld in het Engelsch of van Erckmann-Chatrian in het Fransch; nog minder dat alle dichters dezelfde vaderlandsche snaar moeten doen ruischen als een Julius Vuylsteke of een Emanuël Hiel; het beteekent ook niet dat iedereen verplicht is in den zoogenaamden volkstrant te schrijven. Wat ik bedoel, is, ten eerste, dat veredeling en verlichting van den lezer het beoogde doel moet wezen, met andere woorden dat het er niet op aankomt alleen te zien *hoe* men schrijft, daar de hoofdzaak toch blijven moet *wat* men het publiek aanbiedt; — vervolgens, dat een schrijver er eerst en vooral moet naar trachten in zijn eigen land en door zijne eigene landgenooten gelezen te worden.

Dit laatste punt is van belang, en het is omdat zij die waarheid nooit uit het oog verloren dat Conscience en anderen zich eenen roem hebben verworven, die even verdiend als blijvend mag heeten. Mogelijk voldoen hunne werken slechts ten deele aan de strengere eischen der nieuwerwetsche critiek. Maar de man van wien men te recht zei « *Hij leerde zijn volk lezen*, » de man, wiens eenvoudige verhalen door millioenen werden verslonden, mag er op pochen dat hij in onze letterkunde ten slotte eene verhevener plaats zal blijven bekleeden dan deze of gene kieskeurige estheet, die het beneden zich zou achten voor het *vulgum pecus* te dichten en daar hij hier te lande natuurlijk niet gelezen,

laat staan begrepen, wordt, elders eenen bijval zou gaan zoeken, die hem te huis wordt geweigerd.

Om die reden is het dat een Maurice Maeterlinck, een George Eekhoud, een Albert Verhaeren, hoe groot ook hunne begaafdheid en hoe schitterend het succes dat hun in het buitenland te beurt viel, zonder den minsten invloed blijven op hun eigen volk. Die geborene Vlamingen, die, hadden zij in hunne moedertaal willen of kunnen schrijven, een sieraad van onze letterkunde zouden geworden zijn, hebben verkozen zich van eene taal te bedienen, die ten onzent slechts door eene minderheid wordt verstaan. En daar die minderheid, op den hoop toe, voor een goed gedeelte uit personen bestaat, die van alle kunst den brui geven, zijn onze Vlaamsche schrijvers *d'expression française* meer en meer verplicht voor den vreemde, voor Frankrijk te gaan werken, zoodanig zelfs dat enkele der besten aan Vlaanderen en aan België voor goed den rug hebben toegekeerd, te Parijs wonen en feitelijk Franschen zijn geworden.

Is dat niet in alle opzichten diep te betreuren?

Welnu, er zijn Vlaamsche schrijvers *d'expression flamande*, die absoluut denzelfden weg inslaan. Om redenen, die straks zullen blijken, worden zij in Vlaanderen weinig of niet gelezen. Maar dat is hun volkomen onverschillig. Evenals onze Fransche schrijvers, werken zij voor het buitenland, namelijk voor Holland. In Holland lezers te vinden, in Holland bijval te genieten is hun doel: expor-

tatie is hunne specialiteit. De Vlamingen moeten het maar weten.

Men zal opwerpen dat de Hollanders op taalgebied voor ons geene vreemdelingen zijn, dat hunne taal de onze is, dus dat wie voor hen schrijft *ipso facto* ook voor Vlaanderen werkt. Dat is allemaal zeer waar — in theorie. In de praktijk echter weten wij bij ondervinding dat hetgeen in Holland hemelhoog wordt geprezen, niet zelden voor Vlamingen bepaald ongenietbaar blijkt. Wie is er alhier, die de romans van den gevierden Louis Couperus kan verteren?

Wat in dit opzicht op onze jongere letterkundigen eenen hoogst verderfelijken invloed uitoefent is het voorbeeld van Cyriel Buysse en vooral van Stijn Streuvels.

Van Cyriel Buysse valt er niet veel te zeggen. 's Mans begaafdheid is buiten kijf, al laten toch zijne schriften met het oog op taal en stijl vrij wat te wenschen over. Misschien ook werd hij in Vlaanderen naar waarde niet geschat. Maar dat was zijne eigene schuld. De poging om de naturalistische leer, die trouwens op een onhoudbaar postulatum berust, hier te prediken, kon bezwaarlijk anders uitloopen. Hoe 't zij, omstandigheden brachten mede dat Buysse zich in Holland ging vestigen, waar destijds Zola's navolgers den boventoon voerden. Buysse haastte zich daarvan gebruik te maken : voortaan schreef hij voor Hollanders en op zijn Hollandsch, getuige bij voorbeeld het

kwistig aanwenden van nuttelooze bastaardwoorden. Wezenlijk is hij overigens een Hollander geworden en heeft zich geheel en al door de in zijne nieuwe omgeving heerschende vooroordeelen laten medesleepen. Zoo is het dat hij, gelijk de eerste Van Hamel de beste, aan onze *Vulgarisateurs* een handje leent; zoo is het nog dat hij het herhaaldelijk noodig vond te laten blijken hoe diep hij de Vlamingen over 't algemeen en de Flaminganten in het bijzonder veracht. Dat, stellig, is bij uitnemendheid Hollandsch.

Edoch was Cyriel Buysse iemand, wiens geluk men wel mocht benijden, maar wiens spoor het moeilijk blijkt te drukken. Immers, aan iedereen is het niet gegund in den Haag te gaan leven en daar zijne oorspronkelijke Vlaamschheid onder eene laag Bataafsch vernis te verbergen.

Met Stijn Streuvels is het anders gesteld. Stijn Streuvels is een eenvoudige Vlaming, een man uit het volk, die geheel zijn leven in een afgelegen hoekje van West-Vlaanderen heeft doorgebracht. Met het oog op het Hollandsch publiek heeft hij wis en zeker niet geschreven en de onverwachte populariteit, die hem bij onze Noorderbroeders ten deel viel, zal niemand meer dan hemzelven verbaasd hebben. Wat met hem gebeurde is nagenoeg hetzelfde als wat met Maurice Maeterlinck geschiedde, toen de tot dusver onbekende of ongewaardeerde schrijver van *la Princesse Maleine* door Octave Mirbeau « ontdekt » werd en zich opeens beroemd bevond.

Of Stijn Streuvels dien plotselijken bijval verdient? Ongetwijfeld. De man is een van Natuurs kunstenaars en menig letterkundig pereltje hebben wij aan hem te danken. Niemand echter kan in ernst staande houden dat hij al zijne voorgangers en tijdgenooten heeft overtroffen. Hoe komt dan dat hij benoorden den Moerdijk eene vermaardheid geniet, welke men aldaar noch aan Tony Bergmann, noch aan de gezusters Loveling, noch aan Wazenaar (Dr. A. de Vos), noch aan Isidoor Teirlinck, noch aan Reimond Stijns, noch aan andere even verdienstelijke Vlaamsche schrijvers gunt?

Een hooggeacht lid der Koninklijke Vlaamsche Academie, met wien ik onlangs hierover sprak, heeft mij eene uitlegging ten beste gegeven, die mij alleszins gegrond voorkomt. Overal, zei hij, en bepaaldelijk in Noord-Nederland, is er thans eene machtige reactie tegen de zoogenaamde « boekentaal », welke men stijf, gemaakt en onnatuurlijk vindt. Algemeen is dus de wensch dat het geschrevene het gesprokene trouwer zou weerspiegelen, dat het verschil tusschen de schrijftaal en de beschaafde omgangstaal zoo mogelijk zou verdwijnen. Tot nog toe hebben alle Vlaamsche schrijvers zich beijverd om zich in geijkt Nederlandsch uit te drukken. De taal van Stijn Streuvels is gansch iets anders en de Hollanders, die met onze toestanden minder vertrouwd zijn, beelden zich in dat die taal wezenlijk het « Vlaamsch » is, de taal door de meer ontwikkelden in geheel Zuid-Neder-

land gebezigd. Die taal overigens klinkt eigenaardig, klinkt schilderachtig ; zij onderscheidt zich door den « kinderlijken eenvoud » en door de « ruige beelding », waarmede, volgens Hollandsche begrippen, ieder echte Vlaming dient behept te zijn. En dat volstaat. Wel loopt het in het oog dat geen Hollander Streuvels' taal, hetzij bij het hooren of zelfs bij het lezen, goed kan verstaan. Maar wat mishandt dat ? De mode gebiedt. Onder degenen, die tegenwoordig met schijnbaar hartstochtelijke bewondering van Wagner's werken praten, hoevelen zijn er, die de muziek van den Duitschen meester waarlijk begrijpen ? Of heeft men vergeten dat toen de Prinses van Wallis ten gevolge eener ziekte eenen tijd lang zichtbaar hinkte, alle voorname of *would-be* voorname Engelsche dames zich eendrachtig haastten kreupel te gaan ? *The Alexandra limp* toch was de mode van den dag.

Intusschen hoeft het nauwelijks gezegd dat de Hollanders zich vergissen. Stijn Streuvels schrijft geen « Vlaamsch », om de goede en voldoende reden dat er geene algemeene Vlaamsche taal bestaat, maar enkel eene menigte Vlaamsche tongvallen : wanneer geletterde Vlamingen hun plaatselijk dialect niet spreken, dan uiten zij zich in beschaafd Nederlandsch, doorgaans echter met weglating van enkele bepaald Hollandsche eigenaardigheden en — waarom zouden wij het verzwijgen ? — met een niet altijd zeer zuiver accent en onder het begaan van menig gallicisme. Van den anderen kant schrijft Streuvels

evenmin in dezen of genen tongval : zijne taal is een kunstmatig iets, een mengelmoes van dialect, zestiendeeuwsch Vlaamsch en boekentaal, door hemzelven uitgevonden en dat, buiten hem, door volstrekt niemand wordt gesproken. Men mag er nog bijvoegen dat die nieuwe taal, niet alleen voor Noord-Nederlanders, maar ook voor Limburgers en Brabanders en zelfs voor Oostvlamingen weinig verstaanbaar is, want op elke bladzijde stuit men op onbekende woorden, waarvan men de beteekenis moet raden. En daar zoo'n arbeid in den smaak van den gewonen lezer niet valt, vrees ik dat Streuvels, ondanks al zijn talent, in verreweg het grootere gedeelte van Vlaamsch-België nooit wezenlijk populair zal worden.

Zulks belet niet dat zijn ongeëvenaard succes in Holland onze jongere schrijvers letterlijk hypnotiseert, zoodat velen ervan droomen zijn voorbeeld te volgen en op hunne beurt den oppergaai af te schieten. En wat doen zij? Daar zij voor de boekentaal, de « taal der pedanten, » niets dan afschuw koesteren en natuurlijk het Streuvelsch niet machtig zijn, vergenoegen zich de meesten ermede in hun eigen dialect te schrijven, terwijl enkelen het verder drijven en zich ook eene persoonlijke taal trachten te smeden Zoo keeren wij zachtjes aan naar den toestand der middeleeuwen terug, toen er geene algemeene taal bestond en elke schrijver er eene bijzondere op nahield.

Laat ons echter dadelijk een mogelijk misverstand voorkomen.

Ik behoor tot degenen niet, die de volkstaal versmaden. Ik beschouw integendeel onze aloude dialecten als eene rijke mijn waaruit men vele woorden en uitdrukkingen ter opluistering van onze gemeenschappelijke taal kan putten, op voorwaarde namelijk dat men daarbij met doorzicht en beradenheid te werk ga en geene keien met diamanten verwarre.

Ik vind ook zeer natuurlijk dat men in novellen en elders om meer kleur en leven aan de gesprekken te schenken, dezen phonetisch weergeve, dus in den tongval der handelende personen. Cremer o. a. heeft het gedaan en ik denk niet dat iemand hem dat ooit ten kwade heeft gehouden. Integendeel!

Eindelijk heb ik er niets tegen dat men bij uitzondering gansche verhalen in een of ander dialect schrijve. Dat is somtijds heel aardig en in elk geval niet zeer gevaarlijk.

Maar ik beken dat het mij geweldig tegen de borst stuit, wanneer ik begaafde mannen zie, die stelselmatig in dialect gaan schrijven, hetzij in eenen bestaanden of, erger nog, in eenen door henzelven gefabriceerden tongval.

Immers, waar willen zij naartoe?

Zij weten toch zoo goed als ik dat dialectische literatuur buiten de streek waar dat dialect in zwang is, niet blijvend kan dringen, dat wie door geheel een volk wil gelezen worden, zich tot hem in zijne gemeenschappelijke taal dient te wenden, aangezien deze de eenige is, die overal wordt verstaan. Dus

kunnen zij zich niet ontveinzen dat zij in België weinig of geene lezers zullen vinden.

Ja! maar in Holland...

Inderdaad, er is nog Holland. En ik gun dat het niet onmogelijk is dat andere Vlamingen dan Stijn Streuvels met dezelfde geestdrift aldaar zullen onthaald worden. De vraag echter blijft of zulks nog lang zal duren, en, heusch gesproken, ik twijfel er ten zeerste aan. Het zou mij zelfs niet verwonderen dat de ingenomenheid met Streuvels' taal beduidend zal koelen, naarmate men gewaar zal worden dat die taal niet leeft en de loutere schepping is van eenen vernuftigen kunstenaar. Niets overigens is zoo wispelturig als de mode. En wie kan gissen hoelang de tegenwoordige mode in Holland zal voortduren?

Daarbij, gesteld zelfs men er voornamelijk op uit is om in Holland bijval in te oogsten, is het wel noodig om dat doel te bereiken de aandacht op zich te vestigen door het excentrieke van zijne taal? Dunkt u niet dat men ernstiger en bestendiger uitslagen zou bekomen, indien men wat minder op den vorm en wat meer op den inhoud lette? Een aardig modepopje naar Parijzer fatsoen uitgedoscht zal iedereen doen omkijken; maar toch heeft de Venus van Milo de snuisterijen van eenen genialen *couturier* niet vandoen om het eeuwig ideaal der vrouwelijke schoonheid te blijven.

Mag ik overigens nogmaals op het voorbeeld wijzen van Maurice Maeterlinck?

Maurice Maeterlinck schrijft in het Fransch; maar in wat voor een Fransch? In 't Fransch zooals het in zijne geboortestad Gent door zijne standgenooten wordt gesproken of in eenig ander Belgisch-Fransch dialect? Ofwel in een particulier Fransch dat hij voor eigen gebruik met allerlei stukken en brokken heeft aaneengeflanst? Niet in het minst! Maeterlinck schrijft eenvoudig « in dat academisch Fransch, waarvan de beoefening, naar de getuigenis van eenen Engelschen criticus, eene der beste overleveringen is der geletterde hoogere standen in België. » En dat academisch Fransch, hetwelk Maeterlinck met eene *maestria* hanteert, welke geborene Franschen beschaamt, behoort zeer zeker tot het gebied der boekentaal. Heeft hem dat verhinderd Parijs, Londen en Berlijn met storm in te nemen en Europeesch-vermaard te worden? Stellig niet! En ik denk niet dat hij het zoo ver zou gebracht hebben, hadde hij zich in de taal van Bazoef of zelfs in hetgeen men *le belge* noemt uitgedrukt.

Dat onze jongere schrijvers hierover eens goed nadenken. Laat hen hun best doen om het Nederlandsch even vloeiend en even sierlijk te schrijven als Maurice Maeterlinck het Fransch. Laat hen zich tevens beijveren om, altijd gelijk Maeterlinck, dingen te vertellen, die, de vorm ter zijde gelaten, boeiend genoeg zijn om onze volle aandacht in beslag te nemen. Zoo doende zullen zij zich eene duurzame faam verwerven, in hun Vaderland niet

minder dan in het Noorden gelézen en geprezen worden, de verwachtingen vervullen welke hun eerst optreden zekerlijk wettigde en ook het hunne bijbrengen tot hetgeen de levenstaak moet wezen van elken trouwen Vlaming : de zedelijke en, als logisch gevolg daarvan, de stoffelijke heropbeuring van ons volk!

A. PRAYON-VAN ZUYLEN.

28 Januari 1903.

Zitting van 18 Maart 1903.

Aanwezig de heeren Prayon-van Zuylen, bestuurder, Sermon, onderbestuurder, de Potter, bestendige secretaris;

de heeren Claeys, jhr. de Pauw, Gailliard, Alberdingk Thijm, Daems, Obrie, Coopman, de Vos, Broeckaert, Coremans, Bols, de Flou, Claes, jhr. de Gheldere, Simons, de Ceuleneer, Segers en de Vreese, werkende leden.

Door den heer Muyldermans is bericht gezonden dat hij de vergadering niet kan bijwonen.

Na vaststelling van het verslag over de vorige zitting biedt de bestendige Secretaris de lijst aan der

AANGEBODEN BOEKEN.

Door de Regeering :

Chartes de l'abbaye de St.-Hubert en Ardenne, publiées par G. KURTH.

Arbeidsblad, Januari, 1903.

Annales des travaux publics en Belgique, 1903, nr 1.

Bulletijn der Maatschappij van Geschied- en Oudheidkunde te Gent. 11e jaar, nrs 1 en 2.

Wallonia, 1903, nr 1.

Bulletin des Commissions royales d'art et d'archéologie, 1902.

Coutumes des Pays et Comté de Flandre. Quartier de Furnes, nr 1.

Revue sociale catholique, 1903, nr 1.

Bulletin bibliographique et pédagogique du Musée belge, 1903, nr 2-4.

Door den heer J. BROECKAERT :

Cartularium van het Begijnhof van Dendermonde, voorafgegaan door eene historische schets dezes gestichts door J. BROECKAERT.

Door de Redactie van het *Woordenboek der Nederlandsche taal :*

De 18e aflevering, 2e deel, *Bijtreden — Bleek*, bewerkt door Dr. A. KLUYVER, met medewerking van Dr. A. LODEWYCKX.

Door het Provinciaal Genootschap van Kunsten en Wetenschappen in Noord-Brabant, 1885-1887, 1893-1897.

Door den heer Eug. van Overloop :

Sur une méthode à suivre dans les études préhistoriques.

Communication sur la carte préhistorique de la Belgique.

Quelques mots de rappel au sujet de l'hydrologie du Bassin de l'Escaut.

Sur les rapports entre les Sociétés d'Archéologie et d'Anthropologie.

Remarques sur des silex taillés provenant du bassin de Mons.

Les premiers habitants de la Belgique.

Les villes de la station préhistorique de Mendonck.

La pierre de St. Bavon.

Les statues de bronze entourant le tombeau de l'empereur Maximilien I.

Alexandre Colin.

Door het Bestuur der Musées royaux des arts décoratifs et industriels à Bruxelles :

Bulletin, 1901-1902.

Door den heer L. SCHARPÉ :

Sunte Elizabetten legende.

Door de Hoogeschool van Upsala :

Stafvelseförlängning och vokalvalitet i östsvenska dialekter.

I kalevalafrågan af K.-B. WIKLUND.

« The schrew » argbiggans typ i den engelska literaturen intill Shakespere, par HANNA LINDBERG.

A Fourteenth century English biblical version...

Les suffixes toponymiques dans les langues française et provençale, par ISAK COLLYN.

Die gemeinslavische Liquidametathese von TORE TORBIÖRNSSON.

Värmländska Bärgshagsmålets ljudlära.

Skrifter utgifna af kongl. humanistiska vetenskaps-samfundet i Upsala. VII.

De laatstverschenen afleveringen van *de Taalstrijd hier en elders*, *de Biekorf*, *de Tuinbouw*, *het Katholiek Onderwijs*, *St.-Cassianusblad*, *de Vlaamsche Kunstbode*.

—

De heer Bestuurder staat recht en spreekt tot de vergadering als volgt :

Geachte Heeren en Medeleden,

Met diepe droefheid moet ik U mededeelen dat onze Academie, dat de geheele Nederlandsche letterwereld weeral een smartelijk verlies heeft geleden. De Nestor onzer schrijvers, ons hooggeschat buitenlandsch eerelid, Nicolaas Beets, is overleden. Wie de afgestorvene was en welke verhevene plaats hij in onze letterkunde bekleedde en blijvend zal behouden hoef ik niet te herinneren, even weinig als ik er op dien te wijzen dat hij de liefde en de achting genoot van al wie het geluk had hem persoonlijk te kennen. De Academie zal zekerlijk goed vinden dat het Bestuur aan de familie eenen brief van rouwbeklag schrijve en de gevoelens van leedwezen en oprechte deelneming uitdrukke, die ons allen bezielen. (*Algemeene instemming.*)

Bibliographische mededeelingen.

Namens Dr. J. Haller von Ziegesar heb ik de eer aan de Academie aan te bieden een afdruk

van het werk, dat hij onder den titel : ***Het Beginsel der Weerloosheid geschiedkundig en waardeerend behandeld***, heeft uitgegeven: In een zeer gekuischten vorm wordt daarin achtereenvolgens behandeld de geschiedenis van dat beginsel in de Oudheid, onder het Oude en Nieuwe Testament, na de Hervorming en in den Nieuwen tijd.

Op elke bladzijde verraadt het werk grondige studie en ijverige nasporingen. Niet alleen uit een zuiver wijsgeerig, maar ook uit een rechtsgeleerd oogpunt is het de aandacht overwaard van allen, die het recht ook in zijn oorsprong èn in zijne hoofdbeginselen willen leeren kennen en doorgronden. Zoo geeft de schrijver op zeer volledige en zeer duidelijke wijze een overzicht van wat onder *noodweer* en *noodrecht* moet verstaan worden. De voorwaarden, die tot het bestaan van wettige zelfverdediging worden vereischt, vindt men er op nauwkeurige en bevattelijke wijze omschreven.

JULIUS OBRIE.

Namens Dr. L. Scharpé biedt de heer Th. Coopman een exemplaar aan van de *Sunte Elizabetten legende*, door zijnen geleerden vriend uitgegeven in het voortreffelijk tijdschrift de *Leuvensche Bijdragen*.

De *Inleiding* en de *Aanteekeningen* bevatten zeer wetenswaardige bijzonderheden over de verschillende handschriften van dit oude prozaver-

haal, welke alle dagteekenen uit de vijftiende of 't begin der zestiende eeuw.

Ter toelichting van de onderlinge verhouding dier hss., en van het karakter hunner taal, deelt Dr. Scharpé het begin van den Prologus bij elk van hen ongewijzigd mede.

De heer Minister van Landbouw en Schoone Kunsten laat weten dat de heer Cantillon, beeldhouwer te St.-Jans-Molenbeek, het marmeren borstbeeld heeft vervaardigd van Jacob Cats, hem voor de Kon. Vl. Academie besteld. Hij vraagt dit werk te doen nazien door afgevaardigden der Academie. — Op verzoek van den heer Bestuurder gelasten zich daarmede de heeren Coopman en Teirlinck.

Dagorde.

De heer de Ceuleneer bekomt het woord.

In een levensbericht van J.-L.-D. Sleeckx, door den heer Van Veerdeghem opgesteld en verschenen in « *Levensberichten der afgestorven medeleden van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden* » (1902, bl. 224) kan men het volgende lezen :

« In 1886 benoemde hem de Vlaamsche Academie tot lid; zij weigerde echter, om redenen van staatkundigen en wijsgeerigen aard, dezelfde eer aan enkele zijner vrienden, wier candidatuur tegelijk met

de zijne gesteld was. » Sleeckx aarzelde geen oogenblik, zooals Prof. P. Fredericq in zijne lijkrede zegde. (Uitgesproken namens de Kon. Belg. Academie. *Bull. Ac. roy. de Belg.*, 1901, Nov., bl. 1108). Hij bedankte voor de eer en volgde vastberaden het voorbeeld van Jan van Beers en Rooses, die ook bij die gelegenheid en om dezelfde reden uit de pas opgerichte Academie waren getreden. Die zaak, die in ons klein Vlaamsch wereldje alsdan zooveel gerucht maakte, kan op meer dan ééne wijze beschouwd worden. Maar wie zal loochenen, dat het bij Sleeckx eene daad van opoffering en van oprechtheid was, die als zoodanig bij ieder eerlijk man eerbied en achting afdwingt, zelfs bij andersdenkenden? »

Zoo ver de aanhaling, afgeschreven uit de levensbeschrijving door den heer van Veerdeghem.

Ongeveer dezelfde gedachten komen voor in het *Annuaire de l'Académie royale des Sciences, des Lettres et des Beaux-Arts de Belgique* voor 1903, in hetwelk er eene « Levensschets van Domien Sleeckx verschenen is, geschreven door den heer Paul Fredericq. In het kapittel getiteld : « Sleeckx en onze twee Koninklijke Academiën », leest men de volgende verklaringen :

bl. 286 : « Toen, in 1886, de Koninklijke Vlaamsche Academie werd gesticht. .... de toenmalige Minister van Landbouw en Openbare Werken, de heer ridder de Moreau d'Andoy, die — vreemd genoeg — ofschoon een Vlaamschonkundige Waal, de achttien eerste leden der Academie moest aan-

duiden, werd zoo slecht en zoo partijdig voorgelicht, dat hij meende Sleeckx buiten die eerstgekozenen te moeten sluiten...

bl. 287 : « Groot was de verbazing in Vlaamsch-België en in Noord-Nederland bij de afkondiging dier lijst.... miste men Sleeckx. .... Men vraagde zich af : Waarom zijn die mannen van erkende voortreffelijkheid uitgesloten? En algemeen gaf men als antwoord : Omdat zij tot de liberale partij behooren en de Regeering eene sterke clericale meerderheid in den schoot der nieuwe Vlaamsche Academie wenschte te vestigen. » Niet te vergeten dat dit geschreven wordt door het lid eener Academie, waarvan al de briefwisselende, dus de toekomende werkende leden, tot dezelfde staatkundige richting behooren, één enkel uitgezonderd, die sedert 1873, dus sedert 30 jaar, briefwisselend lid is, en dien men niet als werkend lid wil benoemen !

bl. 288 : Wat nog meer ergerde, was, dat onder de achttien uitverkorenen er zelfs waren, die geene de minste letterkundige waarde bezaten, als de heer notaris Stroobant, overigens een zeer beminnelijk man, alsmede enkele anderen, die tot dan zoo goed als geheel en gansch buiten het gebied der Nederlandsche Taal- en Letterkunde waren gebleven : alzoo Prof. P. Willems, van Leuven, die zijne beroemde boeken over Romeinsche oudheden in het Fransch geschreven heeft; Prof. L. Roersch, van Luik, die eveneens zijne degelijke werken over klassieke philologie in 't Fransch geschreven heeft. »

Men mocht nu toch verwachten dat iemand, die gelast is de geschiedenis onzer letterkunde te onderwijzen, beter op de hoogte van die geschiedenis zou zijn. Ons afgestorven medelid, notaris Stroobant, was iets meer dan een beminnelijk man. Hij was zelfs een dichter niet zonder verdienste; zijne verzen ademen eenvoud, gemoedelijkheid en innig gevoel.

Hij schreef ook eene lange reeks van tooneelstukken, waaronder men echte pareltjes vindt; en als Voorzitter, gedurende veertig jaar, van « De Wijngaard », heeft hij meer dan wie ook in 't verfranschte Brussel veel bijgebracht om het Vlaamsch tooneel op te beuren en te doen bloeien.

Onze collega en vriend L. Roersch was niet enkel een heel ervaren man op het gebied der klassieke philologie : hij had reeds vóór 1886 bewijzen gegeven van eene grondige kennis der Nederlandsche taalkunde; ik zal slechts herinneren aan zijne « Uitkomsten van de Wetenschap en Taalkunde » door Muller; en nog meer « Over sterke en zwakke buiging, sterke en zwakke vervoeging. »

Maar hoe kan men toch verstaan dat een wetenschappelijk gevormd man — wij moeten immers zulks veronderstellen, daar de schrijver lid der Kon. Academie van België is, — het volgende neerschrijft :

bl. 288. « Die uitstekende geleerden (Roersch, Willems) waren overigens leden van de Koninklijke Academie van Brussel... Maar wat kwamen zij, in God 's naam, in de Koninklijke *Vlaamsche* Academie verrichten? »

Wat kwam Willems hier in de Academie verrichten! Ik voel mij beschaamd zulke domheid te moeten overschrijven. Weet die geleerde professor der Geschiedenis der Nederlandsche Letterkunde dan niet dat ons betreurd medelid een der voornaamste Nederlandsche taalkundigen was? Heeft hij dan nooit die diepdoordachte voorrede gelezen der Nederlandsche Gedichten, door David uitgegeven en aangeteekend, eene der grondigste taalkundige studiën die in Vlaanderen ooit geschreven zijn?

Hij kent dan ook niet Willems' studie over de verdiensten van David op het gebied der Nederlandsche Taal- en Letterkunde; deze over Dautzenberg, over de verbuiging der zelfstandig gebruikte bijvoeglijke naamwoorden en voornaamwoorden? Hij weet dan ook niet dat hier en in Noord-Nederland sedert lange jaren bekend was dat Willems de materialen verzamelde om een grootsch taalkundig werk op te maken over de Nederlandsche dialecten?

Wat kwam Willems hier verrichten! Ik heb U zulks niet te zeggen, hooggeachte medeleden; het ware onkiesch te veronderstellen dat een onzer zou vergeten hebben al wat Willems èn voor de Academie èn op het gebied der Nederlandsche Taalkunde gedaan heeft; maar dit moet ik zeggen, dat Willems hier in ons midden het voorbeeld van een Academiker geweest is. Indien voor zekere personen, die elders kunnen spreken en schrijven, maar de eer niet hebben in ons midden te zetelen, eene Academie slechts, onder den zuiveren dekmantel der weten-

schap, eene politieke kapel is, zoo was voor Willems eene Academie eene vergadering van geleerden, die de wetenschap uit liefde der wetenschap beoefenen, die hunne geesteskrachten inspannen om ze te verspreiden en haren vooruitgang te bewerken buiten allen partijgeest. Moge men elders het voorbeeld van Willems volgen even gelijk wij hier allen zijne echt wetenschappelijke richting gevolgd hebben.

bl. 289. « Ongetwijfeld zal ieder man van gezond oordeel en goede trouw moeten bekennen, dat de Regeering, in den persoon van den onbekwamen en slecht voorgelichten Waalschen Minister, eenen groven misslag had gedaan. Maar gansch onherstelbaar was die misslag nog niet, daar er... nog zeven leden door die achttien te kiezen waren. Onpartijdigheid en verdraagzaamheid, het belang zelf der pas gestichte Vlaamsche Academie vorderden dat eene plaats wierde ingeruimd voor degenen, die de heer Minister uit onkunde of moedwil had vergeten. »

« Zoo dachten ten minste twee der uitverkorenen.... Na eenige hunner collega's en vele politieke vrienden te hebben geraadpleegd, stelden zij vijf liberale candidaten voor... In eene reeks vertrouwelijke brieven, gericht tot de achttien, hadden de heeren Van Beers en Rooses vooraf verklaard, dat zij uit de Academie zouden treden, indien die vijf niet aangenomen werden. »

bl. 290. « De heeren Jan van Beers en Max Rooses zonden hun ontslag... Sleeckx, die alleen onder de voorgestelde liberalen genade gevonden had, volgde aanstonds dit voorbeeld. »

Feitelijk weten wij allen dat de Academie weigerde zich de wet te laten stellen door twee harer leden, die zegden : Gij hebt die vijf candidaten te kiezen — zoo niet, nemen wij ons ontslag. Hier had partijgeest niets te doen, maar gold wel gevoel van eigenwaarde.

Waren deze ongegrondheden verschenen in een dagblad, een tijd- of vlugschrift, ik zou het niet nuttig geacht hebben uwe aandacht er op te vestigen; het ware voldoende geweest mij te herinneren aan hetgeen onze achtbare Bestuurder ons over twee maanden zegde : « Er zijn ratten die aan den dijk der Academie sedert zestien jaar gedurig knagen ; te vergeefs hebben zij hunne tanden versleten. » Maar zoo is de zaak niet gelegen. De door mij aangehaalde teksten zijn gedrukt in het *Annuaire* der Academie van Brussel, op kosten van den Staat uitgegeven, dragende bijgevolg een zeker officieel karakter. Nu, in zulke schriften kunnen wij niet gedoogen dat er gedrukt worde dat de Minister, die de stichting der Academie aan Z. M. den Koning voorstelde, een onbekwaam man was en dat een groot getal leden, door Z. M. benoemd, onbekwame leden waren. Wij mogen zoo iets niet laten verkondigen, noch ten onzent, noch in het buitenland. Nooit is hier in ons midden een onkiesch of vernederend woord over de Belgische Academie uitgesproken; nooit is namens de Vlaamsche Academie een enkele volzin gedrukt die der Belgische Academie kon onaangenaam zijn. Wij vergen dat men ons met dezelfde munt betale!

Ik stel derhalve voor, dat het Bureel der Kon. Vlaamsche Academie gelast zou worden den heer Minister mededeeling te doen van het gebeurde en hem den wensch uit te drukken dat hij de Belgische Academie zou gelieven onder het oog te brengen dat het betaamt op deftiger wijze jegens de Kon. Vlaamsche Academie te handelen, en zich te herinneren dat de Academiën geene politieke, maar officieele wetenschappelijke instituten zijn. (*Algemeene bijtreding.*)

—

De heer Bestuurder staat andermaal recht en leest de volgende redevoering :

Geachte Heeren en Medeleden,

Op mijne beurt wensch ik een en ander in het midden te brengen naar aanleiding van Prof. Paul Fredericq's *Levensschets van D. Sleeckx* in het *Annuaire de l'Académie royale de Belgique*, 1903.

Indien ik bij deze gelegenheid het woord neem, dan is het niet alleen als lid der Koninklijke Vlaamsche Academie, zelfs niet dewijl het Uwen Bestuurder van rechtswege toekomt in Uwen naam tegen roekelooze aantijgingen protest aan te teekenen ; — het is vooral omdat ik een der Liberalen ben, die, in weerwil der tegen onze Academie geslingerde banbliksems, het lidmaatschap ervan met fierheid hebben aanvaard en het als eene eer beschouwen hier te zetelen. Het kan immers niet

dikwijls en nadrukkelijk genoeg herhaald worden dat Prof. Paul Fredericq, al zou hij gaarne aan het publiek het tegendeel diets maken, in deze zaak geenszins de tolk is van de Vlaamschgezinde Liberalen, maar eenvoudig de groep vertegenwoordigt, welke in de geschiedenis der Vlaamsche Beweging zich onder den treffenden naam « de Kleine Kapel » berucht maakte, — eene groep wier invloed in de groote Vlaamsche Kerk sedert lang aan het dalen is, zooals duidelijk blijkt uit het gestadig verval der instellingen, welke zij nog beheert.

Dit beteekent natuurlijk niet dat Prof. Paul Fredericq iemand zou wezen met wiens verzet men geene rekening moet houden. Ik beschouw hem veeleer als eenen geduchten, ja gevaarlijken tegenstander, daar men hem even moeilijk als eenen spartelenden paling kan vastgrijpen en hij daarbij in hooge maat de gaven bezit, welke den doortrapten diplomaat kenmerken, gaven waarmede op een ruimer gebied een Simon Renard en een Granvelle, een Talleyrand en een Fouché hebben geschitterd, en dank waaraan hij in zijne omgeving met onbeperkt gezag heerscht. Overigens kan ik wel beseffen dat menigeen hem niet aandurft, want de man bezit een voortreffelijk geheugen en wie het waagt in zijnen weg te loopen, laat staan het ordewoord van hem niet verkiest te ontvangen, mag geheel iets anders dan wederdiensten van zijnentwege verwachten. En voor eenieder is het niet altijd mogelijk daarvan den brui te geven.

Van de Koninklijke Vlaamsche Academie is Prof. Paul Fredericq de gezworen vijand. Om welke redenen hij op ons korps zoo bitter is gebeten, blijft eene opene vraag, die het trouwens de moeite niet zou loonen te willen oplossen. Het feit volstaat, namelijk dat sedert meer dan zestien jaar de Gentsche hoogleeraar de Peter de Heremiet is van den kruistocht, die tegen de Academie werd gepredikt en nog altijd voortduurt. Dat die kruistocht tot dusver op eene reeks min of meer vermakelijke blauwe schenen is uitgeloopen, hoef ik niet te herinneren, tenzij om vast te stellen dat nederlagen, die iemand anders van alle verdere pogingen zouden wars gemaakt hebben, op dien voorbeeldigen ijveraar eerder als een prikkel werkten en hem enkel bewogen telkens naar doelmatigere middelen uit te zien.

Hoe men te werk ging is bekend. Terwijl men met bombastisch gepoch het *Taalverbond* stichtte, waarvan men gedroomd had eene Tegen-Academie te zullen maken en dat een doodgeboren misgewas bleek te zijn, krielde het in de organen der « Kleine Kapel » van allerlei buitengewoon geestige uitvallen tegen de Vlaamsche « K. K. demie, » uitvallen die in de kolommen van het op deftigheid aanspraak makende *Volksbelang* minder op hunne plaats waren dan in gemeene kiesblaadjes. Ook maakte die eigenaardige polemiek niet veel indruk op het groot publiek en verwekte bij de meer ontwikkelden duidelijke teekens van afkeer.

Ik herinner mij o. a. hoe wijlen Baron de Maere d'Aertrijcke zich destijds daarover uitdrukte. Het werd noodig iets anders uit te vinden.

Wat men nu beproefde was de tactiek, die den struisvogel kenmerkt. De Koninklijke Vlaamsche Academie, hare handelingen, hare leden en hunne werken werden streng geboycot en stelselmatig doodgezwegen. Zulke Noorderbroeders bij voorbeeld, die Prof. Paul Fredericq's blad, het *Volksbelang*, regelmatig lezen om zich op de hoogte te houden van hetgeen er alhier op Vlaamsch gebied gebeurt, moeten denken dat er wel te Gent eene Vlaamsche Academie bestaat, maar dat zij volstrekt niets verricht en dat hare leden jaar uit jaar in niets doen en niets uitgeven, niets althans dat verdient vermeld te worden. De Vlamingen echter weten het beter en dát is de hoofdzaak.

Tevens werd er bij elke gelegenheid met overdreven ophef van de *Académie royale de Belgique* gesproken en op alle mogelijke tonen herhaald dat die instelling, welke intusschen voor Prof. Paul Fredericq en voor een paar zijner Vlaamsche vrienden hare deuren had geopend, de éénige in ons Vaderland is die in tel kan komen, ja onlangs nog in het *Volksbelang* (1) schreef men dat « haar gezag

(1) In het nummer van 17 Januari 1903. Het artikel — eene uitgebreide levensbeschrijving van Julius Vuylsteke — is niet geteekend; maar het lijdt geenen twijfel of Prof. Paul Fredericq de opsteller ervan is.

binnen en buiten ons land oneindig grooter is dan dat der Vlaamsche Academie. » Geen wonder ! de Fransche taal is natuurlijk « binnen en buiten ons land » veel meer verspreid dan het Nederlandsch. Waaruit volgt dat de werkzaamheden eener Academie, die zich uitsluitend van het Fransch bedient, gauwer en algemeener zullen bekend worden als die van een korps, waar men aan onze moedertaal de voorkeur geeft. Men vergeet echter dat zoo iets enkel aan het feit te wijten is dat de gebezigde taal buiten de palen van haar eigen gebied min of meer bekend is en dat het niets te maken heeft met de wezenlijke waarde van het geleverde werk noch met de persoonlijke verdiensten der leden in het wetenschappelijk opzicht. Overigens is het bijzonder stichtend eenen Vlaamschgezinden Vlaming de drogredenen te hooren herkauwen waarmede de Franskiljons ons sedert eene halve eeuw en langer zoeken te paaien.

Van den anderen kant moet die gedurige ophemeling van een door en door Fransch en Franschgezind korps, van een der bolwerken van de verfransching in België, elken trouwen Vlaming geweldig tegen de borst stuiten, inzonderheid wanneer men nadenkt hoe Julius Vuylsteke in zijn striemend vlugschrift, *Een Woord over de Belgische Academie* (1), den aldaar heerschenden geest naar

(1) Verschenen in het *Nederduitsch Tijdschrift* (1867) en herdrukt in de Verzamelde Prozaschriften van Julius Vuylsteke, deel I, bl. 267 en volg., Gent, 1887.

waarde heeft bestempeld. En de omstandigheid dat, zooals ik het straks zeide, de Academie twee of drie Vlaamschgezinden onder hare leden heeft opgenomen, veranderde niets aan den toestand. Want die Vlamingen werden er alleen toegelaten op voorwaarde dat zij aldaar niets dan Fransch zouden spreken, eene voorwaarde welke zij overigens stipt hebben nageleefd.

Wat Vuylsteke — in 1866 — daarover dacht, leert ons de volgende brok uit zijne vermelde brochure :

Fransche taalvragen bespreken, Fransche letterkundige voordrachten houden, is mogelijk in zulk een midden.

Maar dat eens de Nederlandsche letterkundigen hetzelfde van hunnen kant beproeven. Zoo zij het in hunne eigene taal doen, dan mogen zij zeker zijn vooreerst dat hunne vriendelijke medeleden hen van onbeleefdheid en onbetamelijkheid zullen beschuldigen; ten tweede dat de meesten hen niet zullen verstaan. Dus een vervelende en nuttelooze arbeid. Snellaert, de eenige die, zeer zelden dan nog, het gewaagd heeft een onschuldig en zeer kort Vlaamsch rapportje af te lezen over eenige prijskampen betreffende de Nederlandsche litteratuur, zou kunnen zeggen hoe zijne vermetelheid onthaald werd. Verscheidene leden namen hunnen hoed en verlieten de zitting. En dan waren die rapporten nog niet betrekkelijk tot de eigenlijke en gewone werkzaamheden der klas, maar werden in de Academie uitgebracht uit name van door den minister aangestelde commissiën tot toekenning van gouvernementeele prijzen.

En zoo onze mannen hunne taal- of letterkundige mededeelingen in 't Fransch doen, dan ja, worden zij verstaan; ten minste de vorm wordt verstaan; *maar daardoor verloochenen zij vooreerst hunne eigene zaak en offeren het grondbeginsel op dat zij moeten voorstaan*; en, ten tweede, zij winnen er toch niets bij, want al wordt dan ook hun vorm verstaan, de klas zooals zij bijna uitsluitend samengesteld is uit mannen die weinig of geen Vlaamsch kennen, en er veelal eenen afkeer van hebben, houdt

niet op onbevoegd te zijn, wat den grond betreft. Dus ook in dit geval een nutteloze arbeid (1).

Het komt mij voor dat mannen, « die hunne eigene zaak verloochenen en het grondbeginsel opofferen dat zij moeten voorstaan, » de plaats waar zij zich aan zulke palinodiën schuldig maken, wat minder luid zouden mogen roemen.

Hoe 't zij, van het stelselmatig doodzwijgen der Vlaamsche Academie wordt er nu en dan afgezien wanneer er zich eene gunstige gelegenheid voordoet om aan die gehate instelling of aan een harer leden een steekje toe te brengen. Dat werk echter wordt doorgaans anoniem verricht of aan onderhoorigen en liefst aan Hollanders overgelaten. Het is maar bij uitzondering dat Prof. Paul Frederícq, zooals in het voorhandig geval, in eigen

(1) Dat Vuylsteke nog kort voor zijnen dood — in 1902 — die zienswijze bleef aankleven, kan het volgende aantoonen. In den Geschied- en Oudheidkundigen Kring te Gent, daar ik aan eene in 't Fransch gevoerde discussie had deelgenomen en gemakshalve op een Fransch betoog in dezelfde taal geantwoord, nam mij Vuylsteke, die naast mij zat, heel vriendelijk ter zijde en drukte mij op het hart dat het plicht was aldaar stelselmatig Vlaamsch te spreken, daar anders het Fransch weldra alleenheerschend zou worden : « En dan, besloot Vuylsteke, is het de moeite niet waard dat wij hier nog komen. » Is dat waar in een privaat gezelschap, waar ook Walen aanwezig waren, o. a. mijn geachte vriend Prof. Dr. V. Deneffe, die mij verzocht had Fransch te spreken, daar hij eene Vlaamsche bewijsvoering niet goed volgen kon, dan is het dubbel waar in een officieel staatslichaam, waarvan de leden niet alleen hunnen persoon, maar, in zekere mate althans, ook hun volk en dezes stambelangen vertegenwoordigen.

persoon en met open vizier in het strijdperk treedt.

Zijn lijvig opstel is als historische bijdrage niet te versmaden. Het werpt namelijk een ietwat onbescheiden licht op zekere voorvallen in de geschiedenis der ontkiemende Vlaamsche Beweging, die weinig bekend of in elk geval sedert lang vergeten waren. Prof. Paul Fredericq heeft gemeend den sluier te moeten vaneenrijten, waaronder die vieze zaken verborgen lagen. Dat was zijn recht, misschien zijn plicht als geschiedschrijver. Maar hij kan zich niet ontveinzen dat dergelijke onthullingen vele Vlamingen hoogst onaangenaam zullen aandoen. Ik bedoel hier bepaaldelijk wat ons betreffende de lotgevallen van het dagblad *Vlaamsch-België* wordt medegedeeld

Het tegenwoordig geslacht, dat Sleeckx te recht eerde en hoogachtte en alleen als talentvollen schrijver en voortreffelijken leeraar kende, zal met diep leedwezen vernemen dat hij in zijne jeugd gedwongen was tot broodschrijverij zijne toevlucht te nemen om in zijn bestaan te voorzien; dat hij, een overtuigd liberaal, opsteller werd van een blad met het geld en in het belang der Jezuïeten uitgegeven, maar hetwelk dat feit zorgvuldig verdoken hield en bij gelegenheid stoutweg loochende, iets dat Prof. Paul Fredericq met rechtmatige strengheid schandvlekt; dat Sleeckx eindelijk de *fidus Achates* was van den beruchten Jaak Van de Velde, het type van de gelukridders, die, helaas! in alle partijen te vinden

zijn en er openlijk op uit schijnen om hunne zakken te vullen en hunne strijdgenooten uit te buiten. In dat opzicht zijn de twee door Prof. Paul Fredericq *in extenso* afgedrukte brieven van Jaak Van de Velde aan zijnen broeder echte monumenten van walgelijk cynisme. Met naïeve onbeschaamdheid zet de veile penneknecht zijne plannetjes uiteen en legt uit hoe hij door iedereen te bedriegen zijn doel, louter winstbejag, hoopt te zullen bereiken, hetgeen hem niet belet zichzelven « *un homme avec du cœur, de l'honneur* » te noemen (1). Zulke gasten zijn het, die onze zaak in slechten geur brachten en de legende der Flamendiants en budjetvreters deden ontstaan. Niemand natuurlijk denkt er aan eenen man als Sleeckx met dat volkje te verwarren; maar toch is het te betreuren dat hij jarenlang, ook na de verdwijning van *Vlaamsch-België*, in nauwe betrekking moest blijven met eenen persoon, wiens zedelijke waarde hij sedert lang had kunnen peilen.

Edoch, in mijn bestek ligt het niet hierop aan te dringen. Ik wensch mij hoofdzakelijk te bepalen bij hetgeen er in het besproken opstel van de Koninklijke Vlaamsche Academie wordt gezegd.

Door Prof. Paul Fredericq wordt ons verteld hoe Sleeckx, die zijne candidatuur had laten stellen en aan 't hoofd van de lijst werd gekozen, niettemin voor het lidmaatschap der Academie meende te moe-

(1) Die brieven zijn in 't Fransch, een potsierlijk, van grove taalfouten krielende Fransch.

ten bedanken. Het verhaal is echter niet alleen blijkbaar tendencieus, het is onvolledig en bijgevolg onnauwkeurig. Zoo bij voorbeeld wordt verzwegen dat nog andere liberale candidaten werden voorgegesteld dan de vijf, welke de heeren Max Rooses en Jan van Beers wilden opdringen. Die vijf, beweert nog Prof. Paul Fredericq, waren *de* candidaten der Vlaamsche Liberalen. Welnu, dat is volstrekt onjuist. De lijst der candidaten werd opgemaakt in eene geheime of in elk geval private vergadering te Antwerpen, waar slechts een half dozijn personen *triées sur le volet* deel aan namen en dan nog wel personen, die van niemand eenig mandaat hadden ontvangen en dus ook niemand buiten hun eigen zelven vertegenwoordigden. Prof. Paul Fredericq was er bij, 't is mogelijk; maar hij zou ongelijk hebben bij voortduring Louis XIV na te praten en gedurig te herhalen : *De Vlaamsch-liberale partij ben* IK.

Overigens, wat gebeurde er? De talrijke Vlaamsche Liberalen, die men zich niet gewaardigd had te raadplegen, beschouwden zich als door den te Antwerpen uitgevaardigden herderlijken brief in geener wijze gebonden en enkelen onder hen stelden andere liberale candidaten in de Academie voor. Twee dier candidaten, de heeren Dr. C. J. Hansen en Prof. J. Micheels, werden te gelijk met Sleeckx gekozen en van de overigen menigeen kort daarna of later. Ziedaar wat Prof. Paul Fredericq zorgvuldig verzwijgt. Hij doet meer, want hij aarzelt niet staande

te houden dat Sleeckx de *éénige* liberaal was, die bij de meerderheid der Academie « genade vond. » Zulke willekeurige verdraaiing der waarheid zou men eerder bij eenen volgeling van Pater Loriquet dan bij eenen ernstigen hoogleeraar in de geschiedenis verwachten.

De feiten zijn intusschen genoeg bekend en noch door opzettelijke achterhouding, noch door valsche voorstelling kan men ze wegcijferen. Mogelijk zal Prof. Paul Fredericq erin slagen dezen of genen Hollander te verbluffen die met onze toestanden niet vertrouwd is; maar de Vlamingen zijn volkomen op de hoogte en zullen zich zoo gemakkelijk niet laten misleiden. Hij mag daar vast op rekenen.

Met het oog hierop zou ik mij dus de moeite kunnen sparen verder aan te dringen. Edoch, vermits Prof. Paul Fredericq raadzaam heeft gevonden zijne grieven in eene officieele uitgave van de *Académie royale de Belgique* uiteen te zetten, acht ik het niet overbodig hier, in den schoot der door hem aangerande Koninklijke Vlaamsche Academie, die zijne grieven te wikken en te wegen en kort en bondig het ongegronde ervan te doen uitschijnen.

De eerste — en voornaamste — grief van den Gentschen hoogleeraar is dat de Vlaamsche Academie niet alleen door een katholiek Ministerie in het leven werd geroepen, maar dat de Regeering de achttien eerste leden in meerderheid onder hare partijgenooten koos.

Ik gun dat, van een liberaal standpunt af, zoo iets zeer betreurenswaardig was. Maar aan wien de

schuld, zoo niet aan de Liberalen zelven en, in de eerste plaats, aan Prof. Paul Fredericq's groep? Ieder weet toch dat onder het liberaal Ministerie, dat in 1884 aftrad, een volledig ontwerp van Vlaamsche Academie werd voorbereid en in gereedheid gebracht, ja zelfs de lijst der toekomstige leden werd opgemaakt en niemand zal het verbazen dat schier al de verkorenen beproefde vrienden waren van de Regeering. Dat ontwerp, gelijk alle Vlaamschgezinde maatregelen, ontmoette vanwege Walen en Franskiljons een hardnekkig verzet en daartegen was de lauwe Vlaming, die Rolin-Jaequemyns heette en als minister van Binnenlandsche Zaken het plan zou doordrijven, niet bestand. Misschien hadden zijne Vlaamsche aanhangers door krachtdadige drukking iets kunnen verkrijgen; maar kort te voren, tijdens den strijd over de vervlaamsching van het middelbaar onderwijs, had Prof. Paul Fredericq in volle zitting van het Willems-Fonds de leer gepredikt dat, wanneer eene Regeering liberaal is, het aan « goede » Liberalen verboden is haar « lastig te vallen. » Minister Rolin-Jaequemyns viel men dus niet lastig en het ontwerp van Vlaamsche Academie bleef in de kartons begraven. Ik zeg het nogmaals : aan wien de schuld?

De zaak kwam weer te berde onder het ministerie der heeren Beernaert en de Moreau, en ditmaal liep ze vlot van stapel. Minister de Moreau was nochtans een Waal, die geen Vlaamsch sprak, en daarop steunt Prof. Paul Fredericq om hem van « onkunde », van « onbekwaamheid » en dies meer

te beschuldigen. Het verwondert mij dat Prof. Paul Fredericq hetzelfde verwijt *a fortiori* tegen zekere Liberalen niet richt, die even Vlaamschonkundig waren als de heer de Moreau en op den hoop toe ons en onze taal met blijken van hunnen onverzoenlijken haat gedurig vereerden. In elk geval, mij schijnt het dat de Waal de Moreau, die het Vlaamschgezind werk verrichte waarvoor de Vlaming en gewezen Flamingant Rolin-Jaequemyns kleinmoedig terugdeinsde, vanwege eenen Vlaamschen schrijver iets beters dan « stank voor dank » heeft verdiend. Overigens weet Prof. Paul Fredericq beter dan wie ook dat Minister de Moreau, al werd het inrichtend besluit door hem als minister van Binnenlandsche Zaken onderteekend, in de zaak eene gansch ondergeschikte rol speelde. Het hoofd der Regeering, de heer Beernaert, was het, die wezenlijk alles regelde. En de heer Beernaert was een Vlaming en met onze toestanden zeer goed bekend. Prof. Paul Fredericq gebaart daarvan niet bewust te zijn, daar hij zich anders het genoegen hadde moeten ontzeggen van degenen te gewagen, die den « onkundigen » Waalschen minister zoo slecht hadden « ingelicht ». En die vriendelijke insinuatie mochten wij niet derven.

Hoe 't zij — en daar ligt het kalf gebonden — onder de achttien door de Regeering benoemde Academieleden telde men tien à twaalf Katholieken en van de zes of zeven Liberalen waren er verscheidene, die aan den leiband der « Kleine Kapel » niet

liepen en dus voor ketters en « ruziemakers » dienden te worden gehouden. Ik begrijp, ik herhaal het, Prof. Paul Fredericq's verontwaardiging. Maar past het den ketel aan den pot te verwijten dat hij zwart is? Hadde Minister Rolin-Jaequemyns de Vlaamsche Academie willen of durven stichten, zeer zeker zou hij ervoor gezorgd hebben dat zijne getrouwen daar in meerderheid zouden wezen. En ik waag de veronderstelling dat Prof. Paul Fredericq geen protest zou hebben aangeteekend. Hoe kan hij dus bij Piet laken wat hij bij Pauwel goedkeurt?

De tweede grief geldt niet meer de Regeering, maar de Academie zelve. Volgens Prof. Paul Fredericq had deze het gepleegde onrecht kunnen en moeten herstellen door minstens vijf der acht openstaande plaatsen (1) aan Liberalen te begeven. Zij deed het niet en daarom wordt de staf over haar gebroken.

Ik zie er geen bezwaar in te erkennen dat het inderdaad wenschelijk geweest ware het evenwicht tusschen de twee richtingen zoo mogelijk te herstellen. Ongelukkig dringt hier te lande de onzalige politieke naijver overal binnen en mij is geen voorbeeld bekend van eene meerderheid, die, 't is gelijk waar, uit liefde voor zuivere rechtvaardigheid hare heerschappij zou prijsgeven of zelfs hare stelling

(1) Een der achttien door het koninklijk besluit benoemde leden, Raadsheer L. de Hondt — een liberaal, — had gemeend te moeten bedanken.

verzwakken. Wat gebeurt er thans in de *Académie de Belgique?* In de klas der Letteren aldaar beschikken de vrienden van Prof. Paul Fredericq over eene onomstootbare meerderheid. En wat doen zij? Negenmaal achtereen hebben zij bij opengevallene plaatsen Liberalen benoemd, zoodat de katholieke minderheid nu klagend vraagt dat men de evenredige vertegenwoordiging zou invoeren, een verzoek waartegen Prof. Paul Fredericq zich met zonderlingen nadruk verzet. Hij begaat dus te Brussel dezelfde « misdaad », die hij te Gent aan de katholieke leden der Vlaamsche Academie zoo bitter verwijt. Zulk een gebrek aan logica en aan objectiviteit noem ik bedroevend.

Overigens, laat ons de questie eens van naderbij beschouwen.

Gesteld het nuttig en noodig was — en daarvan houd ik mij persoonlijk overtuigd — bij de verkiezingen waarvan sprake eenige Liberalen door te drijven, dan rijst dadelijk eene dubbele vraag op : 1° Was met het oog op dat doel de lijst der candidaten behendig samengesteld? 2° Werd die lijst op eene wijze voorgedragen, die van aard was om eenen gunstigen uitslag mogelijk te maken?

Op het eerste punt antwoordt men natuurlijk dat de vijf candidaten der heeren Rooses en Van Beers aan de spits stonden der liberale schrijvers. Dát betwist niemand. Maar letterkundige begaafdheid komt in zoo'n geval niet alleen in aanmerking. Eene academische kiezing is geen wedstrijd, geen

examen waarbij men de mededingers volgens het getal behaalde punten rangschikt en naar orde van verdienste binnenlaat. De leden eener Academie worden niet verondersteld aldaar tegen elkander voor het meesterschap te kampen gelijk de Minnezangers op de Wartburg. Eene Academie is evenmin eene rederijkerskamer waar ieder op zijne beurt met zijn gedicht of met zijne novelle optreedt en het daarbij mag laten. Eene Academie is hoofdzakelijk eene instelling, waar men in verband met letterkunde en wetenschap allerlei bestuurlijk en ander werk te verrichten heeft; en met het oog daarop kan het gebeuren dat een schitterend schrijverstalent niet altijd de stevigste waarborgen oplevert, ja dat een minder begaafd man voor de hem opgedragen taak beter berekend zal blijken. Van den anderen kant mag men ook uit het oog niet verliezen dat wie zich in den strijd der partijen met niets en niemand ontziende hartstochtelijkheid heeft geworpen en zijne politieke tegenstanders vaak tot onverzoenlijke persoonlijke vijanden gemaakt, bezwaarlijk die zelfde vijanden op een onzijdig terrein kan ontmoeten en daar met hen in vrede samenwerken. En dit was stellig met een paar candidaten het geval. Daarom ook, indien men waarlijk slagen wilde, hadde men, m. i., vernuftiger gehandeld door alleen personen voor te stellen, die, al waren zij nog zoo liberaal, door de katholieke meerderheid zonder te groote moeite konden aanvaard worden.

Ongelukkig was men er geenszins op uit om te

slagen. Wat men verlangde was een voorwendsel om den oorlog te kunnen verklaren aan eene Academie, die toch in geen geval onder de schoolplak der « Kleine Kapel » kon gebracht worden en dus, volgens alle voorgaanden, in den grond diende te worden geboord. Daarvan levert het gebeurde het overtuigend bewijs.

Immers, hoe legde men de zaak aan boord?

Aan de meerderheid der Academie werd een ultimatum beteekend. Men eischte haar op het door den minister, die haar benoemd had, gepleegde onrecht te herstellen en aldus aan eenen leider van hare partij feitelijk eene kwetsende berisping toe te dienen. Men dreigde met ontslag indien zij de vijf voorgestelde candidaten *en bloc* niet wilde aannemen en men drukte erop dat dezen minder als verdienstelijke letterkundigen dan wel als Liberalen zouden worden gekozen. De questie werd dus onbewimpeld op het politiek terrein geplaatst. En zeker om zulks nog duidelijker te maken vond men goed het ultimatum op voorhand met allerlei onheusche commentaria in de bladen af te kondigen. Dat noemt men iemand het mes op de keel zetten. Opperbest misschien wanneer men de sterkste is, maar zeer ondoelmatig indien het eene minderheid geldt, die van de meerderheid, welke zij toch niet kan overmannen, door overreding iets wenscht te bekomen.

Was het mogelijk in zulke omstandigheden ernstig te verhopen dat de Katholieken der Academie het hoofd in den schoot zouden leggen en

op dergelijke uitdagingen antwoorden door ootmoedig de vlag te strijken en zich de vernederende voorwaarden, welke men hun stelde, te laten welgevallen? Niemand, zelfs Prof. Paul Fredericq niet, kon zoo iets verwachten.

Ik zeg het nog eens, wat men vroeg was in den grond billijk en redelijk; maar de wijze waarop men het verzoek indiende, de vorm dien men er aan gaf, waren als 't ware berekend om eene weigering uit te lokken en aldus eene geweldige en onherstelbare breuk onvermijdelijk te maken. En dank aan dat meesterstuk van diplomatische behendigheid, zou dan de Vlaamsche Talleyrand wijd en zijd kunnen rondbazuinen dat de « dweepzieke » meerderheid uit de Vlaamsche Academie onze beste letterkundigen sloot om de eenige reden dat zij Liberalen waren.

Dit, men weet het, is inderdaad geschied. Maar de draden van het spel kon men ongelukkig niet verbergen. Zij waren zoo dik als kabels en staken letterlijk de oogen uit. Gering was het getal brave borsten, die zich lieten beetnemen; geringer nog het getal van hen, die niet eerlang gewaar werden dat men hen voor den aap had gehouden.

Prof. Paul Fredericq's derde en laatste grief is de eigenaardigste. Zij heeft betrekking op de samenstelling der Academie, in elk geval wat aangaat de achttien rechtstreeks door de Regeering ten tijde der stichting benoemde leden. Met andere woorden, Prof. Paul Fredericq stuit het tegen

de borst dat de letterkunde onder hen zoo onvoldoende werd vertegenwoordigd. Nochtans erkent hij dat zes leden op achttien « schrijvers van talent en van naam waren » (1) en hij loochent niet dat er nog onder de overigen « zwakkere talenten » voorkwamen. Maar dat is hem niet genoeg. Blijkbaar houdt hij zich overtuigd dat er in de Vlaamsche Academie alleen plaats mocht zijn voor beoefenaars der fraaie letteren, voor bellettristen en dan nog wel uitsluitend voor degenen, die aan 't hoofd van het gilde staan.

Indien ik niet wist dat Prof. Paul Fredericq geen man is om onbezonnen te werk te gaan, zou ik moeten besluiten dat hij noch het koninklijk besluit waarbij de Academie in het leven werd geroepen, noch de Wetten van ons korps ooit heeft gelezen. Anders zou hij gezien hebben dat de Vlaamsche Academie geen louter letterkundig gezelschap is, maar wel een « genootschap van letterkundigen *en geleerden* », waar men zich ook met *wetenschap* onledig houdt : taalkunde vooreerst, doch tevens nog andere min of meer aanverwante vakken, zooals geschiedenis, oudheidkunde,

---

(1) Onder die zes noemt Prof. Paul Fredericq den heer Max Rooses. Voor Rooses' talent koester ik gelijk iedereen de grootste achting; maar die schitterende essayist, die fijne kunstkenner is geen letterkundige in den engeren zin, geen bellettrist, gelijk Jan van Beers, Emanuël Hiel, Pol de Mont of Guido Gezelle.

rechtsgeleerdheid, schoone kunsten, pedagogie, enz. Het zijn de *Vulgarisateurs* alleen, die in hun orgaan beweren dat de Koninklijke Vlaamsche Academie haren wettelijken werkkring te buiten gaat wanneer zij zich met iets anders dan zuivere literatuur inlaat. Het spijt mij voor Prof. Paul Fredericq, maar te dikwijls is hij het, wat de keus der argumenten betreft, met die ongeletterde en ongewasschen Franskiljons eens. De Vlamingen, die, zelfs wanneer zij hem bestrijden, hulde brengen aan zijn talent en, verre van zijne inzichten te willen verdenken, hem liever als eenen « verdwaalden vriend » blijven aanzien (1), worden daardoor zeer pijnlijk aangedaan.

Ietwat kluchtig is het intusschen Prof. Paul Fredericq zijne verbaasdheid te hooren uitdrukken over het feit dat drie « uitstekende geleerden », welke hij bij name noemt, onder de achttien uitverkorenen te vinden waren. « Die drie uitstekende geleerden, zegt hij, waren overigens leden van de Koninklijke Academie van Brussel, waar zij *in dat Fransch wetenschappelijk midden* — laat ons de

(1) Zóó noemde hem Frans Reinhard op de vergadering van het Algemeen Nederlandsch Verbond te Antwerpen den 8 Maart 1903, toen de afgevaardigden der Belgische takken met 31 stemmen tegen 3 het door Prof. Fredericq hardnekkig bekampte stelsel van trapsgewijze vervlaamsching der Gentsche Hoogeschool beslissend goedkeurden. Daar ook had Prof. Fredericq argumenten ingeroepen, die lang vóór hem de *Vulgarisateurs* hebben doen gelden.

bekentenis onthouden : zij is goud waard — volkomen op hunne plaats waren. Maar wat kwamen zij, in God's naam, in de Koninklijke *Vlaamsche* Academie verrichten? »

Wat, Heer Professor? Wel, zij kwamen in de Vlaamsche Academie eenvoudig om aldaar de wetenschap door middel van onze taal te gaan beoefenen, iets dat zij vroeger weinig of niet gedaan hadden, alhoewel zij daartoe wel degelijk in staat waren, om de goede en voldoende reden dat er tot dusver in België niets anders dan een *Fransch* wetenschappelijk midden bestond. Door het stichten der Vlaamsche Academie werd ook alhier aan een brandpunt van *Vlaamsche* wetenschap het aanzijn geschonken en zeer zeker is het de ernstige wensch van alle rechtgeaarde Vlamingen dat de Academie hare werkzaamheden in die richting meer en meer uitbreiden zal, want ten huidigen dage hebben wij vrij wat meer behoefte aan eene vaderlandsche behandeling der verschillende wetenschappelijke vakken dan aan pittige novellen of welluidende zangen. Dezen mogen er zijn, ja moeten er zijn; maar laat ons, als 't u belieft, het voornaamste niet vergeten : *Je vis de bonne soupe et non de beau langage*, heeft zeer wijselijk een verstandige Franschman geschreven. En wie alleen op bellettrie wil letten en wetenschap verwaarloost, gelijkt op iemand, die in lompen gekleed zou loopen en op die lompen wat kostbaar kantwerk en blinkende juweelen vasthaken. Schaf u eerst een hemd,

eene broek en eene jas aan, mijn beste; dat zal voegzamer wezen.

Doch, laat ons voor een oogenblik toestaan dat Prof. Paul Fredericq's bezwaar wezenlijk gegrond is, anders gezegd dat de eigenlijke letterkunde in onze Academie niet behoorlijk is vertegenwoordigd. Wij hebben het recht ons af te vragen hoe het met andere instellingen van denzelfden aard gelegen is en bepaaldelijk met de *Académie royale de Belgique*, welke ons zoo tergend als eene model-inrichting wordt voorgesteld.

Die voorbeeldige Academie begrijpt eene klas der Letteren, in twee afdeelingen gesplitst : *Histoire et Lettres* en *Sciences morales et politiques*. Iedere sectie telt vijftien werkende leden, en daarbij vijf correspondenten.

Wat is het aandeel der fraaie letteren in die *Section d'Histoire et des Lettres ?*

Ik bedoel hier geenszins de Vlaamsche letterkunde, die daar altijd stiefmoederlijk werd bejegend en sedert Vuylsteke's verdwijning door volstrekt niemand wordt vertegenwoordigd, want de heeren Ferd. van der Haeghen, Alf. Willems en Prof. Paul Fredericq zijn wel geleerden, maar geene bellettristen; ik heb het gemunt op de Fransch-Belgische letterkunde, waarvan de beoefenaars het recht hebben aan *hunne* Academie dezelfde eischen te stellen als wij, Vlamingen, aan de onze.

Dit punt is van des te grooter belang, daar gedurende de laatste vijf en twintig jaren de Fransch-

Belgische letterkunde met bijzonderen glans heeft geschitterd en een aantal hoogst verdienstelijke schrijvers heeft voortgebracht, waaronder enkelen wier roem niet alleen de grenzen van ons Vaderland, maar zelfs die van het Fransche taalgebied overschrijdt. De namen der nog levende en bloeiende Edmond Picard, Camille Lemonnier, George Eekhoud, Emile Verhaeren, Maurice Maeterlinck, Charles Van Lerberghe, Iwan Gilkin, Albert Giraud, Eugène De Molder en anderen meer zijn daar om te getuigen.

Welnu, niet een dier schrijvers, welker verdiensten het kinderachtig ware te willen betwisten, werd waardig geacht de Belgische letteren *d'expression française* in den schoot der Brusselsche Académie te gaan vertegenwoordigen. En de knappe critici en kunstkenners Octave Maus en Albert Mockel evenmin.

[illegible] wie werden zij vervangen?

[illegible] ons zien.

De *Section d'Histoire et des Lettres* bestaat [illegible] uit [illegible] verschillende leden — [illegible] — en [illegible]. De verschillende leden zijn de heeren: [illegible] opziener der Hooge[illegible] en [illegible] te Luik; [illegible] te geschiedenis [illegible] Hooger Zum.

Marchal, oudheidkundige te St.-Joos-ten-Oode; Baron de Chestret de Haneffe, penningkundige te Luik; Paul Fredericq, hoogleeraar in de geschiedenis te Gent; God. Kurth, hoogleeraar in de geschiedenis te Luik; Paul Thomas, hoogleeraar in de Latijnsche letterkunde en in de paleografie der oudheid te Gent; Ernest Discailles, hoogleeraar in de geschiedenis te Gent; Ch. de Smedt, bollandist te Brussel; Alf. Willems, hoogleeraar in de Grieksche taalkunde te Brussel; Jules Leclercq, ondervoorzitter der rechtbank te Brussel, en Maurice Wilmotte, hoogleeraar in de Romaansche talen en letterkunde te Luik. De vijf correspondenten zijn de heeren : Ferd. Loise, letterkundige te Namen; H. Pirenne, hoogleeraar in de geschiedenis te Gent; E. Gossart, bibliothecaris te Brussel; Frans Cumont, hoogleeraar in de geschiedenis te Gent, en J. Vercoullie, hoogleeraar in de Germaansche taalkunde te Gent.

De eigenlijke letterkunde wordt dus *en tout et pour tout* vertegenwoordigd door éénen correspondent, den heer Loise, die overigens sedert dertig jaar op zijne bevordering tot werkend lid wacht. De overige achttien leden der afdeeling zijn meestal geleerden van naam, mannen, die als geschiedschrijvers, oudheidkundigen, paleografen of numismaten zeer hoog staan aangeteekend, maar op het gebied der zuivere bellettrie van geenen den minsten tel zijn. Want men zal toch niet beweren dat de heer Wilmotte, al doceert hij te Luik de Romaansche

talen en letterkunde, zelf als literator uitmunt (1).

Waaruit blijkt dat de zoo merkwaardige Fransch-Belgische letterkunde in den schoot der Belgische Academie, niet op ontoereikende wijze, maar *in*

---

(1) Als geleerde, en bepaaldelijk als historicus, ook niet. Wanneer hij schrijft, doet hij als Capefigue en zijne school : *il fait du style* en terwijl hij zich hoofdzakelijk over den vorm bekreunt, vergeet hij na te gaan of zijne zwierige beelden en ronkende volzinnen altijd juist zijn. Daarvan getuigt o. a. zijn overvloedig geadverteerd, maar toch oppervlakkig en eenzijdig werk : *La Belgique morale et politique, 1830-1900.* Onder de vele kemeltjes, die daar dik loopen, zal ik er maar één uitkiezen. Sprekende van Koning Leopold II, schrijft Prof. Wilmotte (blz. 239) : « *Son père était allemand et, allié à la famille régnante des Nassau d'Angleterre, il avait exercé un haut commandement dans l'armée des Alliés.* » etc. *Les Nassau d'Angleterre*, dat klinkt heel mooi, maar blijft toch onzin, want die mythische Nassau's bestaan alleen in 's schrijvers verbeelding. Leopold I was inderdaad, door zijne eerste vrouw, met *la famille régnante d'Angleterre* verwant ; maar die familie — het Huis der *Welfen* — had met de Nassau's volstrekt niets te maken. Prof. Wilmotte heeft zich waarschijnlijk herinnerd dat, ten gevolge der omwenteling van 1688, Willem III, prins van Oranje-Nassau, tot Koning van Engeland werd uitgeroepen, maar hij is deerlijk mis indien hij gelooft dat *la famille régnante* van dien vorst afstamt. Willem III stierf kinderloos en werd door zijne schoonzuster Anne Stuart, dochter van den in 1688 onttroonden koning, opgevolgd, en daar zij ook geene kinderen naliet, werd na haren dood de kroon opgedragen aan eenen verren neef, den keurvorst van Hannover, die wel met de Stuart's, maar in het geheel niet met de Nassau's was vermaagschapt. Ziedaar wat ieder leerling van het Atheneum zou kunnen bekend maken aan den heer Wilmotte, hoogleeraar en lid der *Académie royale de Belgique.* Verlustigend is het intusschen aan te stippen dat vele Franschgezinde bladen juist die brok uit Prof. Wilmotte's werk met uitbundigen lof aanhaalden en dat niet één den « flater » gewaar werd.

het geheel niet wordt vertegenwoordigd! (1) En wanneer Prof. Paul Fredericq het als een schandaal aanklaagt dat, volgens hem, slechts een derde der eerste leden van de Koninklijke Vlaamsche Academie schrijvers waren van allereersten rang, terwijl « zwakkere talenten » de plaats hadden ingenomen, die aan hunne beteren toekwam, dan mogen wij ons ermede vergenoegen hem vriendelijk te verzoeken het parabeltje van den splinter en van den balk uit het oog niet te verliezen en zich eerder wat bezig te houden met hetgeen er in zijne geliefkoosde *Académie de Belgique* geschiedt. Als hij het zoo ver zal gebracht hebben dat ook *daar* zijne stelsels worden toegepast, zal hij zich mogen veroorloven *ons* de les te komen spellen.

Is het noodig daar nog iets bij te voegen? Neen. Ik heb, meen ik, duidelijk gemaakt dat de zoogezegde grieven, welke men tegen de Koninklijke Vlaamsche Academie inroept, op valsche begrippen en op eene verkeerde voorstelling der feiten berusten en dat die grieven als rook vervliegen zoodra men zich de moeite getroost ze te toetsen. Dat volstaat.

Nog een enkel woord. Ongetwijfeld is het te betreuren dat er een soort van pennestrijd zou ontstaan tusschen twee staatslichamen, die elkander

(1) Daarom ook is onlangs te Brussel de « Vrije Academie » van Edmond Picard tot stand gekomen.

dienen te eerbiedigen en, ieder binnen de palen van zijnen werkkring, de hem opgelegde taak naar behooren moeten trachten te vervullen, instede van de zuster-instelling zijdelings aan te randen of openlijk af te takelen. Maar men kan niet kwalijk nemen dat wij ons tegen onverdiende en overigens volkomen ongegronde aanvallen naar vermogen verweren en het, daar waar 't past, onzen beklagers betaald zetten. De *Académie royale de Belgique* alleen draagt de verantwoordelijkheid van het gebeurde, daar zij in haar *Annuaire* een kwaadwillig hekelschrift heeft opgenomen, dat noodzakelijk van onzentwege een klinkend protest moest uitlokken.

Door dat protest hier uit te brengen heb ik mij eenvoudig van eenen plicht gekweten en ik durf rekenen op de hartelijke goedkeuring, niet alleen van mijne geachte medeleden, maar van al wie bevoegd is om in de zaak een verlicht en onpartijdig oordeel te vellen.

De vergadering, na herhaaldelijk hare instemming te hebben betuigd met de redenen, door den heer Bestuurder in zijn pleitschrift voor de Koninklijke Vlaamsche Academie voorgebracht, besluit tot het drukken van het opstel in de *Verslagen en Mededeelingen*.

—

Te 4 uur verklaart de heer Bestuurder de zitting geheven.

Zitting van 15 April 1903.

Aanwezig de heeren Prayon-van Zuylen, bestuurder, Sermon, onderbestuurder, de Potter, bestendige secretaris;

de heeren Claeys, jhr. de Pauw, Gailliard, Alberdingk Thijm, Daems, Obrie, Coopman, de Vos, Broeckaert, van Even, Bols, de Flou, Claes, jhr. de Gheldere, Simons, de Ceuleneer, Segers, werkende leden.

Verontschuldigen hunne afwezigheid de heeren Janssens, werkend lid, en Muyldermans, briefwisselend lid.

De bestendige secretaris leest het verslag over de zitting der vorige maand, hetwelk wordt goedgekeurd.

AANGEBODEN BOEKEN.

Door de Regeering :

Bulletin de l'Agriculture, 1903, nrs 1 en 2.

Bulletin de la Commission royale d'Histoire, 1902, nr 4, 1903, nr 1.

Académie royale de Belgique. Bulletin de la Classe des Lettres, 1903, nrs 1 en 2.

Bulletin bibliographique et pédagogique du Musée belge, 1903, nrs 3-4.

Revue de l'Université de Bruxelles, 1902-1903, nr 6.

Le Musée belge, 1903, nr 1.

Bulletin du Conseil supérieur de l'Agriculture, 1902.

Bibliographie de Belgique, 1902. *Tables.* — Idem, 1903, nrs 5-6.

Arbeidsblad, 1903, nr 2.

Vlaamsche Kunstbode, 1902.

Rapport sur la situation de la Bibliothèque royale en 1899.

Revue néo-scolastique, 1903, nr 1.

Door den heer P.-J. GOETSCHALCKX :

Bijdragen tot de geschiedenis, bijzonderlijk van het aloude hertogdom Brabant. Maart 1903.

Door de *Société d'archéologie de Bruxelles* :

Annales. 1902, nrs 3-4.

Door de Académie royale d'Archéologie d'Anvers :

Annales, 1902, nr 3. — *Bulletin*, 1903, nr 1.

Door de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden :

Middelnederlandsche Marialegenden, uitgegeven door Dr. C.-G.-N. DE VOOYS, 1e deel. *Onser liever Vrouwen miraculen.*

Door het *Friesch Genootschap van Geschied-, Oudheid- en Taalkunde*, 74e verslag, 1901-1902.

De laatstverschenen afleveringen van de *Vlaamsche Kunstbode*, *St.-Cassianusblad*, *de Tuinbode*, *Biekorf*, *het Katholiek Onderwijs*, *Wallonia.*

De heer Bestuurder meldt dat door het Bureel den 7 April jl. een telegram van gelukwensch is gezonden aan Dr. H. Kern, buitenlandsch eerelid, ter gelegenheid van zijne zeventigste verjaring. — *Algemeene instemming.*

Door den heer Broeckaert wordt namens de Commissie voor Geschiedenis, Bio- en Bibliographie medegedeeld dat in hare jongste zitting door haren Voorzitter, den heer Bols, bericht is gegeven van een *Guldeboek ende Ordonnantie* van 't St.-Sebastiaansgilde te Linkebeek, een handschrift der XVe eeuw, ter genoemde gemeente onder het kerkarchief bewaard. De Commissie heeft den wensch uitgedrukt dat dit handschrift, met de door den heer Bols geschrevene inleiding, gedrukt zou worden in de *Verslagen en Mededeelingen.* — *Aangenomen.*

Een verslag wordt uitgebracht door de heeren Sermon en de Flou over de notice, aan de Academie gezonden door den heer L. Maeterlinck, naar aanleiding van een tafereel, geschilderd door Pieter Breughel, den oude, en verbeeldende oude Nederlandsche spreekwoorden.

OVER

BREUGHEL'S NEDERLANDSCHE SPREEKWOORDEN.

Verslag van den heer H. SERMON.

De *Mededeeling* des heeren L. Maeterlinck is zeker zeer lezenswaardig. Evenals THACKERAY met HOGARTH deed (1), stelt hij ons Breughel als een denker en zedekundige voor. Zijne wijsgeerige en geschiedkundige stellingen zijn wel iets nieuws, want deze schilders zijn van dien kant nooit beschouwd geworden. Wat in het bijzonder de afbeeldingen der *Vlaamsche Spreekwoorden* betreft, deze zijn zeer keurig beschreven en ook gelezen, hetgeen niet altijd het geval is. Het ware misschien te wenschen dat al de verschillige schilderijen van Breughel en zijne navolgers konden vergeleken, de spreekwoorden keurig afgeschreven en de voorstellingen uitgelegd worden ; dit schoone werk zou, wel is waar, tijd en ook geld kosten, want deze tafereelen zijn menigvuldig en ver verspreid. Inderdaad, behalve degene door den heer Maeterlinck beschreven, heb ik zelf er twee andere gezien, een op het kasteel van Odonk, te Bachte Maria-Leerne, en toen (1857-58-59) toebehoorende aan den Baron du Bois van Nevele, maar wat er van deze schilderij geworden is weet ik niet ; eene andere behoorde toe aan den Antwerpschen

(1) *Englisch Humourists by Thackeray*. Tauchn. p. 212.

zilverdrijver Lambert van Ryswyck. Na dezes dood werd die schilderij verkocht aan den heer V. d. B., en is thans nog te Antwerpen. Een kunstminnaar belooft er mij nog meer te doen kennen, doch in afwachting heb ik de eer de Academie voor te stellen, des heeren Maeterlincks Mededeeling, met de twee platen daartoe dienende, te laten drukken.

Verslag van den heer DE FLOU.

Zooals mijn geachte collega de heer Sermon het zegt, bestaan er verscheidene schilderijen, waarop Vlaamsche spreekwoorden in beeld en handeling voorgesteld worden, met een min of meer uitvoerig bijschrift. Ook gravuren naar zulke schilderijen, en zelfs platen van eigen vinding des graveerders worden hier en daar aangetroffen. Zoo bezit het Museum van Oudheden te Brugge eene koperprent uit de XVIIe eeuw, waarop allerlei spreekwoorden in actie vertoond worden, met het algemeen onderschrift van *Proverbia Flandrica*, en daarbij de volgende Nederlandsche en Fransche versregels :

Siet hier de weirelt gansch verkeert
Ick meyne spreucken daer men leert.

Hoe t' inde weirelt omme-gaet
By tvolck van alderhande staet.

l'Abus du monde icy voijez
Ou bien proverbes ordonnez.

Sur ce que se fait chasque iour
Tant par le peuple, que la cour.

Belgische letterkunde met bijzonderen glans heeft geschitterd en een aantal hoogst verdienstelijke schrijvers heeft voortgebracht, waaronder enkelen wier roem niet alleen de grenzen van ons Vaderland, maar zelfs die van het Fransche taalgebied overschrijdt. De namen der nog levende en bloeiende Edmond Picard, Camille Lemonnier, George Eekhoud, Emile Verhaeren, Maurice Maeterlinck, Charles Van Lerberghe, Iwan Gilkin, Albert Giraud, Eugène De Molder en anderen meer zijn daar om te getuigen.

Welnu, niet één dier schrijvers, welker verdiensten het kinderachtig ware te willen betwisten, werd waardig gekeurd de Belgische letteren *d'expression française* in den schoot der Brusselsche Academie te gaan vertegenwoordigen. En de knappe critici en kunstrechters Octave Maus en Albert Mockel evenmin.

En door wie werden zij vervangen?

Laat ons zien.

De *Section d'Histoire et des Lettres* bestaat tegenwoordig uit veertien werkende leden — ééne plaats van werkend lid open zijnde — en vijf correspondenten. De werkende leden zijn de heeren: Stan. Bormans, bestuurder-opzichter der Hoogeschool en professor van paleografie en diplomatiek te Luik; J. Stecher, rustend hoogleeraar te Luik; L. Vanderkindere, hoogleeraar in de geschiedenis te Brussel; Ferd. van der Haeghen, hoofdbibliothecaris der Hoogeschool te Gent; Ridder Edm.

Marchal, oudheidkundige te St.-Joos-ten-Oode; Baron de Chestret de Haneffe, penningkundige te Luik; Paul Fredericq, hoogleeraar in de geschiedenis te Gent; God. Kurth, hoogleeraar in de geschiedenis te Luik; Paul Thomas, hoogleeraar in de Latijnsche letterkunde en in de paleografie der oudheid te Gent; Ernest Discailles, hoogleeraar in de geschiedenis te Gent; Ch. de Smedt, bollandist te Brussel; Alf. Willems, hoogleeraar in de Grieksche taalkunde te Brussel; Jules Leclercq, ondervoorzitter der rechtbank te Brussel, en Maurice Wilmotte, hoogleeraar in de Romaansche talen en letterkunde te Luik. De vijf correspondenten zijn de heeren : Ferd. Loise, letterkundige te Namen; H. Pirenne, hoogleeraar in de geschiedenis te Gent; E. Gossart, bibliothecaris te Brussel; Frans Cumont, hoogleeraar in de geschiedenis te Gent, en J. Vercoullie, hoogleeraar in de Germaansche taalkunde te Gent.

De eigenlijke letterkunde wordt dus *en tout et pour tout* vertegenwoordigd door éénen correspondent, den heer Loise, die overigens sedert dertig jaar op zijne bevordering tot werkend lid wacht. De overige achttien leden der afdeeling zijn meestal geleerden van naam, mannen, die als geschiedschrijvers, oudheidkundigen, paleografen of numismaten zeer hoog staan aangeteekend, maar op het gebied der zuivere bellettrie van geenen den minsten tel zijn. Want men zal toch niet beweren dat de heer Wilmotte, al doceert hij te Luik de Romaansche

De heer Alberdingk Thijm vraagt het woord.

Met het oog op de laatste uitgaven der Academie wijst de redenaar andermaal op de noodzakelijkheid van goede volledige inhoudstafels. Wat men ons nu geeft is hem gebleken ontoereikend, schier onbruikbaar te zijn. Opnieuw dringt hij bij het Bureel aan, dat hem in dat opzicht voldoening worde gegeven.

De heer Bestuurder belooft den Spreker dat zijne opmerking zal worden in acht genomen.

De heer de Vos vraagt hoe het komt dat het verslag over den jongsten vijfjaarlijkschen Staatswedstrijd voor Nederlandsche letteren nog niet is verschenen.

Door den bestendigen secretaris wordt hierop geantwoord dat wijlen de heer van Droogenbroeck door den keurraad van gezegden wedstrijd belast was met het opstellen van het verslag. Eenige maanden na het overlijden van den heer van Droogenbroeck werd dezelfde taak opgedragen aan den heer de Ceuleneer, wien ambtsbezigheden, tot heden, belet hebben het verslag geheel af te werken.

Niemand het woord nog vragende, verklaart de heer Bestuurder de zitting te 4 1/4 uur geheven.

Lezing.

GULDEBOECK VAN ST.-SEBASTIAANSBROEDERSCHAP TE LINKEBEEK.

Mededeeling gedaan door den heer J. BOLS.

Het handschrift, dat ik U vandaag ter inzage mag voorleggen, hoort toe aan de kerk van Linkebeek — waar het met de grootste zorg bewaard wordt — en draagt voor titel : *Dit es tguldeboeck ẽn dornenãtie vander bruedrscap myns heeren sinte Sebastiaens, patroen der prochiekerken te linkenbeke, marscalck vander haesteger pestelentiẽ ende onversiender doot.*

Dit handschrift is op perkament, en werd begonnen kort na 1467.

De band in leder is versierd met een koperen middenplaatje, en voorzien van koperen hoeken en, op den vooromslag, van twee plaatjes, overblijfsels der beide vroegere sloten.

Het boek bevat 145 bladen; 134 daarvan — het oudste, voornaamste en door dezelfde hand geschreven deel — werden op den voorkant genummerd en zijn 29 centimeters hoog en 21 breed; de 11 andere, ietwat kleiner, zijn er later bijgenaaid.

Vóór die 134 langs éénen kant genummerde bladen komen er 3, ook in perkament, denkelijk in 1605 bijgevoegd, en erachter nog 7, waarvan de twee

voorlaatste van 1600 tot 1627 werden beschreven, en de vier overige van 1628 tot 1645.

Op de verso-bladzijde die vóór het titelblad met de voorrede staat, verhaalt men, in 1477, hoe Karel de Stoute, te Luik ziek zijnde, eene bedevaart belooft naar St. Sebastiaan te Linkebeek (1).

Deze bladzijde, ongenummerd, draagt den datum 1477, en werd geschreven na het opteekenen van de namen der 134 volgende bladen : de roode titel van het 1ste volgende recto-blad had dit vorige een beetje bevlekt, en die bekladde plaats werd gedeeltelijk onbeschreven gelaten; ook is het geschrift dezer ongenummerde bladzijde kleiner en magerder en van eene andere hand.

Wij geven er eenige regelen van ;

« Het tes te weetẽ hoe dat htoghe Carole ons gheduchtege prinche van brabãt in devocien ghenomen heeft dese heyleghe kerke van Sinte Sebastiane martelere gods bi tot linckẽbeke patroen ziinde... Omtrint der noenen op eenen gonsdach int paleys mins hee' bisscoppen... quaem htoghe Carolen de pestilencie ommer ziin oexelen eñ wert zee' flaeu eñ siech zee', eñ doen ghinc hy ter stont alle leyne sonder yemãde daer yet af te seggheñe... vander

(1) Karel de Stoute werd in 1433 geboren. In 1467 trok hij, na den slag van Brusthem, als overwinnaar Luik binnen. Daar de vorst als eerste inschrijver aangeteekend staat, zal dit *Guldeboeck* begonnen zijn tusschen 1467 en 1477.

tafelen in ziin oratoer... eñ doen gaf hy hem op mt zyne live eñ ziele onsen lieven heē god, zijnder liever moeder marien, sinte sebastiane onsen patroenen tot linckēbeke, eñ woer ter stont v'loest eñ ghesont... Ghenesen ziinde claede (*sic*) hy zee' zynen edelen zynen noet mt groeten love van gode... en besoeken sinte sebastiaens kke van linckēbeke met allen zynen eelen heēn mt groet' devocien eñ dee aldaer groete dinste van offerande ghevēde eenē guldēne man eñ eenen man van waesse (1). »

De titel met voorrede luidt als volgt :

Dit es tguldeboeck eñ dornenālie vander bruedīscap myns heeren Sinte Sebastiaens, patroen der prochiekerken te linkenbeke, marscalck vander haesteger pestelentiē ende onversiender doot.

---

(1) Karel de Stoute begiftigde ook de kerk van het kortbij Linkebeek gelegen Alsemberg. « La voûte de l'église d'Alsembergh fut terminée seulement en 1470, à l'aide des libéralités de Charles le Téméraire, qui était venu en pèlerinage à N. D. « de Halsemberghe » le samedi 8 février 1465-1466. Après avoir enlevé aux Gantois leurs bannières communales, Charles en fit déposer quelques unes dans l'église d'Alsembergh, où la ville de Gand les envoya reprendre après sa mort. » *Hist. des environs de Bruxelles*, par A. WAUTERS (Brux., 1855), III, 708. Voor dit laatste feit haalt deze schrijver hier aan : *Hist. de Flandre*, par KERVYN DE LETTENHOVE, V, 262.

Op de voltooiing van het welfsel doelt het volgende opschrift van een oud geschilderd afbeeldsel van Karel den Stoute, dat in de sacristij der kerk van Alsemberg bewaard wordt :

CAR. AUDAX DUX BURG. BRAB. ETA. CHORUM A IOANNE III INCHOATUM FORNICE DECORAVIT. AD AM̄. 1470.

« Het es te weteñ soe wat p̄sonē geestelic of werlic, van wat state sy syn, devotie eñ miñe hebben in deser bruederscap eñ bescermenesse Sinte Sebastiaens gescrevē te sine.

« Die moet voer inscrivē gevē syn devotie ende te minsten enē stuver eñ alsoe voert vā iare te iare als vore tē minstē enē stuv̄. Eñ hier in soe es hē een jegelic goetwilich mēsche te quitē sculdich soude de bruederscap na scout onderhoudē syn. Welke bruederscap men als noch onderhoudt eñ om te bat onderhouden soe syn geordeneert ter eeren Gods eñ synder liever moed̄ eñ des werdegen ridders sinte Sebastians drie gesongen messen de weke, te wetene : dierste messe van onser liever vrouwē des saterdaegs, dander messe alle dōddage van Sinte Sebastiane, die derde messe alle maendage van Requiē voer alle sielen ende sunderlinge voer alle brueders en susters die in deser bruederscap gestorvē sȳ eñ voer alle goetdoenders der goetwillegher menschē. Welke drie voirs. messen niet sekers (*verso*) en wetē dan den stuv̄ voirs.

« So dat dicke gevalle heeft als hem een yegelic niet en quyt als vore, dat de kerke te groetē laste dan comt eñ vele toeleggē moet, soe dat sy tot geender reparatiē en conste gecomē om tonderhoudē de voirs. ordenātie eñ godlike diensten, ten ware byder gratiē Gods.

« Want ons geduchtege prinche Carelos hertoge van bourg̃ eñ van brabāt etc uut devotie hē vernerēde met vele synd^r edelder heñ eñ sinen officierē

in p̄perē p̄sone versocht heeft te wetē optē lestē dach iuly añ lxvii eñ doen scrivē gelyc hier na tuyget eñ bescrevē steet, mits welken v̄sueke eñ gunsten doenē sint dicke ons bewyst eñ syn goede edele heēn eñ officirē ons dagelics bewysē eñ oec alle andē goetwilge p̄sonē daer met den godliken dienst eñ reparatiē der selver kerken seere ghevordert wert. »

Op het eerste der genummerde bladen staat eene miniatuur : men schilderde er St. Sebastiaan, op bevel van eenen rechter door de pijlen van twee beulen doorschoten; op den voorgrond links knielt eene vrouw, en rechts houdt een engel een schild, waar het wapen door later gedane wijzigingen onkennelijk van geworden is.

Daarop volgt deze tekst :

In nomine patris et filii et spiritus sancti et in nomine gloriosissime virginis marie matris ihesu xristi, necnon in nomine sancti Sebastiani militis et martiris ihesu xristi, patroni p̄rochialis ecclesie de linkenbeke ac omnium sanctorum et sanctarum domini. Amen.

Mijn edel werdich heere hertoghe Godevaert metten barde die int godshuijs ende cloostere te haffligem begraven leijt, voervorders keijseren van Roeme, coninghen van Vrankerijke, hertoge (*verso*) van lotrike, van Brabant ende van lymbourch, marckgrave des heylichs rycx, grave van loon. Ende oeck alle syn vorderen syn sy manspsoenen oft vrouwenpsoenen die gestorven syn ende van dien bloede dat hy comen es. Ende hy oeck selve salegher gedachten. Die de selve prochiekerke van linkenbeke dede funderen stichten eñ makē. Ende stelde daer ghiftersse der cureu aldaer der werdeger vrouwen der abdissen des godshuys ende cloosters van vorst. Ende de selve heere voers. gaf aldaer beyde der kerken ende der cueren al dat sy daer te linkenbeke voirs. houdende syn, huysen, hoven ende beempden, bosschen, lant, tseins eñ tenten al vryeigen, soe ment aldaer claerlyck tot her

toe ende al noch oppenbaerlyck bevint. Ende daer toe soe gaf hy daer derselver kerken dat men daer dagelicx sien mach vandē selven werden houte daer ons lieve heere god die bitter doot aen starf opten goeden vriendach. Ende hy starf doen men screef duysent hondert ende veertich, ende leit int clooster voirs. Ende oeck soe bidt men daer ende hout se daer alle voer brueders (*2de blad recto*) die ghene die van des selven hertogen bloede comen, synt manspsoenen oft vrouwenpsoenen, soe van state sy syn sullen.

Ende voertane die van desen voerscreven bloede syn ende oeck allen die hem int voers. bruederscap begheren doen te scrivēn, die sal men plectelick hier na met namen eñ met toenamen scriven dus : In mijns voirseits heeren Sinte Sebastiaens van hemelrike ende van linkenbeke bruederscap boeke.

Op den achterkant van het 2de blad komt weer eene miniatuur, waar een autaar der kerk van Linkebeek op afgemaald wordt : bovenop staat het beeld van St. Sebastiaan tusschen die van twee beulen met den aangetrokken boog in de handen. Op den voorgrond knielen links een man en eene vrouw; achter hen staan een aantal toeschouwers; rechts is een engel met wapenschild.

Nu volgen de ingeschrevenen in het Broederschap :

Charle le duc de Bourgne et Brabant, conte de flanders etc. (1)

Madame Isabale sa mere etc (2)

Ma damoselle de bourgne sa fille etc. (3)

---

(1) In vergulde letters geschreven.
(2) In blauwen inkt.
(3) In rooden inkt.

De twee volgende bladen werden weggesneden.

Daarna komen de inschrijvingen van voorname personen uit het gevolg van den hertog (1) :

(*III recto*) Monsiur de chambray.
Monsiur Authoine bastairt de bourg frere...
Monsiur de liege.
Monsiur de humbercourt.
Monsiur de fiennes.
Mess x̄pian de diguome.
Mess iehan de luxembourch.
Mess marquis de farare.
Mess Anthoen de luxembourch conte de rossi.
Mess ian de la viesville.
Mons de careny.
Piere de beffreymont conte de charny.
Mons de la hameyde.

(*III verso*) Mess gerard te Rochbaron.
Monsr du vernay dit hiver.
Mons peere de bossut.
Mes anthoigne dialignery.
Mons iaque de lanoy.
Mess phylippe de lanoy et sa femme.
Mons de marle.
Mess michel de changy.
Mons peere metten eye.
Mons dauxi.
Mons Anthone bastairt de brabant.
Mons de monswies.
Mons de blanchon.
Mess ian damas sr de clessy.
Mons lesquier Rosquin.
J... sigiūr de wassenare.
Katherine de caron dame de wassenare.
Hugue de la palu.
Robinet de maneville.

---

(1) Met door verschillende handen later bijgevoegde aanteekeningen, die wij terzijde laten.

Willekyn van boercheyls dyt sualart.
Jaques dumas.
Jaques de conflans cos van Joffr van Charolwas (*sic*).
Magriet sa feme et tout enfans.

(*IIII recto*) Hemri de dorne.
Peere metten eye.
Loys de visen et guille sa femme.
Perre constem.
Ernoul de trasignies.
Jherome de cambray.
Phylippe de fontettes.
Gerard carondelet luy VIe.
Jan le fevre dit de gant.
Magriet sa femme.
Quoulet de fosses dit patin.
Robin le barbier.
Arnoulet de merques luy cincq^e^.
Jehan de salins bayliu de dole.

(*IIII verso*) Guillam de lanesse.
Chairle de menton.
Jacop Rych.
Michele ragont. Philippes Anthonys et Loys lue fieuz.
Adrian basin.
Peere basin son frere prestre.
Baudechon le cupre.
Jehan de plaines.
Maistre geraid de la Roche. Madamoselle Katherine hardewyck sa femme.
Machiel herdewyck.
Jaques de goy et sa femme.
Symon damas.

(*V recto*) Lony de temsekien.
Jan de ligne.
Charles de goy.
Anthoine de goy.
Ercules de goy.
Symonet de crane.
Mess iaques de harchiez.

George dauxi.
Philippe martyn et margriete sa femme.
Philippe davelius.
Colenet davelius.
Anthoyne de servolles.
Anthoyne du val.
Gynot de sa luys er sa femme.

(*V verso*) Guiot de suigny et sa femme.
Guille de ponpet et sa femme.
Jehan de vantcavers et son monaige.
Mais iehan michiel.
Pierre michil et anthoinine sa femme.
Nycolas viard.
Damisail stevenaert segnr dittere.
Ghire willame tou foufte (*sic*) cathon sa fille et son meskine.
Sier Jehan ladmirant.
Philippe bouton.
Charle de visen, Jaq̃line, anthoīne et marie.
Herne galot.
Birard loyet.
Maistre Innocent de crecy aumosenir de mōs le duc.

(*VI recto*) Maistre guillemme dore clerck de capelle de mond$_{r}$ le duc.
Mess Anthoine de beraufremont Conte de cerny.
Maistre symon de lescluse medecin de mond. s^{r}.
Marie de bourg^{ne} et ses trois enfans.
Mess Jehan de poitiers seigr darsyes.
Donne ysabeau de soust (*sic*) sa femme.
Mess phylippe de poitiers sg^{r} de la ferte.
Mess charles de poitiers sg^{r} de dormans.
Pour Jehenne de watenes.
Pour mōs le bastart cōte de la roche et madamoiselle sa fille.
Jehan de chalon conte de tonneure et damoiselle Jehēne de bourbon sa fem̄e.
Jehan de beffremont a dame claret de thoulomon sa fem̄e.

(*VI verso*) Mons mess p̄he pot c̄hh c̄hab^{an} de mōs le duc seignr
.. de la roche etc.
Mons de jougny.
Mons le marquis de hoperck sr de rotelin.
Madame margherite de vyane sa fe$\bar{m}$e.
Mess Anthoine de lalaing sgr de buygnicourt.
Mess gerart de rossillon sgr de clomont.
Hubert de vernoy.
Corboson.
Rogier basere.
Bernaert de Cussigny sr de vianges.
Kathrine de goux sa fe$\bar{m}$e.
Robert de montagu.
Anthoine bernaerd.
Mess iose de la laing sr de bronslende et dame
bonne de la viesville sa fe$\bar{m}$e.
Jehan de bournain de franc̄qlance.
Robeert de bournain de franc̄qlance chevāl^{r}.
Charles de poitiers chevāl^{r}.

(*VII recto*) Mess iehan blondel sr de longvillers.
dame crestiengne courthehense sa fe$\bar{m}$e.
Margot blondelle leur fille.
Mess guillame de failly sr de bernissart.
dame quītine bernarde sa fe$\bar{m}$e.
Augnes de failly leurs (*sic*) fille.
Mess robert de Ranchicourt.

(*VII verso*) Gilbert de vernet dit moriau de neufville.
Robeert le coutel^{r} fe$\bar{m}$e et enfans.
Jehan le noble.
Ansiau de le woestine sr de grāmes.
Monsr de la gruythuse le dame de la gruythuyse.
Mon ian de la gruythuyse.
Jehan van den gruythuyse.
Janne vandē gruythuyse.
Kath!ine vand gruythuyse.
Gyraert de loumy sr de gence.

(*VIII-XII*) (1)

(*XIII recto*) Ce sont les pages de msgr le duc de bourg^{me} et de brab etc.
Gallian de lanes.
Charle menton.
Jaque rich.
Ferry de luxembourch.
Jehan de drincham.
Symon beeir.
Andry de frankenberch.
Marck.
Henry sadevon varlet $\bar{s}$vant de m$\bar{o}$s le duc.

Stippen wij ten slotte nog enkele bijzonderheden aan :

Van het XXXV^{ste} blad te beginnen geeft de register de ingeschrevenen op volgens alphabetische letter der voornamen :

Aernt de koe, lijsbeth sijn wijf e$\bar{n}$ kindn.

Aert vand' roest, s$\bar{n}$ wijf e$\bar{n}$ kindn.

Adriaen van vorhaute, ridder, e$\bar{n}$ vrou(2)*lijsbeth vrancx...*

Op het LVI^{ste} blad komt een *Michiel molleman, haermeester*, voor.

Van op het LXXX^{ste} blad is deze eerste alphabetische lijst voltooid. Op het LXXXII^{ste} blad begint eene nieuwe soortgelijke namenreeks.

---

(1) Hier staan namen van personen van allen stand ondereen. Merken wij aan dat de meeste inschrijvingen in 't Fransch zijn. Op het XIe blad lees ik : *Jan de vriese en joffr Sanne zyn wyf en haer kinderen*, en op het XIVe blad komt er een Latijnsche naam tusschen.

(2) Om de echtgenoote van voorname heeren aan te duiden, staat hier en daar ook *gesellinne*.

De achterkant van het CXXV^ste^ blad draagt de volgende aanteekening :

Petrus deschamps Burgūd ex bisuntina civitate Presbiter et suarum Celsitudinum Archiducū Albertj et Isabellæ Ducū Burgundiæ, Brabantiæ etc. musicus, anno salutis nostræ 1602 decimo octobris.

Daaronder schreef eene andere hand :

Philips Hamelin out sijnde 42 jaren den Iersten meert anno 1603.

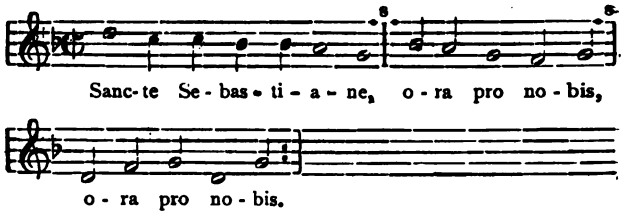

Deze regel muziek werd, zoo dunkt me, door gezeiden *Philips Hamelin* geschreven.

NEDERLANDSCHE SPREEKWOORDEN

handelend voorgesteld door Pieter Breughel den Oude,

door LOD. MAETERLINCK.

De « Revue Générale » heeft onlangs eene belangwekkende studie in het licht gegeven over het Belgische vaderland en zijn bestaan door de eeuwen heen. Om aan te toonen dat wij wel éénen stam vormen, ééne familie uitmaken, met eene gemeenschappelijke ziel, gesproten uit den voorvaderlijken grond, waarin beminde afgestorvenen rusten, put de schrijver, de heer Carton de Wiart, stevige bewijzen uit onze eigenaardige volksoverleveringen alsook uit onze gezamentlijke gedachten en gebruiken, welke voor eene natie het geboortehuis van den burger uitmaken. Onze aloude Nederlandsche spreekwoorden, waarvan de volksuitdrukking ontleend is aan nuttige spreuken en zinnen, uit fabelen onthouden, brengen gewoonlijk in eigenaardige omstandigheden personen of dieren ten berde. Onze koddige gezegden, welke duizenden hekelende en schrandere waarnemingen vertolkeen, vormen voor ons eenen niet minder kostbaren schat, waarin wij nog beter den scherpen geest en het heldere vernuft van onzen stam in wedervinden.

Breughel de Oude, de talentvolle meester en spitsvondige wijsgeer, wiens zedekundige waarde tot

hiertoe niet werd gewaardeerd zooals zij het verdient, wist in zijn onmetelijk werk deze volksuitdrukkingen ten nutte te maken, en door kernachtige beeldspraak, krachtiger dan het woord, te onderwijzen en te zedepreeken, daar waar schrijvers en vroegere leerdichters tot dan toe onmachtig waren geweest. Eenige parabelen en zelfs verzen uit den Bijbel leverden hem insgelijks daartoe stof. « *De Parabel der Blinden* » zijn meesterstuk uit het Museum te Napels, toont ons de zedelijke dwaling van hen, welke zelven door blindheid geslagen, de zware taak aanvatten, anderen te leiden. In zijne samenstelling « *Elk, elk* » hekelt hij de Vlamingen van zijnen tijd, die twisten om kinderachtige stielgeschillen, en niet begrijpen dat hunne onderlinge verdeeldheid hen zonder tegenstand overlevert aan den machtigen vijand, welke hen bespiedt en in dichte rangen aanrukt.

« *De strijd der Spaarpotten en Geldkassen* » wijst ons op de beklagenswaardige gevolgen van den klassenstrijd en van den gouddorst. De parabelen van de « *Goede en de kwade Herders* », het *Luilekkerland*, de in 't oog springende tegenstelling tusschen de « *Keuken der Vetten en der Mageren* » en tal van andere, minder gekende, zedestrekkende samenstellingen, zijn zoovele welsprekende pleidooien ter gunste der ongelukkigen, welke de koene schilder verdedigde tegen de machtigen, wanneer deze van hunne macht misbruik maakten om het volk te verdrukken.

Zijne welbekende reeks der hoofdzonden hekelt in schrikwekkende of drollige bijzonderheden. Wij zien achtereenvolgens de *IJdelheid*, die ziekte der grooten en der zwakken; de *Afgunst*, verdoken en laffe drift; de *Gramschap*, de *Onkuischheid* en de *Gulzigheid*, welke den mensch tot het dier vernederen; de *Gierigheid* welke den welstand verjaagt; de *Luiheid*, moeder der ellende en aller andere kwalen.

Deze afschilderingen vormen eene krachtige tegenstelling met de oude hoofddeugden : de *Voorzichtigheid*, welke den mensch leidt en leert; de *Kracht*, die het kwaad helpt overwinnen; de *Matigheid*, welke de gedachten verrijkt en verlicht, en ten slotte de *Gerechtigheid*, waarnaar iedereen snakt.

Breughel de Oude, die zoowel zijnen tijd als zijnen stam verpersoonlijkt, heeft getracht, in een zijner eigenaardigste tafereelen, ongelukkiglijk te weinig gekend, in eene enkele groote samenstelling het vermakelijke geheel onzer spreekwoorden en volkspreuken, uit die jaren, te vereenigen. Het oorspronkelijke tafereel is verdwenen. Maar in het Haarlemsche Museum bestaat daarvan eene uitmuntende kopij, of liever eene trouwe navolging, uitgevoerd door zijnen zoon Pieter Breughel, bijgenaamd Breughel der Helle, wien het te danken is dat een aantal verlorene werken des vaders ons zijn bekend gebleven. Deze zonderlinge samenstelling heeft eene groote waarde voor de kennis der ontwikkeling van het zedelijke en maatschap-

pelijke leven onzes volks, in de verschillende tijdperken zijner geschiedenis. Dit tafereel wil ik trachten te beschrijven, en zooveel mogelijk de spreekwoorden aanhalen, waarvan men de afbeelding hiernevens kan aanschouwen.

Aan de linkerzijde staat een belangrijk gebouw, hetwelk, volgens Pieter Breughel, terzelfdertijd het Vlaamsche huis en de Vlaamsche herberg moet verzinnelijken. Een uithangbord, een wereldbol verbeeldend, vergroot zijne belangrijkheid. Onze spreekwoorden van dien tijd af roepen de aandacht op de gevaren van den drank; zij zeggen dat de alcohol verarmt :

De keel
Kost veel,

dat het gevaarlijk vocht de gezondheid ondermijnt en den eetlust beneemt :

Waar de brouwer binnen is, moet geen bakker komen,

dat het verdierlijkt :

Als de Wijn is in den man
Is de wijsheid in de kan.

Boven op het uithangbord, door het venster der verdieping nedergehurkt, voldoet een man aan zekere behoefte, wellicht onder den invloed van den drank :

Hij besch.... de wereld!

Taf. I. — NEDERLANDSCHE SPREE

Haarlemsch

/OORDEN, door PIETER BREUGHEL

DR. A. SIFFER.

duseum

Uit de linkerhand laat hij speelkaarten vallen :

Zoo gewonnen,
Zoo verteerd.

De wereldbol, het kruis naar onder gekeerd, toont ons dat wij hier zien

De verkeerde wereld.

Een ander persoon, voor een venster, besproeit onbeschoft een uithangbord, de maan verbeeldend Wij vinden hier al

Een Maneblusscher!

Het dak is bedekt met vlaaien :

Vlaaien op het dak.

Op eene verbrande vlaai strooit men suiker.

Dit brengt ons een ander tafereel « Lui Lekkerland » van Pieter Breughel vóór den geest, dat te Brugge, tusschen de Primitieven of Oorspronkelijke Meesters, werd tentoongesteld en ons ook een met vlaaien bedekt dak te zien geeft. Wij weten ook dat

Een dak dat leekt en kwade wijven
Goede mans kunnen verdrijven.

Eene teekening van Pieter Breughel den oude verbeeldt dit spreekwoord. Men vindt op de print deze oude Vlaamsche verzen (1) :

---

(1) Zie mijn boek : *Le genre satirique dans la peinture flamande*. Nederlandsche boekhandel, Gent, 1903. Bl. 270.

« Een leekende dak, ende een rookende schouwe,
Ja daer de Simme (aap) aen den heyrt zit en ziet,
Een craeyende henne, een kyfachtige vrouwe,
Is ongeluck in huis, ja quellinghe en verdriet. »

De vogel op het afdak herinnert ons dat :

Er mag geen vogelken vliegen of het moet van zijn pluimen laten.

Aan een venster bevinden zich een man en eene vrouw :

Vrijen onder een dak
Is 't schande, 't is gemak.

Verder mannen, met de zotskap bedekt, herinneren ons eene eigenaardige Vlaamsche satyre van de allertijdsche politiek :

Veel beloven en weinig geven
Doet den zot in vreugde leven.

en ook :

Twee zotten in een huis
Maken een helsch gedruisch.

Voor Breughel is de vrouw de moeder van de zottigheid. Dit zien wij in eene samenstelling van onzen meester, eene vrouw verbeeldende die jonge zotten broedt in een nest (1). Eene print van den tijd, naar dit tafereel gemaakt, levert ons deze verzen :

---

(1) Ziet mijn boek : *Le genre satirique dans la peinture flamande.* 1903. Gent. Bl. 270. Taf. 166.

« Tis al sot, soo men wel mach anschouwen hier,
Over sots bestier, broeyt jonge sotkens dees oude sottinne.
Soo douden pypen en singhen, ook dese jonghe sotkens hier
Over het eyken dansen, seer licht van sine. »

Beneden in het huis vóor het vuur op den rooster zien wij dat :

De blieken zijn gebakken

ofwel :

Zijn haring braadt hier niet.

Verder braadt men koeken, hetgene denken doet aan de gekende spreuk :

't Zijn al koeken van éénen deeg.

of :

Rijkmenschenziekte en arme menschenkoekebak weet men van [verre.

en nog :

Daar de man te veel van koeken houdt,
Hoeft het wijf niet altijd de pan bij den steert te houden.

Men ziet ook

Een man, tusschen twee stoelen, in de aschen vallen.

Men vindt ook dit ontwerp tusschen de misericordes van de koorbanken in de St-Nicolaaskerk te Amsterdam (1).

---

(1) Zie G. VAN ARKEL en A.-W. WEISSMAN, *Noord-Hollandsche oudheden*. Amsterdam, 1902.

Menige vrouwen op het voorplan herinneren ons aan de weinig hoffelijke spreuken :

Die een vrouw trouwt om het lijf
Verliest het lijf en houdt het wijf.

Vrouw, zijt gij schoon of rijk
En brengt geen hoofd in 't huwelijk.

Het Nederlandsche spreekwoord schandvlekt diegenen, welke willen beheerschen en als

Zij willen de broek dragen.

want :

Alwaar de spinrok dwingt het zweerd
Daar staet het kwalijk met den weerd.

Deze laatste spreekwoorden maken het onderwerp uit van een der eigenaardigste werken van den ouden Breughel. Op eene print, bewaard in de Koninklijke Bibliotheek, te Brussel, ziet men verschillende vrouwen de broek van hunnen man stormenderhand afnemen en aantrekken (1).

Wij vinden er de volgende verzen in het Fransch en in het Vlaamsch :

Ou la fême gouverne portant la banière
Et le brayes avec, le tout y va derrière.

« Waar de vrouw d'overhand heeft en draecht de brouck
Daer is dat Jan de man leeft : naer advys van den douck. »

---

(1) Zie mijn werk : *L'art satirique dans la peinture flamande*. 1903. Nederlandsche boekhandel. Gent. Bl. 268. Taf. 165.

Wij kennen menige spreekwoorden in dien aard :

Die om 't geld trouwt een oud wijf
Verliest het geld en houdt het wijf.

Een ongeschikt en vuil bedrijf
Maakt van een schoon, een leelijk wijf.

Eens trouwen is noodwendigheid,
Tweemaal is zottigheid,
Driemaal is dolheid.

Die een jong wijf en een oud huis heeft
Vindt werk genoeg.

Die trouwt om het gelleken
Verliest het gelleken
En houdt het velleken.

Het beste stuk in 't huisbedrijf
Dat is een goed en handzaam wijf.

Een oud man met een jong wijf
Is niets dan eeuwig huisgekijf.

Die een wijf heeft gehad verdient de kroon van lijdzaamheid
Die er twee heeft gehad verdient de kroon van dwaasheid.

De eerste man is een vriend,
De tweede een man,
De derde een meester.

en een aantal andere.

Op het voorplan zien wij eenen man, die eene kolom omhelst en daarin bijt, het is

Een Pilaarbijter.

Daartusschen ziet men nog op het tafereel de afbeelding van de listige vrouw :

Zij draagt in de eene hand water
Maar in de andere vuur.

Verder houdt zij in eene hand eene kaars :

Zij wil den dag verlichten.

Een ander

Geeft een ei om een kieken weer te krijgen.

houdt zich bezig met

De duivel op een kussen te binden met lintjens.

Daar naast slaat een man, een zwaard in de hand, en bonst zich het hoofd tegen eenen muur :

't Is moeilijk harde koppen breken.

Men vindt hetzelfde onderwerp gebeiteld op eene misericordia van een zetel der koorbanken in de St.-Nicolaaskerk te Amsterdam. (1)

Een ridder, gansch gewapend, zit neder bij het venster, vóór eene kat; daarvan ontsnapt ons

(1) Zie : G. VAN ARKEL en A.-W. WEISSMAN. *Noord-Hollandsche Oudheden.* (Uitgegeven vanwege het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap te Amsterdam. (Vijfde stuk) met 96 afbeeldingen en 6 uitslaande prenten. Amsterdam, ten Brink en De Vries, 1902. Bl. 38.

de beteekenis. Daarnevens staan twee vrouwen te klappen :

Distelen, doornen steken zeer
Maar kwade tongen meer.

Van voren aan scheert een man een schaap :

Een goed scheerder moet de schapen wel scheren,
Maar niet villen.

Een ander doet hetzelfde met een zwijn :

Veel geschreeuw
Maar weinig wol.

In eene kleine kapel naast de herberg zien wij

Bij den duivel te biechte gaen.

en ook

Voor den duivel een keersken branden.

Eene jonge vrouw hangt aan eene oude haren mantel om :

Het huiken naar den wind draaien.

Midden op het voorplan vult een man eenen put, waar men een kalfskop ziet uitsteken :

Als 't kalf verdronken is
Wordt de put gevuld.

Dan volgen de spreekwoorden op de zwijnen :

Het gaat gelijk een tang op een verken.

Rozen strooien voor de varkens.

Wie het varken kelen wil
Moet het tieren verdragen.

Hoogerop vinden wij een afbeeldsel van het epos « Reinaert de Vos ». Reintje, door den ooievaar ten dîsch genood, zit tegenover hem aan eene welopgediende tafel :

Nu hebben de vos en de kraai malkanderen te gast.

Men kent de spreekwoorden op vossen :

Den slapenden vos valt niets in den muil.

Wanneer de vos de passie preekt, boeren, wacht uw ganzen !

Men moet vossen met vossen vangen.

Ziet ge een vos omtrent uw slot
Sluit dan vrij uw hoenderkot.

Hoogerop ziet men eenige mannen

In troebel water visschen.

Zij weten dat

Hoe meer visch, hoe droever water.

Verder verbeuzelen zij hunnen tijd, want

Zij willen visch vangen voor eenen visschers deur.

een man wil

Den paling by den steert grypen.

Een ander doet de zottigheid van

Stroom op te zwemmen.

Andere spreekwoorden op visschen zeggen ons :

Groote visch, groote netten.

Onder in den kuil vangt men den visch.

Zoo stom als een visch.

Met visch wordt visch gelokt.

Trek als het noopt, visscher.

Groote visschen scheuren 't net.

Hij werpt een bliekskeu uit om eenen snoek te vangen.

In de verte ontwaart men jonge zwijnen :

Kweekt geen kinderen, kweekt liever braadverkens,
Dan hebt gij alle zes weken geld.

Op den toren hangt een man een schort aan eenen stok :

Men hangt den blauwen voorschoot uit.

daarnevens

Zift men in de maan.

Op een kleinderen ziet men dat

De speelman is op het dak.

Daarboven vliegen vogelen :

Ieder wil een vogel zijn.

God spijst de vogelen, maer zij moeten er voor vliegen.

Aan den voet van den toren ziet men een persoon

Zijn geld in 't water werpen.

Twee anderen maken muntstukken op eene onbeschofte manier en laten het ook in het water vallen.

In het water ziet men dat

Groote visschen de kleinen eten.

Dit onderwerp werd ook door Pieter Breughel den oude en Hieronimus Bosch (van Aken) in afzonderlijke printen verbeeld.

Eene oude plaat, in de Koninklijke Bibliotheek van Brussel bewaard, draagt het volgende opschrift :

« Siet sone dit hebbe ick zeer langhe gheweeten
Dat die groote vissen de cleene eten. » (1)

Men ziet er ook eenen man die op den waterspiegel wil loopen. Een derde grijpt eenen paling bij den staart. Op de brug, over het water, springt een vierde

Van den os op den ezel.

---

(1) Zie mijn werk : *Le genre satirique dans la peinture flamande*. 1903. Bl. 231. Taf. 155.

Een ander persoon is in eenen open bol gekropen :

Hij rolt door de wereld.

Verder brandt een huis :

Die het met het vuur verloren heeft
Moet het in de assche zoeken.

de zelfzuchtige zegt :

Wat kan mij verschillen wat huis dat brandt
Als ik mij aan de kolen warmen kan.

Een vrouw wil den brand uitdooven door een vreeselijken wind.

Ganzen zeggen ons :

Hierom en daarom gaan de ganzen barrevoets.

Bier is voor de ganzen niet gebrouwen.

Aan den rechterkant springt een vijfde in eene mand, waarvan de bodem afbreekt; hij moet

Door de mand vallen.

Twee honden doen ons denken aan

Twee honden aan één been
Komen zelden overeen.

of :

Kwade honden bijten malkander niet.

Zij bezien malkander lijk twee honden.

Wie zal het blaffen aan de honden beletten.

Wat baat tegenbassen tegen de honden.

Die met honden omgaat, krijgt vlooien.

Een ander persoon ontsteekt vuur :

Die het vuur begeert, moet den rook lijden.

Op het voorplan werpt iemand zijnen brij weg :

Hij heeft voor een ei zijnen pap verbrod.

Daarnaast bevindt zich een prins, die fier en trotsch eenen wereldbol draagt :

Hij doet de wereld op zijnen duim draaien.

Daar nevens ziet men een wiel met een stok tusschen de spaken :

Men zal een stok in zijn wiel steken.

Kinderen kweeken is geen ganzen wachten.

God geeft de ganzen den kost
Maar zij moeten hem plukken.

Heel in de verte drijft een boot, waarin personen zijn gezeten :

Langs den wal zeilt men 't zekerst.

Men moet zeilen terwijl de wind dient.

Men moet het schip midden in het water houden.

Groot schip, grof water.

Een groot zeil op een klein schip
Moet in den grond of op een klip.

Zet het schip wat zeilen bij.

Wat is een schip zonder roer.

Laat uw anker zinken en wacht eenen voordeeligen wind af.

Als de bruid is in de schuit
Zijn de beloften uit.

Recht door zee.

Stil water stinkt.

Wij mogen niet

Tegen stroom op varen.

Maar

Moeten 't roer in 't water houen.

Nevens 't schip is 't goed te zwemmen.

Zoo gij geen wand hebt voor uw schip
Gij moet ten grond of op een klip.

Achter het meer verheft zich eene galg, welke een man bestrijkt :

Het is al boter aan de galg.

en

Men heeft het hem geboterd.

Eenige bijna onzichtbare groepen loopen naar een troep wolven ; men ziet ze

Den wolf in den muil loopen.

Een man voldoet aan eene natuurlijke behoefte :

Waar de Waal sch..., groeit geen gras.

Dit spreekwoord herinnert aan de oude vijandschap tusschen Walen en Vlamingen in ons land.

Daar ziet men een hond nedergehurkt :

Als wij dood zijn, kakt de hond op ons graf.

Op het uiterste rechterplan grijpt eene vrouw naar twee brooden :

Die te veel wil, heeft niets.

Bijna in het midden zit Christus, met eenen lichtkrans omstraald. Een monnik, bij den leunstoel nedergeknield, wil

Ons Heere 'nen vlassen baard aan doen :

Verder ziet men een anderen monnik die zijne kleedij over eene haag hangt :

Hij smijt de kap over de haag!

Kettersche spreekwoorden uit den tijd van Breughel zeggen ons ook :

De monnik preekte dat men niet stelen mocht
En had zelf den gans in zijn schapulier.

Taf. II. — NEDERLAN
Onbekend meeste

D.'. A SIFFER

IE SPREEKWOORDEN

ı de XVIIIe eeuw

of :

Doe naar mijne woorden, niet naar mijne werken.

Rondom het meer verheffen zich statige boomen :

Hooge boomen vangen veel wind.

Hooge boomen geven veel meer schaduw dan vruchten.

Veel andere afbeeldingen merkt men nog op het tafereel, maar daarvan ontsnapt ons de zin.

Deze samenstelling werd voorzeker dikwerf nagevolgd. Te Gent zelf bestaat daarvan eene zeer eigenaardige vrije schets, betrekkelijk van veel lateren datum, waarop men nog de groote lijnen van het eerste doek wedervindt (1). Ter linker zijde bevindt zich de herberg, ter rechter zijde de boot. De kleedij der personen verraadt echter het tijdvak van Lodewijk XIV of misschien het begin der regeering van Lodewijk XV. Daarop vinden wij nog de voornaamste spreekwoorden van het tafereel uit Haarlem wedergegeven, nochtans moeten wij eenige verschillende typen aanstippen. Op het Gentsche doek komen de oneerbiedige spreuken van Christus en monniken niet meer voor : de ker-

(1) Deze schets, welke eertijds deel uitmaakte van de verzameling van wijlen den heer de Laval, wiens kostbaar « Memorial » in den beginne der 19e eeuw geschreven, door al de Gentsche geleerden gekend is, is thans het eigendom van dezes schoonzoon, den heer El. Lefebvre-de Laval, gewezen Bestuurder der Staatsmiddelbare school.

kerkelijke keuring hadde, te dien tijde, daartegen opgezien. Men ziet er ook niet meer den trotschen prins die de wereld op zijnen duim doet draaien noch den stok die in zijn wiel gestoken wordt.

Met de geleerdheid wordt de spot gedreven. Een oude geleerde met witten baard daalt van eene ladder af :

Men is nooit te oud om te leeren.

De advocaat, die op het eerste tafereel niet voorkomt, wordt

Een man met twee gezichten.

Hij draagt in de eene hand eene rol papier, en in de andere eene beurs, waar het cijfer 32 op geschreven staat : twee penningen meer dan de som, voor welke Judas Christus heeft verraden en verkocht.

Onder hem staat een man, die naar zijn voorhoofd wijst, naast eenen beer :

Hij heeft den beer losgemaakt.

wat ons ook herinnert

Het vel van den beer niet verkoopen
Eer hij geslacht is.

Wij weten niet waarom, maar het nederige vaartuigje uit Haarlem wordt hier een groot schip.

Nog andere veranderingen zouden wij kunnen aanstippen, doch wij achten ons verplicht ons te beperken.

Dank aan de welwillendheid der K. Vl. Academie is eene afbeelding van dat tafereel genomen. Deze zal de studie der menigvuldige groepen, welke de Nederlandsche spreekwoorden der 18e eeuw ten tooneele brengen, vergemakkelijken.

Men zal aldus ook deze spreuken kunnen vergelijken met die, welke Breughel op zijn doek van Haarlem verbeeldt en welke aan de 16e eeuw behooren.

Zitting van 20 Mei 1903.

Aanwezig de heeren Prayon-van Zuylen, bestuurder, Sermon, onderbestuurder, de Potter, bestendige secretaris ;

de heeren Claeys, jhr. de Pauw, Gailliard, Alberdingk Thijm, Daems, Obrie, Coopman, de Vos, Broeckaert, van Even, Coremans, Bols, de Flou, Claes, Janssens, jhr. de Gheldere, Simons, de Ceuleneer, Segers en de Vreese, werkende leden ;

de heer Joos, briefwisselend lid.

Het verslag over de April-vergadering wordt gelezen en goedgekeurd.

AANGEBODEN BOEKEN.

Door den heer Minister van Binnenlandsche Zaken en Openbaar Onderwijs :

Bibliographie de Belgique, 1903, nrs 7 en 8.

Académie royale de Belgique. Bulletin de la Classe des Lettres et de la Classe des Beaux-Arts, 1903, nrs 3 en 4.

Idem. Mémoires couronnés et autres mémoires, 8°, t. LXII en LXIII. *Idem*, 4°, LIX, 4e fascicule, en LXII, 2e fasc.

Revue sociale catholique, 1903, nr 7.

Revue de l'Université de Bruxelles, 1902-1903, nr 7.

Bulletin des Commissions royales d'Art et d'Archéologie, 1902, nrs 3-8.

Door het Ministerie van Nijverheid en Arbeid :

Arbeidsblad, Maart 1903.

Bulletin du Conseil supérieur de l'Agriculture, session de 1902.

Door den heer Minister van Buitenlandsche Zaken :

Catalogue de la Bibliothèque du Ministère des Affaires Etrangères, 1898-1901, 8°, 6 dln.

Door den heer EDW. VAN EVEN, de volgende door hem geschreven werken :

L'ancienne école de peinture de Louvain. 1870.

De schilder P.-J. Verhaghen, zijn leven en zijne werken. 1875.

*La peinture belge de la fin du XVIII*e *siècle, Antoine Clevenberghe, de Louvain*. 1897.

La bienheureuse Marguerite de Louvain, dite Marguerite la Fière. Sa légende, son culte, sa chapelle. 1896.

La chapelle de la bienheureuse Marguerite de Louvain. 1886.

La dernière abbesse de Nivelles... comtesse van der Noot. 1886.

Les sculpteurs Beyaert de Louvain. 1888.

Dévastation dans l'église des Célestins d'Heverlé-lez-Louvain en 1796. 1887.

Note sur Nicolas Stramot, peintre belge de la fin du XVIIe siècle. 1897.

Le grand triptyque d'Otho Venius du Musée royal de Bruxelles. 1899.

La dernière abbesse de Valduc.

Bloemardine, de Brusselsche Ketterin, gestorven in 1355.

Une médaille d'or offerte en 1741 par l'archiduchesse Marie-Elisabeth à H.-J. Rega.

Renseignements inconnus sur le peintre Théod. van Loon.

Therry Bouts, dit Stuerbout, peintre du XVe siècle.

Lodovico Guicciardini. 1877.

Une tabatière en or donnée par Marie-Thérèse au peintre belge P.-J. Verhaghen. 1773.

Le contrat pour l'exécution du triptyque de Thierry Bouts de la collégiale Saint-Pierre à Louvain (1614).

Nécrologie : J.-L.-D.-D. van den Schrieck.

Notice sur la bibliothèque de Charles de Croy, duc d'Aerschot (1614).

Un triptyque de Michel Coxie de Malines. 1857.

Le peintre L. Mathieu, sa vie et ses œuvres. 1862.

Donation entre vifs faite en 1661 par Madeleine de la Torre, veuve d'Erycius Puteanus.

Maître Jean Borman, le grand sculpteur belge de la fin du XVe siècle.

L'auteur du retable de 1493 du Musée de la Porte de Hal.

De gouden sleutel of de Franschen te Leuven in 1710. Historisch tooneelspel in drie bedrijven. 1863.

Quinten Metsys of de Zegepraal der liefde, tooneelspel met zang in twee bedrijven. 1861.

Quinten Metsys, of liefde en kunst. Tooneelspel met zang in drie bedrijven. 1871.

Les artistes de l'hôtel de ville de Louvain. 1852.

Monographie de l'église de Saint-Pierre à Louvain. 1858.

Het Landjuweel te Antwerpen in 1561, met 35 platen.

Louvain dans le passé et dans le présent. 1895.

L'Omgang de Louvain. Dissertation historique et archéologique sur le célèbre cortège communal. Met 36 platen. 1863.

Louvain monumental, ou description historique et artistique de tous les édifices civils et religieux de la dite ville. Met 42 platen. 1855.

Jaarboeken der stad Leuven van 240 tot 1507, door W.-A. van Dieve, met inlasschingen en aanteekeningen door VAN EVEN. 2 dln., 1856.

Nog door den heer VAN EVEN :

Den sedighen toetsteen van de onverdraeghelycke weelde, verthoont in 't leven van den Verloren Sone, door CORN. DE BIE. 1689.

Vondel's Palamedes en Hekeldichten. Amersfort. 1707.

De Katten, de voorouders der Batavieren ofte de twee Katwijken. Leiden. 1697.

Les femmes illustres du Hainaut par Mme DE FONTAINE-COPPÉE. 1859.

Historia episcopatûs Silvaeducensis, continens episcoporum et vicariorum generalium seriem, et capitulorum abbatiarum, et monasteriorum fundationes. 1721.

Door de Koninkl. Academie van Wetenschappen en Letteren, te Kopenhagen :

Bulletin. 1902.

Det Kongelige danske Videnskabernes Selskabs skrifter. Historisk og filosofisk Afdeling. 1893-1899. — *Billedkunstens Fremstilling af Menneskeskikkelsen i den graeske Kunsts forste Storhedstid, af* JULIUS LANGE, *avec un résumé en français : Etude sur la représentation de la figure humaine dans la première grande période de l'art grec.* — *Om Phidias' Athenestatuer særlig Kliduchos, af* J.-L. USSING. — *Det psykologiske Grundlag for logiske Domme, af* HARALD HOFFDING.

Kontinuiteten i Kants filosofiske Udviklingsgang, af HARALD HOFFDING. 1893.

Door den heer P.-J. GOEDSCHALCKX :

Bijdragen tot de geschiedenis, bijzonderlijk van het aloude hertogdom Brabant. April 1903.

Door den heer EDM. FABRI :
Het Alpenmeer, naar het Hoogduitsch.

Door den heer L. MAETERLINCK :
De Dieren-satire in de Vlaamsche handschriften.

Door de Société historique et archéologique dans le duché de Limbourg :
Publications, tome XXXVIII (1902).

Door het Kersouwken, van Loven :
Letterkundige Bijdragen, 1902.

De laatstverschenen afleveringen van *St.-Cassianusblad*, *Bulletin des Musées royaux des arts décoratifs et industriels*, *Vlaamsche Kunstbode*, *De Tuinbode*, *Biekorf*, *de Student*, *Wallonia*.

—

De heer Bestuurder staat recht en maakt de vergadering opmerkzaam op de schoone gift, aan de bibliotheek der Academie gedaan door den heer Edw. van Even, bestaande namelijk uit een groot getal meest door hem geschrevene boeken, waaronder verscheidene van groote waarde. De heer Bestuurder dankt, namens de vergadering, het achtbaar lid voor zijn schoon geschenk, des te grooter in waarde, dat nagenoeg al die boeken nog aan de verzameling der Academie ontbraken. (*Toejuichingen.*)

—

Door den heer Bestuurder werden ook gelukwenschen gedaan aan den heer Alf. Janssens, wien de Academie *Arcadia*, van Rome, tot lid koos, ter vervanging van den betreurden Mgr Schaepman. (*Toejuichingen.*)

—

Door den bestendige Secretaris worden de volgende mededeelingen gedaan :

Het blijkt uit een paar brieven, door pater J. van de Ven gezonden aan den heer J. Obrie, dat hij ten zeerste houdt aan de door hem gestelde voorwaarden betreffende de stichting van de Ven-Heremans. « Mogelijk (schrijft de eerwaarde Schenker, in datum van 13 Februari ll.) zou er eenige moeilijkheid kunnen bestaan nopens het gebruik der niet bestede interesten. Desaangaande wil ik, dat de niet bestede interesten gevoegd worden niet bij het kapitaal, maar wel bij de interesten van het volgende jaar, of van de volgende jaren, om aldus de gelegenheid te geven desnoods de uitgave van een belangrijk werk te ondersteunen. »

Afschrift hiervan zal gevoegd worden bij de stukken aangaande gezegde stichting

—

De heer L. Dosfel, advocaat te Dendermonde, zendt de Academie een handschrift : *Kern van het Belgisch Burgerlijk Wetboek*, hetwelk hij aan het oordeel eener bevoegde commissie, in den schoot der Academie, verlangt te onderwerpen, om, in geval van goedkeuring, door de Academie uit te geven.

— Verzonden naar de Commissie voor Nieuwere Taal en Letteren.

—

De Zuidnederlandsche Maatschappij van Taalkunde zendt aan de Academie het volgende schrijven :

Antwerpen, den 15 Mei 1903.

Den Heeren Bestuurder en Leden van de Koninklijke Vlaamsche Academie voor Taal- en Letterkunde.

Mijne Heeren,

Reeds meer dan eens werd op de vergaderingen der Zuidnederlandsche Maatschappij van Taalkunde het vraagpunt besproken van de zuivere uitspraak onzer taal in de scholen. Nog onlangs heeft eene beraadslaging desaangaande plaats gehad, en met algemeene stemmen is alsdan het volgende voorstel aangenomen geworden :

« De Zuidnederlandsche Maatschappij van Taal-
« kunde verzoekt de Koninklijke Vlaamsche Aca-
« mie eene commissie samen te stellen, bestaande
« uit eenige harer leden, met toevoeging van enkele
« personen buiten de Academie. Deze commissie zal
« onderworpen worden aan de goedkeuring van den
« heer Minister van Openbaar Onderwijs, die haar
« zal gelasten het vraagstuk der zuivere uitspraak
« der Nederlandsche taal in de scholen van België
« te onderzoeken, vaste regels voor te stellen en
« een beredeneerd verslag uit te brengen, dat door

« den Minister zal worden openbaar gemaakt, en « welks voorschriften bij ministerieel besluit ver- « plichtend zullen worden voor al de scholen van « het land ».

Onze maatschappij is van oordeel, MM., dat dit het eenige middel is om tot eenheid van uitspraak onzer taal in de onderwijsgestichten te geraken, en zij verzoekt U derhalve hare pogingen te willen ondersteunen en gevolg te geven aan haar voorstel.

Aanvaardt, Mijne Heeren, de verzekering onzer hoogachting.

Namens de Zuidnederlandsche Maatschappij van Taalkunde,
De Secretaris,
JAN BOUCHERY.

Het voorstel der Zuidnederlandsche Maatschappij van Taalkunde zal aan de dagorde worden gebracht der eerstvolgende vergadering.

De heer Claes vraagt het woord en drukt zich volgender wijze uit :

Over het schrijven der *Zuidnederlandsche Maatschappij van Taalkunde* werd dezen morgen in de zitting der Commissie van Onderwijs ook gesproken. De zuivere uitspraak in de school houdt deze Commissie van het begin dezes jaars bezig, en vandaag heeft zij den wensch uitgebracht, dat in die beweging ten voordeele eener zuivere uitspraak de Academie ook positie nemen zou.

De Commissie zou verlangen, dat het voornaamste, wat daarover in haar midden gezegd wordt, in druk zou verschijnen, gelijk dat gebeurd is met *Onze moedertaal in het middelbaar onderwijs* en *Het aanleeren eener tweede taal in de lagere school.*

Bedrieg ik mij niet, zoo moeten er bezwaren ingebracht zijn geworden tegen de onkosten, door die uitgaven veroorzaakt. Zou er geene mogelijkheid zijn om die bezwaren weg te ruimen?

De heer Bestuurder zegt dat het bureel het voorstel der Commissie van Onderwijs zal onderzoeken.

Bibliographische mededeelingen.

Eerwaarde pater Evarist Bauwens, leeraar aan het College der paters Jezuïeten te Aalst, broeder van Dr. Isidoor Bauwens (wiens werken, *Lijkbegraving* en andere, zeer gunstig bekend staan), vereert aan de Koninklijke Vlaamsche Academie zijn volledigen cursus van Spraakleer, dien ik in zijnen naam op het bureel neerleg.

Reeds gaf ons pater Bauwens verdienstelijke bloemlezingen en andere schoolboeken voor middelbaar onderwijs. Nu wij van eene niet ver afgelegen toekomst de vervlaamsching van het middelbaar onderwijs hopen, zullen wij in alle vakken voor gereedschap dienen te zorgen : vormleer, natuurlijke

wetenschappen, aardrijkskunde en geschiedenis hebben reeds, door DE RIEMAECKER, MAC LEOD, VERMAST, CANTAERT, degelijke leerboeken bekomen. Het nu aangeboden werk voorziet lager en middelbaar onderwijs van alle lessen die tot de Nederlandsche Spraakleer behooren. Wij bevelen het dringend aan het aandachtig onderzoek onzer Commissie van Onderwijs. Dat ik niet alleen sta om de werken van pater BAUWENS hoog te schatten en aan te bevelen, moge blijken uit de volgende waardeerende woorden van een voornaam dagblad, die ik, onvertaald, mededeel :

« Ce livre témoigne chez l'auteur d'une érudition vaste et sûre, d'une observation attentive et sagace, d'une méthode à la fois simple, claire et précise. C'est une véritable encyclopédie dont l'ordonnance fait honneur à l'esprit méthodique de l'éminent professeur et dont l'impression typographique — chose capitale en matière d'enseignement — est tout à la louange de l'éditeur.

« Nous signalons en passant aux esprits soucieux d'élargir le cercle de leur connaissance, l'introduction qui donne l'historique de la langue, l'appendice qui note les points de contact du flamand et de l'allemand, enfin le chapitre de la formation des mots qui constituent les parties les plus originales de l'ouvrage. »

Dr. H. CLAEYS.

Dagorde.

Verslag wordt uitgebracht namens de Commissie, die last ontvangen had om eene lijst van candidaten voor de opene plaatsen voor te stellen.

Twee Vlaamsche schrijvers, het vak van ingenieur beoefenende, verzoeken schriftelijk, als candidaat, in aanmerking te komen. — De vergadering stemt daarin toe.

De heer de Vreese stelt nog eenen candidaat voor als buitenlandsch eerelid, voor de tweede opene plaats. — Na eenige bedenkingen, in het midden gebracht door den heer Bestuurder, wordt de candidatuur, door den heer de Vreese voorgesteld, aangenomen.

Wedstrijden voor 1903.

Op het Bureel worden neergelegd de verslagen der Keurraden, die de handschriften hebben onderzocht van de ingezonden verhandelingen over de eerste en de (buitengewone) zesde prijsvragen. — Deze verslagen zullen gedrukt en vóor de Junizitting worden verzonden.

—

De heer Bestuurder verleent nu het woord aan den heer Amaat Joos, die een opstel voordraagt, getiteld : *Het Onderwijs der Moedertaal in de Normaalschool te St.-Nicolaas.* — Dit stuk, voor welks mededeeling de heer Bestuurder den heer Joos dank zegt, zal in de *Verslagen* worden opgenomen.

—

Op uitnoodiging van den heer Bestuurder geeft de bestendige Secretaris volgender wijze verslag over het feest ter eere van GUIDO GEZELLE, te Kortrijk, waartoe hij, met den heer Sermon, onderbestuurder, door de Academie was afgevaardigd :

Mijnheeren,

In zitting van 15 April ll. droegt Gij den heer Sermon, onderbestuurder, en den Bestendigen Secretaris der Koninklijke Vlaamsche Academie den vereerenden last op, U te vertegenwoordigen bij de plechtige onthulling van het borstbeeld van wijlen ons hooggeschat werkend Medelid, Dr. Guido Gezelle, door zijne vrienden en bewonderaars opgericht in de stad Kortrijk, waar hij een goed deel van zijn eervol en nuttig leven doorbracht. Wij hebben de eer bij dezen U een kortbondig verslag over het feest mede te deelen.

De stad Kortrijk, waar Guido Gezelle de grootste populariteit genoot, had voor de plechtigheid het feestgewaad aangetrokken : aan de meeste huizen wapperde de Belgische driekleur; de straten krioelden van volk.

Na eene requiemmis in de O.-L.-Vr.-Kerk voor de zielrust van den betreurden dichter, werd op het Groeningeplein een stoet gevormd, bestaande uit een dertigtal genootschappen, welke, opgeleid door het stedelijk Pompierskorps, in groot uniform, en door fanfarenmuziek, onder 't gespeel en gezang van vaderlandsche liederen, een aantal voorname

straten doortrokken; vóor het stadhuis sloten zich bij den stoet aan de Overheden en genoodigden, onder welke te noemen zijn de heeren Reinaert, burgemeester, de heeren van Dale, de Vos en Ghyoot, schepenen, Tack, staatsminister en lid van de Kamer der Volksvertegenwoordigers, Cantillon en Vercruysse, leden van het Senaat, Verriest, hoogleeraar te Loven, Hugo Verriest, pastoor te Ingooigem; Reynaert, arrondissements-commissaris te Kortrijk; Eugeen van Oye, Th. Sevens en K. Lybaert, letterkundigen; Julius Lagae, beeldhouwer, en meer anderen. Van de Koninklijke Vlaamsche Academie waren aanwezig, behalve Uwe twee afgevaardigden, de heeren Dr. de Gheldere en Alf. Janssens, de laatste door het Gezelle-comiteit uitgenoodigd om de feestrede uit te spreken.

Het gedenkteeken van den gevierden dichter is gesteld ter linker zijde van den hoofdingang der O.-L.-Vr.-Kerk, te midden van een sierlijk tuintje, dichtbij de Groeningestraat en rechtover de Gezellestraat, waar Guido een nederig huisje betrok. Het borstbeeld, in wit marmer gebeiteld door Lagae, prijkt op een groot voetstuk, in gepolijsten rooden graniet met bronzen in 't vuur vergulde fries. Op de vier hoeken zijn de wapenblazoenen van Vlaanderen, Brugge, Kortrijk en Roeselare, de drie steden waar de dichter zijn leven heeft doorgebracht.

Op den voorkant leest men een kort maar genoeg beduidend opschrift :

Guido Gezelle, 1830-1899.

Toen, na de uitvoering van een muziekstuk, het doek was neergelaten dat het beeld aan de oogen der dichtopeengepakte menigte onttrok, betrad de heer Cam. Vercruysse het verhoog en deed, namens de Inschrijvers, de opdracht van het gedenkteeken aan de stad Kortrijk. Daarop hield de heer Burgemeester eene korte, maar goed doordachte en wel voorgedragene redevoering, bij welke hij, namens het bestuur en het volk van Kortrijk, het gedenkteeken verklaarde te aanvaarden, en het Gezelle-comiteit voor het heerlijk en hoogstgewaardeerd geschenk warmen dank toesprak. Te recht herinnerde de achtbare magistraat, dat het te Kortrijk was, waar Gezelle de rijpe en vruchtbare jaren zijns levens doorbracht; dat hij er zijnen dichternaam bevestigde en onsterfelijk maakte. « Aan Kortrijk (zei de achtbare heer Burgemeester) behoort inderdaad de geniale dichter toe, die Noord en Zuid, enkele dagen geleden, verheerlijkten; 't is óns leven, 't zijn ónze medeburgers, ónze monumenten, ónze gebruiken, ónze overleveringen, welke hem de opvatting en de uitvoering ingaven van zijne voornaamste werken, van deze die Gezelle eenen onsterfelijken roem verwierven. »

Toen de geestdriftige toejuichingen, met welke de menigte deze gemoedelijke woorden ten volle beaamde, gestild waren, werd door den heer Alf. Janssens de feestrede uitgesproken. De Redenaar schetste in breede trekken, met menig welgekozen,

passend vers uit Gezelle's dichtwerk, het leven en streven, het verborgen lijden en het grootmoedig berusten in het geenszins benijdenswaardig lot des dichters, die slechts scheen te leven voor de kunst, voor de verheffing van zijne eigene ziel en om den geest van zijn innig geliefd volk van Vlaanderen te louteren en op te voeren tot de eeuwige bron van Licht en Waarheid.

Het dient gezegd dat den heer Alf. Janssens een schitterende bijval te beurt viel; ware het niet buiten alle gewoonte, in onze *Verslagen* iets anders mede te deelen dan wat in, of namens de Academie, wordt gezegd, wij zouden voorstellen de feestrede te laten drukken. Zij geldt immers eenen man, die door zijne groote gaven en buitengewone geleerdheid een echt sieraad was van de Academie en haar groote diensten bewees.

Mijnheeren,

Uwe afgevaardigden zijn op het feest van 20 April te Kortrijk met veel onderscheiding bejegend. Op het banket, dat na de plechtige onthulling des gedenkteekens eene talrijke schaar van vrienden en vereerders van den Dichter vereenigde, was hun eene eereplaats voorbehouden, en de heer Tack, in den eerst uitgebrachten heildronk, bracht hulde aan de Koninklijke Vlaamsche Academie en hare vertegenwoordigers. Hierop werd door den heer Sermon, onderbestuurder, geantwoord. Zijn heildronk aan de stad Kortrijk, waarbij hij voegde

een wensch tot voortdurende ontwikkeling harer vlaamschgezindheid, werd gulhartig toegejuicht.

Ten slotte : het Gezelle-feest was, in elk opzicht, waardig van wijlen ons beroemd Medelid, en de vereering van dezes naam zal in de meer of min door verfransching bedreigde grensstad — laat het ons hopen! — goede vruchten afwerpen. (*Toejuichingen.*)

De heer Bestuurder stelt voor, dit verslag te laten drukken. — Aangenomen.

—

Na vaststelling van het tijdstip op hetwelk, in Juni eerstkomende, de openbare vergadering zal gehouden worden, verklaart de heer Bestuurder de zitting geheven.

Lezing.

—

HET ONDERWIJS DER MOEDERTAAL

IN DE

NORMAALSCHOOL.

In de bekroonde *Verhandeling over het nut van de zuivere uitspraak der Nederlandsche taal*, door ST.-L. PRENAU, staat op bladz. 133 het volgende te lezen : « Men verzekert dat de Normaalscholen van Thorhout en Sint-Nicolaas dezelfde taal aanleeren die GUIDO GEZELLE schreef, die tegenwoordig STIJN STREUVELS schrijft, waarin zooveel opstellen in *De Dietsche Warande en Belfort* verschijnen, waarin te Hasselt *'t Daghet in den Oosten* wordt opgesteld. »

De taal die wij in ons gesticht te Sint Niklaas aanleeren, zou dus zelfs niet één dialect zijn, maar een mengelmoes van alle mogelijke Zuidnederlandsche gewestspraken, een echte warboel, een hutspot !...

Nevens die verzekering met het onbepaalde *men*, stel ik, die sedert 1880, het zij als professor van de moedertaal, het zij als bestuurder in de Normaalschool van Sint-Niklaas werkzaam ben, de volgende bevestiging : De verzekering van den heer PRENAU is louter onwaarheid.

Met uw verlof wil ik dat bewijzen, en ik meen

het niet beter te kunnen doen dan met u onze leerwijze, zoo klaar als mij mogelijk is, uiteen te zetten.

Wat is, in zake van taalonderricht, het doel eener Normaalschool?... Letterkundigen, redenaars en dichters kweeken, dat mag; maar vakmannen maken, onderwijzers die bekwaam zijn, door de taal, de kinderen de taal en de andere schoolvakken behoorlijk te leeren, — dat, dat moet.

Daaruit volgt dat men de normalisten eene opleiding dient te geven die hun gansch eigen is.

En waarin bestaat die eigene opleiding?

Op die vraag kan men dan maar antwoorden, als men rijp onderzocht heeft hoe het, in opzicht van taal, gesteld is met de kinderen die naar de lagere school komen.

Die kinderen kennen de algemeene taal nog niet. Zij kennen in zekere mate hun dialect; door dat dialect alleen kunnen zij, in 't begin, met den onderwijzer in betrekking komen; door dat dialect hebben zij in den huiskring hunne eerste opvoeding ontvangen; in dat dialect zullen zij, door hunnen omgang, verder ontwikkelen; dat dialect spreken zij en zullen zij blijven spreken, zoohaast zij buiten de school zijn.

Zoo is de toestand en, hoezeer men er ook om treure, hij blijft een feit, een regel haast zonder eenige uitzondering.

Het ware dus eene uitzinnigheid het dialect als niet bestaande ter zijde te laten. Dan zou men het kind van zes jaar als onmondig behandelen en de

moedertaal als eene doode taal aanleeren ; dan zou men in 't onderwijs der taal alle grondstuk missen en van alle vergelijking, dat machtig leermiddel, moeten afzien ; dan zou men regelrecht ingaan tegen de wijze stelling van Comenius : *Leeren is van 't gekende naar 't ongekende gaan.*

Ook wordt gelukkig zulk stelsel haast door niemand meer voorgestaan.

« De taal, zegt H. TEMMERMAN (1), die het kind alsdan (d. i., als 't naar de school komt) spreekt, staat in zeer innig verband met de moedertaal. *Zij is voor den onderwijzer de stof, waaruit hij de boekentaal moet doen ontstaan.* Zij is het uitgangspunt voor alle taalkundige ontwikkeling, het beste hulpmiddel voor de zielkundige vorming der leerlingen. Doch zij is niets meer dan *de ruwe stof, die door 't onderwijs moet bewerkt, geschaafd en gepolijst worden* »....

Goed gesproken. Maar hoe zal de onderwijzer die stof bewerken, schaven en polijsten, d. i. zui-

---

(1) *Handboek voor de Opvoed- en Onderwijskunde*, bl. 153. Wij houden er aan te verklaren dat wij dit boek hier aanhalen ALLEENLIJK om het gezag dat de heer Prenau er aan toekent. Hij zegt immers op bl. 205 : « Het reeds door ons meer aangehaald werk : *Handboek van Opvoed- en Onderwijskunde*, is het nieuwste, het jongste boek dat wij hier in Zuid-Nederland, én voor zijn uitgebreidheid, én voor zijn rechtaardigheid kunnen aanprijzen. » Eene vraag : Wat wil *rechtaardigheid* zeggen ? Ik vind het in niet één mijner woordenboeken ; zeker ook is 't geen dialect. Wat dan ? *Prenausche* taal ?...

veren, verbeteren en veredelen, indien hij ze niet kent?...

DITTES, aangehaald door H. TEMMERMAN (1), spreekt aldus: « Intusschen zou het ook verkeerd zijn, dat de onderwijzer op de eigenaardige manier van spreken der kinderen óf in 't geheel geen acht sloeg, óf die bestreed, óf er misschien wel den spot mede dreef... De onderwijzer moet de leerlingen hun dialect niet leeren minachten ».

Nog eens wel. Maar hoe zal hij er den spot niet mede drijven en het niet minachten, indien hij tegen het dialect ingenomen is?

De onderwijzer moet dus het dialect kennen en naar weerde schatten.

Dat volgt uit de methodeleer. Maar wij meenen dat dit niet voldoende is; ook de professor van het Nederlandsch moet daar rekening mede houden. Daarom nemen wij, in ons taalonderricht, alle gunstige gelegenheden te baat om onze leerlingen met de dialecten bekend te maken en er hun de verdiende genegenheid voor in te planten.

In de leeslessen wordt de deftige met de gewestelijke uitspraak vergeleken en, daar onze leerlingen niet alleen uit Oost-Vlaanderen, maar ook uit Antwerpen en Brabant afkomstig zijn, leeren zij, zonder moeite, de bijzonderste klankwijzigingen kennen en duidelijk onderscheiden wat in elke

(1) Bladz. 153.

gewestelijke uitspraak gekuischt, ruw of verkeerd is.

Bij de oefeningen van etymologie, b. v. over het verwisselen en verplaatsen der letters, houden wij ons niet tevreden met voorbeelden uit de geschrevene taal, maar voegen er telkens toepassingen bij uit de gesprokene.

In de dialecten komen talrijke vormen voor die afwijken van de gewone regels der spraakkunst. Zeer vele daarvan zijn overgebleven uit het Middelnederlandsch. Daarom vergelijken wij de tegenwoordige met de vroegere spraakkunst (1).

Wij heulen niet met hen die, in hunne taallessen, gedurig hunne banbliksems uitzenden tegen het dialect, en het uitmaken voor al wat slecht en gemeen is (2). Wij heeten, met den geleerden SCHMELLER, « de geschrevene taal het blinkend goud, en het dialect de rijke mijn die het inhield ». Geschreven taal en dialect, beide bestaan uit rozen

---

(1) Zie *Vlaamsche Spraakleer*, door AM. JOOS, goedgekeurd door den Verbeteringsraad.

(2) Zoo spreekt PRENAU op bladz. 78 : « Die taal (d. i. de gewestspraak) is onzuiver, ruw, barsch en arm. Zij kan alleen de vorm wezen voor onbeschaafde, ruwe, barsche, arme denkbeelden, gedachten en herinneringen. Een mensch, alleen in staat zich in gewestspraak uit te drukken, is toch zoo ellendig beperkt, zoo onmiddellijk onverstaanbaar en niet meer in staat anderen te verstaan. Zijne wereld is de streek zelf waar hij werd geboren, zijne lectuur is dat geringe wat zoo plat mogelijk werd geschreven en daarom ook zoo zoutloos en onbeholpen van vorm en inhoud is. *Bekrompen geest, enge ziel, besloten hart, ruwe zeden, boersche levenswijze, plomp uiterlijk.* »

van een en denzelfden stam : de eene blijven bloeien op den struik, de andere mogen in eenen ruiker prijken op het feest. Zoo blijkt het den leerling dat beide talen van eene en dezelfde natuur zijn en éenen oorsprong hebben. Vruchtbaar gedacht! De leerling bemint, door een natuurlijk gevoel, zijn dialect, gelijk al wat hem eigen, al wat *het zijne* is; de schrijftaal is hem nu het wonder ding niet meer dat weinig tot zijn gemoed sprak, omdat het hem vreemd scheen : zij is de bloemlezing van zijnen eigenen hof; de veredeling, de luister van zijne eigene taal. Nu wordt hij man uit één stuk : de warme liefde die hij zijn dialect toedroeg, gaat over tot de geschrevene taal, en die liefde is onwankelbaar, omdat zij, door het dialect, op de natuur zelve steunt.

Met genoegen, of liever, met wellust herinner ik mij nog de stonden uit mijne klasuren, wanneer, bij het uitleggen van eenig stuk, de gelegenheid mij verschaft werd een buitengewonen vorm of eene in schijn verkeerde wending der volkstaal uit te leggen en te verklaren. Dan was het stil in de klas gelijk in een heiligdom, allen keken mij de woorden uit den mond en, toen mijne oogen op hen vielen, kwamen mij telkens de verzen van mijnen vriend RODENBACH in den geest :

> En hier staan wij 't hoofd omhooge,
> Vuisten siddrend, kokend bloed,
> Vlam in 't herte, vlam in de ooge
> En ons naam ons trillen doet.

En, na de klas, mocht ik gerust tot mij zelven zeggen : Ik heb de fierheid mijner leerlingen opgewekt, ik heb hen veredeld in hunne eigene oogen, ik heb hunne liefde gesterkt; mijn dag is niet verloren !

Met de kennis en de gedachten die wij onze leerlingen in zake van dialect trachten te geven, mogen wij hopen dat zij de kinderen de taal ten beste zullen aanleeren.

Het dialect van het kind is voor hen de akker dien zij te bewerken hebben : door wieden en kuischen, door het weren van het platte, het onregelmatige en verkeerde, door spitten, besproeien en zaaien, door het gebruiken, aanbevelen, loven en uitbreiden van het deftige en goede, zullen zij langzamerhand, van graad tot graad, het dialect van het kind tot de weerdigheid en de klaarheid der erkende taal verheffen.

Het dialect, om het woord van H. TEMMERMAN nog eens te gebruiken zal *hun uitgangspunt zijn voor de taalkundige ontwikkeling* der kleinen; zij zullen *leeren*, want van het dialect, *het gekende*, zullen zij zonder moeite tot de schrijftaal, *het ongekende*, komen. Zij zullen niet vreezen den raad van MICHEL BRÉAL (1) te volgen, waar hij zegt : « Loin de nuire à l'étude du français, le patois en est le plus utile auxiliaire, et il ne sera pas difficile de

(1) *Quelques mots sur l'instruction publique en France*, p. 60.

démontrer que là où il existe un patois, l'enseignement grammatical, pour peu qu'on sache s'y prendre, devient aussitôt plus intéressant et plus solide. On ne connaît bien une langue que quand on la reproche d'une autre de même origine. Le patois, là où il existe, fournit ce terme de comparaison ».

Waar dialect en schrijftaal overeenstemmen, zal de meester het luide zeggen : dat zal hem van lange en soms abstracte spraakkundige uitleggingen ontslaan, terwijl het onderricht van 't kind er krachtig zal door gesteund zijn. Waar beide grondig verschillen, daar zal hij het dialect verbeteren.

Verbeteren, moeilijke taal! « De onderwijzer, zegt Prenau met reden, drage maar steeds zorg dat hij gedurende dit duurzaam en nauw verkeer nooit dan met beleid en zachtheid fouten en onnauwkeurige uitdrukkingen verbetere (1) ».

Volgt de onderwijzer die vermaning niet, dan bestaat er reden om te vreezen dat er langzamerhand een afstand zal komen tusschen meester en leerling, dat het kind zijne bevallige stoutheid zal verliezen, dat het stil en stom worden zal. Zoo spreekt MICHEL BRÉAL (2): « Qui n'a été témoin « d'un fait de ce genre ? Un enfant à l'esprit vif « et curieux, habitué a babiller sur tous les sujets « qui l'intéressent, entre à l'école. Après quelques « semaines sa vivacité est éteinte, son abondance « est tarie. »

---

(1) Bladz. 140.

(2) *Quelques mots*, etc., bl. 37.

Maar laat mij hier vragen welke onderwijzer op die voorzichtige en vaderlijke manier, waar 't noodig is, de antwoorden van het kind verbeteren zal... Ik meen, hij alleen die ook het dialect genegen is, zooveel te meer omdat de kinderen in veel andere gevallen zullen ondervonden hebben dat de meester in hunne eigene taal belang stelt. Ook hij alleen die in de normaalschool de dialecten hoorde verklaren, zal den wijzen regel volgen van Albrecht Richter (1) : Der Lehrer kann, wenn der Schüler sich der Mundart bedient, nur sagen : so sagt man nicht in der Schriftsprache : er darf nicht sagen : Das ist falsch. »

Door te talrijke en onzachte verbeteringen geraakt het kind dus in de war en vreest het spreken, wat een groot nadeel is, bijzonderlijk voor het taalonderwijs.

Maar er is nog eene andere oorzaak die den onderwijzer voor het kind vreemd maakt : het is de zoogenaamde beschaafde taal die hij bezigt.

Moet men hier door « beschaafde taal » ook zuivere uitspraak verstaan ? Dit schijnt de meening te zijn van den heer PRENAU, op bladzijde 80 van zijne *Verhandeling*.

Daar kan ik niet mede instemmen. Ook eischen wij van al onze leerlingen dat zij, én in onze klassen,

---

(1) *Der Unterricht in der Muttersprache und seine nationale Bedeutung*, bl. 41.

én in de lessen die zij aan de leerlingen onzer oefenschool geven, de zuivere uitspraak bezigen.

De gemeene man, zelfs het kind, voelen en weten, zonder dat het hun gezeid wordt, dat er iets deftiger is dan hunne gewone uitspraak, en luisteren geerne naar personen die hunne klanken zuiver uitspreken. Zij verstaan de woorden *zuiver* veel gemakkelijker dan *volgens een hun vreemd dialect* uitgesproken. Op mijne schoolbezoeken heb ik ondervonden dat kinderen der bewaarscholen, soms maar vier jaar oud, heel natuurlijk de beschaafde uitspraak hunner onderwijzeres navolgden.

Dan, 't is niet te ontkennen dat de goede uitspraak de opvoeding der kinderen bevordert: met de uitspraak komt er ook iets deftigs in de woorden en de houding.

Zij is een allerbeste middel om het kind, zelfs van in de laagste klasse en zonder eenig ander voorschrift, verscheidene belangrijke regels der spraakkunst te leeren toepassen, als zijn de meeste verbuigingsvormen, de persoonsvormen van de werkwoorden in 't algemeen en van de hulpwerkwoorden in 't bijzonder.

Onschatbaar is haar nut voor het rechtschrijven der woorden, voor zooverre toch zij overeenkomt met de spelling. Om die reden, buiten de reeks andere door den heer BOLS in zijne gekende geleerde verhandeling (1) aangehaald, houden wij

---

(1) *Verschil in uitspraak tusschen de zuivere* (zachtlange *en gemengde* (scherplange) *e* en *o*.

vast aan het verschil tusschen de zuivere en de gemengde *e* en *o*. Welhoe! de zielleer zegt dat de indruk dieper is, naarmate er bij de waarneming meer zintuigen werkzaam zijn, wij kunnen de spelling van duizenden woorden niet alleen doen zien, maar ook doen hooren tot groot gemak en dieper kennis der kinderen, en wij zouden lichtzinnig ons dat machtig middel laten ontvallen om ik weet niet welke eenheid — die toch nergens bestaat — met moeite en schade voor het volkskind achterna te loopen?.... Neen, dat kunnen wij niet. Ook begrijp ik het gedrag niet van sommige schoolopzieners die de gelijkgemaakte uitspraak van *e* en *o* aan hunne onderwijzers opleggen!... Moet de Verbeteringsraad over dit punt eens uitspraak doen, dan, hoop ik, zullen de heeren Leden, door hnn belang voor 't onderwijs liever dan door ijdele theorieën geleid, hunne goedkeuring niet hechten aan eenen regel die ons volksonderwijs noodzakelijk *verslechten* moet, en ten minste met onzen geachten Bestuurder, Mr. PRAYON-VAN ZUYLEN, zeggen « dat het tevens billijker en practischer zou wezen dienaangaande aan den goeden smaak van het beschaafd publiek eenige vrijheid te laten ».

Niet de deftige uitspraak, meenen wij, maar wel de eigenlijke taal van den onderwijzer is zeer dikwijls de oorzaak dat de kinderen zich in de school zoo weinig thuis gevoelen, beschroomd worden in het spreken, zich vervelen en weinig leeren. Want de kwaal die wij hier aanklagen,

is noodlottig voor het onderricht niet alleen van de taal, maar van alle schoolvakken zonder uitzondering.

Het kind, wanneer het naar de school komt, kent niets anders dan zijn dialect; in en door het dialect heeft het zijne eerste ontwikkeling gekregen; vermits de meester, wil hij aanspraak maken op vormen en opleiden, het dialect niet gebruiken mag, zal er noodzakelijk een zekere afstand zijn tusschen meester en leerling. Maar het belang van 't onderwijs eischt dat die afstand zoo klein mogelijk zij. Welke is dan de goede taal die minst vreemd in de ooren van het kind zal klinken en het best zijne eerste ontwikkeling bevorderen?... Vragen is antwoorden. De passende taal van den onderwijzer in de school is eene beschaafde taal, ja, maar eene beschaafde taal die zoo weinig mogelijk van der kinderen dialect afwijkt, die, voor gang, zin, uitdrukking en woordenschat ***uit het dialect overgenomen*** is. Salzmann zegt hetzelfde in de volgende woorden : « Gebruik bij uw vertellen de taal des gemeenzamen levens, dan wordt gij het best door uwe leerlingen verstaan; maar deze taal behoeft daarom niet plat of ruw te wezen; eenvoudigheid en beschaafdheid moeten haar kenmerken (1) ». Eenvoudigheid, door de op voorhand gekende be-

(1) Aangehaald door J. STINISSEN in *Pædagogische Aphorismen gewikt en geschikt*, bl. 113.

standdeelen; beschaafdheid, door de goede uitspraak en de wijze keus dier bestanddeelen.

Gebruikt de meester zulke taal, dan zal het kind, na zeer korten tijd, zich op zijn gemak voelen in de school, vertrouwelijk met den onderwijzer kunnen handelen en vrij durven spreken. En vrij durven spreken is voor een kind de beste waarborg om in alle vakken snel te vorderen.

Dan zal het kind zich min vervelen, omdat het niet enkel naar de luide stem des meesters luisteren moet, maar naar zijne woorden wier beteekenis het kent.

Dan zal het de school meer genegen worden, omdat het er den weergalm hoort en het kruim geniet van de taal die het thuis uit vaders en moeders mond verneemt.

Dan zal de onderwijzer de eerste ontwikkeling van het kind ten beste benuttigen en gemakkelijk tot zijn hert en zijnen geest weten te dringen. Al de woorden die het kind in de school medebrengt, heeft het aangeleerd door zaak en naam tevens waar te nemen en te verbinden. En de onderwijzer die zulke bezigt, mag haast zeker zijn dat, bij het enkel hooren er van, het hert en de geest van het kind in werking zullen komen en de juiste begrippen en gevoelens krachtig zullen opwekken. Die onderwijzer heeft dus alle kans om begrepen te worden en te roeren in zijne vermaningen, zijne verhalen, zijne beschrijvingen, zijne lessen van geschiedenis, kortom, in al zijne mondelinge oefeningen.

Onschatbaar bijgevolg zijn de voordeelen van de eenvoudige taal.

En toch hoe weinig onderwijzers zijn er die in de school de aldaar passende taal weten te gebruiken! Leest hunne conferentiewerken, leest de boeken die zij verveerdigen, leest zelfs hunne gewone brieven, luistert naar hunne lessen in de klas, en gij zult overtuigd zijn dat misschien de groote helft liefhebbers, aanbidders zijn van het gezochte, het bombastische, het opgeschroefde.

Een voorbeeld uit een leesboek :

Mijne geboorteplaats.

« O dierbare geboorteplaats, hoe gaarne herinner ik mij u, hoe gaarne bezoek ik u. In mijne bakermat schijnt mij alles duidelijker in Gods schepping; daar zweeft als een ademtocht des vredes om mij heen ; daar overmeest ert mij een gevoel, dat ik niet kan uitdrukken ; daar ademt alles poëzie ; daar ontving ik als kind indrukken, die in mij als versteend zijn... Nergens, dunkt mij, daagt de zon zoo majestatisch in het Oosten op, en nergens gaat zij zoo heerlijk in het Westen onder, als op mijne geboorteplaats. Op die plek, onder het alles overweldigend en onovertrefbaar natuurschoon, zou ik eenmaal mijne ziel willen teruggeven aan haren schepper.

O dierbaar oord, waar ik mijne kindsheid en jeugd heb gesleten, wat zoet en zalig genot stort gij mij in het hart. »

Na dit leesleken volgen een en twintig regels

druk, om 1e de moeilijke woorden, 2e de buitengewone samenkoppelingen, 3e de afgetrokkene uitdrukkingen en 4e de onbepaalde gedachten uit te leggen.

Na al die verklaringen, die toch het stuk niet klaar zullen maken, zal eindelijk de leesles beginnen.

Het boek, waar ik die les uit trok, is getiteld *Lusthof der Jeugd*. Zou het niet juister *Folterbank der Jeugd* heeten ?...

Eenige zinnen uit een conferentiewerk over *Spel en Gymnastiek :*

« De speelplaats is een akker waar de lieve lentezon de stramme winterkorst vermurmt en weg doet smelten ; waar elk zaadje zijn eigenaardig kiemetje vrij boven de aarde steekt en zijne natuur verraadt. Daar immers knelt zoo diep de kinneband niet der vrees voor den sturen, nauw bijzijnden meesterblik, daar spreidt het kind de verholenste neigingen zijns harten, het innige zijns ganschen wezens aan 't waakzaam oog ten toon ! »

Dat werk werd het beste uitgeroepen en weerdig geacht voorgelezen en geboekt te worden.

Over vijf maand was er eene onderwijzersvergadering voor zeker schoolkanton van Oost-Vlaanderen. Eene der te geven lessen was : *Dood der Koningin.* De onderwijzer, daartoe aangeduid, deed aan de leerlingen eene voordracht van een klein half uur. Toen hij eindigde, hadden de collega's moeite om, uit goedkeuring, niet luide en lang in de handen te klappen. Bij de beoordeeling vonden

al de onderwijzers dat de les prachtig was, en de schoolopziener, een man van lange ondervinding, was alleen om te zeggen dat de voordracht, op zich zelve genomen, wel prachtig kon zijn, maar dat zij voor kinderen gegeven werd en deze, gelijk het uit hunne antwoorden bleek, ze niet verstaan hadden; dus, dat de onderwijzer zich zeer veel moeite gegeven had zonder eenigen uitslag te bekomen.

Gelukkig zoo die onderwijzers hun bombast van uit de school niet medebrengen in hunnen dagelijkschen omgang en den meester uit het land van Dendermonde niet navolgen die, rond den middag, de gewoonte had zijn hoofd in de keuken te steken en heel ernstig aan zijne vrouw te vragen : *Eega, zijn de solaanknollen reeds opgedischt?*

De methodeleer zegt wel : « In de verhalen moet veel beweging en afwisseling zijn. Dit bekomt men vooral door de rechtstreeksche toespraak en door korte, eenvoudige zinnen. Weg met de langgerekte perioden, vol *die's, dat's* en *welk's!* Weg met gezochte uitdrukkingen en zedeprekende machtspreuken, holle woorden vol wind (1) ».

Maar 't is weinig of niets gebaat.

Waarom? Die vraag kan ik hier niet volledig onderzoeken, maar zeker is eene der oorzaken dat veel onderwijzers in de Normaalschool door de verschillende professors, vooral door dien van het

---

(1) H. TEMMERMAN, bl. 168.

Nederlandsch, eene slechte of geene behoorlijke richting kregen.

Eenvoudig spreken is eene groote kunst, die niet aan ieder gegeven is en misschien de kostelijkste hoedanigheid is voor den onderwijzer. Men verkrijgt die gewoonlijk maar door veelvuldige oefening, niet alleen door mondelinge, maar vooral, meen ik, door schriftelijke. Wordt de normalist in zijne oefeningen wat vooruitgestooten op de baan der zoogenaamde boekentaal, dan vrees ik ten zeerste dat hij later, wanneer hij vóor de kinderen staat, den schoolvos zal uithangen tot voldoening... van zijne ijdelheid, maar tot groote schade van zijn onderwijs.

HARNISCH (1) zegt zeer wel : « Niets is armer, niets is nietiger dan het holle woord, de woordschaal zonder woordkern ». Maar dat verstaat de jonkheid niet; zij, zij vindt het schoone in 't gezochte en 't opgeblazene.

Moet ieder professor zich tegen die strekking zijner leerlingen verzetten, de professors in de Normaalschool hebben tot plicht, in 't belang van het volksonderwijs, er moedig, eenparig en dagelijks tegen te strijden.

Dat, ik zeg het fier, dat doen wij, en beschouwen daartoe als het beste middel aan onze leerlingen een taaloorbeeld te geven dat, zoo zij het in 't oog

---

(1) Aangehaald door H. TEMMERMAN, bl. 154.

houden, hen voorgoed van hun zoeken naar het buitengewone genezen moet.

Reeds bij het eerste opstel dat wij hun te maken geven, zeggen wij aan onze normalisten : « In de Normaalschool dient gij vooral die taal te leeren spreken en schrijven die de onderwijzer in de school gebruiken moet. Gij vindt die heel en gansch in uwe gesprokene taal, gezuiverd van het platte, want gij en uwe taal moet deftig zijn; gezuiverd ook van het gewestelijke, want gij moet voor iedereen verstaanbaar zijn. Hier geene stadhuiswoorden; wij heeten goud wat geschreven en gesproken is; maar lood, wat enkel geschreven is ».

't Is bijkans de raad dien CONSCIENCE mij, nog student, in 1873 gaf : « Wat gij schrijven wilt, moet gij eerst grondig en desnoods lang doordenken. Wanneer gij dan meent de voorgestelde zaak diep en klaar te zien, *schrijft gij maar in eens door, zooals het u uit het hoofd vloeit, zonder naar stadhuiswoorden te zoeken. Neem voor doel zoo eenvoudig mogelijk te zijn* ».

PRENAU zegt op bladz. 78, sprekende van de volkstaal : « Die taal is... arm. » Wie zou zulks nog durven beweren, als hij, maar eens en van verre, het lijvig *Idioticon* van DE BO zag, dat dan nog niet opneemt wat het West-Vlaamsch met de erkende taal gemeen heeft? En verder : « Natuurlijk zijn woorden als hond, kat, stoel en een aantal andere meer, dezelfde aan huis en school, doch veel aanzienlijker dan de overeenkomst is het verschil in

de meeste streken tusschen dialect en beschaafde taal. »

Zou PRENAU dat punt grondig onderzocht en gestudeerd hebben?... Door het bewerken van *Waasch Idioticon* ben ik tot een heel ander besluit gekomen. Ik heb gansch den schat der beschaafde taal met dien van het Waasch dialect moeten doorsnuffelen en vergelijken. Zeker sta ik nog even overtuigd als vroeger aan de zijde van hen die voor de dialecten een ruimer aandeel in de erkende taal vragen; maar terzelfder tijd moet ik ootmoedig verklaren dat ik vroeger niet wist hoezeer onze Zuidnederlandsche dialecten in de algemeene taal vertegenwoordigd zijn. Honderden en honderden woorden en zegswijzen, die ik of mijne medewerkers als louter dialect aanzagen, heb ik van kant moeten wijzen, omdat zij heel en gansch, in vorm en beteekenis, bij VAN DALE, zonder eenige melding van Zuidnederlandsch, te lezen staan.

O! Kende men beter heel den schat der algemeene taal, het zou voor ieder blijken dat men zuiver Nederlandsch kan schrijven, zonder buiten het dialect te gaan. Bovendien, talrijke bladzijden uit DAVID's *Vaderlandsche Historie* en uit CONSCIENCE's romans leveren daar het sprekend bewijs van; VAN BEERS haalde alleenlijk uit het dialect al de woorden van verscheidene zijner gedichten; de leerlingen der lagere scholen kunnen, zonder één woord voorafgaanden uitleg, de meeste stukskens lezen uit *Kinderlust* van den heer COOPMAN, en in heel *Dit*

Zijn zonnestralen van JAN VAN DROOGENBROECK staan geen dozijn woorden die vreemd in de ooren der kinderen klinken.

Om bij onze leerlingen de kennis der volkstaal te volledigen en te versterken, geven wij hun nu en dan als oefening, in hunne vrije uren, eene letter te doorloopen van het woordenboek en in een afzonderlijk schrijfboek alle de woorden er van op te teekenen die tot hunne gesprokene taal behooren. Wij kiezen onder de uit te leggen stukken zulke die dichtst bij den volkstrant zijn, gelijk er gelukkig eene groote keus voorhanden is in de nuttige en schoone bloemlezing bijeengebracht door onze collega's BOLS en MUYLDERMANS. Dikwijls doen wij een stuk met hoogdravenden stijl of een gedicht in eenvoudige proza overzetten. Bij het verbeteren der opstellen wordt er streng gewaakt dat de leerlingen hunne gedachten altijd klaar uitdrukken en, telkens zij eene pedantische uitdrukking bezigen, worden zij gewaarschuwd en daarbij verzocht het opgeblazene door het eenvoudige te vervangen. In den verloftijd krijgen zij tot bezigheid, de verhalen, de raadsels, de liedjes en de spreuken hunner streek op te teekenen, wat bovendien hun lust geeft tot de folklore, die in al onze scholen, gelijk in de Duitsche, als het beste middel tot de eigenaardige vorming der kinderen, eene eereplaats zou moeten bekleeden.

Zoo trachten wij langzamerhand onze leerlingen eene taal aan te leeren die, ja, niet ronkt, maar ook niet muffig is; die eenvoudig, ja, maar ook

deftig is, gelijk onze boerendochters, wanneer zij 's Zondags ter kerke gaan ; die frisch is van jonkheid en leven, gelijk de groene weiden langs Durme en Schelde ; die door man en kind geerne gehoord wordt, omdat zij van hunne lippen opgevangen is, en die voor hen doorschijnend is als kristal, omdat zij de spiegel is van hunne eigene gedachten en gevoelens ; eene taal, in één woord, die niets is van het gedrochtelijk mengelmoes dat de heer Prenau, met schuldige lichtzinnigheid, ons toeschrijft, of liever ten laste legt.

Op bl. 161 zegt PRENAU : « De vrije normaalscholen voor onderwijzers zijn over 't algemeen het Nederlandsch zeer genegen, op dit na, dat een min of meer zuiver dialect, het West-Vlaamsch in Vlaanderen, wordt op den vóorgrond geplaatst. « Niettegenstaande het venijnig steertje, dat geenszins overeenkomt met de verzekering van bl. 133, zeg ik hem dank voor deze woorden : zij doen mij meer genoegen dan de vroeger aangehaalde mij pijn veroorzaakten.

Ja, ik verklaar het luidop voor iedereen, zonder vrees voor eenige tegenspraak : Ik en al onze professors, wij zijn de moedertaal zooveel als wie ook genegen. Ik streed er voor als student, samen met RODENBACH, DE MONT, MUYLDERMANS, DE BLOCK en zooveel anderen. Ik werkte er voor als professor en verloor er mijne kracht en gezondheid bij. En voorwaar! 't is niet als bestuurder dat ik mijne eerste liefde, mijne oude en trouwe gezellin,

den wellust van mijn leven, verloochenen zal. En, moeste het gebeuren dat ooit een leerling ons gesticht verliet zonder zijne moedertaal te beminnen, het zou mij bitter spijten voor hem en ik zou bij mij zelven zeggen : Hij weerstond aan het voorbeeld hem door al zijne meesters gegeven; hij sloot zijne ziel voor de edele liefde die zij er onophoudelijk trachtten in te planten; diep is hij te beklagen, want zeker ligt zijn hert te laag om te kunnen voelen wat kostelijke schat er besloten is in eigen taal en volksbestaan!

AM. JOOS.

Letterkundige Wedstrijden voor 1903.

VERSLAGEN DER KEURRADEN.

Eerste Prijsvraag.

Men vraagt eene vergelijkende klank- en vormleer der verschillende Middelvlaamsche dialecten, zooals die uit oorkonden kan opgemaakt worden.

Verslag van den heer WILLEM DE VREESE, eersten verslaggever.

Toen ik, als beoordeelaar der tweede prijsvraag voor 1898, voorstelde het ingezonden antwoord niet te bekronen, maar de vraag te wijzigen en aan te houden, besloot ik mijn verslag met de volgende woorden :

« Ik ben overtuigd dat door eene dergelijke beslissing de Academie aan de wetenschap en vooral aan den schrijver van het ingezonden antwoord een grooten dienst zal bewijzen. »

De Academie zal ongetwijfeld met voldoening vernemen, dat de goede verwachtingen, waarvan die woorden getuigden, niet zijn beschaamd.

Onder het veelzeggend motto *Tenax* is een antwoord ingezonden, dat, als niet alles bedriegt, van denzelfden persoon afkomstig is als dat het-

werk ons in 1898 ter beoordeeling werd voorgelegd. Maar veel meer hebben de beide werken met elkander niet gemeen. Niet een « vermeerderd en verbeterd », maar een geheel nieuw werk is ingezonden, met evenveel vlijt, en vooral met veel meer bekwaamheid samengesteld als het eerste. De schrijver heeft groote vorderingen gemaakt in de kennis van het Middelnederlandsch en diens verhouding tot de oudere Germaansche dialecten; zijn bronnen heeft hij daardoor met meer oordeel des onderscheids leeren kiezen; hij beheerscht beter de uitgebreide stof, al heeft hij ze nog niet geheel onder den knie. Hij heeft zich beijverd algemeen Nederlandsch te schrijven; zelfs merkt men in zijn taal thans meer den invloed van het Hoogduitsch dan dien van 's schrijvers dialect. De op- en aanmerkingen, door de verslaggevers in 1898 gemaakt, heeft hij blijkbaar zeer te harte genomen.

Aan het geheel gaat een inleiding vooraf, waarin vooreerst de lange lijst der gebruikte bronnen medegedeeld wordt. Zoover ik zien kan, is slechts één belangrijke bronnenverzameling onbenuttigd gebleven, nl. het Cartularium van Lodewijk van Male uitgegeven door Graaf D. van Limburg Stirum (dl. I, 1899; dl. II, 1901). Van een bibliographisch standpunt laat de lijst echter nogal te wenschen over.

In een volgend hoofdstuk zijn de uitkomsten van het onderzoek samengevat : de schrijver begrenst de verschillende Middelvlaamsche onderdialecten en

geeft een overzicht van hunne kenmerkende eigenaardigheden. Het komt me voor dat het rationeeler zou zijn, dit hoofdstuk aan het eind van het werk te plaatsen, aangezien het de conclusies vermeldt waartoe de schrijver gekomen is.

Op de inleiding volgen respectievelijk hoofdstukken over de klinkers, de medeklinkers, de verbuiging en de vervoeging. In de klankleer gaat de beschrijving thans uit van het Oudnederfrankisch, waarbij steeds wordt verwezen naar het door de Academie bekroonde werk van Dr. P. TACK, *Proeve van Oudnederfrankische Grammatica* (Gent 1897). Nergens blijkt dat onze schrijver bekend is met het veel volledige en in sommige opzichten beter werk van Dr. A. BORGELD, *De Oudoostnederfrankische Psalmen* (Groningen 1899), wat hem op verschillende misslagen is te staan gekomen.

Voor elk taalverschijnsel worden steeds een aantal voorbeelden opgegeven, en de plaatsen, waar deze voorkomen, aangehaald. Hier en daar ben ik op een onjuist cijfer gestuit; daar de inzender dit echter voorzien heeft, en, zooals uit zijn voorberichtje blijkt, zich bewust is dat een werk als het zijne in dit opzicht niet nauwkeurig genoeg kan zijn, al het voldoende zijn hem te houden aan zijn woord, dat hij, mocht zijn werk gedrukt worden, alle aangehaalde plaatsen nog eens met de bronnen zal vergelijken.

Van meer belang is het feit, dat de schrijver

bij het geven van voorbeelden eclectisch te werk gaat, m. a. w. dat hij niet **alle** voorbeelden die voor een gegeven taalverschijnsel in zijn bronnen voorkomen, mededeelt Vooral waar verschillende vormen naast elkaar voorkomen, is dat kortweg onmisbaar.

Het werk in engeren zin is niet vrij van kennelijke fouten tegen de taalkunde en geeft verder nog aanleiding tot talrijke vraagteekens en bedenkingen. Zoo laten de paragrafen, waarin uiteengezet is wat van mnl. *ē* in de Middelvlaamsche dialecten gewordt, veel te wenschen over. Nog altijd heeft de schrijver geen helder inzicht in de verhouding van de teekens (respective klanken), *i*, *ii*, *ij* en *y* (*ẏ*). Van hetgeen in de laatste jaren geschreven werd over het tijdstip waaromtrent de tegenwoordige klank *ij* ontstaan is uit de *ī*, heeft hij blijkbaar geen kennis genomen. Wat wij te lezen krijgen over het ontstaan van het achtervoegsel *-scap*, *-scepe* is volkomen onnauwkeurig. De behandeling van de sandhi is geheel onvoldoende. Niet altijd zijn ongelijksoortige verschijnselen voldoende onderscheiden, en soms zijn een paar paragrafen met elkander in strijd. Doch genoeg. Het zou niet moeilijk vallen, bij de bovenstaande nog een lange lijst van andere op- en aanmerkingen te voegen. Maar dit schijnt me overbodig toe. Ik ben overtuigd, dat de schrijver zelf, als hem de gelegenheid wordt geschonken zijn werk nog eens op zijn gemak te overzien, menige

onnauwkeurigheid zal opmerken en weten te verbeteren. Hij heeft een werk geleverd, waarmede de studie der Middelvlaamsche dialecten wel nog maar aan de orde gesteld wordt, maar voorloopig toch goede diensten zal bewijzen en dat, alles wel overwogen, den uitgeloofden prijs verdient.

Ik heb dan ook de eer aan de Academie voor te stellen, in dien zin te beslissen, maar met dien verstande, dat de inzender in de gelegenheid gesteld worde zijn werk *ten genoege van den keurraad* te verbeteren vóór het ter perse gaat.

Het zij mij vergund, met nadruk op dit voorbehoud te wijzen. Reeds bij verschillende gelegenheden heeft de Academie mij de eer aangedaan, mij tot lid van een keurraad te benoemen. Met nauwgezetheid heb ik die niet altijd lichte taak volbracht, en bij het beoordeelen der ingezonden werken zoowel de eer der Academie als de eischen der wetenschap in 't oog gehouden. Het is echter meer dan onaangenaam, als men zich veel moeite heeft getroost en veel kostbaren tijd opgeofferd, te bemerken, dat de ingezonden antwoorden gedrukt worden zonder dat met een enkele van de aanmerkingen en wenken der beoordeelaars is rekening gehouden; ja, zelfs te moeten ondervinden, dat er nog fouten en misslagen bijgekomen zijn. Daartegen meen ik te mogen en te moeten protesteeren. De buitenwereld, die niet weet hoe de vork in den steel zit, vraagt zich af hoe zulke boeken kunnen bekroond worden, en stelt natuur-

lijk de beoordeelaars verantwoordelijk. Men zal het, hoop ik, als geen overdreven gevoeligheid beschouwen, als ik zonder omwegen verklaar daar maar matig op gesteld te zijn.

—

Verslag van den heer K. DE FLOU, tweeden verslaggever.

Op de eerste Prijsvraag is enkel één antwoord binnengekomen, voor titel dragende : « Eene ver- « gelijkende Klank- en Vormleer der verschillende « middelvlaamsche dialecten (Oost-, West- en « Fransch-Vlaanderen), zooals die uit oorkonden « kan opgemaakt worden ».

Het draagt den kennaam « Tenax ».

Het is een lijvig werk van niet min dan 720 blz. (en dan nog ontbreken de blz. 393-399 in het Hs.), voorafgegaan van eene Inleiding en eene opgave van bronnen en verrijkt met eene kaart der middelvlaamsche dialecten.

Over de geraadpleegde bronnen stip ik alleen aan, dat *Cronica abbatum monasterii de Dunis*, door de « Société d'Emulation » uitgegeven, voor eene zeer onzuivere bron te houden is. Zie desaangaande J. WEALE's oordeelvelling. De opgaven van de meeste historische schriften, vóór een twintigtal jaren uitgegeven, mochten ook wel gecontroleerd worden. Bij het nalezen van Jehan Froissart's *Cronyke van Vlaenderen*, uitgegeven door Jhr N. de Pauw, 2e deel,

Rekeningen der Baljuws, is *Tenax* op het uitstekend denkbeeld gekomen steeds de plaats van redactie der aangehaalde stukken in aanmerking te nemen.

De schrijver heeft de indeeling van Tack's Klank- en Vormleer van het Oudnederfrankisch tot model voor de zijne genomen.

Enkele nota's, onder het lezen van het handschrift gemaakt, schrijf ik hier over :

Blz. 32, § 17, Opm. v° *bescaadt*. De lange *aa* kwam hier en daar eens voor, doch vooral in vreemde woorden als *Aa*, *Aaron*, enz.

Blz. 86, *b*. Is *derre* wel uit **desere* ontstaan? Wat dan te denken van *dere* = *dese*; *derre* = *desse*?

Blz. 157. Dat de *eu*-klank vóór *r* als fra. *eu* moet verstaan worden, is niet juist; hij stemt volkomen overeen met den ndl. *eu*-klank uit *deur*, *keur*, *peuren*, enz.

Blz. 160. Zelfde dwaling ten opzichte van den *eu*-klank in *keure*.

Blz. 177. *u* = ü̂; maar naast de aangehaalde voorbeelden *duvele*, *duvels*, *luden*, waarin de *u* eigenlijk ū geweest is, mag o. i. *bestuere* niet opgenomen worden, wijl de *u*-klank van dat woord steeds ü̂ geweest is. Hier is er dus eene § in twee te splitsen.

Blz. 179. De schrijver mag voor zekerheid aannemen, dat de *h* bij den vijftiendeeuwschen vorm *hu*, althans in 't Wvl., volstrekt niet uitgesproken werd. Die *h* was enkel aan eene soort mode te wijten, die evenzeer Latijnsche als Fransche en Vlaamsche teksten

III. Consonantisme.
IV. Flexie en woordvorming.
V. Syntactische eigenaardigheden.
Proeve van Zuidvlaandersch dialect.
Idioticon van het Zuiden van Oost-Vlaanderen.
Persoonsnamen.
Plaatsnamen.

Deze indeeling pleit reeds voor den aangeboden omvangrijken arbeid. Voor de *Klank- en Vormleer* werd het standaardwerk van Dr. G. J. Boekenoogen: *De Zaansche Volkstaal*, het beste van dien aard dat wij tot heden bezitten, tot leiddraad genomen.

Eene deels afgezette kaart bepaalt het gebied waarover het behandelde dialect zich uitstrekt.

« Men zou die streek mogen noemen het gebied van den Zwalm (uitgesproken *Zwalme*) en de Maarke (uitg. *Morke*). Beide beken nemen haren oorsprong in de boschrijke heuvelenreeks, welke het Walenland van Vlaanderen scheidt en wier hoogste punten heeten: de *Modderodde* (Fr. Mont de Rhodes), de *Pottelberg* en de *Muziekberg*. In het Zuiden is de grens van ons dialect scherp afgeteekend: men heeft er het Walenland. Maar naar het Westen, het Noorden en het Oosten zijn de scheidlijnen niet aan te wijzen. Wel kan men Noordwaarts de Schelde, Oostwaarts den Zwalm en Westwaarts de beek van Etichove (uitgesproken *Eetekove*) en de Maarkebeek opgeven, doch enkel bij benadering; want het eene Vlaamsche dialect verloopt in het andere langzamerhand, zoodat elke grens kunstmatig is en niet kan scheiden wat eigenlijk aaneenhangt. Zeker is het

evenwel dat, uit een taalkundig oogpunt, Geeraardsbergen en de omliggende gemeenten niet tot het Zuiden van Oost-Vlaanderen mogen gerekend worden; de taal, die er gesproken wordt, behoort tot het dialect der Dendervallei, dat, wat de uitspraak betreft, zeer veel van het onze verschilt (1) ».

Die beschrijving is, naar onze eigene bevinding bij de studie van de uitspraak der plaatsnamen, zeer nauwkeurig. Inderdaad, Heurne, Eine, Beveren, Petegem enz. liggen in de overgangsstrook van over de Schelde. Al spreken de menschen dezerzijds van den stroom, Een*a*me Een*o*me uit evenals die uit het Oudenaardsche (de lange *a* veelal als *o*), te Petegem is zulks het geval niet meer : hier wordt de korte *a* lang (gl*a*s, gl*aa*s) en de lange, kort (z*aa*l, z*a*l). De korte *e* b. v. klinkt op den linkeroever doorgaans als eene korte *a*, terwijl ze o. a. te Maria-Hoorebeke als tweeklank *i* + korte *e* wordt uitgesproken. Hier hoort men *Anorde* voor *Oudenaarde*, ginder *Oedenaarde*, evenals moergen voor morgen, en schoele voor schole. Eene vergelijking tusschen de uitspraak van de door de Schelde gescheiden dorpen *Heurne* en *Welden* of *Zingem* en *Meilegem* zou de meening van den of van de schrijvers van het overgelegd idioticon ten volle staven.

Zeer te recht verklaren deze, dat de invloed der school op het eigenlijk Zuidoost-Vlaamsch dia-

---

1) Handschr. Hoofdst. II, blz. 2.

lect onbeduidend is. « Enkele woorden, die men « schoolsch » kan noemen, zijn in de volkstaal geslopen. De uitspraak is tot nu in geenen deele gewijzigd geworden door de beschaafde omgangstaal, en dit wel om de eenvoudige reden, dat niemand die beschaafde taal gebruikt. De geleerde, de geneesheer, de priester, ja de onderwijzer spreken, evenals de onwetende werkman en het volkskind, het dialect. Men mag dus beweren dat ons dialect op dit oogenblik nog gesproken wordt als vóor eeuwen; de wijzigingen zullen wel nietig, althans zeer gering zijn ».

Men moge zulks betreuren met het oog op den vooruitgang en den bloei van de algemeene moedertaal, in dialect-folkloristisch en taalkundig opzicht biedt het Zuidoost-Vlaamsch eene goede gelegenheid en een ruim veld tot studie aan.

Geen beter bewijs dan de hier geleverde *Klank- en Vormleer*. Deze verhandeling (89 blz.) is een werk, dat alleszins getuigt voor de vlijt en de geleerdheid, alsmede voor den methodischen geest des of der schrijvers.

Zijn of hun handschrift geeft zelfs meer dan het te recht hooggeschatte werk van Dr. Boekenoogen : dit zij gezegd met het oog op de uitgebreide studie over de Sandhi-wetten, en de hoofdstukken over *klanken* en *tweeklanken*, *medeklinkers*, *assimilatie* en *dissimilatie*. Dit laat zich, overigens, gansch natuurlijk begrijpen : groot is het verschil tusschen de volksuitspraak in Vlaanderen en die in Noordnederlandsche gewesten;

rijker is, derhalve, de stof den Vlaamschen geleerde ter behandeling aangeboden.

De aandacht van mijne geachte Medeleden van den Keurraad zij gevestigd op de proeve van het dialect in normaaltekst en op dezelfde in den Sandhi-vorm.

Het eigenlijk Idioticon beslaat 755 dicht beschreven bladzijden (gr. f.). Naar mijne berekening zal het, gedrukt, ongeveer zóo lijvig zijn als het door de Academie met goud bekroond Antwerpsch Idioticon van de heeren Cornelis en Vervliet.

Een paar korte voorbeelden van de wijze waarop de Verzamelaars hunne taak hebben opgevat en uitgevoerd, kunnen hier gelden als aanbeveling :

BLOMME, vr., nooit *bloem.*

— *Blommekes,* of *blauwblommekes.* Leugens.

— *In de blomme zijn, staan,* bloeien. *De appeleers staan schoone in de blomme.*

— *Blommekes,* bloempjes van kant. *Ze maakt blommekes.*

— *Blomme,* lichte bloem, die zich op de aardappels onder het koken vormt. *Dor komt blomme op die pato(dd)ers, 't zij(n) goeë.*

Het raadsel van de ijsblommen :

Blommen die 's winters vergaan :
Keun de mij wijzen wor da ze staan?

BLOMMEKESMAAKSTERE, vr. Meisje, dat bloempjes van kant maakt.

HUISEKLUTS (uitg. *huisekluts*), m., zaken van geringe waarde, boel.

Kobie es verhuisd en g'heel zijnen huitsekluits lag op ne kurtewaène.

— Aanhang. *Pier es dor me zijnen huitsekluits — liever verloren as gevonden!*

Wat bij DE BO of in andere idiotica of woordenboeken aangeteekend staat, wordt hier, voor het Zuidoost-Vlaamsch, doorgaans nader bepaald, verrijkt of toegelicht. Voorbeeld :

DE BO :

MUNTE, v. Koe die reeds gekalfd heeft, maar die niet meer aanveerden wilt, onvruchtbaar gewordene koe die geen melk meer geeft. Eene oude magere munte.

ZUIDOOST-VLAAMSCH IDIOTICON :

MUNTE, vr. Onvruchtbaar geworden koe. DB.

— Oud wordende vrouw. *Die au munte zoo nog trouwen, zilde.*

— Soms als bvn. *Ons koe es munte.*

MUNTIGHEID (uitg. *munteghied*), vr. Staat eener onvruchtbaar geworden koe. *Dat en es geen goe koe : ge keunt de munteghied in her oo(g)en lezen.*

Al de woorden van het Nederlandsch woordenboek, die ons volk kent en gebruikt in de algemeen aangenomen beteekenis, hebben de schrijvers ter zijde gelaten. « Doch vermits zij naar volledigheid gestreefd hebben, zoo hebben zij de idiotismen, de dialectische woorden en uitdrukkingen, reeds door DE BO en anderen geboekt, opgenomen; in zulk geval echter hebben zij bij het woord of de uitdrukking slechts een korte uitlegging of omschrij-

ving gevoegd, verwijzende naar het werk, waar men volledíger verklaring zal kunnen vinden ».

Voorbeeld :

OOLIJK (uitg. *oolek*), bvn. WDB.
— De beteekenis van *dom, dwaas* kent men hier niet.
— Slim, fijn, doortrapt. *DB.* VD.
— Slecht, niet goed. DB. *En ooleke kaffieboone.*
— Niet gangbaar. *Oolijk geld.*

Voor het overige is het aantal tot heden nergens geboekte woorden en eigenaardige zegswijzen onnoemelijk, ja verbazend groot : het zoekensgeduld van de verzamelaars en de kunde der uitleggers dwingen stellig de bewondering af.

Zeer merkwaardig is de lange lijst *persoonsnamen.* Van elken naam zijn aangeteekend : de latijnsche en de dialectische naam, daarna de verklein- en de vergrootnaam.

Voorbeelden :

GEORGIUS, m., *George* (Fr.), *Djorz, Djooren; — Georgke, Djorske, Djooreke;* — vergrootnaam : *Djoorie.*

JOHANNES, m. *Djowannes, Djowan, Wannes, Wannûus, Jan,* Hans (in Hanske de Arijer, naam van het beeld dat op den toren van het Oudenaardsch Stadhuis staat); — *Djowanneske, Djowantje, Wannûuske, Jantje, Janneke, Hanske;* — vergrootnaam : *Wannie, Weinie.* (Volgen een aantal spreuken en een spotrijm waarin die naam voorkomt).

De geographische lijst bevat de door het volk

bekende plaatsnamen, ook taalkundige òf folkloristische bijzonderheden.

Voorbeelden :

AUDENHOVE : Sinte-Maria-Audenhove. — St-Gooriks-Audenhove heet bij het volk : *Sente-Gooreks.*

Men zegt gewoonlijk : *Anovene, Einhovene.*

— *D'Anovensche, d'Einhovensche :* de inwoners van *Audenhove.*

BORST. ROOBORST. — *Bost.*

Spotrijm :

« En ek zage
Alle dagen
Ne stuiver en de kost
Achter de kerk te BOST! »

ENGHEE : *Enghien.*

GODVEERDEGEM. Men zegt: *Huulverdegem* of *Uulverdegem.*

GIEZEBERGE : Geeraardsbergen.

— De jaarmarkt van *Giezeberge* heet *toog* : den 1n, 2n, 3n *toog.*

GROOTENBERGE. Men zegt ook wel meer *Breivelde.*

NAZERETTE : Nazareth.

— *Zoo mager zijn as de dood van Nazerette :* de grond is hier zeer mager!

SENTE-GOOREKS : St-Gooriks-Audenhove.

— Sente-Gooreks-krouienest,
Te Strijpen es 't allerbest,
Zottegem — vergulde stoel,
Breivelde — mespoel,
Leevergem — paddegès.
't Oombergen liggen ze mee oulderen buik in 't gès,
As 't keeremes es!

(Geh. te Zottegem).

Dit alleszins degelijk werk zal zijnen meester loven en loonen : het is eene kostbare bijdrage tot de studie onzer Zuidnederlandsche dialecten en een schat voor den woordvorscher. Ook zal de Koninklijke Vlaamsche Academie niet aarzelen dezen hoogst verdienstelijken arbeid met goud te bekroonen, hem den uitgeloofden prijs toe te kennen en dit Zuid-oostvlaamsch Idioticon ten spoedigste te laten drukken.

Brussel, 5 April 1903.

—

Verslag van den heer BROECKAERT, tweeden verslaggever.

Ik heb, op mijne beurt, het Zuid-oostvlaamsch Idioticon onderzocht, en aarzel geen oogenblik er den uitgeloofden prijs aan toe te kennen.

—

Verslag van den heer JANSSENS, derden verslaggever.

Het handschrift met kenspreuk :

Niet en klinkt er zoetere
Als de taal van moedere

is, in alle opzichten, een zeer ernstig werk.

De klank- en vormleer vooral verdient den grootsten lof. De schrijver heeft gelijk gehad het

en opschriften geaffecteerd heeft. Bewijzen daarvoor zijn, o. a. te Brugge, in opschriften voorhanden.

Blz. 186. De schrijver zegt dat *nieuts*, *te nieute* en *te nieuten* opmerking verdienen. Toch niet zoozeer meer. Echter kan het niet schaden te dezer plaatse de oudere vormen *niowiht*, *neowiht*, eens te herdenken.

Blz. 301. Dat de anorganische *h* achter *j* aan contractie te wijten is, kan getuigd worden door *Jhan*; maar in *Jhesus*, *Jherusalem* en *jheghen* is ze dat niet.

Blz. 414 en 440. Mijns erachtens mocht *ser* niet in alle gevallen met *sher* geïdentificeerd worden. Vaak komt *ser* met eng. *sir* overeen.

Blz. 532. Is « metten den costen » niet aan een misschrijven te wijten? Het ware de moeite waard meer dan dit ééne voorbeeld te zoeken; nu kan men op dat ééne getuigenis niet aan.

Ten slotte zou ik *Tenax* aanraden nog eens goed te overwegen wat hij gezegd heeft over *nerenstelike* (blz. 16, § 10); over de *e* in *mer* en *ser* (blz. 99); over *ghewrozzen* (blz. 109); over *upenbare* = *openbare* (blz. 112); over *werden* = *worden*, met terugzicht op vormen als *wertel* en *wertelvast* (blz. 134).

Mijne meening is, dat *Tenax* een goed gewrocht geleverd heeft, dat bekroning verdient : eenmaal gedrukt, zal het velen dienstig blijken.

Brugge, den 20 Mei 1903.

—

Verslag van den heer EDW. GAILLIARD, derden verslaggever.

Bij gemis aan den benoodigden tijd, heb ik het handschrift van *Tenax* over de middelvlaamsche dialecten enkel metterhaast kunnen inzien.

Ik kan dus niet in bijzonderheden treden; maar de wijze, waarop het werk aangelegd en doorgewerkt is, laat een degelijk gewrocht verwachten.

Mijne collega's in den keurraad zullen daar wel nader bescheid over geven.

6e (buitengewone) Prijsvraag.

Een zoo volledig mogelijk Idioticon over het zuiden van Oost-Vlaanderen.

Verslag van den heer TH. COOPMAN, eersten verslaggever.

Het eenig ingezonden antwoord, met kenspreuk :

Niet en klinkt soetere
As de tale van moedere!

is een lijvig handschrift van 920 bladzijden.

Het bevat :

Lijst der voornaamste bronnen.
Verkortingen.
Klank- en Vormleer :
I. De volkstaal in het Zuiden van Oost-Vlaanderen.
II. Vocalisme.

ik mij veroorloven, te weten, dat men in 't vervolg bij de Idioticons eene lijst zou vragen van de woorden der algemeene taal, door het volk gebruikt.

Deze lijst zou veel belangrijker zijn dan men wel denkt en zou de dialecten nauwer met de algemeene taal verbinden.

Niettemin verklaar ik het ingezondene handschriftten volle den uitgeloofden prijs weerdig.

Lezing.

WEERD OF WAARD, HERT OF HART, BIE OF BIJ, door JAN BOLS.

Ik heb de eer u eenige woorden mede te deelen betreffende het werk : *Verhandeling over het nut van de zuivere uitspraak der Nederlandsche taal, door* ST.-L. PRENAU.

Ik beken geerne dat het boek in boeiende taal uitmuntende wenken geeft en heel nuttige middelen aanwijst om altijd nader tot eene gewenschte uitspraak te komen.

Er staan eventwel dingen in, waar ik meen te moeten tegen opkomen, ten einde te vermijden dat zekere beweringen van den schrijver, die zijn werk zag bekronen en op kosten der Academie uitgeven, door de lezers mochten worden aanzien als de uiting van ons aller gevoelens.

Onze geachte medeleden, de heeren COOPMAN, DE VOS en PRAYON-VAN ZUYLEN, die deze Verhandeling in handschrift namens de Academie beoordeelden, wezen reeds op zekere gebreken welke, volgens mij, uit het gedrukte boek niet genoeg werden geweerd; zij doelden daarbij nog op andere « onvolkomenheden », waar zij, ingezien de uitmuntende hoedanigheden van het werk, « gewillig het oog voor loken », andere feilen waar zij « over heenstapten »,

op sommige punten die niet onverwaardelijk konden aangenomen worden. (1)

Het zij mij toegelaten de aandacht te vestigen vooral op ééne dier andere « onvolkomenheden » of « feilen », namelijk op hetgeen de bladz. 133 en volgende ons te lezen geven.

M. PRENAU schrijft aldaar :

« Men verzekert dat de Normaalscholen van Thorhout en St-Nicolaas dezelfde taal aanleeren die Guido Gezelle schreef, die tegenwoordig Stijn Streuvels schrijft, waarin zooveel opstellen in *De Dietsche Warande en Belfort* verschijnen, waarin te Hasselt *'t Daghet in den Oosten* wordt opgesteld. (2)

« Om maar een paar voorbeelden aan te halen : W.-F. RONDOU, in zijn *Lessen van Landbouwkunde*, veel gebruikt op de lagere scholen van Limburg en Brabant, schrijft *drij*, *peerd*, *steert*, *bie*. *Mechelsche Catechismus*, een boekje algemeen gebruikt door heel Zuid-Nederland, zegt *hert*, *weerdig*, *bermhertig*, *drij*, enz. enz.

« De leeraar die eigenlijk Nederlandsch onderwijst, leert, leest en spreekt toch met zijn zuivere *aa* : *paard*, *staart*, *hart*, *barmhartig*, en zegt verder *drie*, *bij*.

---

(1) Z. bl. 378-398 van *Verslagen en Mededeelingen*, 1902, I.

(2) Ons geacht medelid, de eerweerde heer Amaat Joos, bestuurder der Normaalschool van St.-Niklaas, heeft, voor wat zijn onderwijsgesticht betreft, deze al te lichtzinnige beschuldiging, steunende op een niet wetenschappelijk « MEN *verzekert* », met klank wederlegd. Z. bl. 147 van de *Verslagen en Mededeelingen der Kon. Vl. Academie*, 1903.

« Al de schoolboeken, waarin zuiver Nederlandsch wordt gedrukt, hebben die woorden zóó, doch dan krijgt het kind 's morgens godsdienstles, 's namiddags landbouwles, en de worsteling begint :

« — Mijnheer en mijn God, ik bemin u bovenal uit geheel mijn hert...

« — Kind, lees noch zeg ooit *hert*, 't is fout (1); altijd *hart*.

« — . . alle liefde weerdig...

« — nooit *weerdig*, altijd *waardig*.

« Doch wie is nu in de oogen van het kind geloofweerdig of geloofwaardig, de onderwijzer of de bisschop, de spraakleer of de catechismus, de kerk of de school? »

Dat vraagt M. PRENAU.

Het antwoord is simpel genoeg, vermits beide vormen goed zijn.

Maar, volgens hem, zijn de vormen *weerdig*, *hert*, *bie* en *drij* « geen eigenlijk Nederlandsch, zij behooren niet thuis in een goed onderwijs, geene schoolboeken, waarin zuiver Nederlandsch wordt gedrukt, hebben die woorden zoo : *het zijn fouten*, » en hij vraagt wie in de oogen van het kind zal gelijk halen, de onderwijzer of de bisschop, de spraakleer of de catechismus, de kerk of de school!

't Is spijtig dat M. PRENAU niet eens gepeinsd heeft op de beslissingen der Spellingcommissie van 1864.

---

(1) *Sic.*

Het zal misschien niet onnoodig zijn hem te herinneren, dat onze spelling in twee keeren geregeld werd.

In 1841 werd de groote slag geleverd om een einde te stellen aan de Babelverwarring die in Vlaamsch België zoo jammerlijk heerschte. Die eerste regeling gebeurde op het Taalcongres van Gent den 23 October 1841. JAN DAVID was er voorzitter, J.-Fr. WILLEMS secretaris, en BORMANS maakte het verslag.

Acht regels werden er aangenomen, en de 8ste luidde als volgt :

« Men zal naar verkiezing mogen schrijven *paerd* of *peerd*, *waerd* of *weerd*. »

Deze regels werden wettig verklaard door koninklijk besluit van den 1 Januari 1844, nadat zij ook nog werden aangenomen door 24 letterkundige genootschappen die het *Vlaemsch Taelverbond* stichtten en dit spellingstelsel door meer dan 300 handteekens bekrachtigden (1).

Die 8ste regel zal wel voorgesteld geweest zijn door Willems, welke den 23 Januari 1836 aan David schreef : « (De toenadering tot Holland) moet

---

(1) Zie *Taelcongres en Vlaemsch Feest gehouden te Gent den 22 en 23 October 1841*, beschreven door F. A. SNELLAERT. Gent, 1842. — *Vlaemsch Taelverbond, beschrijving der letterkundige vergadering... van den 11 Febr. 1844*, met eene inleiding door P. F. VAN KERCKHOVEN. Antw. 1844. — *Geschiedenis der Vl. Letterkunde* door TH. COOPMAN en L. SCHARPÉ, bl. 95-96. Antw. 1899.

ons het goede niet doen opofferen, dat wij uit de oude algemeene Nederlandsche taal hebben overgehouden. Vooral zal het er op aankomen, dat men de taal niet aan banden legge, en dat men, bij instandhouding van goede grondregels, zooveel mogelijk de vrijheid in het schrijven bevordere (b. v. : men late toe, dat men *weerd* of *waard*, *peerd* of *paard* schrijve, naar gelang dat de welluidendheid zulks vordere) » (1).

Dat bij die voorbeelden ook *hert* of *hart* behoort, blijkt uit BORMANS' *Verslag*, en tevens uit de spelling naderhand nog door de hoofdmannen van 't congres gebezigd.

In 1864 moest de toenadering tusschen Zuid- en Noord-Nederland op het gebied der taal voltrokken worden.

Die Spellingcommissie bestond uit CONSCIENCE DAUTZENBERG, DAVID, DELCROIX, HEREMANS, RENS, STALLAERT en VAN BEERS. HEREMANS werd gelast met het Verslag.

De meeste spelregels, in 1841 door het Gentsche Taalcongres aangenomen, werden in 1864, min of meer gewijzigd, door de Spellingcommissie behouden. Wat in de regels van 1841 niet gewijzigd werd, bleef gelden.

Een ontwerp voor de spelling van het *Woor-*

---

(1) Zie bl. 282 van *Leven en Werken van J. David*, door Dr MOROY en Prof. J. VAN DEN WEGHE. [*Uitgaven van het Davidsfonds*, nr 31].

denboek der Nederlandsche Taal, waar de 1ste aflevering datzelfde jaar ging van verschijnen, werd door de Commissie tot leiddraad genomen van hare beraadslagingen (1).

« Nadat de Commissie het ontwerp der spelling voor het aanstaande Woordenboek met de grootste nauwgezetheid had gewikt en gewogen, en aan de Redactie den wensch der Commissie had te kennen gegeven, dat zekere punten aan een tweede onderzoek mochten worden onderworpen, wijzigde de Redactie eenige dier punten, terwijl van haren kant de Commissie, bevredigd door verdere uitleggingen, oordeelde voor de overige zich met de Redactie te moeten vereenigen. De Commissie is dan ook gelukkig te kunnen aankondigen, dat de spelregels, welke zij hier aanstipt, niet alleen haar de beste schijnen, maar insgelijks door de Redactie van 't Nederlandsch Woordenboek zullen worden gevolgd. » (2)

Nu, een der aangenomen regels was deze « Men schrijft naar verkiezing *drie* of *drij*, *bie* of *bij*, *iever* of *ijver* », en in het Verslag staat die regel uitgelegd als volgt : « De spelling der woorden *drie* of *drij*, *bie* of *bij*, *iever* of *ijver* is het gevolg van een dialectverschil. De Commissie denkt het niet noodzakelijk eenen van die vormen met uitsluiting van den anderen aan te raden. Wanneer

(1) Z. bl. 5 en 12 van het *Verslag der Commissie*. Gent, 1864.
(2) *Verslag*, bl. 13.

volle vrijheid wordt gelaten aan de schrijvers, wat het gebruik der twee vormen van ieder dier woorden betreft, kan de taal bij die verscheidenheid niet anders dan winnen. » (1)

Dat punt is dus klaar.

Wat nu de vormen *weerdig* of *waardig* betreft, zoo weinig heeft de Commissie aan de deugdelijkheid van den klank der zware *è* getwijfeld, dat ze eenvoudig naar de wijze heeft uitgezien om dien klank voor te stellen. Zal het met *e(e)* zijn, of met *ae?* Het verslag luidt (bl. 40) : « De vraag werd door de Commissie onderzocht, of men den eigenaardigen klank der *e*, die in vele gewesten in *wereld*, *perel*, *kerel*, *zweren*, en in zekere andere woorden, waarin de *e* van eene *r* gevolgd is, wordt gehoord, niet hoeft te onderscheiden van de zacht- en scherplange *e*, en om dien eigenaardigen klank te verbeelden, de *ae* niet konde gebruiken. De Commissie vond het niet raadzaam die vraag bevestigend te beantwoorden.... en veroordeelt stellig de spelling *ae* en ook den zwaren *e*-klank in woorden gelijk *leven*, *regenen*, en andere soortgelijke, waar de *e*-klank niet gevolgd is van *r*. »

Tot bevestiging en opheldering van het voorgaande zal ik hier het volgende bijvoegen :

Toen de verslaggever HEREMANS nog Voorzitter was der *Zuidnederlandsche Maatschappij van Taal-*

---

(1) *Verslag*, bl. 50.

kunde, stelde ik in de zitting van den 11 Januari 1880 de vraag of men even goed *weerd* of *waard* schrijft. Ik gaf er met die gelegenheid mijn persoonlijk gevoelen over te kennen, namelijk (en dit werd in het verslag dezer zitting gedrukt) « dat in dit woord en soortgelijke de zware *è*-klank, alhoewel door de tegenwoordige Vlaamsche schrijvers niet zooveel gebruikt als vroeger, ten minste hetzelfde recht heeft als de lange *a*. Die *è*-klank immers steunt op historischen grond; hij is gewettigd door het bijna algemeen gebruik bij 't Nederlandsche volk; uit zijne overeenkomst met de levende taal volgt, dat hij natuurlijker is, minder vreemd en stijf dan de lange *a*; hij klinkt daarenboven welluidender, omdat wij reeds te veel *a* 's in de taal hebben. Is de *e*-klank verkieselijk, vooral in volks- en nog meer in schoolboeken, toch mag de *a*-klank niet uitgesloten worden. Verscheidenheid is harmonie en rijkdom. »

De gansche vergadering, die verscheidene leden telde, welke later deel uitmaakten van onze Academie, stemde in denzelfden zin.

Daar sommige schrijvers van tel, o. a. VAN BEERS, HANSEN en DE GEYTER, den *e*-klank verbeeldden door *ae*, deed ik in de volgende zitting van gemelde Maatschappij nog de vraag of de spelling met *ae* aan te nemen was. « De voorzitter Heremans was van gevoelen » (zoo zegt weer het verslag) — « en al de leden waren het met hem eens — om den langen *è*-klank in de opene lettergrepen door eene enkele *e*

(b. v. *wereld*) en in de geslotene door eene dubbele *e* voor te stellen. (1) »

Taalkundigen als hoogleeraren Heremans en P. Willems (deze was ondervoorzitter) zouden dus toen, volgens M. Prenau, beraadslaagd hebben over de beste wijze om... eene fout te schrijven!

In de zitting van 18 Juni 1893 heeft Frans Willems, ons betreurd medelid der Academie, in de Zuidnederlandsche Maatschappij van Taalkunde weer eens gehandeld over de zware *e* in *peerd*, *zweerd*, *wereld*, enz. Hij bewees door vergelijking met het Gotisch, het Angelsaksisch, het Oud-Noorsch, het Oud-Hoogduitsch, enz., dat de de zware *e* eenen anderen oorsprong heeft dan de zachte *e*, en ook dat de bovengemelde woorden in de Oud-Germaansche talen geene *a* hebben. Door aanhalingen uit schrijvers van de XIIIe tot de XVIIe eeuw toonde hij, dat de zware *e* altoos in het Vlaamsch veelvoudig is gebruikt geweest; de *a* komt in *paard* enkel bij uitzondering voor. Hieruit besloot hij, dat de zware *e* in de woorden, waarin het volk ze tegenwoordig nog gebruikt, meer recht van bestaan heeft dan de Hollandsche *a*, en dat de Vlaamsche schrij-

---

(1) Het *Woordenboek* spelt eveneens *vereld*, *geerne*, *heerd*, en zoo doen het ook de meeste schrijvers. Deze spelling heeft hare nadeelen, gelijk elke andere spelling (*ae*, of *æ*, of *aa*, of *ei*). Hoe wij den klank best verbeelden, hoeven wij thans niet te bespreken. In dezen oogenblik pleiten wij enkel voor het behoud van den klank.

vers goed doen den *e(e)*-klank voor de welluidendheid in afwisseling met de *a* te bezigen. Terzelfdertijd trachtte hij door voorbeelden te toonen, dat de korte *e* in *hert*, *smert*, enz. ook zooveel recht heeft als de korte *a*.

Wij zeiden hooger dat het spellingstelsel door de Commissie van 1864 aangenomen werd in overeenstemming met de Redactie van het *Woordenboek der Nederlandsche Taal.*

In datzelfde jaar zag de 1ste aflevering het licht, en de Redactie hield haar woord.

Wat in 't bijzonder de spelling betreft door M. PRENAU veroordeeld, die ook komt er tot haar recht. (1)

---

(1) Men zou misschien kunnen wonder vinden dat die vormen in de *Woordenlijst* van de Vries en te Winkel niet opgenomen werden.

Op deze aanmerking wordt door deze beide geleerden zelven geantwoord in het Voorbericht der 1e uitgave van de *Woordenlijst*, bl. VII : « Wij hebben ons in het algemeen tot regel gesteld, alle woorden op te nemen, samengestelde en afgeleide zoowel als grondwoorden, met uitzondering alleen van diegene, bij welke iedere aanwijzing volstrekt overbodig zou wezen ». Dus is de Woordenlijst met opzet onvolledig gelaten. Na *hart*, *paard* met hun geslacht en hunnen meervouds- en verkleinings vorm opgegeven te hebben, viel het buiten het plan van de Vries en te Winkel om nog *hert* en *peerd* aan te halen, omdat die woorden bij diegene te tellen zijn « bij welke iedere aanwijzing volstrekt overbodig zou zijn ». Zij gaan voort : « Het getal echter van deze laatste, die achterwege konden blijven, was niet gering. »

Overigens is het gezag van de *Woordenlijst* zoo weinig afdoende in vergelijking met het gezag van 't *Woordenboek*, dat zij schrijven (bl. X) : « Het is licht mogelijk — en zelfs waar-

Bl. 4, nr 15, staat :

« Door den invloed der volgende *r* op den voorafgaanden klinker zijn eenige heldere *a*'s ontstaan uit *e*'s, b. v. in *aarde*, mnl. *erde*; *gaarne*, mnl. *gerne*; *staart*, mnl. *stert*; *waard*, mnl. *wert*; *waarde*, mnl. *werde*; *zwaard*, mnl. *swert*.

Insgelijks heeft *r* in eenige uit den vreemde ontleende woorden *e* in *a* veranderd; b. v. in *kaars*, mnl. *kerse* (eene afleiding van lat. *cera*); *lantaarn*, fr. *lanterne*; *paars*, fr. *perse*; *parel* of *paarl*, fr. *perle*. In *mars*-(*kramer*), lat. *merx*, en *markt*, lat. *mercatus*, is de *a* onvolkomen. »

Zien wij verder het *Woordenboek* na.

Tot aan *peerd*, *steert* en *weerdig* is het nog niet gedrukt; maar vele woorden van den zelfden aard

---

schijnlijk — dat onze meening omtrent de spelling of het geslacht van enkele woorden eenige wijziging zal ondergaan, naarmate wij die papieren » (de voor het *Woordenboek* verzamelde bouwstoffen) « gaandeweg onderzoeken. Eens voor al zij daarom aangemerkt, dat wij deze Woordenlijst geenszins beschouwen als voor ons zelven in ieder onderdeel verbindend. Waar wij dwalingen ontdekken, zullen wij die aanstonds herstellen. De uitgave van het Woordenboek, die ons verplicht elk woord op zijne beurt te wikken en te wegen, zal tevens het beste middel zijn, om den hier geleverden voorlooper allengs aan te vullen en te verbeteren. »

De *Woordenlijst* heeft dus geen gezag dan voor zoo ver als zij met het *Woordenboek* overeenkomt, en eens dat het *Woordenboek* een woord anders opgeeft dan de *Woordenlijst*, moeten wij de opgave van de *Woordenlijst* als gebrekkig aanzien. Het opmaken van de *Woordenlijst* was slechts eene der bijkomende werkzaamheden door het *Woordenboek* vereischt : het *Woordenboek* was en is de hoofdzaak.

komen voor in de verschenen deelen, b. v. *geerne*, *heerd* enz.

Voorts geeft het (bij *hart*, *harte*) *hert*, *herte*, met voorbeelden uit VONDEL, HOOFT, STARTER, ZEVECOTE enz. en de aanmerking dat *herte* niet alleen in Vlaanderen klinkt (in Brabant en Limburg is het *hert*), maar ook in Zeeuwsch-Vlaanderen en Zeeland.

Men zie ook de vormen *beperelen* (bij *beparelen*, met voorbeelden uit BREDERO, VONDEL enz.), *berm*, *bermhertig*, *bermhertigheid* (bij BRANDT, HOUWAERT en anderen, aangehaald bij *barmhartig* en *barmhartigheid*), *herre*, *herd*, *herk*, *herpen* (de harp bespelen), *hersten*, *smert* (bij VONDEL, i. v. *hart*).

Over *bij* en *bie* lezen wij het volgende :

« *Bij* — daarnaast *bie* — ... Eng. *bee*. Hd. *Biene*. Mnl. *bie* (1). Ook bij CATS b. v. is die vorm gewoon, en vooral het verkleinwoord *bietje* wordt door allerlei Noordnederlandsche dichters gebruikt ». Dan volgen voorbeelden uit KILIAAN, DODONEÜS, CATS (*de bien*, *het bietje*, *bie*), Vondel (*bietje*, *bieplaag*), POIRTERS, BILDERDIJK, TEN KATE, VUYLSTEKE, HUYGENS, LEDEGANCK enz. *Drij* of *drie*, *iever* of *ijver* komen nog niet voor, omdat de letter D niet afgedrukt is, zoo min als de woorden beginnende met

(1) In VERCOULLIE's *Etymologisch Woordenboek* staat nog : Zweedsch en Deensch *bi*.

IE en IJ; doch onder de letter B vind ik *zich beïeveren*, met voorbeelden uit VAN EFFEN en Amand DE VOS, ons geacht medelid.

En thans vraag ik op mijne beurt, in navolging van M. PRENAU's hooger aangehaalde uitdrukking, wie, in de zaak van de door hem veroordeelde vormen *weerdig*, *hert* en *bie*, « wie nu geloofweerdig of geloofwaardig is, de Spellingcommissie van 1864 en het *Woordenboek der Nederlandsche Taal*, of M. PRENAU? (1)

---

(1) Wij zouden vele andere — ook Hollandsche — Woordenboeken kunnen aanhalen, o. a. het *Woordenboek* van WINKELMAN (Utrecht, 1783), dat *bie*, *iever*, *ieveraar*, *ieveren*, *ieverig*, *ieverloos* geeft naast *bije*, *ijver* en de rest; het *Woordenboek* van HALMA (Amsterdam, 1729), waar *bie* en *bij* in voorkomen, met *iever* en dezes afgeleide woorden, maar volstrekt niet *ijver* met de andere. Wij zullen hier enkel bijvoegen dat de *ij* in *bij*, *ijver* niet altijd den tegenwoordigen *ij*-klank verbeeld heeft (men spelde zoo ook *ijder*, dat eventwel nooit anders dan *ieder* luidde, *muzijk*, *fabrijk*, *knijzen* enz.), en dat nu nog de *ij* als *i* door omtrent een millioen West-Vlamingen en, in verscheidene andere streken toebehoorende aan het gebied der Nederduitsche taal, door duizenden en duizenden uitgesproken wordt.

Eveneens kunnen wij vele taalgeleerden — ook Noordnederlandsche — opgeven, die de zware *e* in *heerd* enz. voorstaan. Bepalen wij ons hier bij Dr KERN, aangehaald in de *Uitspraakleer* van TERNEST, bl. 9 : « In zeer vele gevallen, zooals in *paard*, *staart*, *waard*, *aarde*, *kaars* e. a. staat *aa* voor eene oudere *é* of *è*. Van daar dat men die woorden niet slechts gewestelijk, maar zelfs in het hartje van Holland als **pèrd**, **stèrt** enz. hoort uitspreken. De vraag is nu, of we die oude, en, wat de spreektaal betreft, schier algemeene uitspraak *è* moeten prijs geven, dan wel of we verstandig zouden doen ze wederom in de redenaarstaal in eere te brengen en vroeger of later weder in de spelling uit te drukken. Zonderling, eene spelling die aandruischt tegen alle regelen der etymologie,

Al wonder! iemand die eenigszins naar KOLLEWIJN's stelsel helt(1), hetwelk eene gansche omwenteling in onze spelling zou teweegbrengen, vindt dat vormen als *peerd*, *hert* en *bie* geen eigenlijk, geen zuiver Nederlandsch, dat het fouten zijn, en verstout zich eenen kaakslag te geven aan zoovele schrijvers (ook der Academie) die, steunende op een erkend akkoord tusschen Noord en Zuid, van een tot hiertoe onbetwist recht gebruik maken. Of, zoo dit van zijnentwege aldus niet gemeend werd, dan is 't hier zoo verre gekomen dat onderwijzers, blindelings dansende op het fluiten van dezen of genen onbesuisden nieuwigheidsinvoerder uit de provincies Zuid- of Noord- Holland, het recht niet meer bewust zijn (2) ons door de Spellingcommissie en het *Woordenboek* gewaarborgd.

Men kan in sommige vrije punten van gevoelen verschillen, *in dubiis libertas*. Maar hier!...

Welhoe! Noord en Zuid hebben, na rijp onderzoek, beslist dat beide vormen van deze en soortgelijke woorden naar verkiezing mogen gebruikt

---

en daarenboven nog in tweestrijd is met de uitspraak der meerderheid, is ingeslopen, men weet niet hoe, en is louter door de wet der verjaring zoo machtig geworden, dat men bedeesd moet wezen hare titels te onderzoeken »...

(1) Zie bladz. 148-149 van M. PRENAU's werk.

(2) Te betreuren is dat, — te verwonderen niet, ten minste voor woorden als *peerd* en soortgelijke, als men weet dat in 1883 minister van Humbeeck betreffende het kiesexaam aan de gouverneurs eenen brief zond, waar de spelling *peerd* als eene fout in verworpen werd. Eene kwestie van spelling door eenen Minister opgelost en de oplossing als onfeilbaar opgedrongen aan het land!

worden, en nu komt daar iemand op eigen gezag vormen verketteren, die steunen op de etymologie, die veelal de oudste vormen zijn, die het beste trekken op de vormen der aanverwante talen, die niet alleen in gansch Vlaamsch-België, maar ook in een groot deel van Noord-Nederland nog springende levend zijn onder het volk, die door deze overeenkomst met de frissche volksspraak als de natuurlijkste zullen aanzien worden en gehoord, die, door gepaste afwisseling met de andere vormen (want wij sluiten die volstrekt niet uit), in de volzinnen welluidendheid brengen, die in onze gezaghebbende spraakkunsten en woordenboeken werden aangenomen, die ja ex professo in uitspraakleeren en elders verdedigd werden, en door het gebruik van uitmuntende dichters en prozaschrijvers uit al de eeuwen onzer letterkunde tot nu toe onafgebroken zijn gewettigd geweest. (1)

---

(1) Benevens de hooger aangehaalde werken (*Spelling der Nederduitsche Taal, Verslag der Commissie*, Gent, 1864; *Woordenboek der Nederlandsche Taal; Verslagen der Zuidnederlandsche Maatschappij van Taalkunde*), geven wij nog een lijstje schriften, waar spraak in is over de spelling *weerd, hert* en *bie* :

Aenleiding tot de kennisse van het verhevene deel der Nederduitsche sprake, door L. TEN KATE, II, 23. Amst., 1723.

Ook iets over de Nederl. Spraakleer van W. Bilderdijk, door G. BRUINING, bl. 44. Delft, 1827.

Verhandeling over Nederl. taal- en letterkunde, door J.-FR. WILLEMS (Bijvoegsel, 2e hoofdd. : *Over de Holl. en Vl. schrijfwijzen van het Nederduitsch*, II, 333 en 373). Antw. 1820-1824.

De Middelaer, II, 181. Leuven, 1841.

Verslag door J.-H. BORMANS, bl. 92, 93, 119, 148. Gent, 1841.

De School- en letterbode, I, 247, Sint-Truiden, 1844.

La langue flamande, son passé et son avenir, par HUBERT VANDENHOVEN, p. 64, Brux., 1844.

Taalkundig Magazijn, III, 421-428. en *Verscheidenheden op het gebied der Nederl. taalkunde*, door A. DE JAGER, bl. 108 (over *wereld*). DEVENTER, 1844.

Hollandsche Spraakleer, door W. BRILL, bl. 22. Leiden, 1846.

Aanteekeningen op Weilands Handwoordenboek voor de spelling, door D. BOMHOFF (over *geerne, peerd, steert*). Z. *Magazijn van Nederl. Taalkunde*, 1849, bl. 130.

Nederduitsche Spraekleer, door J. VAN BEERS, bl. 9 (nota). Antw., 1852. Z. ook, in latere uitgave. *hert* en *hart* enz.

Etude hist. et critique sur l'orthophonie et l'orthoépie tudesques... par EM. VERSTRAETE, p. 143. Gand 1862.

Rond den Heerd, 16e j., bl. 4. Brugge, 1880.

Opvoeding en Onderwijs, door P. CLAESSENS, bl. 221.

Uitspraakleer der Nederlandsche Taal, door K.-L. TERNEST, bl. 9. Gent, 1872.

De Toekomst, artikel door Dr. KERN, bl. 58. Brussel, 1868.

Algemeen Nederduitsch en Friesch Dialecticon, door JOHAN WINKLER, I, 66; II, 288. 's Gravenhage, 1874. — N. B. Op de 186 vertalingen van de gelijkenis des verlorenen zoons, in dit uiterst belangrijk werk voorkomende, vind ik er maar een tiental (meest uit steden van de provincies N.- en Z.-Holland) met *waard zijn* voor *dignus esse* (LUC. XV, 19-21); enkele geven *verdienen*; AL DE ANDERE hebben *weerd* met zware *e* of met eenen daarop trekkenden klank.

De Nieuwe School- en letterbode, art. door S. DAEMS, bl. 305, 1882, — en art. door D. CLAES, bl. 356, 1892. Baarle-Hertog.

Noord en Zuid, bl. 80. 1883, (over *neerstig*, door Dr. JAN TE WINKEL); bl. 69, 1886, over « *hart*, of liever *hert* », schrijft L. S.). Culemborg.

Vlaamsche Spraakkunst, door AM. JOOS, bl. 126. Gent, 1884.

Waasch Idioticon, door AM. JOOS, bl. 16. Sint-Niklaas, 1890.

Westvlaamsch Idioticon, door L. DE BO; letter E. Gent, 1892.

Bijdragen tot Taal- en Stijlzuivering, door J. MUYLDERMANS, bl. 69 en 87. Mechelen, 1893.

Zitting van 17 Juni 1903.

Aanwezig de heeren Prayon-van Zuylen, bestuurder, Sermon, onderbestuurder, de Potter, bestendige secretaris;

de heeren Claeys, jhr. de Pauw, Gailliard, Alberdingk Thijm, Daems, Obrie, Coopman, de Vos, Broeckaert, van Even, Coremans, Bols, de Flou, Claes, Janssens, jhr. de Gheldere, Simons, Segers, de Vreese, werkende leden.

Na vaststelling van het verslag over de vorige zitting wordt de lijst voorgelegd der

AANGEBODEN BOEKEN.

Door den heer Minister van Binnenlandsche Zaken en Openbaar Onderwijs :

Bibliographie de Belgique, 1903, nrs 9 en 10. — Idem, *Bulletin mensuel des Sommaires des Périodiques*, 1903, nr 3.

Bulletijn der Maatschappij van Geschied- en Oudheidkunde te Gent, 1903, nr 4.

Le Régime minier aux Colonies, Tome II.

Sommaire idéologique des ouvrages et des revues de philosophie, Mei 1903.

Le Musée belge, 1903, nrs 2 en 3. — Idem, *Bulletin bibliographique et pédagogique*, nr 5.

Revue sociale catholique, 1903, nr 8.

Revue néo-scolastique, 1903, nr 2.

Wallonia, 1903, nr 5.

Door den heer Minister van Landbouw :
Bulletin de l'Agriculture, 1903, nr 3.

Door den heer Minister van Financiën en Openbare Werken :
Annales des travaux publics, 1903, nr 3.

Door den heer W. DE VREESE :
De Dietsche boeken van 't Rooklooster omstreeks het jaar 1400. (Uit « Album-Kern »).

Door den heer J. MUYLDERMANS :
Waar met de humaniora heen? 1903.

Door den heer P.-J. GOETSCHALCKX :
Bijdragen tot de geschiedenis bijzonderlijk van het aloude hertogdom Brabant, 2e jaargang, nr 5.

Door den heer EDM. GEUDENS :
Het Hoofdambacht der Merseniers te Antwerpen.

Door den heer ALBERT GOTTIGNIE :
Verslag over de werkzaamheden van de Vlaamsche Conferentie der Balie van Gent gedurende het rechterlijk jaar 1900-1901.

Door den *Oudheidkundigen Kring van het Land van Waas* :
Annalen, 21e deel, 2e aflev.

Door de *Académie royale d'archéologie de Belgique :*
Annales, 54e deel, 4e aflev. — 55e deel, 1e aflev.

Door de *Société d'Emulation*, te Brugge :
Annales, 1902, nrs 2, 3 en 4.

De laatstverschenen afleveringen van *Bulletin des musées des arts décoratifs et industriels*, *Vlaamsche Kunstbode*, *de Tuinbouw*, *Biekorf*, *Het Katholiek Onderwijs*, *St.-Cassianusblad*.

De heer Bestuurder deelt mede dat hij als vertegenwoordiger der Academie den 15 Juni te Brussel aan het feest ter eere van den Staatsminister Baron Lambermont heeft deelgenomen en aan den geachten jubilaris de gelukwenschen van ons korps heeft aangeboden.

De bestendige Secretaris deelt een schrijven mede van het Comiteit ter verdediging van de Zuidafrikaansche Boeren, waarbij « met allen eerbied en nadruk » de wensch wordt geuit : « 1° dat de Koninklijke Vlaamsche Academie, te Gent zetelende, en de Nederlandsche Maatschappij van Letterkunde, te Leiden, de vragen onzer Zuidafrikaansche taalbroeders strekkende tot vereenvoudiging der spelling en spraakleer van het Nederlandsch, *zonder eenig verwijl*, aan een ernstig en grondig onderzoek zouden onderwerpen en er voldoening zouden

aan geven binnen de palen, gesteld voor het behoud van het algemeen karakter der taal; — 2° dat de gunstige besluiten, welke zij in gemeen overleg zouden nemen, wederzijds zouden overgemaakt worden aan de Belgische en aan de Nederlandsche Regeering, met dringende bede de overeengekomene hervorming ambtelijk te bekrachtigen en dezelve dadelijk langs bestuurlijken weg in te voeren in al de openbare inrichtingen van onderwijs in beide landen ».

Nadat de heer Obrie verklaard heeft dat de voorstellen van het Comiteit ter verdediging van de Zuidafrikaansche Boeren te Brussel kwalijk begrepen of verkeerd opgegeven zijn, oordeelt de vergadering, dat er geene redenen bestaan om de ernstige en grondige bespreking, die vóor nauwelijks een paar jaren in den schoot der Academie over de spellingsquaestie plaats greep, te herbeginnen, te meer daar de voorstanders der vereenvoudiging tot dusver op de door de Academie geopperde bezwaren volstrekt niets hebben geantwoord, en zij gaat tot de dagorde over.

Een brief van den heer Albert Bollansée, leeraar aan 's Rijks Middelbare School te Brugge, vraagt de ondersteuning der Academie voor eene door hem ontworpen uitgave, in den vorm van vlugschrift, waarin zouden voorkomen :

« 1° eene soort van Woordenlijst, onder den

vorm van vlugschrift, zonder commentaar, om de voornaamste woorden te doen kennen, waarop ten onzent verkeerd de klemtoon wordt geleid, of die in fonetisch opzicht verkeerd worden weergegeven, met de rechte uitspraak daarnaast;

« 2° eene alphabetische lijst van de voornaamste woorden, aan welke in Zuid-Nederland, over 't algemeen, een verkeerd geslacht wordt toegewezen, met het juiste geslacht daarnevens;

« 3° alphabetische lijst van de voornaamste bastardismen : *a*) in den woordenschat; *b*) in de constructie; gallicismen; germanismen; belgicismen.

« 4° alphabetische lijst van werkwoorden die wèl in het Fransch, doch niet in het Nederlandsch reflexief zijn;

« 5° gelijke lijst van de voornaamste slecht gebruikte voorzetsels in uitdrukkingen, met de juiste constructie daarnevens. »

— De brief van den heer Bollansée wordt verzonden naar de Commissie voor Nieuwere Taal en Letteren.

De bestendige Secretaris leest een schrijven van den heer Minister van Binnenlandsche Zaken en Openbaar Onderwijs, ontvangst meldende van het verslag, uitgebracht door de Commissie voor het *Woordenboek der Nederlandsche Taal*, en met tevredenheid vaststellende dat de Commissie zich van de haar toevertrouwde taak met veel ijver en

zorg blijft kwijten. Hij betuigt desaangaande zijnen dank aan de Commissie en haren Verslaggever.

Dagorde.

Er wordt overgegaan tot de kiezingen ter aanvulling van de opene plaatsen.

Worden gekozen :

tot briefwisselend lid, de heer Jan Bouchery, letterkundige en leeraar te Antwerpen ;

tot buitenlandsche eereleden : de heeren Abraham Kuyper, letterkundige en minister van Binnenlandsche Zaken te 's Gravenhage, en B. Symons, hoogleeraar te Groningen.

Wedstrijden.

De vergadering gaat over tot de stemming over de besluitselen der keurraden voor de letterkundige wedstrijden van 1903.

De eenig ingezondene *Vergelijkende Klank- en Vormleer der verschillende Middelnederlandsche dialecten* wordt, volgens eenparig besluit van de Leden des Keurraads, met den uitgeloofden prijs, voorwaardelijk, bekroond. De heer de Vreese, eerste beoordeelaar, houdt er namelijk aan dat de wenken, door hem in zijn verslag gegeven, stipt in acht worden genomen, wat door de vergadering eenparig wordt bijgetreden. Na opening van het geleibriefje blijkt

schrijver van het werk te zijn de heer Joz. Jacobs, leeraar te Boom.

De prijs voor een *Idioticon over het Zuiden van Oost-Vlaanderen* wordt, op eenparig voorstel van de Leden des Keurraads, toegewezen aan den heer Isid. Teirlinck, briefwisselend lid der Academie.

—

De heer Simons aanvaardt de taak, de levensschets te schrijven van wijlen Nicolaas Beets voor het Academisch *Jaarboek* van 1904.

—

De heer Bestuurder verleent beurtelings het woord aan den heer Alberdingk Thijm, die handelt over *Het woord « Middeleeuwen » : eenige wenken voor het Woordenboek*, en aan den heer Simons, die eene *Nalezing op Ekkehard en Virgilius* mededeelt.

Na voordracht van ieder dezer stukken betuigt de heer Bestuurder aan de Sprekers den dank der vergadering, die, op zijn voorstel, besluit tot het drukken van beide opstellen in de *Verslagen en Mededeelingen*.

—

Thans wordt lezing gedaan van een schrijven vanwege de Zuidnederlandsche Maatschappij van Taalkunde, betreffende de maatregelen welke dienen aangewend om te geraken tot eenheid van uitspraak onzer taal in de onderwijsgestichten. — De heer Coopman herinnert dat, drie jaren geleden, de heer

Minister van Binnenlandsche Zaken en Openbaar Onderwijs, naar aanleiding van een schrijven aan hem gericht door het Willems-Fonds, betreffende het nemen van maatregelen om in de lagere en middelbare scholen tot eene zuivere uitspraak onzer taal te komen, de meening uitdrukte « dat de Koninklijke Vlaamsche Academie best bevoegd is over zulke zaak te oordeelen »; dat hij graag zou vernemen « wat er, haars inziens, op dit gebied dient gedaan, en welk haar gevoelen is ten opzichte van den door het beheer van Lager en Middelbaar Onderwijs uitgebrachten wensch, eene Belgische Commissie te doen benoemen bestaande voor een deel uit leden van het onderwijzend personeel, om de regels der uitspraak bijeen te brengen en vast te stellen.

Toen werd door het Bureel der Academie aan den heer Minister geantwoord, dat de quaestie door ons niet uit het oog verloren was; dat de Academie eenen wedstrijd had uitgeschreven over het nut eener zuivere uitspraak van het Nederlandsch; dat zij den uitslag van dien wedstrijd zou afwachten en dat, zoo een bekronenswaardig opstel ingezonden werd, na onderzoek en bespreking daarvan, de Academie aan de regeering bepaalde voorstellen zou doen om het beoogde doel te bereiken.

De vergadering beslist dit punt in de eerstvolgende zitting nader te bespreken.

Te 4 1/4 uur verklaart de heer Bestuurder de zitting geheven.

Lezingen.

MIDDENEEUWEN.

Wenken voor het Woordenboek der Nederlandsche taal,

door den heer P.-P. ALBERDINGK THIJM.

Eenigen tijd geleden was er onder ons sprake van de beteekenis van het woord *middeneeuwen* of *middeleeuwen*.

Op de vraag om nadere bepaling van deze uitdrukking werd de meening geuit, dat iedereen die verstaat.

Daar ik op dit punt van gevoelen verschilde, werd mij verzocht hierover bij gelegenheid iets naders mede te deelen. Aan dit verlangen wil ik heden voldoen.

Reeds meer dan eens is door eenige geleerden op het vage, de onbepaaldheid der beteekenis van dit woord gewezen en, meer nog, de dwaling bij het beoordeelen van den geest zelven dier *middeneeuwen* in 't licht gesteld; doch de historische kritiek bleef veelal machteloos tegenover aloud vooroordeel of ingewortelde gewoonte, die de uitdrukking in zwang houdt en miskent.

Veroorlooft mij eene vergelijking.

Men verhaalt van de fabelachtige, Assyrische

koningin Semiramis, dat zij op hare veroveringstochten eene geheele kudde kemels medevoerde, welker logge lijven, rondom met wolbalen, als matrassen, bekleed, ongedeerd van de pijlen der vijanden werden doorboord : zij bleven zonder gevolg steken in de oppervlakte der kunstmatige buiken van het rustig zich voortbewegende kameelenvolk.

Mogen hier in de oudheid, zooals in latere eeuw Maerlant spreekt, in 't kapittel over de *boerders* (1) « loghenaers mesdaet aen doen », gelijk zij 't doen wanneer zij Godevaert van Buljoen.... « willen tyen aen, dat die ridder met den swane siere moeder vader was » .... toch past zulke overlevering meestal op de omstandigheden van den tijd waarin zij ontstond.

En wat nu de kameelen van Semiramis betreft, gelijk deze gaan de kemels van dwaling of vooroordeel met rustige zelfvoldoening nog heden menigmaal hunnen ouden weg, zich niet bekommerend om de critische pijlen der ophelderende historie.

Dit geldt vooral van de tijden, welke verliepen sedert den ondergang van het heidendom in westelijk Europa, tot omtrent 1500, die tijden meest uit gemak *middeneeuwen*, of nog onjuister *middeleeuwen* geheeten, welke men laat volgen door eene zoogenaamde *Renaissance*, of, met barbaarscher uitdrukking, *herboorte*, *wedergeboorte*, ja zelfs somtijds *herboring* geheeten.

---

(1) *Spiegel hist.*, IV, 3e bk., VI, 6.

Niemand zal ontkennen, dat het uit pedagogische gronden, vooral om aan het geheugen der kinderen te gemoet te komen, dienstig is de geschiedenis der eeuwen, zoo ver onze kennis daarvan kan opklimmen, in tijdgroepen te verdeelen, gelijk men soms het leven van den mensch verdeelt in kindschheid, jongelingschap of mannelijken leeftijd en ouderdom of grijsheid. Maar, zoo min als een bepaald tijdstip kan aangegeven worden, waarop elke dezer afdeelingen begint en eindigt, evenmin beslaan de jaren die men *middeneeuwen* pleegt te noemen, een op zich zelf staand afgebakend deel der geschiedenis van het menschdom; en zoo kunnen dan ook de uiteenloopende gebeurtenissen die hebben plaats gehad tusschen het begin onzer jaartelling of de geboorte van Jezus-Christus en b. v. de inneming van Constantinopel door de Turken, of de geboorte van keizer Karel V, of Luther tot een en hetzelfde mengelmoes gezoden, niet met het algemeen uithangbord *middeneeuwen* verschijnen.

Door deze punten op te helderen bewijzen wij misschien eenen dienst aan het *Algemeen Woordenboek der Nederlandsche Taal*, wat tegenwoordig een groot jubilee viert, doch tot letter *M* nog niet en is genaderd.

Ten eerste zij nader aangetoond dat middeneeuwen geen afgerond tijdperk is; ten tweede, dat er eene groote verwarring bestaat in het toepassen der uitdrukking, op allerlei gebeurtenissen van den meest uiteenloopenden aard, hetzij uit de 2e, de 4e, de 6e,

zoowel als uit de 10e, de 12e, de 15e eeuw onzer jaartelling.

Gelijk ik zeide, heeft het lager onderwijs eene zekere behoefte aan groepeering van tijden en gebeurtenissen, moge die verdeeling ook vaak willekeurig zijn.

Men vindt b. v. in den *Lekenspiegel* de wereldgeschiedenis verdeeld in zeven *eeuwen* of tijdperken, als volgt: De eerste eeuw loopt van Adam tot Noë (1); de tweede van Noë tot Abraham (2); de derde van Abraham tot den tocht der Israëlieten naar Kanaän; vervolgens (de vierde eeuw) tot op koning David, de vijfde tot op Jezus, de zesde « tote dat Hij weder komen sal dese werelt doemen. »

Het modernste in dit opzicht is wel de meening van wijlen VAN VLOTEN, die de zoogenaamde middeneeuwen als eeuwen van bijgeloof wil laten duren, zoolang als het Christendom zal bestaan, waarna de nieuwe tijd, de tijd der verlichting zal aanbreken.

« Die sevenste eeuw », zegt BOENDALE, « dat 's de euwe die altoes duert in ewechede (3) beide in 't scoene hemelrike ende in de helle. »

Het zou nog een paar honderd jaren en nog langer na BOENDALE duren, alvorens het woord *middeleeuwen* wierd geschreven of uitgesproken,

---

(1) Verg. *Vad. Museum*, I, 130, vlg.
(2) Verg. *Sp. hist. hfst.* 34, V, 1495.
(3) Verg. Kiliaen, i. v. *aeternitas.*

en nog veel langer eer het woord te recht of te onrecht algemeen werd gebezigd.

Omtrent de zestiende eeuw vindt men de woorden *middentijt* of *middeltijt* b. v. in den *Spiegel historiael* in proza, uitgegeven te Antwerpen in 1515, en nog eenige jaren vroeger in een folio wiegendruk van Breydenbach (1), getiteld *Bevaerden te Jerusalem*, en gedrukt te Mentz in 1488, waar het woord overigens niets anders beteekent dan *tusschenpoos*, zonder nadere bepaling van tijd. Vervolgens is de uitdrukking *middeleeuwen*, *moyen-âge*, *Mittelalter* algemeen een schimpwoord geworden van den tijd af, dat in de aristocratisch geleerde wereld of bij het zoogenaamd *humanisme* de mode ontstond zooveel mogelijk alle studie en kunstbeschaving te toetsen aan Grieksche of Romeinsche, heidensche voorbeelden.

Het woord *middeneeuwen* of *middeleeuwen* diende om tijden van verbastering en ontaarding uit te drukken, waarvan men ondertusschen de grens en de ontwikkeling niet verstond.

Men zag dan ook niet in dat de opgang der studie van de aloude heidensche beschaving in Italië in de 13e, 14e en 15e eeuw vrij wat natuurlijker en nationaler was, dan de geestdrift voor het heidendom, in noordelijker streken gekoesterd. Italië was de bakermat dier heidensche beschaving,

(1) Op de Leuv. boekerij.

maar eerst dan begon men elders die « renaissance » te huldigen toen zij, met de inneming van Rome door duitsche troepen, omtrent 1527 een tijdperk van *achteruitgang* was ingetreden (1).

Eerst lang daarna, in de 17e eeuw, werd het woord *middeneeuw* in onzen modernen zin gebezigd.

Ik heb geen ouder voorbeeld van het algemeen gebruik gevonden dan in het jaar 1688, in 't Latijn, in een boekje getiteld *Historia medii aevi* van KELLER of CELLARIUS en gedrukt te Jena.

In 1725 vinden wij het woord verduitscht bij LÖSCHERN, *Historie der mitteleren Zeiten* (2), doch overigens een paar jaren later lezen wij in het woordenboek van WEBER niet anders dan *Sagen der Vorzeit.* Ook blijft de uitdrukking in het woordenboek van WACHTER en COSSARS onvermeld.

GÖTHE gebruikt het woord *Mittelalter*, alsook *mittlere Zeit*, door elkaar. Verder treffen wij het in latere woordenboeken, met het geijkte toevoegsel *temps barbares*, b. v. bij LITTRÉ en BESCHERELLE, vervolgens bij MICHELET, die de vuilheid aan *le moyen âge* verwijt met de verzekering dat Parzifal en Tristan en Isolde zich nimmer waschten. (3)

Maar wat zou de Fransche schrijver wel zeggen,

---

(1) F.-X. KRAUS. *Geschichte der christlichen Kunst*, II, 2, 1, bl. 81.

(2) Leipzig 1725.

(3) *La Sorcière*, bl. 116 uitg. Didot, II, 6-8.

wanneer hij had vernomen, dat elders in die « barbaarsche » tijden men menigmaal dagen achtereen in 't water zat te plassen, en dat daaruit zelfs eene geheele litteratuur van badliederen is ontstaan :

> » Aussen Wasser, innen Wein;
> Lasst uns alle fröhlig sein » (1).

Met welke verachting FÉNELON sprak van de middeleeuwsche *colifichets* in de bouwkunst, de *woordspelingen* in de dichtkunst enz. (2), en met welken afkeer BOILEAU de oude christelijke tooneelvoorstellingen beschimpte is algemeen bekend.

Die meester in 't verzen smeden kon moeielijk weten dat reeds ten jare 1322 Frederik, landgraaf van Thuringen, ondanks de weelde, die er heerschte aan zijn hof, getroffen door de even natuurlijke als kunstrijke vertooning van de geschiedenis der wijze en dwaze maagden, van aandoening in eene zware ziekte verviel (3).

Nog duidelijker wordt de eenzijdigheid, waarmede het woord *middeleeuwen* werd begroet, nog duidelijker de dwaling na eenen verderen oogslag op de woordenboeken.

Door dat DUCANGE zijn werk *Glossarium mediae et infimae latinitatis* betitelde, duidde hij aan, dat het Ciceroniaansch latijn in den tijd der volks-

(1) KRIEGK, *Deutsches Bürgerthum*, Neue Folge, 1872.
(2) *Dialogues*, *Œuvres*, 1861, II, 678.
(3) HULLMANN, *Städtewesen*, IV, bl. 244.

verhuizing, van de 5e tot de 7e eeuw, plaats had gemaakt voor het latijn der *vulgata* en voor het nog meer afwijkend hoflatijn, wat ondertusschen meer dan het zoogenaamd klassieke, aan den volksgeest beantwoordde.

De groote humanist stapte er zorgeloos over heen dat het aloude latijn zich toch reeds onder Karel den Groote krachtig had begonnen te verheffen.

Het is daarom niet ten onrechte, dat de groote Fransche voorstander van hetgeen men *Renaissance* pleegt te noemen, dat EUGÈNE MUNTZ met deze nieuwe ontluiking van beeldende kunst en letteren der 9e eeuw, de Renaissancebeweging wil laten beginnen.

Aan het toenemend gebruik van de Ciceroniaansche taal hebben vervolgens, op het spoor van Italië, de dwepers met de heidensche beschaving zich in andere landen vergaapt. De christelijke, nationale beschaving werd een gesloten boek.

Het algemeen gebruik van het woord *middeleeuwen* zou, als gezegd is, nog honderden jaren op zich laten wachten en nog heden hangt de definitie in de lucht, de beteekenis is beneveld, raadselachtig.

In de eerste uitgaven van den Franschen *Dictionnaire de l'Académie* wordt geleeraard dat « les autheurs du moyen-âge » met de *tiende* eeuw *ophouden*. In de zesde uitgave (1835) leest men eerst dat *moyen-âge* loopt van 475 (den gewaanden onder-

gang van het westersch Romeinsche rijk) tot aan de inneming van Konstantinopel door de Turken in 1453.

Doch zoo *dit* de rechte verdeeling der eeuwen is, hoe past deze dan b. v. op de ontwikkeling der katholieke Kerk, hoe, op de geschiedenis van het Arianisme, van het Mahomedanisme, op de ontwikkeling der taal, der rechtsbegrippen, der schoone kunsten, der nijverheid, enz.

Behooren die vakken niet tot de wereldgeschiedenis?...

En bovendien, dat beroemde jaar 475 of 476 kan alleen door eenzijdige geleerdheid als dat van den ondergang des westersch Romeinschen rijks worden vastgehouden. Geen enkele schrijver van den tijd maakt ervan gewag als van eene groote gebeurtenis, gelijk de historicus DÖLLINGER reeds vóor vele jaren heeft bewezen.

Rome was reeds lang aan haar lot overgelaten, de regeering was reeds lang verplaatst, de Germaansche beschaving had reeds lang in 't Westen wortel geschoten.

Dit alles bedenkende doen zich dan ook stemmen hooren, bijvoorbeeld die van den historicus KURTH, van den jongeren geleerde GÜNTER in de Görres-Gesellschaft (1) en andere, in waarheid betuigende : Er bestaan eigenlijk geene middeleeuwen (1).

---

(1) *Jahrbuch*, 1903, blz. 1, vlg.

Het woord is slechts *conventie*. De eeuwen volgen elkander op en ontwikkelen zich in natuurlijken, geregelden gang.

Het woord *middeleeuwen* is niet andersdan eene soort van *pons asinorum*, gelijk de Latijnen zeggen, voor hen wien het onderscheid tusschen de 2e, 3e, 6e, 10e, de 12e of 15e eeuw na Christus niet recht klaar is, in nevelachtigen gezichteinder verdwenen. En toch schrijft men stoutweg naar onwankelbaar oude gewoonte : deze of gene gebeurtenis viel voor « *in de middeleeuwen* » alsof men sprak van een tijdverloop van eenige maanden, gelijk de 19e eeuw ons scheidt van de 20e die wij beleven.

In de middeleeuwen nam keizer Konstantijn het Christendom aan. In de middeleeuwen werd het oostgothische koninkrijk in Italië gesticht. In de middeleeuwen overwon Karel Martel de Saracenen. In de middeleeuwen beteekende het woord *judex* alle trappen van burgerlijke staatsambtenaren, ofschoon dit alleen van de 8e en 9e eeuw kan gezegd worden, terwijl van de andere zijde b. v. het algemeen schependom in Holland eerst in 1291 werd ingevoerd (1).

En wanneer wij een blik slaan op de geschiedenis der volksbeschaving in het dagelijksch leven, welke verwarring doet zich dan voor in het gebruik van het woord! Ziet hier eenige voorbeelden.

Een huis met « *middeleeuwschen balkon* » zal men zeggen. Maar vóor de 12e eeuw komen er geene

---

(1) *Dietsche Warande*, I, 553.

huizen voor met bedekte balkons en weinige waren niet uit hout gebouwd.

Houten braadspitten worden aan de middeleeuwen toegeschreven, ofschoon er in de 12e eeuw reeds uit ijzer werden vervaardigd. En nu dan de kleederen en de meubels!

DIDRON heeft al lang bewezen hoe de mode der vrouwenkleederen in een enkel jaar der 13e eeuw afwisselde.

Slechts in de 13e eeuw droegen de vrouwen hier en daar Romeinsche mantels, en de bekende suikerbroodhoeden zijn twee honderd jaren jonger.

Men denkt zich van de middeleeuwen geen kast zonder spitsbogen; maar de oudst terruggevonden meubels dragen dit kenteeken niet, wat men bovendien ten onrechte als hoofdkenmerk der aloude middeleeuwsche bouw- en beeldhouwkunst betracht.

De oudste eigenaardigheid der Fransche meubels in de 13e eeuw is het onderste open gedeelte en de deuren van boven zonder spitsbogen.

Stoelen zonder armen is middeleeuwsch, zegt men, gelijk koning Karel V zich op een zegel vertoont.

Maar zoowel Louise van Savoye in de 16e eeuw als Karel IX zat op een' armstoel, gelijk in vroegere eeuw bisschop Ambrosius, Karel de Groote enz.

Het was eerst laat in de zestiende eeuw dat de armen der stoelen verdwenen. De valsche heupen der vrouwen (vertugadins) riep die wijziging in 't leven, zooals de ontwikkeling der valsche haren het verlagen der stoelruggen veroorzaakte en het gebruik der

vorken toenam door de ontwikkeling der groote kragen, gelijk de vuile eetmanier van den kanselier Seguier aanleiding gaf tot rondgeslepen messen en voorzeker tot de hooge vlucht welke het mesfabrikaat sedert de 13e eeuw had genomen en de schoonste beeldwerken had uitgelokt, wier kunstenaars nog bekend zijn.

En wat nu ten slotte te zeggen van die groote woorden, waarbij de verwensching der zoogenaamde middeleeuwen bijzonder wordt uitgesproken, als *godsgericht*, *heksen-processen*, enz. enz.

Men moet weten dat die gerichten slechts hier en daar zijn gehouden.

De legende heeft daarop haren overvloed uitgeschud.

En wat de heksen betreft en hare processen, is 't nu door eene reeks van schriften bewezen dat, meer dan elke andere tijd, de *zeventiende* eeuw, en vooral Rijnland en Hannover, daaraan rijk zijn geweest (1).

Zoo werden, tot op onze eeuw, tijden en gebeurtenissen verward, dat een begaafd schrijver in den *Gids* van 1901 spreken kan van *middeleeuwsche* liefdadigheid, alsof de negen honderd jaar van Clovis tot aan Philip van Burgundië eigenlijk ineensmelten.

Hoe heeft zich nu het gebruik des woords zoo onzinnig lang kunnen handhaven?

---

(1) Men verg. K. BECKER, *Kulturgeschichte. Bilder aus Mecklenburg.* DIEFENBACH, *Hexenwahn*, enz.

De hoofdoorzaak ligt bij diegenen welke het ontstaan der stad Rome — *urbe condita* — als een hoofdfeit onzer geschiedenis zijn gaan betrachten en geene andere beschaving van zoo groote waarde erkenden, als die der oude, heidensche wereld; zij voor wie het ontwaken des Christendoms eer stremmend dan beschavend voor de ontwikkeling scheen gewerkt te hebben, toen de natuurlijke volkstaal voor het Latijn moest onderdoen en de plastische kunst hare voorbeelden uitsluitend aan Griekenland en Rome ging ontleenen.

De vloek van barbaarschheid werd uitgesproken over alles wat zich niet daar naar regelde.

De middeleeuwen golden als 't ware tijdperk der verwildering tusschen twee perioden van beschaving, en werden gebrandmerkt met het stempel der verachting.

« Humaniora » is de leus in het vaandel der moderne geestbeschaving geworden. Humaniora nam zelfs de plaats in der goddelijke wetenschap, die het trivium en quadrivium had gekroond; want immers, gelijk GÖTHE zegt : wij zijn gewoon dat « die Leute verhöhnen was sie nicht verstehn ».

Merkwaardiger wijze ontmoeten elkander hier de vrijdenker VAN VLOTEN met den volbloed katholiek KURTH in de beschouwing van het vage begrip middeleeuwen, wat voor beiden nooit heeft bestaan. Bij VAN VLOTEN zullen althans die eeuwen eerst eindigen met het Christendom, voor KURTH zijn zij nog niet begonnen, daar de beschaving van

de wereld onafgebroken voorwaarts schrijdt, en de bedoelde tijden hoogstens kunnen beschouwd worden als de keten, die de christelijke eeuwen aan elkander verbindt.

Kortom, gelijk ik hierboven aanhaalde, er bestaan geene middeleeuwen.

Het is te wenschen dat voortaan de pijlen der kritiek minder algemeen afglijden langs de opgevulde kemelbuiken het zij van vooroordeel of gewoonte.

NALEZING OP EKKEHARD EN VIRGILIUS

door Dr. L. SIMONS.

Deze bijdrage maakt geen aanspraak op oorspronkelijke beschouwingen. Het is een aanvulling op twee opstellen van Strecker, waarvan het eene *Ekkehard und Vergil* in het « Zeitschrift für deutsches Altertum », 1898; en het andere in het Programma van het Gymnasium te Dortmund in December van hetzelfde jaar is verschenen. Dat verzen van Virgilius in het Walthariuslied voorkomen, was al lang bekend, doch men had geen nadruk op die omstandigheid gelegd.

Strecker maakte een uitgebreide lijst op van de nagevolgde plaatsen en knoopte er een beschouwing aan vast over het ontstaan van het gedicht. Het bleek nu, dat Ekkehard een ruim gebruik van Virgilius, vooral van de drie laatste zangen der Aeneis gemaakt heeft. Dit geldt hoofdzakelijk voor den vorm, die wemelt van ontleende zinnen en zinsdeelen, en ook, wat sommige bijzonderheden in de uitwerking betreft, voor de gedachte.

Ekkehard heeft daarenboven met Prudentius zijn voordeel gedaan, vooral met de *Psychomachia*, en ten laatste op enkele plaatsen met de *Vulgata*.

Terloops zij opgemerkt, dat het borgen van uitdrukkingen aan de classieken een gewoon ver-

schijnsel is in de middeleeuwen. De dichters uit het tijdperk van Karel den Grooten, voor wie het Latijn een aangeleerde taal was, gingen te werk zooals menig onzer op de schoolbanken, toen de Latijnsche redevoering nog in aanzien stond, en men slagvaardig in het krijt trad, uitgerust met Ciceroniaansche uitdrukkingen, die geregeld en pasklaar in het gelid werden gesteld.

Ik heb mij de moeite getroost, de overeenkomstige plaatsen uit Streckers lijst nog eens te vergelijken, en zoo ben ik bij het doorlezen van Virgilius eenige gedeelten van verzen tegengekomen, die over het hoofd waren gezien en bij de reeks moeten gevoegd worden. Met het opsommen van deze overeenstemmingen zou mijne taak geeindigd zijn, ware het niet, dat zich het vraagstuk omtrent het ontstaan van Waltharius opdringt, dat innig samenhangt met de navolging van Virgilius en ook van belang is voor de Germaansche letteren in het algemeen.

Laat ik dus even bij het volgende punt stilstaan : Uit welke bron heeft Ekkehard de stof voor zijn gedicht geput?

Een zaak is buiten kijf. Hij heeft de stof niet verzonnen, want de geschiedenis van Walther behoort tot de Duitsche heldensage; zij is het gemeen goed van het volk vóór de 10e eeuw, waarin de dichter leefde. Dit bewijzen de Angelsaksische fragmenten uit de 8e eeuw.

De vraag komt derhalve hierop neer : Heeft

Ekkehard een reeds bestaande stof zelfstandig tot een epos verwerkt, ofwel heeft hij enkel een Oud-duitsch gedicht over Walther in het Latijn vertaald?

Voor 1899 heerschte het algemeen gevoelen, dat Ekkehard een nu verloren origineel in Latijnsche hexameters heeft omgewerkt.

Omtrent den aard van dit origineel liepen de meeningen uiteen. De meerderheid schaarde zich aan de zijde van Grimm, die er een Oudduitsch gedicht in stafrijm in zag. Kögel integendeel beweerde, dat Ekkehard een Latijnsche prozavertaling uit een Oudduitsch gedicht benuttigd had.

Beide zienswijzen komen in den grond op hetzelfde neer, daar zij, hetzij onmiddellijk, hetzij middellijk, van een oorspronkelijk Duitsch werk uitgaan, zoodat in beide gevallen het aandeel van Ekkehard om zoo te zeggen tot nul herleid wordt; immers vinding en rangschikking der stof wordt hem ontzegd, oorspronkelijkheid van vorm evenzeer, daar deze een uit Virgilius en Prudentius aaneengerijgde lappendeken blijkt te zijn. Op welke gronden steunden dan de afbrekers van Ekkehard?

Eerst en vooral op het getuigenis van de kloosterkroniek van St.-Gallen, dat Ekkehard nog een knaap was, toen hij Waltharius als schoolwerk voor zijn meester vervaardigde. Dit gaf voor Grimm den doorslag. Immers een epos als dit ontwerpen, dat uitmunt door beredeneerde handeling, door karakterteekening, echt Germaanschen strijdgloed en gepasten stijl, kortom dat als kunstwerk de

Latijnsche gedichten der middeleeuwen en ook Nibelungen en Goedroen in de schaduw stelt, tot zulk een taak was een schoolknaap niet berekend, hoogstens tot een vertaling in gebrekkig Latijn.

Een tweede grond is wel te zoeken in de overgeleverde stof. De voornaamste handelende personen uit Waltharius maken deel uit van de heldensage. Gunther, Hagen, Attila treden in de Nibelungen op. Van Walther of Hildegonde wordt melding gemaakt in een vijftiental hetzij Duitsche, hetzij buitenlandsche bronnen uit de middeleeuwen, een bewijs dat de sage heinde en verre verspreid was. Noemen wij alleen de Angelsaksische Waldere-fragmenten uit de 8e eeuw, de Diederiksage uit de 13e en twee brokstukken van een Beiersch-Oostenrijksch gedicht uit dezelfde eeuw.

Deze verbreiding der Walthersage kon dus de veronderstelling wettigen, dat nog meer dergelijke gedichten in de 10e eeuw bestonden en dat Ekkehard een dezer vertaald heeft.

Meer bewijskracht schijnen nochtans de vele toespelingen op Germaansche toestanden, de zoogenaamde *realia* te hebben.

Het valt niet te loochenen, dat Waltharius Germaansch goed behelst. Zoo is het feestmaal, waarop Walther koning Attila onthaalt, een weerklank van de Germaansche drinkgelagen, zooals wij die uit den geschiedschrijver Priscus kennen.

In de nota's op zijn vertaling heeft Althof zich ijverig bemoeid, de punten van overeenkomst met

de Duitsche oudheid er bij te trekken. Men is echter te ver gegaan in deze jacht op Germaansche eigenaardigheden; men vond toespelingen op den wereldesch, het zwanenhemd, de nornen enz. op plaatsen, die ontwijfelbaar uit Virgilius waren nagevolgd; wel een reden om op dit glibberig pad niet onbesuisd door te draven.

Een enkel voorbeeld moge dit in het licht stellen. Hagen poogt zijn neef, die tegen Walther niet opgewassen is, van het gevecht te weerhouden en zegt, v. 850-51.

Desiste! En ultima Parcae
Fila legunt.

Laat toch af! Uw jongsten draad, zie, spinnen de Parken.

Men hield deze plaats voor een vingerwijzing op de Germaansche schikgodinnen of nornen, juist omdat men alleen aan een Duitsch origineel en niet aan Virgilius dacht. Slaat men nu den 10^{en} Zang op, waar Aeneas aan Lausus het gevecht ontraadt, dan wijst zich uit, dat niet alleen de toestand eender is, maar ook, en dit stempelt de waarschijnlijkheid der navolging tot zekerheid, dat v. 814 aldaar bijna eensluidend is :

extremaque Lauso *Parcae fila legunt.*

Ten laatste werd nog gewezen op de germanismen, die het gedicht ontsieren. Hoe die verklaren, zooniet uit de vertaling naar een Duitsch voorbeeld? En nochtans is een tweede veronderstelling mogelijk, de nationaliteit van den dichter.

Immers de kloosterkroniek had er al op gewezen, dat Ekkehards Duitsche afkomst en spraak hem niet toelieten zoo maar aanstonds een Latijnsprekende te worden.

Het voornaamste germanisme is wel de verwarring der tijden : die van de drie tijden van het verleden, omdat het Duitsch maar over een enkelen verleden tijd beschikt, en die van het praesens in plaats van het futurum, omdat dit een eigenaardigheid van de Duitsche talen is. Niet het Duitsche origineel, maar wel de moedertaal speelde den dichter hier parten.

Hier ging men dus weer voortvarend te werk. Het schijnt zelfs, dat men te veel uitdrukkingen voor germanismen heeft uitgekreten. Eigenlijke wendingen in strijd met het Latijnsche taaleigen zijn nog al dun gezaaid, als b. v. *Hic Hunos habemus* = hier hebben wij de Hunnen.

Is het gedicht een vertaling, dan moet het ook de geijkte vormen van de Duitsche epiek weerspiegelen. Nu is het waar, dat de epitheten bij held of krijger talrijker zijn dan in de Aeneis. Zoo beantwoordt *laudabilis heros* aan *der recke lobelich*, dat van het Virgiliaansche *magnanimus heros* afwijkt. Daar staat tegenover, dat die voor « paard » en eenige andere voor « lans, » « schild, » enz. aan Virgilius ontleend zijn. Weinig Germaansch is op dit punt in het epos te vinden.

Wat echter de Germaansche epiek vooral kenteekent, is de aanwending van de *kenningar* of

parallelvormen. Hiervan is om zoo te zeggen niets in Waltharius te bespeuren. Men kan met wat goeden wil den vinger leggen op een plaats of twee, doch dat is op verre na niet voldoende om tot een vertaling uit het Oudduitsch te besluiten.

Al de aangevoerde gronden staan dus meer of minder onvast; daarom zal Strecker wel niet bezijden de waarheid zijn, als hij die algemeene vooringenomenheid met een oorspronkelijk Duitsch gedicht eerst en vooral toeschrijft aan den heimelijken wensch om, naast Nibelungen en Goedroen, een nationaal epos rijker te zijn.

Ziedaar den toestand voor 1898, als wanneer Strecker in het strijdperk trad. Hij sloeg den middenweg in, van den eenen kant bleef hij aan een Oudduitsch origineel hechten, van den anderen liet hij den dichter wat recht wedervaren door aan te toonen, dat Ekkehard zich niet slaafs aan zijn voorbeeld had gehouden, maar wijzigingen aangebracht, welke de classieken hem aan de hand deden. Bood b. v. het origineel een trek aan, die met Virgilius overeenkwam, dan gaf hij aan den Latijnschen dichter de voorkeur.

Vandaar dat hij zich tot taak stelde, de oorspronkelijke kern van het classieke bijwerk af te zonderen. Zoo kwam hij er toe, na de ontleding van al de deelen en onderdeelen van het epos, twee bestanddeelen aan te wijzen : het Duitsche, sagenechte element, dat aan het origineel is toe te schrijven, en het vreemde element, van Latijnsche herkomst, dat de dichter op eigen hand had ingelascht.

Het zou ons te ver leiden, moesten wij de plaatsen opsommen, die Strecker voor echt ofwel voor onecht hield, omdat hij het jaar daarop zijn stelsel liet varen, nadat een artikel van Wilhelm Meyer, *der Dichter des Waltharius* in het « Zeitschrift für deutsches Altertum » verschenen was.

Meyer was reeds in 1873 tegen de heerschende meening opgekomen, doch zonder gevolg; thans uitgaande van Streckers arbeid stelde hij op degelijke gronden vast, dat dezes veronderstelling van twee bronnen, het Duitsche origineel en de Latijnsche voorbeelden, onhoudbaar is, dat Waltharius integendeel de zelfstandige schepping is van een, niettegenstaande zijn jaren, heerlijk aangelegd dichter. Dank zij Meyer heeft het Duitsche origineel sedert 1899 voor goed uitgediend.

Zijne redeneering is als volgt:

Het blijkt uit Streckers lijst, dat Ekkehard naar eigen verkiezing, alhoewel steeds oordeelkundig, Virgiliaansche zinnen en motieven uit hun oorspronkelijk verband heeft gerukt. Zoo heeft hij b. v. verzen en zaken tot een geheel versmolten, die in de Aeneis rechts en links, ja te gelijkertijd in de Aeneis en in de Georgieken ofwel Eclogen verspreid zijn.

Indien derhalve Waltharius een vertaling uit het Duitsch is, en indien Ekkehard, naar Streckers beweren, Virgilius bij voorkeur navolgt, zoodra er punten van aanraking zijn, dan moest de overeenstemming tusschen de twee bronnen, waaruit de dichter geput heeft, tot in het wonderlijke, tot in het ongerijmde grenzen.

Een voorbeeld moge dit ophelderen.

Het ruitergevecht kan bij geen mogelijkheid een tegenhanger zijn van een oorspronkelijke Duitsche kampbeschrijving, omdat de Duitschers geen ruitergevechten leverden, omdat de inhoud een tooneel uit den 11en zang der Aeneis vooropstelt, omdat vier plaatsen uit Prudentius en meer dan twintig uit Virgilius, en wel niet alle uit het 11e boek, zijn getrokken.

Men kan toch niet aannemen, dat het origineel zoo nauw met Prudentius en Virgilius verwant was.

Buiten het ruitergevecht bespreekt Meyer nog het gesprek met de verloofde, het eetmaal en het drinkgelag. Gesprek met verloofde en drinkgelag zijn niet naar Prudentius en Virgilius behandeld, ruitergevecht en eetmaal wel; waaruit volgt, dat Ekkehard nu eens het origineel vertaalt, omdat hij nog te jong is om zelfstandig werk te leveren, en dan weer niet, omdat hij er wel toe in staat is.

Tot zulke tegenspraak moest de aanneming van twee bronnen noodzakelijkerwijze leiden, het was daarom niet meer noodig, dezelfde redeneering op de rest van het gedicht toe te passen.

Waltharius is dus een oorspronkelijk werk van Ekkehard, hij vond de stof in de volkssage, hetzij naar hooren zeggen, hetzij uit het gelezene; daarna ontwierp hij een beredeneerd plan, zette leven bij aan de helden door juiste karakterteekening, zorgde voor afwisseling in de gevechten en bracht het alles in hexameters met behulp van Virgilius vooral, dien hij zeker van buiten kende.

Hebben wij derhalve een Germaansch epos minder, wij hebben een waarachtig dichter meer; dit is ten minste een kleine vergoeding.

Gaan wij nu over tot het eigenlijke onderwerp dezer bijdrage, nl. de opsomming van die punten van aanraking tusschen Ekkehard en Virgilius, welke Streckers lijst dienen te volledigen.

Het is goed mogelijk, dat de eene of andere door mij aangehaalde verwijzing reeds door Strecker werd opgeteekend; het groot getal nagevolgde plaatsen, welke bovendien niet altijd naar de volgorde der verzen in Waltharius gerangschikt zijn, alsmede de wijze waarop moest geëxcerpeerd worden, dragen alsdan hiervan de schuld. (1)

De door mij gevolgde uitgaven zijn die van E. Benoist : P. Virgilii Maronis opera, Paris, Hachette, 1893; en van Althof : Waltharii Poesis, Leipzig, 1899.

W. 2 : moribus ac *linguis varias* et nomine *gentes*. A. 8,723 : *gentes* quam *variae linguis*, habitu tam vestis enz.

W. 13 : castra movens. A. 3,519 : nos castra movemus; 11,446 : castra... movebat.

W. ib. visere Francos. A. 8,157 : visentem regna.

W. 14 : solio (pollebat) in alto; ib. 441 : fatur

---

(1) Inderdaad, op de Koninklijke Bibliotheek te Brussel worden geen boeken in bruikleen afgestaan, men is derhalve genoodzaakt schriftelijke uittreksels te maken.

ab alto A. 8,541 : solio (se tollit) ab alto; 11,301 : solio (rex infit) ab alto.

W. 17 : fama volans passim regis transverberat aures. A. 9,472 : interea pavidam volitans... per urbem. . fama ruit. *pavidam* pleit hier met de overige hss. tegen den Brusselschen codex, die *passim* in plaats van *pavidi* schrijft. Vgl. A. 3,121; 8,554 : fama volat.

W. 21 : concilium cogit. A. 11,234 : concilium... cogit; ib. 304.

W. 22 : foedus... precari. A. 12,242 : foedusque precantur.

W. 23 : et dextras, si forte darent, conjungere dextris. Hier komen twee plaatsen in aanmerking. A. 11,292 : coeant in foedera dextrae, *qua datur*; en 8,164 : et dextrae conjungere dextram. Men zie nog : A. 1,408; 514; 3,83; 8,467; 109; 11,165. Met het oog op de lezing van Althof bij W. 71 zij opgemerkt, dat Virgilius het enkelvoud *dextra* gebruikt, waar van twee personen, doch het meerv. *dextrae*, waar van meer personen sprake is.

W. 31 : cum gaza ingenti decernunt mittere regi. Nec mora, legati censum... ferentes

deveniunt pacemque rogant ac foedera firmant. Overeenkomstige bijzonderheden vindt men A. 7,154, waar Aeneas honderd afgevaardigden naar Latinus zendt :

ire jubet... donaque ferre viro, pacemque exposcere Teucris. haud mora, festinant enz.

W. 35 : (steterat Burgundia sceptris) cujus pri-

matum Hereric us forte gerebat. A. 12,206 : sceptrum nam forte gerebat. Het zoozeer gelieſkoosde *forte* komt soms bij Virgilius voor. A. 11,522 : telum... quod forte gerebat; 6,186; 12,895 enz.

W. 44 : (ibant) agmine longo. Nog bij te voegen A. 10.769 : speculatus in agmine longo; 5,90 : ille (anguis) agmine longo... serpens, waar van de bochten der slang gesproken wordt.

W. 45 : quadrupedum cursu tellus concussa gemebat. Ter vergelijking kan men nog bijtrekken A. 12,334 : gemit ultima pulsu Thraca pedum; ib. 711 : dat gemitum tellus.

W. 60 : conferre manum. A. 9,689 : conferre manum; 10,876; 12,345; 12,480.

W. ib. patriam (defendere) dulcem; ib. 600 : dulcemque revisere gentem. Eenigszins verwant hiermede Ecl. 1,3 : patriae fines et *dulcia*... arva; A. 10,782 : *dulces* moriens reminiscitur Argos.

W. 68 : foedera plus cupio quam proelia mittere vulgo. Ook Aeneas verfoeit den oorlog : A. 11,113 : nec bellum cum gente gero.

W. 77 : Tunc Alphere regna tenebat. A. 7,735 : cum regna teneret.

W. 79 : Waltharium primaevo flore nitentem. A. 7,162 : et primaevo flore juventus.

W. 84 : coeperat ingenti cordis trepidare tumultu. A. 6,491 : *ingenti trepidare* metu. Vgl. 2,685.

In plaats van *tumultu* van het Brusselsch hs. geven de overige *pavore* (Vgl. W. 967).

Het Virgiliaansche *metu* schijnt eerder *pavore*

dan *tumultu* aan te bevelen, al leest men ook A. 9,396 : subito turbante *tumultu*.

W. 85 : defendier armis. A. 8,493 : defendier... armis. Zulke verouderde infinitieven komen nog voor bij Virgilius, evenals het door Ekkehard geliefkoosde *olli* : A. 5,358; 6,321; 7,505 enz.

W. 89 : foedusque ferire. A. 10,154 : foedusque ferit.

W. 107 : moveret bella. A. 12,333 : bella movens; 6,820.

W. 155 : impendere curam. G. 2,432 : impendere curam; ib. 3,124 : impendunt curas. In plaats daarvan staat G. 3,124 : impende laborem.

W. 167 : sumere taedas. De Romeinsche « bruidtoorts » ben ik A. 4,338; 7,322 en 7,388 tegengekomen.

W. 172 : bellum... inferre. A. 7,604 : inferre... bellum. Vgl. 10,146-47.

W. 202 : laxisque (feruntur) habenis. Nog overdrachtelijk gebruikt A. 1,63 : laxas (dare) habenas, en G. 2,363 : laxis (inmissus) habenis, waar van de winden en van den wingerd gesproken wordt.

W. 181 : per latos... campos. Nog bij te voegen A. 11,465 : latis (diffundite) campis.

W. 193 : concurrunt acies. Hier is nog mede te vergelijken A. 10,360 : Trojanae acies aciesque Latinae concurrunt.

W. 198 : dare strages. Nog bij te voegen G. 3,247 : stragemque dedere. Vgl. A. 11,384 :

quandoque tot stragis acervos... tua dextra dedit (Turnus tot Drancus).

W. 201 : terga dederunt. Er dient nog bij te komen G. 4,85 en A. 9,685 : versi terga dedere. Hiervoor staat 6,491 : vertere terga.

W. 208 : recavum cornu. Vgl. nog A. 3,240 : aere cavo; 6,171 : cava concha.

W. 211 : sequitur quos cetera pubes. Een tweede bewijsplaats bevindt zich A. 7,614 : sequitur tum cetera pubes

W. 215 : decurrunt arce. A. 11,490 : alta decurrens arce; 2,41 : Laocoon... summa decurrit ab arce.

W. 234 : tacito premimus haec ipsa palato. Verwant met A. 7,103 : (responsa) non suo premit ore Latinus. Vgl. 9,323 : vocemque premit.

W. 236 : talia reddit; ib. 1434 : cui .. talia reddit. A. 10,530 : contra cui talia reddit; 2,323.

W. 237 : ab imo pectore; ib. 465 : prompsit de pectore verbum. Nog bij te voegen A. 1,485 : pectore ab imo; 11,377 : has imo pectore voces (rumpit). Vgl. 5,482; 5,780; 6,55; 7,292 enz.

W. 253 : fugam celerare. Hierbij nog A. 1,357 : celerare fugam; 9,377.

W. 240 : respondit et intulit ista. Deze herhaling van het werkwoord is geen eigenlijke *kenning*. Men vindt het bij Homeros en Virgilius. A. 12,10 : tum sic affatur regem, atque ita... infit. Vgl. 6,387.

W. 274 : per singula. A. 8,618 : per singula.

W. 277 : postquam septenos Phoebus remea-verit orbes. Nog te vergelijken A. 5,46 : annuus exactis completur mensibus orbis. Vgl. A. 1,269; 3,284; 6,745. Het ontbinden van getallen in factoren als *W.* 428 : quatuor denos = 40, is bij Virgilius aan de orde van den dag.

W. 280 : potu sepelire. Verwant met A. 3,630 : vinoque sepultus; 2,265 : somno vinoque sepultam (urbem).

W. 292 : heros magnanimus. A. 6,649 : magnanimi heroes; 1,260; 5,407; 5,17; 6,307; 9,203; G. 4,475. Insgelijks W. 165 : pater optime. A. 1,555 : te, pater optime, Teucrum, 5,358. Maximus heros, W. 1027, is ook A. 6,192 terug te vinden.

W. 318 : Bacchica... munera. G. 3,526 : Bacchi munera. Vgl. A. 1,215; 8,181; G. 2,274.

W. 320 : somnoque gravati. A. 6,520 : somnoque gravatum (me).

W. 328 : stat sonipes ac frena ferox spumantia mandit. Letterlijk overgenomen uit A. 4,135 : stat sonipes ac frena ferox spumantia mandit. Vgl. A. 5,817 : spumantiaque... frena.

W. 332 : loraque virgineae mandat fluitantia dextrae. Nog hierbij te vergelijken A. 5,146 : undantia lora. Voor virgineae dextrae of W. 226 : virgineamque manum, heeft A. 7,806 : femineas... manus.

W. 336 : ancipiti... ense; ib. 918 : ancipitem... bipennem. Nog A. 7,525 : ferro ancipiti (de tweesnedige bijl); vgl. 11,135.

W. 356 : montibus intonsis. Ecl. 5,63 : intonsi montes.

W. 371 : tristior... inquit; ib. 689 : compellat tristior. A. 1,228 : *tristior*... alloquitur.

W. 382 : ex humeris trabeam discindit ad infima totam. Strecker verwijst naar de Vulgata. Nochtans komt het scheuren der kleeren tot teeken van droefheid ook in de Aeneis voor : 5,685 bij den brand der schepen : tum pius Aeneas *humeris abscindere* vestem. 12,609, waar Latinus de kleeren scheurt en het hoofd met asch bedekt : it scissa veste Latinus. Het ww. *discindit* wordt 12,602 gebezigd, waar Amata zich verhangt.

W. 385 : sic intestinis rex fluctuat undique curis. Dit vers heeft nog een verre gelijkenis met A. 4,532 : magnoque irarum fluctuat aestu, 4,564.

W. 390 : nec placidam membris potuit dare cura quietem. Hier kan nog aangevoerd worden A. 10,217 : neque enim membris dat cura quietem. Vgl. A. 1,691; 8,30.

W. 391 : namque ubi nox rebus jam dempserat atra colores. A. 6,272 : et rebus nox abstulit atra colorem. Nox atra : A. 1,89; 5,721.

W. 400 : per amica silentia euntes. A. 2,255 : per amica silentia lunae.

W. 401 : suspectam... relinquere terram. A. 3,550 : suspectaque linquimus arva.

W. 404 : luciscam. In Virgilius wordt maar eens melding gemaakt van den wolfshond, maar enkel als eigennaam : Ecl. 3,18 : multum latrante Lycisca.

Elders, bij de vergelijking met den beer, W. 1340, wordt van Umbrische honden en Molossen gesproken, zij zijn aan Virgilius niet onbekend. G. 3,405 : acremque Molossum. A. 12,751 : vividus Umber.

W. 405 : auro... saepe recocto. A. 8,624 : auroque recocto. Vgl. 7,632.

W. 408 : tyrannus. A. 7,266 dextram tyranni (Aeneas); 10,448 : dicta tyranni (Turnus); 12,75 : Phrygio tyranno (Aeneas).

W. 414 : strictcque mucrone. A. 10,651 : strictumque... mucronem. Vgl. 12,288 : strictis ensibus; 4,580 : strictoque... ferro. Eveneens slaat W. 1300 : stringunt acies, op A. 6,291 : strictamque aciem. Men vergelijke de gedachte van W. 408 vlg. met A. 10,717 : non ulli est animus stricto concurrere ferro. Evenals niemand Walther aandurft, zoo durft ook niemand Mezentius aan.

W. 422 : nunc fallens visco, nunc fisso denique ligno. G. 1,139 : fallere visco. In een anderen zin, van de lans gezegd, verschijnt A. 9,412 : fisso... ligno. Dit toekennen van een andere beteekenis heeft ook plaats bij W. 813 : propugnaculum muri.

W. 423 : flumina curva. G. 2,11 : flumina... curva.

W. 424 : sub gurgite. G. 4,394 : sub gurgite.

W. 425 : pestem pepulit. A. 9,327 : depellere pestem (dood).

W. 436 : orta dies postquam tenebras discusserat atras. « orta dies » staat A. 7,149; 12,114.

De gedachte komt overeen met A. 11,210 : tertia lux gelidam coelo dimoverat umbram (Leoninisch vers.). Men vergelijke nog G. 3,357 : sol... *discutit* umbras; en A. 12,667, waar « discussae umbrae » overdrachtelijk gezegd wordt van den woedenden Turnus.

W. 448 : talia dicta dedit causamque ex ordine pandit. A. 9,430 : talia dicta dabat; 5,852; 10,599. A. 9,430 : haec ubi dicta dedit; 8,541; 12,441.

ex ordine = G. 3,341 ; A. 1,456 ; 5,773 ; 7,139.

W. 1091 : in ordine = A. 8,629.

W. 451 : per membra. A. 8,30 : per membra.

W. 453 : hastamque coruscam. Vgl. A. 2,333 : mucrone *corusco*.

W. 454 : ingens ... onus. A. 10,553 : (clipeique) ingens onus.

W. 460-61 : dum cervicem sonipes discusserat altam atque superba cupit glomerare volumina crurum.

Het eerste vers is verwant met A. 11,496 : arrectisque fremit *cervicibus alte* (equus).

Het andere is uit twee plaatsen tot één versmolten : G. 3,117 : (gressus) *glomerare superbos*, en G. 3,192 : sinuetque (equus) alterna *volumina crurum*.

Voor *sonipes* vgl. A. 11,638; voor *cornipes* (W. 514) : A. 6,591 ; 7,779.

W. 481 : corpora ... fortia. A. 8,539 : fortia corpora; 12,328.

W. 491 : nemus ... lustra ferarum (habens). G. 2,470 : saltus et lustra ferarum; A. 3,646 : in silvis inter ... ferarum lustra.

W. 493-96 : Sunt in secessu bini montesque propinqui, inter quos licet angustum specus extat amoenum, non tellure cava factum, sed vertice rupum; apta quidem statio latronibus illa cruentis.

Strecker denkt aan A. 11,522 vlg. waar een enkel woord als « angustae » en « vertice » en voor het overige eenige bijzonderheden overeenstemmen; hij vindt *statio* terug in 10,297, dat niets met deze plaats te maken heeft.

Met even veel recht zou ik de volgende plaatsen kunnen verdedigen.

A. 1,159 vlg. waar de Libysche kust beschreven wordt : *est in secessu* longo locus...

hinc atque hinc vastae *rupes geminique* minantur in cœlum scopuli, quorum sub *vertice* late aequora tuta silent. Ook is er een hol (v. 166).

In de episode der harpijen A. 3,229, zetten zich de Trojanen in een hol aan 't maal : *in secessu* longo, sub *rupe cavata.*

Ofwel A. 8,597 vlg : est ingens gelidum lucus (W. 491 : nemus est ingens) ... undique colles inclusere cavi (W. 495 : non tellure cava enz.) ... tuta castra (W. 499 : his in castris) ... celsoque omnis de colle videri jam poterat legio (W. 509 : nam procul hinc acies potis es transmittere) ... huc succedunt (W. 498 : huc, inquit, eamus) fessique corpora curant (W. 499 : juvat fessum componere corpus).

Dus veel bijzonderheden zijn dezelfde, doch daarom neem ik nog geen navolging aan, zoolang als de woordenkeus niet de proef op de som komt everen.

Statio als bijstelling van een beschreven plaats komt dikwijls voor bij Virgilius : G. 4,417 vlg. als bepaling van een hol : est specus ingens exesi latere in montis .. deprensis olim *statio* tutissima nautis. A. 2,21, als bepaling van een eiland : est in conspectu Tenedos... nunc tantum sinus et *statio* malefida carinis.

A. 5,124 vlg. als bepaling van een klip : est procul in pelago saxum... apricis *statio* gratissima mergis.

W. 499 : fessum componere corpus. Nog bij te trekken. G. 4,437 : defessa... componere membra.

W. 508 : ne excutias somno. A. 2,302 : excutior somno.

W. 516 : capietis *euntem* (Vgl. W. 661), naar het Brusselsch hs. De overige : *eundem*. De lezing *euntem* wordt half en half gesteund door A. 6,476 : et miseratur *euntem* ; 2,111 ; 7,813 ; 8,558.

W. 521 : nova... caede furentem. A. 9,692 : fervere caede nova.

W. 523 : cum bella cierent. A. 1,541 : bella cient ; 12,158.

W. 526 : mirandus obibat. A 6,167 : insignis obibat (Misenus).

W. 530 : male sana mente. A. 4,8 (alloquitur) male sana (Dido).

W. 540 : vacuas ferro transverberat auras. Bij te voegen A. 6,294 : et frustra ferro diverberat umbras (Aeneas). Vgl. nog : 5,503; 11,756.

W. 544 : in terramque cadens effatur talia tristis. Komt, evenals W. 248, naar de gedachte overeen met A. 10,523 : (Magus) genua amplectens *effatur talia* supplex.

W. 551 : depone pavorem. Hiernaar zweemt A. 3,612 : *deposita* tandem formidine.

W. 574 : lacessere bello; ib. 725 : bellumque lacessit. A. 11,842 : lacessere bello. 11,254 : lacessere bella. Vgl. 5,429 : pugnamque lacessunt.

W. 583 : dona ferens. A. 1,679 : dona ferens; 8,609; 11,479.

W. 585 : qui (Camelo) dans frena volat... juvenique propinquat Ac sic obstantem compellat : Dic, homo, quisnam sis aut unde venis, quo tandem tendere pergis?

Even goed als Strecker deze plaats met A. 1,369 in verband brengt, kan men ze naast 9,375 leggen, waar Volcens Euryalus en Nisus toeroept : state, viri, quae causa viae? quive estis in armis? quove tenetis iter? of nog beter naast 8,110 vlg. waar Pallas de Trojanen ziet naderen : *volat*... obvius ipse, et procul e tumulo (W. 644 : et procul acclamans) : « Juvenes, quae causa subegit ignotas tentare vias? *quo tenditis?* inquit. Qui genus? unde domo? » enz.

Doch die te veel bewijst, bewijst niets, en de overeenkomstige situatie gaf overeenkomstige bij-

zonderheden in de pen, zoodat wij aan geen navolging hoeven te denken.

W. 588 : quo tandem tendere pergis. A. 6,198: quo tendere pergant (columbae).

W. 591 : reddidit ore superbo A. 11,251 : placito sic *reddidit ore*. Vgl. 7,544 : affatur voce superba.

W. 622 : si conserimus. Hiernaar zweemt A. 9,740 : et consere dextram.

W. ib. nos prospera cuncta sequentur. Vgl. A. 8,15 : si fortuna sequatur, zelfde gedachte.

W. 626 : et mox auxilio subeuntem ac tela ferentem me petit. A. 2,216 : post ipsum *auxilio subeuntem ac tela ferentem* corripiunt (slangen en Laocoon). ib. 213 : Laocoonta *petunt*. Hiermede heeft wat gemeen 9,569 : Lucetium portae *subeuntem* ignesque *ferentem* (sternit), waar Ilioneus Lucetius velt.

W. 637 : eventum. Hiervoor staat A. 8,16 : eventum pugnae.

W. 660 : si tantam invidiam gens exhibet ista ut calcare solum nulli concedat eunti.

Ook Aeneas keurt dit gebrek aan gastvrijheid af, als hij Dido toespreekt 1,539 :

Quod genus hoc hominum? quaeve hunc tam barbara morem permittit patria? hospitio prohibemur arenae, enz.

W. 667 : aut vitam sanguine fundes. A. 2,532 : ac multo vitam cum sanguine fudit (Polites).

W. 671 : hasta volans. Nog te vermelden A. 10,336; 12,270.

W. 676-78 : (hasta confixit femori) transpungens terga caballi. Nec mora, dum vulnus sentit sonipes furit atque excutiens dorsum sessorem sternere temptat. A. 11,637 : hastam intorsit equo, ferrumque sub aure reliquit; quo *sonipes* ictu *furit* arduus, altaque jactat vulneris impatiens, arrecto pectore, crura. In deze verzen, waar Orsilochus het paard van Remulus wondt, dat alsdan steigert, is de gang eender. Het verschil is, dat Remulus zandruiter wordt, terwijl Camelo door de lans op het paard vastgenageld blijft. De navolging wordt hier gestaafd door de eensluidende uitdrukking *sonipes furit.* In beide gedichten komen veel plaatsen voor, waar de ruiter uit het zadel geworpen wordt.

W. 683 : capulo tenus ingerit ensem. Hier dient nog bij vergeleken A. 10,536 : capulo tenus applicat ensem, waar Aeneas Magus doodt.

W. 692 : angusta loci. A. 2,332 : angusta viarum.

W. 695 : bina manu lato crispans hastilia ferro. Bij te voegen A. 5,557 : bina ferunt praefixa hastilia ferro; 12,489.

W. 702 : proelia.. temptarim. A. 2,334 : proelia tentant; 3,204; 11,912.

W. 706 vlg. Unum de binis hastile retorsit in illum confestimque aliud, quorum celeberrimus heros Unum devitat, quatit ex umbone secundum. Deze plaats zou men misschien kunnen vastknoopen met A. 10,882 vlg. waar Mezentius insgelijks

met meer werpspietsen Aeneas aanrandt, ofschoon niet met gansch hetzelfde gevolg : dixit, telumque *intorsit in* hostem, inde *aliud* super atque aliud... sed sustinet aureus *umbo*. Hier komt nog dit bij, dat Scaramund zijn oom wil wreken, evenals Mezentius zijn zoon.

W. 711 : effreni in equo propius devectus ad illum. Naar Prudentius wordt verwezen, nochtans lette men ook op A. 10,750 : *infrenis equi* lapsu, en 12,649 : *vectus* equo; G. 3,358 : *invectus* equis; A. 7,166 : *praevectus* equo.

W. 731 : eminus emissis... sagittis Walthárium turbans. Zoo beletten de bondgenooten Aeneas, Mezentius na te zetten, die door het schild van zijn zoon Lausus gedekt is : A. 10,801 : *proturbantque eminus* hostem missilibus.

W. 724 : luet et pro sanguine poenam. Eenigszins verwant met A. 9,421 : *sanguine poenas* persolves ; 7,766 : explerit sanguine poenas; 10,617 : det sanguine poenas; 11,592. Vgl. nog : A. 2,72; 11,720. In al deze gevallen staat *poenas* tegenover *poenam* van het Brusselsch hs. uitgezonderd 12,947 : *poenam* scelerato ex sanguine sumit.

W. 750 : crines complectitur. Zelfde bijzonderheid A. 12,302 : caesariem laeva turbati corripit hostis, waar Corynaeus Ebysus velt.

W. 751 : multiplices preces nectenti dixerat heros. Alsmede W. 718. Hier kan nog bijgevoegd worden A. 10,554 : tum caput orantis nequicquam et multa precantis dicere deturbat terrae (Aeneas

doodt Tarquitus). Ook 11,697, waar Camilla Orsilochus doodt; en 12,294. preces *nectenti* is wat gelijkend op 9,218 : causas... *nectis*.

W. 752 : talia non dudum jactabas dicta. Men vergelijke nog A. 9,620 : talia jactantem dictis.

W. 753 : et truncum secta cervice reliquit; ib. 939. Nog aan te halen A. 9,331 : truncumque reliquit. Vlg. G. 4,522.

W. 761 : Ekivrid vraagt aan Walther, of hij geen spooksel, geen luchtbeeld is. Volledigheidshalve verwijs ik naar A. 10,636 vlg. waar Juno een luchtbeeld vormt naar de gelijkenis van Aeneas, om Turnus aan den krijg te onttrekken. Doch gelijk is nog geen eigen.

W. 771 : illa (cornus) retorto emicat amento. De werpriem komt niet alleen, als Strecker aanhaalt, bij Prudentius voor, maar ook bij Virgilius. A. 9,664 : amentaque torquent. Vgl. 7,730.

W. 774 : haec tibi silvanus transmittit munera faunus. Mezentius, A. 10,881, voegt insgelijks spottenderwijze Aeneas toe, alvorens de spiets te werpen : et haec tibi porto dona prius.

W. 778 : volvitur... Ekivrid. Nog bij te voegen A. 11,640 : volvitur ille (Remulus). Vgl. 9,432; 10,590.

W. ib. rivumque cruoris evomit. Nog A. 10,349 : vomit ore cruorem; G. 3,516; A. 9,348.

Beide motieven A. 9, 413 : *volvitur* ille *vomens* calidum de pectore flumen.

W. 787 : desiliens parat ire pedes. Nog A.

11,500 : (regina) desiluit. 7,634 : pars pedes ire parat. A. 1,678; 10,770 : ire parat. 6,880 : pedes iret.

W. ib. stetit acer in armis. Nog G. 3,346 : acer Romanus in armis.

W. 788 : Walther prijst Hadawart, qui praebuit aequam pugnandi sortem. A. 5,419 : aequemus pugnas, zegt Entellus bij het wegsmijten der vechtwanten, omdat hij den tegenstander in gelijken kamp wil bestrijden.

W. 792 : coluber girum collectus in unum. Hetzelfde met andere woorden G. 2,153 : in spiram tractu se colligit anguis.

W. 806 vlg. Walther looft zijn schild en richt daarna bij wijze van uittarting het woord tot zijn rechter en linker hand. Ongeveer denzelfden toestand A. 12,95 als Turnus zijn lans verpersoonlijkt : nunc, o nunquam frustrata vocatus hasta meos enz. — 10,861 vlg. spreekt Mezentius tot zijn strijdros Rhaebe. Doch nog eens, hier als op veel andere plaatsen is er meer gelijk dan eigen.

W. 820 : scelerum cruciamina pendes. A. 11,258 : *scelerum* poenas *expendimus*.

W. 828 : dant tinnitus galeae. Addo A. 9,807 : strepit... *tinnitu galea*.

W. 832 : alte et sublato consurgit fervidus ense. Addo A. 9,748 : sublatum alte consurgit in ensem.

W. 845 : oculos vertens. Het rollen der oogen van den zieltogende komt A. 8,438 voor, waar de Cyclopen de Gorgo voor Minerva vervaardigen : (Gorgona) desecto vertentem lumina collo. Niet als

gevolg der verwonding, 4,363 : volvens oculos (van de woedende Dido); 12,937 : Aeneas volvens oculos.

W. 852 : viribus impar. A. 10,459 : viribus imparibus.

W. 1399 : viribus aequi. A. 10,357 : viribus aequis; 10,431; 5,809; 12,218.

W. 855 : suspiria pectore longa traxit. Addenda A. 1,371 : suspirans imoque trahens a pectore vocem; 2,288.

W. 856 : fudit... loquelas. A. 11,482 : fundit voces.

W. 857 : fames... habendi. A. 8,327 wordt na de beschrijving der gulden eeuw de uitdrukking amor... ***habendi*** gebezigd.

W. 861 : perverso numine. A. 7,584 : perverso numine.

W. 866 : lacrimasque ciebit. A. 6,468 : lacrimasque ciebat. Elders 3,344 staat : ciebat... fletus.

W. 875 : quis tibi nam furor est. G. 4,494 : quis tantus furor.

W. 876 : lacrimis... obortis. Nog er nevens te leggen A. 6,867 : lacrimis... obortis; 11,41.

W. 877 : et « Longum, formose, vale! » singultibus edit. Ecl. 3,79 : et longum, « Formose, vale, vale, » inquit, « Iolla ». Ik wijs er op, dat *longum* in mijn uitgave van Virgilius niet ***vale*** bepaalt.

W. 882 : te conservans melioribus utere fatis. A. 6,546 : melioribus utere fatis (Deiphobus tot Aeneas). Vgl. nog 1,207 : et vosmet rebus *servate* secundis (Aeneas tot zijn rampgenooten).

W. 890 : (hasta) viribus acta. Vgl. A. 9,430 : viribus ensis adactus.

W. 892 : sonum... muliebrem. Verwant met A. 9,476 : femineo ululatu.

W. 895 : discedere bello. A. 2,109 : discedere bello.

W. 899 : frendens. ib. 1232 : dentibus infrendens. Addenda G. 4,451 : graviter frendens (vates). A. 8,230 : dentibus infrendens (van Hercules, die Cacus bestookt).

W. 912 : labitur infelix. A. 5,329 : labitur infelix (Nisus). Vgl. sternitur infelix : 10,730; 10,781; en : occidit infelix : 12,639.

W. 924 : inter Martia tela. Ecl. 9,12 : tela inter Martia.

W. 928 : si fors dederit; ib. 39 : si forte liceret. Bij deze epische wending verwijs ik nog naar A. 2,94 ; fors si qua tulisset; 8,575 : si fata reservant; 10,458 : si qua fors adjuvet.

W. 930 : fors et virtus miscentur in unum. A. 12,712 : fors et virtus miscentur in unum. Vgl. 10,410.

W. 934 : jam magis atque magis. A. 12,239 : jam magis atque magis; 2,299; G. 3,185.

W. 935 vlg. Waltharius clipeum Gerwiti sustulit imum, transmissoque femur penetraverat inguine ferrum. Daarna valt Gerwit van 't paard en stuiptrekt in het stof. A. 10,588 vlg. alwaar Aeneas Lucagus achter het schild wondt, die van den strijdwagen tuimelt en zich in 't stof wentelt :

subit oras hasta per *imas* fulgentis *clipei*, tum laevum perforat *inguen*. Er zijn daar eenige punten van aanraking.

W. 936 : femur penetraverat. A. 12,924 : transit femur (Turnus door Aeneas gewond).

W. 946 : quid mihi, si Vosago sic sic inglorius ibo?... en ego partus ante mori sum enz. Dezelfde gedachte A. 12,643, als Turnus tot zijn zuster Juturna spreekt : Turnum fugientem haec terra videbit? en hij verkiest den dood boven de vlucht.

W. 954 : his animum dictis .. incendit. Bij te voegen A. 5,719 : talibus incensus dictis. Vgl. 12,238.

W. 956 : velut in ludis. Men denke nog aan A. 5,144. waar de roeiwedstrijd vergeleken wordt met het wagenrennen; ofwel aan G. 3,103 vlg. waar het wagenrenspel beschreven wordt.

W. 968 : mentemque recepit. A. 10,899 : mentemque recepit.

W. 974 : et praeceps animi. A. 9,684 : et praeceps animi Tmarus.

W. 975 : nec quivit viribus ullis; ib. 712 : non valuit enz. A. 12,780 : *viribus* haud *ullis* valuit.

W. 977 : valida vi. A. 2,50 : validis... viribus; 5,500.

W. 981 : truncavit colla precantis. Vgl. A. 10,535 : reflexa cervice orantis (Aeneas doodt Magus).

W. 982 : pugnae Helmnod successit. A. 10,690 : (Mezentius) succedit pugnae; 11,826; Vgl. 9,661.

W. 995 : quid moror? A. 6,528 : quid moror? 4,325; 2,102.

W. 1008 : Eleuthir... Helmnod cognomine dictus. A. 9,592 : Numanum, cui Remulo cognomen erat. Hetzelfde verseinde A. 3,702 : Gela fluvii *cognomine dicta*.

W. 1039 : corde tamen habitum patefecit... virilem. Dezelfde gedachte A. 9,310 : (Iulus) animumque gerens... *virilem*.

W. 1040 : nec manes ridere videns. Voor mij zegt dit hetzelfde als W. 850 : aspice mortem, qualiter arridet, en is *manes*, schimmen, een andere term voor *dood*. Aan *videns* ken ik de beteekenis toe van : acht geven op, zich bezig houden met. Trogus geeft geen acht op de schimmen d. i. op den dood, die hem toelacht. De dood wordt hier verpersoonlijkt. Dezelfde verpersoonlijking vind ik A. 10,546 : vos o mihi, Manes, este boni, zegt Turnus, die verlangt te sterven. Hier het Germaansche animisme bijhalen, kan geen kwaad, maar is niet noodzakelijk.

W. 1049 : Tanastus en Trogus schuilen achter één schild, zoo ook W. 1329 : Hagen en Gunther. Dit komt meer voor in de Aeneïs b. v. 10,800 (Mezentius en Lausus).

W. 1055 : conviciisque sui victorem incendit amaris. A. 10,368 : dictis virtutem *accendit amaris*.

W. 1057 : morere, inquit, Ik voeg nog toe

A. 10,743 : (Mezentius tot Orodes) nunc morere. Vgl. 10,600.

W. 1068 : gelidus sanguis. A. 5,395 : gelidus... sanguis (van den bejaarden Entellus); 3,259; 12,903.

W. 1079 : tot... peremptis. A. 9,452 : tot caede peremptis. Vgl. 6,163 : morte peremptum; 11,110 : Martis sorte peremptis.

W. 1087 : Francorum, dicent, exercitus omnis ab uno, proh pudor! ignotum vel quo, est impune necatus. Ongeveer dezelfde toestand A. 9,780 vlg. als Mnestheus aan de Trojanen verwijt, dat zij bang zijn voor den éénen Turnus, die in hun kamp een vreeselijk bloedbad heeft aangericht :

Unus homo, et vestris, o cives, undique saeptus Aggeribus, tantas strages impune per urbem ediderit? juvenum primos tot miserit Orco? Non... miseretque pudetque?

Men bemerke nog dat 9,783 wat gelijkt op W. 416 : incolumis dederit strages.

W. 1119 : campos... apertos. A. 9,25 : campis apertis; 11,493 : campo aperto. Vgl. G. 3,194 : per aperta.

W. 1129 : gramine laeto. G. 2,524 : in gramine laeto.

W. 1134 : cornua (van de avondster gezegd). A. 3,645 : tertia jam lunae se *cornua* lumine complent.

W. 1142 : (ambierat) quae sit sententia menti. A. 11,314 : quae sit... sententia menti (expediam).

W. 1144 : sociis per noctem... coactis. A. 2,135 : per noctem. 8,7 : *cogunt* auxilia.

W. 1169 : (equos) virgis *rite* retortis vinciit. A. 9,351 : et religatos *rite* videbat (equos).

W. 1184 : arrepta se fulciit... hasta. Bijzonderheid welke bij Virgilius meer voorkomt : 12,398 : ingentem nixus in hastam Aeneas.

W. 1187 : exoptans orbi... lumina reddi. A. 8,170 : *lux* cum primum terris se crastina *reddit*.

W. 1190 . hora... qua terram irrorat Eous. G. 1,288 : terras irrorat Eous.

W. 1200 : auribus arrectis. A. 2,303 : arrectis auribus.

W. 1212 : virum compellat voce. A. 2,280 : compellare virum; 3,299; 8,164. A. 5,161 : compellat voce. 4,304 : compellat vocibus.

W. 1217 : est satius pulchram per vulnera quaerere mortem. A. 11,647 : pulchramque petunt per vulnera mortem; G. 4,218 (van de bijen). Vgl. 9,400 : et pulchram properet per vulnera mortem. W. 755 staat : ad mortem *properare*.

W. 1274. De vergelijking van Ekivrid met een onder de zeis vallende bloem roept den dood van Euryalus in het geheugen, 9,434 : purpureus veluti cum flos succisus aratro.

W. 1315 : expediens dextram. A. 12,258 : expediuntque manus.

W. 1327 : quem... porgeret Orco. A. 2,398 : multos Danaum demittimus Orco; 9,784 : juvenum primos tot miserit Orco (Turnus). Voor *onderwereld*

wordt nog de uitdrukking *Tartara* aan Virgilius ontleend : W. 1057 : sub Tartara transfer. A 12,14 : sub Tartara mittam.

W. 1333 : nec mora, nec requies. Addenda : G. 3,110; A. 12,553. nec mora : A. 5,368.

W. 1336 : subit alter. A 5,339 : Helymus subit. Vgl. 10, 877 : subit obvius hasta (Aeneas).

W. 1356 : dixit et exiliens contum contorsit in ipsum. A. 12,266 : dixit et adversos telum contorsit in hostes, procurrens, waar de wichelaar Tolumnius een pijl tegen de Trojanen slingert.

W. 1377 : indigne tulit. Hiervoor geeft A. 9,621 : non tulit Ascanius; 8,256 : non tulit Alcides animis.

W. 1382 : Hagano sat laetus vulnere prompto. Aeneas verheugt zich ook bij het wonden van Mezentius : 10,787 : viso Tyrrheni sanguine laetus.

W. 1387. Walther overwint als een echt Germaan de lichaamspijnen. Iets van dien aard is te veronderstellen bij den gewonden Aeneas : 12,398 : stabat acerba fremens .. Aeneas... lacrimis immobilis.

W. 1397 : aeger anhelitus. A. 5,432 : aeger anhelitus; 9,813.

W. 1399 : tam viribus aequi. A. 10,357 : viribus aequis; 10,431. Vgl. 5,809; 12,218.

W. 1400 : in fulmine belli. Dezelfde beeldspraak A. 10,809 : nubem belli (Aeneas sustinet); 12,284 : tempestas telorum. Zonder beeldspraak A. 11,541 : media inter proelia belli.

W. 1415 : Martis opus. A. 8,516 : grave Martis opus.

W. 1420 : cunctos supereminet armis. Trekt op A. 6,856 : viros *supereminet* omnes (Marcellus).

W. 1425 : cervos agitabis. G. 3,409 : *agitabis* onagros.

W. 1438 : transversa tuendo. Kan vergeleken worden met A. 4,362, waar Dido Aeneas toornig beziet : aversa tuetur. Verwant is ook W. 1264 : vultu... torvo met 6,467 : torva tuentem (lenibat), waar van Dido's schim gesproken wordt.

W. 1455 : nidis nondum petit alta relictis. G. 2,209 : illae altum nidis petiere relictis (vogels). A. 9.563 : alta petens (arend).

Ten slotte kan nog gewezen worden op het besluit van Waltharius. Ekkehard breekt den objectieven gang der feiten af door een toespeling op zijn eigen persoon. Dit is een naklank van de slotverzen der Georgica.

Ook schijnt mij een plaats uit Hagens leekensermoen aan de *Vulgata* te herinneren :

W. 858 (gurges avaritiae) cunctorum fibra malorum. 1. Tim. 6,10 : radix enim omnium malorum est cupiditas. Wat dan volgt : nullique suum jam sufficit enz. is als een stichtelijke klacht op de tekstwoorden van 1 Cor. 10,24 : nemo quod suum est quaerat, sed quod alterius.

Bij het doorloopen van de lijst hierboven zal men bevinden, dat slechts weinig verzen in hun geheel zijn bijgekomen; doorgaans heb ik mij met

uit hun verband gerukte brokken moeten tevreden stellen. Het was ja te voorzien, dat deze nalezing op een veld, dat reeds zorgvuldig onderzocht werd, geen rijken oogst kon opleveren. Nu en dan is een nieuwe bewijsplaats bij Streckers citaten gevoegd. Indien ik soms op zinverwante uitdrukkingen gewezen heb en op bloot zakelijke overeenstemmingen, dan deed ik dit naar zijn voorbeeld en om niets over te slaan, zonder daarom aan navolging van den kant van Ekkehard te denken. Dit aantoonen is trouwens mijn eigenlijk doel niet, maar wel het verzamelen van zooveel mogelijk bouwstoffen ter vergelijking, om de waarde van de verschillende handschriften te helpen vaststellen. Op dezen weg alleen zie ik een oplossing van dit ingewikkeld vraagstuk te gemoet.

Norden kent den voorrang toe aan de *A*-klasse, omdat het Latijn minder goed is dan dat van de Geraldusklasse; Althof integendeel aan deze laatste, doch voor hem is het Latijn van *A*. beter.

Hoe kan men daaruit wijs worden? Is er een oplossing van het geschil mogelijk, hetgeen door sommigen betwijfeld wordt, dan is die, mijns inziens, alleen te vinden in de vergelijking met Virgilius; dat handschrift zal wel het beste zijn, dat zich het nauwste bij hem aansluit.

Een opmerking moet mij van het hart omtrent de Virgiliaansche motieven of zakelijke overeenstemmingen. Is het wel noodig er thans zooveel nadruk op te leggen, nu het wordingsproces van

het epos niet meer in het onzekere hangt? Vroeger, toen men nog met een Germaansch origineel ophad, diende men wel voet voor voet na te gaan, wat Germaansch en wat Romeinsch goed was.

Nu het echter uitgemaakt is, dat Ekkehard niet vertaald heeft, vraag ik me af, of het wel de moeite loont, bij elk motief navolging te veronderstellen.

Wél, indien met de zaak ook de vorm ontleend is; indien echter Ekkehard de zaak anders inkleedt, dan bewijst dit juist, dat hij voor een enkelen keer niet aan Virgilius gedacht heeft.

Overeenstemmingen van deze laatste soort schrijf ik liever toe aan gelijkheid van toestanden. Wij weten b. v. dat Ekkehard zijn kamplustige helden niet met Germaansche, maar met Romeinsche wapenen uitrust. Als derhalve zijn kamptooneelen sommige punten gemeen hebben met die van de Aeneis, dan ligt dit aan hetzelfde onderwerp en vooral aan dezelfde keus van wapenen, welke men toch maar op de gebruikelijke wijze kan hanteeren.

Waar hij dus in zelfgekozen termen verhaalt, dat na het schampen der lans het zwaard wordt getrokken, dat schichten worden ontweken, dat de verkeerde wordt getroffen, dat een krijger op de lans rust of zich achter andermans schild verbergt — om maar eenige van de door Strecker of mij opgesomde motieven te noemen — dan brengt dat niet mee, dat hij aan Virgilius' leiband heeft geloopen.

Zooniet, dan zet ik het een dichter, iets oorspronkelijks te leveren. Een ander voorbeeld : Om te weten, dat een jonge weduwe ontroostbaar zal zijn over het sneuvelen van haar man, heeft men Virgilius waarachtig niet noodig. Dit gevoel wordt ingegeven door het hart, dat in elken menschenboezem klopt.

Dergelijke bijzonderheden en nog meer andere kon Ekkehard dus even goed uitdenken als de eerste de beste dichter of niet-dichter.

Nog meer, door zulke eenzijdige beschouwing worden de vleugels van het dichterlijk vernuft gekortwiekt. Dat een dichter er geen oorspronkelijke taal op nahoudt, kan, de omstandigheden in aanmerking genomen, er nog door. Doch welken dunk zal men hebben van Ekkehard en welke voorstelling zal men zich maken van zijn poëtische ingeving, zoo hij als een kleingeestige uitpluizer de Aeneis moet naslaan, om te weten, dat een krijger het wapen uit het lichaam van den gevelden vijand trekt, ofwel dat hij het op een bepaalden tegenstander gemunt heeft?

Zoo wordt Ekkehard van het voetstuk neergehaald, waarop men hem eerst als vroegrijp genie boven zijn vakgenooten verheven had.

Gelijke toestanden, ik herhaal het, brengen vaak gelijke bijzonderheden in de uitwerking mede.

Veronderstellen wij b. v. dat drie of vier dichters een gevecht hebben te schilderen, dan zal elke beschrijving verschillen naar de persoon-

lijke opvatting, maar alle vier zullen tevens iets gemeen hebben om de eenvoudige reden, dat er niets nieuws onder de zon is.

Het zou niet moeilijk zijn zulk onderzoek op Waltharius en om het even welk epos toe te passen. Ik kies Beówulf, omdat de merkwaardige overeenkomst bekend is tusschen Walthers en Beówulfs pantser, waarvan het eender luidt : *Wielandia fabrica*, *Wêlandes geweorc*. Bij W. 288 vlg. wordt op het feestmaal niet gezongen, de vrouwen spelen er geene rol, terwijl het in Beówulf (v. 613, 1170, 1981) een groote eer is, wanneer vorstinnen als Wealhtheów en Hygd als schenkster optreden.

Doch van den anderen kant is het waar, dat Hildegonde na den laatsten strijd den verkwikkenden drank aan de moede kampers uitreikt.

De Angelsaksische helden drinken, totdat zij in slaap vallen (Vgl. W. 320, B. 110-19, 480-81). Evenals Walther *solito more* Attila groet, doet het Beówulf ten opzichte van Hrôdhgâr, hij kende de ridderlijke zeden: cûdhe hê dugudhe theâw. (B. 359).

De Deensche koningin groet insgelijks haar echtgenoot naar 't hofgebruik, B. 613 vlg. Hier, W. 295, plaatst de hofmeester de gasten, daar, B. 494, schenkt hij in. Tapijtwerk bedekt de wanden : W. 291; B. 995 vlg.

Is in W. 309 het tafelgerei van goud, in B. 1163, 2232, zal het wonder vaatwerk niet minder kostbaar geweest zijn.

Als Hagen Gunther aanmaant om de door

Walther aangeboden gouden armbanden te aanvaarden, dan leggen wij den vinger op iets door en door Germaansch. Milddadigheid was de hoofddeugd van een koning, dit komt steeds terug. Fin deelt elken dag (B. 1090-94) aan de Denen gouden ringen enz. uit; Hrôdhgâr beschenkt Beówulf (v. 1194-96) met *wunden gold*, gouden ringen, met armbanden en halstooi. (Vgl. W. 1059).

Beeldspraak als *cear-wylmas*, kommergolven, (B. 282, 2067) herinnert aan W. 385 : intestinis rex fluctuat undique curis, en vooral B. 1993-94 : Ic thäs môd-ceare sorh-wylmum seádh. Kiest Gunther twaalf moedige mannen, W. 476 : viros... animis plerumque probatos, Beówulf kiest er veertien onder de koensten, die hij kon vinden (B 205-7) : thâra the hê cênoste findan mihte.

De Deensche strandbewaker stormt te paard op de vreemde bezoekers toe (B. 234 vlg.), evenals Camelo op Walther, hij vraagt ook naar hunne afkomst en of zij vergunning hebben tot het betreden van den vreemden grond, waarop Beówulf in zijn antwoord ook aan geboortegrond en vader herinnert.

Niet ongewoon is ook de esschelans (B 1773), het ringpantser (1246, 2755), houten schild, kunstvol zadel enz.

Beówulf schuilt ook achter het schild van Wiglâf (2676), zijn zwaard, Nageling, springt ook in stukken (2681-88).

Het zwaard wordt er ook verpersoonlijkt, en als Walther (1224) Gunther en Hagen te paard

afwacht om hen met het wapen te *begroeten* d. i. te bevechten, *adventantesque salutans*, dan is dit een gewoon beeld in 't ander gedicht b. v 804 : (thone syn-scadhan) gûdh — billa nân *grêtan* nolde.

Als W. 694 gezegd wordt : advolat... Scaramundus jam *moriturus*, dan vinden wij dit bijdenkbeeld van *veeg*, *den dood gewijd*, overal in Beówulf. Aan Hondsció, aan den *veegen*, viel een geweldige dood te beurt, B. 2078 : feor — bealu (wäs) *faegum*.

Eene wending als W. 110 : deo praestante supremo, gelijkt op B. 978 : thâ metod nolde : daar de schepper het niet wilde; W. 928 : si fors dederit, op het zoo vaak gebruikte *Wyrd* b. v. 2527 : unc sceall weordan... swâ unc Wyrd geteódh : ons beiden zal geschieden als Wyrd (het noodlot) ons heeft voorbestemd.

De aanhef van het Finnsburglied veronderstelt een situatie, welke met die van den torenwachter, W. 54, overeenstemt.

Wonder genoeg, B. 1746-59 loopt er ook een zedepreek over de hebzucht onder. Hrôthgâr reikt aan Beówulf hetzelfde getuigschrift uit als Ekkehard aan de twee jonge gijzelaars der Hunnen, W. 103-4 :

Qui simul ingenio crescentes mentis et aevo
Robore vincebant fortes animoque sophistas.

B. 1843-46 : Van geenen man nog hoorde
Ik op die jonge jaren rijper rede.
Gij zijt aan krachten sterk, aan geest verstandig,
Aan woorden wijs.

Hagen laat zich door Gunther tot den kamp overhalen vooral bij de gedachte aan zijn eigen roem.

Dezelfde beweegreden vinden wij bij de Angelsaksische helden. Beówulf alvorens den draak een zwaardslag toe te brengen gedacht zijn heldendaden, 2679 : *maerdha gemunde* = W. 1094 : replicabat honorem virtutis propriae.

Hunferd integendeel was zulks vroeger niet indachtig geweest, en daarom (B. 1471) ging zijn roem te loor, thaer hê dôme forleás, ellen-maerdhum : hier verloor hij zijn roem, zijn krachtvermaardheid. Dit herinnert wel aan *vilesceret* van W. 1095.

De uitdagingsrede, *gilp-cwide*, van Walther, 561 vlg :

> Vleie van hier gekeerd zich geen Frank, zijn gade te zeggen,
> Dat hij van zulk een schat ongestraft een luttel ontvreemde,

vindt meer dan een tegenhanger.

B. 2006 vlg : 'k Heb het al gewroken, dat geen van Grendels broed op aard mag brallen enz.

B. 678 vlg. Beówulf acht zich geen minder strijder dan Grendel, doch deze kent zijn wijze van vechten niet. Walther vreest geen der Franken, tenzij Hagen, omdat deze zijne wijze van vechten wel kent. Beide helden geven zich vervolgens aan Gods wil over.

B. 1385 vlg. De held belooft den koning, Grendels moeder in het meer na te zetten en roept uit :

Dit zeg ik toe : zij zal zich niet onttrekken
In eene schuilplaats, noch den schoot der aarde,
Noch in het berggeboomt, noch op den bodem
Der golven, ga ze dan alwaar ze wille.

Dit herinnert niet enkel aan Virgilius, maar ook aan W. 803-4 : quamvis volucrem simules pennasque capessas, tu tamen immunem nunquam patientur abire (socii).

B. 1475 vlg. houdt de held nog een *gilp-cwide*, alvorens in 't water te springen en besluit, doelende op het aan hem door Hunferd geleende zwaard Hrunting :

'k Verwerf met Hrunting
Mij roem of anders rukt de dood mij mede.

Vgl. ook Beówulfs woorden voor den drakekamp, 2538 vlg :

Ik wil geweldig
Verwerven 't goud, ofwel zoo rukt de worsteling,
Het harde levenseuvel, mee uw heerscher.

Men legge dit naast Hagens woorden, W. 1279 : En aut sive oppeto sive aliquid memorabile faxo.

Wiglafs strijfrede tot de vluchtelingen besluit met, B. 2891 : deádh bidh sêlla eorla gehwylcum thonne edwît-lîf :

De dood is beter voor ieder sterveling dan een smaadvol leven. Men vergelijke hiermede Walthers woorden tot Hildegonda, 1215 vlg : Est satius pulchram per vulnera quaerere mortem.

Besluit : veel motieven uit Waltharius vindt men in Beówulf terug, een bewijs dat men niet overal bij Ekkehard aan navolging moet denken. Nu is het wel waar, dat onder deze aan Beówulf en Waltharius gemeene motieven er ook zijn, die men in Virgilius kan opslaan, doch dat is een bewijs te meer voor mijn stelling. Moest ik b. v. dit onderzoek op Virgilius en Beówulf toepassen, dan zou ik heel wat meer punten van overeenkomst kunnen aanvoeren.

Plechtige openbare Vergadering van 24 Juni 1903.

De zitting heeft, zooals in 1902, plaats in eene zaal van het Provinciehuis, de versieringswerken in de zaal der Academie sedert een half jaar onderbroken en die zaal onbruikbaar zijnde.

Aanwezig de heeren Prayon-van Zuylen, bestuurder, Sermon, onderbestuurder, de Potter, bestendige secretaris;

de heeren Claeys, jhr de Pauw, Gailliard, Alberdingk Thijm, Obrie, Coopman, de Vos, Broeckaert, van Even, Coremans, Bols, de Flou, Claes, Janssens, jhr de Gheldere, de Ceuleneer, Segers en de Vreese, werkende leden;

de heer Teirlinck, briefwisselend lid.

De heeren Daems, Simons en Hansen, werkende leden, maken schriftelijk bekend dat zij in de onmogelijkheid zijn de vergadering bij te wonen.

Te 11 uren en een kwart neemt het bestuur der Academie plaats aan het bureel. Ook de heer G. Segers, die eene lezing doen zal.

Onder de aanwezigen zijn te noemen de heeren baron R. de Kerchove d'Exaerde, gouverneur van Oost-Vlaanderen; Jules Lammens, oud-senator; Tuncq, eere-eerste voorzitter bij het Beroepshof; P. van Acker, consul van Nederland; A. Prayon-de Pauw, consul van Duitschland; G. Claeys-

Boúúaert, provincieraadslid; Oscar Pyfferoen, hoogleeraar; Edm. Fabri, ingenieur en opzichter van den arbeid; J. Willems (zoon van wijlen Jan-Frans Willems); gemeenteraadsleden, leeraars, dagbladschrijvers; leden van letterkundige genootschappen; mevrouw Prayon-van Zuylen van Nyevelt en hare twee dochters, mevrouw Vergauwen, jufvr. C. van de Wiele, van Kortrijk, en eenige andere dames.

De heer Arthur Verhaegen, lid van de Kamer der Volksvertegenwoordigers, drukt zijn spijt uit, de vergadering niet te kunnen bijwonen.

De heer Bestuurder opent de vergadering met de volgende woorden :

Dames en Heeren,

Het spijt mij U te moeten mededeelen dat ons nieuw eerelid, Dr. Kuyper, minister van Binnenlandsche Zaken van het koninkrijk der Nederlanden, door dringende ambtsbezigheden belet is deze vergadering bij te wonen, zooals hij het beloofd had. Z. E. heeft ons zulks onder betuiging van zijn oprecht leedwezen gemeld, erbij voegende dat hij voornemens was eerlang naar Gent te komen en op eene onzer zittingen aanwezig te zijn. Uitgesteld is dus niet verloren. Maar toch betreuren wij dat het ons niet gegund is Dr. Kuyper heden in ons midden te mogen onthalen. Wij begroeten immers in hem, niet alleen den knappen schrijver en schitterenden redenaar, zelfs niet het hoofd der regeering van de

zusternatie, waaraan ons zoovele dierbare herinneringen blijven hechten; wien wij vooral in hem begroeten is de man, die Vlaanderen altijd een goed harte toedroeg, die ons streven ten volle beseft en met innige belangstelling volgt, eene belangstelling waarvan hij ons herhaaldelijk afdoende blijken heeft gegeven, o. a. toen hij ons tegen de roekelooze aanvallen van eenen zijner eigene landgenooten, den Franschgezinden Prof. van Hamel, zoo glansrijk verdedigde. Het is verdiend dat alle Vlamingen aan dien beproefden vriend van ganscher harte hulde brengen. (*Toejuichingen*).

Daarna houdt de heer Bestuurder de volgende toespraak:

DE KONINKLIJKE VLAAMSCHE ACADEMIE

ALS STEUN EN HOOGSTE UITDRUKKING DER

VLAAMSCHE BEWEGING.

Dames en Heeren,

Het doel der Vlaamsche Beweging — men kan het niet luid en dikwijls genoeg herhalen — is: de zedelijke en stoffelijke opbeuring van het Vlaamsche volk door middel van de moedertaal.

Waarom door middel van de moedertaal? Ware het niet doelmatiger de voorkeur te geven aan eene der drie wereldtalen en, in de eerste plaats,

aan het Fransch, dat reeds door de helft der Belgen wordt gesproken?

Neen, en wel om drie redenen:

Ten eerste, omdat de taal, die wij van onze vaderen geërfd hebben, *de onze* is, het levend zinnebeeld van onze nationaliteit, het schild en het kenmerk van ons onafhankelijk bestaan; omdat zij met onze dierbaarste overleveringen en met de gansche geschiedenis van ons ras onafscheidbaar is verbonden, kortom, omdat men zijne taal evenmin als zijnen naam of zijne vlag mag verloochenen.

Ten tweede, omdat de moedertaal, door het volk zelf geschapen, gekneed en gepolijst, de eenige is, die de ziel van dat volk, zijn innig wezen, zijn leven en zijne idealen trouw kan weerspiegelen, de eenige, die, om zoo te zeggen, op onze maat werd gemaakt, en dus ook de eenige, die ons als voertuig der gedachten in alle opzichten bevredigt.

Ten derde, omdat aan gansch een volk eene andere taal in ruiling van de zijne op te dringen, eene onderneming is, die doorgaans onuitvoerbaar blijkt, zelfs wanneer men over onweerstaanbare dwangmiddelen beschikt en dezen meedoogenloos aanwendt, zooals men het in Polen, in Bohemen, in Hongarije en elders heeft ondervonden; een werk in elk geval, dat lange jaren, laat staan eeuwen vereischt en gedurende dien tijd allen vooruitgang op zedelijk en vaak op stoffelijk gebied volstrekt onmogelijk maakt of althans grootelijks

belemmert. Want terwijl geslacht op geslacht zich beijvert om de nieuwe taal te leeren radbraken, wordt niet alleen het overige onvermijdelijk verwaarloosd, maar daarbij het volk, dat zijne eigene taal verstoot en vergeet en met de andere nog niet genoeg vertrouwd is, voorloopig buiten staat gesteld om zich zelf verstandelijk te ontwikkelen. Treurige voorbeelden daarvan kunnen wij in ons eigen Vaderland aanwijzen. Te Brussel heeft men sedert 1830 aanhoudend alles beproefd om de Vlaamsche bevolking, bepaaldelijk door middel van de school, te verfranschen. En wat is de uitslag? Nergens in België zijn de lagere standen zoo onwetend, zoo woest, zoo onbeschaafd als in de hoofdstad.

Uit het feit dat het te betrachten doel het heropkomen van het Vlaamsche volk is en de moedertaal het onmisbaar werktuig, waarmede wij dat doel hopen te zullen bereiken, volgt dat de Vlaamsche Beweging er eerst en vooral op uit is om aan de Nederlandsche taal de plaats te doen inruimen, die ons toelaten zal haar tot verlichting en veredeling van onze landgenooten werkdadig te gebruiken.

Dus zou men ongelijk hebben zich op een zuiver en al te bekrompen utilitaristisch standpunt te stellen en zich bij voorbeeld ermede te vergenoegen dat Vlamingen, *die geen Fransch kennen*, in hunne betrekkingen met de openbare overheid zich voortaan tegenover magistraten en ambtenaars zullen bevinden, min of meer bekwaam en geneigd

om hun in het Nederlandsch te woord te staan.

De verkeerde opvatting dat men alzoo aan onze eischen eene redelijke en billijke voldoening zou geven, is ongelukkig degene die, bij voortduring, in ambtelijke kringen heerscht. Wel heeft art. 23 der Belgische Grondwet het princiep van de gelijkheid der landstalen en van het recht der burgers om naar verkiezen eene van beiden te bezigen, uitdrukkelijk uitgeroepen; wel hebben sedertdien talrijke wetten en besluiten dat grondbeginsel bekrachtigd en, hetzelve op practisch gebied toepassende, de logische gevolgen eruit afgeleid; wel is het een rechtsaxioma geworden dat in de Vlaamsche gewesten het Nederlandsch de regel moet wezen en het Fransch maar bij uitzondering of op aanzoek der partijen worden toegelaten... Dat belet niet dat alle hoven en rechtbanken, dat alle besturen, ter uitzondering der plattelandsche gemeentebesturen, door en door Fransch zijn gebleven, in dien zin namelijk dat de Fransche taal feitelijk de eenige is, welke magistraten en ambtenaars onder malkander officieel gebruiken. Dat belet evenmin dat men nog altijd in het harte van Vlaanderen beambten en waardigheidsbekleeders aanstelt, die de taal der ingezetenen in het geheel niet of hoogstens heel gebrekkig spreken, en de kennis van het Nederlandsch alleen van degenen eischt, die rechtstreeks en persoonlijk met het publiek in aanraking moeten komen. Dat gaat zoo ver dat onlangs nog, in strijd zoo niet met de letter, toch

zekerlijk met den geest van de wet, in een uitsluitend Vlaamsch arrondissement een zeer verdienstelijke, maar Vlaamschonkundige magistraat tot procureur des Konings werd benoemd. En op de daardoor uitgelokte klachten werd er zegevierend geantwoord dat het hoofd van het Parket met de justiciabelen zelf niets te verhandelen heeft : dat gaat zijne substituten aan! Een ander en nog afdoender voorbeeld geeft ons de lijst der Vlaamsche gemeenten, dat is van de plaatsen, waarvan de bevolking in meerderheid uit Vlamingen bestaat. Toen de Regeering, luidens de wet van 3 Mei 1889, die lijst moest opmaken, vond zij raadzaam alle Vlamingen, die benevens hunne moedertaal, ook wat Fransch kenden, als Walen te beschouwen, hetgeen natuurlijk medebracht dat een aantal Vlaamsche gemeenten, onder anderen eene voorstad van Antwerpen, onder de Waalsche werden gerangschikt. Dit ging ietwat over zijn hout en men haastte zich eenen anderen regel te verzinnen : de tweetaligen — en op 100 tweetaligen zijn er stellig 99 Vlamingen — zouden voortaan als niet bestaande worden beschouwd, onder voorwendsel dat, vermits zij beide talen machtig zijn, het hun onverschillig moet wezen van welke de overheid zich bedient! En zoo komt het dat heden nog verscheidene gemeenten, waaronder de stad Brussel, ambtelijk als Waalsche plaatsen worden beschouwd, alhoewel de overgroote meerderheid der inwoners ervan Vlamingen zijn!

Onze opvatting is minder subjectief. Wij laten ons door andere drijfveeren bewegen dan eigen

gemak en eigen belang, en gaan van het grondbeginsel uit dat de Vlaamsche Belgen het recht hebben in het Nederlandsch geregeerd, bestuurd, gevonnist, onderwezen en aangevoerd te worden, niet omdat zij geen Fransch kennen, maar eenvoudig omdat het hun belieft het recht, hetwelk de Landkeure hun vergunt, te eischen. En door de, dank aan onze onverpoosde bemoeiingen, sedert dertig jaar afgedwongene taalwetten, werd er aan dien eisch in zeer ruime maat voldoening gegeven. Wel is waar, werden aanvankelijk de taalwetten alles behalve stipt en eerlijk toegepast, want wij hadden met het hardnekkig verzet af te rekenen van mannen, die ambtshalve verplicht waren de nieuwe bepalingen te doen eerbiedigen en integendeel alle mogelijke middelen aanwendden om ze te verdraaien en te verijdelen, ja ze niet zelden even openlijk als straffeloos mochten overtreden. Aan dien tegenstand van onze betaalde dienaars en lasthebbers hebben wij — het volk — met het taai geduld aan ons ras eigen, het hoofd geboden en hem eindelijk gebroken. Allengs is er verbetering gekomen en tegenwoordig mag men zeggen dat de taalwetten over 't algemeen, zonder geestdrift stellig, maar niettemin tamelijk nauwkeurig worden uitgevoerd.

Omstandigheden hebben zekerlijk medegeholpen om dien uitslag mogelijk te maken. In de eerste plaats hebben eenerzijds de ijver, waarmede zich de jeugd op de studie der moedertaal uit eigen beweging toelegde, en anderzijds de gedeeltelijke vervlaamsching van het middelbaar onderwijs, door de

wet van 15 Juni 1883, voor gevolg gehad dat verreweg de meeste leerlingen, wanneer zij nu het Atheneum verlaten, eene voldoende kennis van onze taal hebben opgedaan, terwijl, vijftig jaar geleden, niet één op tien in staat was om eenen eenvoudigen brief zonder grove fouten te schrijven of in ordentelijk Nederlansch eene korte toespraak te houden. Vandaar het natuurlijk verzet der oudere beambten tegen het gebruik onzer taal: *ignoti nulla cupido* Van den anderen kant heeft in 1893 de invoering van het algemeen stemrecht de Vlaamschgebleven massa, die, tot dusver buiten het kiezerskorps gesloten, op staatkundig gebied zonder invloed bleef, met eene macht bekleed, waarmede het noodig werd rekening te houden. Wie naar een mandaat dingt of enkel wenscht zich met politiek bezig te houden, weet dat hij tijd en moeite verliest indien hij zich tot de kiezers in hunne taal niet kan richten. Zoo is in de Vlaamsche gewesten het openbaar leven en inzonderheid de kiespropaganda zoo goed als gansch Vlaamsch geworden, een feit op de beteekenis waarvan het overtollig is te drukken.

Wij mogen dus, denk ik, de hoop koesteren dat de taalwetten niet alleen met alle mogelijke nauwgezetheid meer en meer zullen toegepast worden, maar tevens dat de leemten ervan zullen aangevuld en, waar het behoort, de zin van zekere bepalingen duidelijker gemaakt. Dan zal men voor het gebruik der talen kunnen doen wat men voor andere vakken heeft gedaan, namelijk tot eene doelmatige codificatie der voorschriften, welke dat punt betreffen, kunnen overgaan.

Daarmede echter zal men veel, maar niet alles gewonnen hebben. Wetten uit te vaardigen is goed; te bewerken dat de zeden met de wetten strooken, blijft intusschen de hoofdzaak. En in dat opzicht is de toestand ten onzent alles behalve verheugend.

Allerlei omstandigheden, waarop het nutteloos is hier te drukken, hebben medegebracht dat in Vlaamsch-België de hoogere standen — de gegoeden en geletterden — sedert een honderdtal jaren meer en meer verfranscht werden, terwijl de volksmassa integendeel Vlaamsch is gebleven. Wel zijn de leden van de regeerende klas de volkstaal in den regel nog machtig, daar zij deze bij hunne betrekkingen met hunne minderen niet kunnen missen, maar al te dikwijls bepaalt zich hunne kennis ervan bij de eenvoudigste dagelijksche omgangstaal. De taal, die wezenlijk de hunne is geworden, die zij in den familiekring en met hunne vrienden zoo goed als uitsluitend bezigen, de taal waarin zij denken en die zij met voorliefde beoefenen, is het Fransch. En velen hebben het zoo ver gebracht dat hun Fransch in zuiverheid en in sierlijkheid voor dat van geborene Franschen of Walen niet moet onderdoen, ja, evenals dezen, bezitten zij het Fransch taalgevoel, terwijl het Nederlandsche bij hen zoodanig verstompt of verzwakt is dat, wanneer zij zich in het Vlaamsch uitdrukken, hunne taal veelal een mengelmoes is van aanstootelijke gallicismen. Met het Fransch van onze heeren en dames, met hun eigenaardig Vlaandersch of Brabantsch accent heeft men vaak den draak gesto-

ken en onlangs nog hebben wij allen met Léopold Courouble's geestige schetsen uit het leven der Brusselsche burgerij hartelijk gelachen. Edoch, wat vroeger de regel was, begint thans, naarmate geslacht op geslacht in het Fransch wordt opgevoed, eene uitzondering te worden, althans onder de meer ontwikkelden. Tegenwoordig zijn er duizenden Vlamingen, die met het Fransch zoo doorgroeid zijn dat zij, wat de taal aangaat, als echte Franschen dienen te worden beschouwd. Genoeg bekend is het trouwens dat de meeste en beste Fransch-Belgische schrijvers — mannen als Georges Eekhoud, Maurice Maeterlinck, Emile Verhaeren, wijlen Georges Rodenbach en anderen meer — volbloed Vlamingen zijn, op Vlaamschen bodem geboren en opgebracht.

De noodlottige gevolgen van dien toestand heeft men herhaaldelijk en op afdoende wijze doen uitschijnen. Als degenen, die door hunne maatschappelijke stelling en door hunne wetenschappelijke cultuur als 't ware geroepen zijn om hun volk te verlichten en te beschaven, zich van dat volk afzonderen en het verschil van taal als eenen muur tusschen hen en hunne landgenooten opwerpen, dan spreekt het van zelf dat de massa in zedelijke botheid en in grove onwetendheid moet blijven voortsukkelen, zonder zelfs van de gevaren te gewagen, welke zoo iets met het oog op den klassenstrijd oplevert.

Daarom ook moet de Vlaamsche Beweging in de eerste plaats de ontvlaamsching der hoogere standen krachtdadig te keer gaan. Wil dat zeggen dat

wij het aanleeren of het beoefenen van het Fransch willen beletten of belemmeren? In het geheel niet! Wie over tijd en middelen beschikt om zich het Fransch eigen te maken, doe het : daar hebben wij niets tegen, integendeel! Wij gaan zelfs verder en zijn van meening dat zulke personen eveneens eene voldoende kennis van Duitsch en Engelsch moeten trachten op te doen, want wie niets dan Fransch kent, kan onmogelijk een volledig wetenschappelijk gevormd man heeten. Waar wij ons echter tegen verzetten, is het onzinnig stelsel van hen, die vragen dat, om aan eenige honderden luie taalaristocraten de moeite te sparen de taal des volks naar behooren te leeren hanteeren, wij tegen wil en dank aan boeren en werklieden het Fransch moeten inpompen, iets dat zelden tot voldoende practische uitslagen leidt en daarentegen eenen tijd in beslag neemt, die veel beter zou kunnen besteed worden. In elk geval vergeten de apostels van die pedagogische ketterij dat indien het *nuttig* is eene tweede taal machtig te worden, er andere zaken zijn, die *volstrekt onontbeerlijk* mogen heeten en dus eerst vooral in aanmerking dienen te komen. Een volgens het stelsel der zoogenaamde *Vulgarisateurs* afgerichte Vlaamsche volksjongen gelijkt op den neger, die om de Europeërs na te apen, zich eenen hoogen hoed, verlakte laarzen, cols en manchetten aanschaft, maar noch kousen, noch rok, noch broek, noch hemd bezit.

Wat wij, Vlaamschgezinden, verlangen is eenvoudig dat het geestesleven onzer hoogere standen,

dat nu bijna uitsluitend Fransch is, allengs weer Vlaamsch worde en om dat doel te bereiken, ligt het voor de hand dat wij de oorzaken, welke den huidigen toestand hebben geschapen, uit den weg moeten ruimen. Die oorzaken zijn bekend en over de voornaamste is het gepast hier een woord te reppen.

De eerste is de heerschende mode, aanvankelijk door het voorbeeld van vorsten en grooten gefokt en later onder den invloed van sleur en gewoonte bestendigd. Maar mode is van nature veranderlijk en wat er elders gebeurde is van aard om ons gerust te stellen. Weinig meer dan eene eeuw geleden was het Duitsch in Duitschland even veracht als het Nederlandsch ten onzent. Fijne heeren en mooie dames wilden niets dan Fransch spreken en pochten erop dat zij hunne eigene taal — het barbaarsch *jargon* van het gemeen — niet kenden. En met weemoed zong Schiller :

Kein Augustisch Alter blühte,
Keine Medicäers Güte
  Lächelte der deutschen Kunst;
Sie ward nicht gepflegt vom Ruhme,
Sie entfaltete die Blume
  Nicht am Strahl der Fürstengunst.

Von dem grössten deutschen Sohne,
Von des grossen Friedrichs Throne,
  Ging sie schutzlos, ungeehrt.
Rühmend darf's der Deutsche sagen,
Höher darf das Herz ihm schlagen :
  Selbst erschuf er sich den Werth.

Wij, Vlamingen, doen hetzelfde en eenen omkeer als dien, welke bij onze oosterburen plaats greep, mogen wij met hoopvol geduld te gemoet zien.

Van grooter beteekenis was het sedert 1830 zorgvuldig onderhouden en gedurende eene halve eeuw met de feiten volkomen strookend vooroordeel dat het Vlaamsch « tot niets dient », terwijl het Fransch onmisbaar is om in de wereld vooruit te komen en bepaaldelijk om in België eene plaats te krijgen — eene plaats, de droom van negen Belgische burgers op tien! Geen wonder dus dat Vlaamsche ouders met klem vroegen dat in alle scholen het grondig aanleeren van het Fransch de hoofdzaak zou wezen, en den tijd, aan de studie van het Nederlandsch besteed, voor verloren hielden. Hierin zullen de taalwetten voorzien. Naar gelang het meer en meer zal blijken dat er in de Vlaamsche gewesten en mogelijk zelfs in het middenbestuur geene plaats meer te vinden is voor hem, die geene behoorlijke kennis van onze taal bezit, zullen dezelfde menschen, die zoo geweldig naar het Fransch hunkerden, nu even luid een Vlaamsch onderwijs eischen.

Wat echter de verfransching der hoogere standen nog machtiger in de hand werkt, is de omstandigheid dat de wetenschappelijke opleiding hunner kinderen uitsluitend in het Fransch geschiedt, zoodat zelfs degenen, die de Nederlandsche omgangstaal grondig kennen, het uiterst moeilijk vinden zich op wetenschappelijk gebied van onze taal te bedienen. Ieder

vak toch heeft zijne bijzondere terminologie, waarvan oningewijden weinig of niets weten : hoe zou hij, die in het Fransch gestudeerd heeft, op de hoogte zijn der Nederlandsche vakwoorden? Hetgeen natuurlijk heeft medegebracht dat Vlamingen, die aan wetenschap doen, doorgaans aan het hun, wat dit punt betreft, beter bekend Fransch de voorkeur geven, met het betreurenswaardig gevolg dat hetgeen zij verrichten, voor de overgroote meerderheid hunner landgenooten een gesloten boek blijft. In Vlaanderen, evenals in andere landen, bestaat er een brandpunt van hoogere cultuur, dat het volk zou dienen voor te lichten en tot de verspreiding der beschaving wezenlijk medewerken. Ongelukkig blijft ten onzent de fakkel achter een ondoordringbaar scherm verborgen en bestraalt niemand buiten eenige duizenden uitverkorenen.

Het middel om daaraan een einde te maken is het oprichten eener Vlaamsche hoogeschool, of liever de vervlaamsching der bestaande Universiteit te Gent, een maatregel, die, niettegenstaande het verzet der Franschgezinden en de flauwhartige houding van enkele verdwaalde Vlamingen, welke, onverschillig om welke reden, feitelijk met den vijand heulen, niet lang meer kan uitblijven, aangezien het hier voor ons volk eene levensquestie geldt. Het volk zelf begint zulks meer en meer te begrijpen en wanneer het in België zijnen wil bekend maakt, dan moeten de gezagvoerders « buigen of barsten ».

Maar zelfs het stichten eener Vlaamsche hoogeschool zou slechts ten deele in de behoefte voorzien. Eene hoogeschool immers is hoofdzakelijk eene plaats waar men geleerden en vakmannen *vormt*. Daarnaast dient er eene instelling te bestaan, in wier schoot of onder wier bescherming die geleerden later hunnen arbeid zullen kunnen voortzetten : met andere woorden, er is eene *Academie* noodig. En zulk een wetenschappelijk midden bestond in België niet, althans wat de Vlaamschsprekende helft des lands aanging, want de *Académie royale de Belgique* was een en door Fransch en Franschgezind lichaam en is het gebleven.

Dat de leiders der Vlaamsche Beweging zulks van den beginne af aan duidelijk inzagen, levert andermaal het bewijs van hun practisch besef onzer toestanden. Reeds in 1835, toen het langzaam ontwakende Vlaanderen nauwelijks eenige zwakke teekenen van leven begon te geven, hadden David en Willems een ontwerp van Vlaamsche Academie voorbereid en in 1840, bij het eerste algemeen Petitionnement, luidde de vierde der vijf uitgedrukte wenschen : « dat er eene Vlaamsche Academie of eene Vlaamsche afdeeling bij de Brusselsche Academie, tot aanmoediging der Nederduitsche letterkunde, zal worden opgericht ».

Sedertdien werd die wensch door de Vlamingen herhaaldelijk en telkens met meer nadruk geuit, o. a. door de Vlaamsche Staatscommissie in 1856 aangesteld en door Julius Vuylsteke, tien jaar

later, in zijn striemend vlugschrift. Edoch, eerst in 1886 was het dat er eindelijk aan het hardnekkig verlangen der Vlamingen voldoening werd gegeven.

Art. 1 van het koninklijk besluit van 8 Juli 1886 luidde :

« Er wordt te Gent, onder de benaming van Koninklijke Vlaamsche Academie voor Taal- en Letterkunde, een genootschap ingericht van letterkundigen en geleerden, dat de studie en de beoefening der Nederlandsche Taal- en Letterkunde tot voorwerp zijner werkzaamheden zal hebben ».

De aangewezen werkkring der Academie was dus de studie en de beoefening der Nederlandsche Taal- en Letterkunde. En dadelijk bleek het dat die woorden in den breedsten zin dienden te worden opgevat. Bekrompen geesten hebben gehekeld dat de Academie zich met iets anders dan zuivere letterkunde, dan zuivere taalkunde onledig hield en wij hebben het genoegen mogen smaken hoogdravende protesten te lezen waarin uit naam der alleszins bevoegde *Vulgarisateurs* een onderambtenaar van den Staat met koddigen ernst de Regeering tot de orde riep en tegen de onuitstaanbare « *empiètements* » der Vlaamsche Academie verzet aantekende. Aan denzelfden bureelheer komt overigens de eer toe ontdekt te hebben dat vele onzer leden Duitschers of halve Duitschers zijn, voor het pangermanisme ijveren en vermoedelijk door het berucht Reptiliënfonds worden onderhouden! Maine de Biran mocht het wel zeggen : « *La*

bêtise humaine a des profondeurs insondables ».

De waarheid is dat de doelmatige wetenschappelijke studie en beoefening der Taal onmogelijk wordt, indien men zich bij de eigenlijke taalkunde in den engsten zin bepaalt en aanverwante vakken, zooals geschiedenis, rechtsgeleerdheid, bio- en bibliographie, folklore, pedagogie enz. uitsluit. Dat de stichters van ons korps het zóó begrepen hadden, blijkt overigens uit het feit dat het koninklijk besluit van « een genootschap van letterkundigen *en geleerden* » gewaagde. Wat zouden immers *geleerden* in eenen zuiver literarischen kring komen doen?

In elk geval, in dien zin was het dat de leden der Academie de hun opgedragen taak aanvaardden en vervulden. Sedert zeventien jaar zijn zij in die richting werkzaam en hebben, ofschoon de middelen waarover wij beschikken betrekkelijk zeer beperkt zijn, het plan consequent doorgedreven. Ik zeg dat onze middelen beperkt zijn. Want niet alleen is ons budjet bij dat der *Académie royale de Belgique* vergeleken, onbeduidend, maar de omstandigheid dat ons korps eerst voor weinige jaren tot stand kwam, brengt mede dat wij vooralsnog op geene stichtingen — elders eene belangrijke bron van inkomen — mogen rekenen om onzen werkkring uit te breiden. Mettertijd zal dit echter wel veranderen en wij mogen de hoop koesteren dat de milde hulp onzer Vlaamsche vrienden niet achterwege zal blijven. In 1895 hebben ons de

Jufvrouwen Sophie en Marie Boury, den wensch vervullende van haren overleden broeder Karel, de som geschonken van tien duizend frank « tot uitbreiding der Vlaamsche taal en zeden, namelijk door het aanmoedigen van het dichten en verspreiden van Vlaamsche liederen ». En dezer dagen heeft de neef van wijlen mijnen betreurden vriend en leermeester, Prof. J. F. J. Heremans, de Eerw. heer Jacob Frans Hendrik van de Ven, aan de Academie een kapitaal van twintig duizend frank overgemaakt, waarvan de rente dienen zal om ons wetenschappelijke werken te helpen uitgeven. Moge het voorbeeld van de edelmoedige schenkers, aan wie ik gelukkig ben den innigen dank der Academie hier nogmaals te mogen betuigen, door velen gevolgd worden!

Misschien zal het niet ongepast zijn in eenige bijzonderheden te treden betreffende de wijze waarop de Academie hare werkzaamheden heeft geregeld.

Overeenkomstig met onze wetten komen wij alle maanden bijeen en in die vergaderingen, waaraan, ik mag het zeggen, alle leden met ijver deel nemen, wordt er niet alleen allerlei bestuurlijk werk verricht, maar ook telkens een of ander punt te berde gebracht, dat binnen den kring van onze bevoegdheid valt, en, waar het noodig blijkt, beslissingen genomen, voor de uitvoering waarvan wij naar vermogen zorgen.

Daarbij blijft het niet.

Met het doel om door practische verdeeling den arbeid te vergemakkelijken heeft de Academie vier

bestendige commissiën tot stand gebracht, te weten :

1° Den 15 Maart 1887, de *Commissie voor Middelnederlandsche Letteren*, die belast is met het bevorderen van de studie der Oudgermaansche en Middelnederlandsche talen, met het uitgeven van Middelnederlandsche werken en het bevorderen van de studie der gewestspraken.

2° Den 15 Mei 1899, de *Commissie voor Nieuwere Taal en Letteren*, belast met de studie van al hetgeen in verband staat met de beoefening en de belangen der huidige taal- en letterkunde, met inbegrip van de Nederlandsche tooneelletterkunde; met de uitgave van verzamelingen kunst- en vakwoorden, met inbegrip van Nederlandsche, zoo oudere als nieuwere, rechtstermen, enz.

3° Denzelfden dag, de *Commissie voor Geschiedenis, Bio- en Bibliographie*, belast met de studie der vaderlandsche geschiedenis en der Vlaamsche kunst; met de uitgave der algemeene levensbeschrijving der in België geboren Nederlandsche schrijvers; der algemeene Vlaamsche Bibliographie en van oude Vlaamsche geschiedschrijvers.

4° Den 18 Juli 1900, de *Commissie voor het Onderwijs in en door het Nederlandsch*, waarvan de naam den werkkring genoegzaam aanduidt.

Ieder dier commissiën, uit tien leden samengesteld, geniet binnen de palen van hare bevoegdheid eene schier onbeperkte onafhankelijkheid en regelt hare zaken zooals zij het goedvindt, natuurlijk met inachtneming der algemeene wetten van de Academie.

Zij zijn in één woord, *klassen* in 't klein. En ik denk niet dat ik overdrijf wanneer ik vaststel dat die afdeelingen goed en nuttig werk verrichten en de aan de Academie opgedragen taak grootelijks hebben verlicht. Overigens, de vruchten van haren arbeid zijn daar om te getuigen.

Een groot gedeelte harer geldmiddelen besteedt de Academie aan het jaarlijksch uitschrijven van prijsvragen over allerlei gewichtige punten, de taal- en letterkunde, de geschiedenis, de rechtswetenschap en andere vakken rakende. De bekroonde verhandelingen worden op kosten der Academie gedrukt en verspreid. Eveneens zendt zij verdienstelijke werken in het licht, die haar, hetzij door hare leden of door andere personen, ter uitgave worden aangeboden en na een grondig onderzoek waardig gekeurd.

Op dit oogenblik — Juni 1903 — bedraagt het getal der door de Academie uitgegevene werken 67, vormende 95 groot 8vo boekdeelen, waaronder velen met platen, teekeningen en kaarten opgeluisterd; 13 andere werken liggen ter pers en zullen eerlang verschijnen, zoodat het totaal wezenlijk 80 beloopt. Van die 80, zijn er 36 bekroonde proefschriften.

Met het oog op het behandelde onderwerp, kunnen die uitgaven der Academie verdeeld worden als volgt :

Werken van oudere schrijvers critisch of diplomatisch uitgegeven	16	en	5 ter pers.
Taalkunde	18	»	2 »
Geschiedenis en Biographie	11	»	2 »

Bibliographie	5 en 3 ter pers.
Vak- en Kunstwoorden	7
Rechtswetenschap	1
Goden- en heldenleer	2
Folklore	1 » » »
Plaatsnaamkunde	1
Natuur- en geneeskundige wetenschappen	2
Opvoedingsleer	3

Naast die werken van grooteren omvang, dient er nog melding te worden gemaakt van de *Jaarboeken* en van de *Verslagen en Mededeelingen* (1).

In de Jaarboeken vindt men, benevens de gebruikelijke ambtelijke opgaven, de doorgaans zorgvuldig bewerkte en zeer lezenswaardige levensbeschrijvingen der afgestorvene Academieleden.

De Verslagen en Mededeelingen, welke alle maanden of minstens alle twee maanden verschijnen, bevatten de eigenlijke handelingen der Academie. Zij geven op bondige, maar volledige wijze al wat er op onze vergaderingen wordt gezegd en gedaan, alsook eene menigte opstellen van allen aard, die door de leden in zitting, hetzij van de Academie of van eene der commissiën, werden voorgelezen of ter plaatsing aangeboden. Ook enkele stukken, door niet-leden geschreven, worden in die verzameling bij gelegenheid opgenomen.

---

(1) Zie verder de Bijlage.

Kortere mededeelingen, adviezen, berichten, enz. ter zijde gelaten, beloopt heden het getal van die bijdragen (met inbegrip van die in de Jaarboeken) niet minder dan 416, welke men als volgt kan rangschikken :

Taalkunde	92
Letterkunde en letterkundige critiek	52
Geschied- en Oudheidkunde, Biographie, letterkundige geschiedenis.	146
Oorspronkelijke gedichten	34
Folklore, Goden- en Heldenleer.	16
Pedagogie en Opvoedkunde	14
Bibliographie en Boekenkunde	13
Rechtswetenschap	13
Volkenkunde.	5
Aardrijkskunde	3
Opstellen betreffende den werkkring der Academie, enz.	22

Aangaande de letterkundige of wetenschappelijke waarde van onze uitgaven, komt het mij niet toe een oordeel te vellen. Ik denk echter dat het mij zal geoorloofd worden hier te herinneren dat de meeste door het publiek en door de geleerde wereld op eene wijze werden onthaald, die stellig van aard was om ons te bevredigen.

Wat er ook van zij, uit het voorgaande mag men gerust besluiten dat, gedurende haar zeventienjarig bestaan, de Koninklijke Vlaamsche Academie afdoende blijken heeft gegeven van hare werkzaamheid en van den ernst waarmede zij hare zending

heeft opgevat. Van hare leden kan niet gezegd worden dat zij daar zetelen om zich aan het *otium cum dignitate* over te leveren : zij zijn ten volle bewust dat zij in ons midden werden geroepen om het gemeenschappelijk werk te helpen volvoeren en van ganscher harte is het dat allen zich op die vaderlandsche taak hebben toegelegd.

Beteekent zulks dat wij — indien het mij vergund wordt eene geijkte uitdrukking te gebruiken — thans op onze lauweren mogen rusten en dat de Academie den ingeslagen weg eenvoudig hoeft te bewandelen om aan de rechtmatige verwachtingen van het Vlaamsche volk te voldoen?

In het geheel niet!

De Koninklijke Vlaamsche Academie doet wat zij kan — dat zal ieder onpartijdige rechter erkennen — maar het doel, waar ik hoogeraan heb op gewezen, is niet te bereiken, zoolang zij niet in alle opzichten met de *Académie royale de Belgique* wordt gelijk gesteld en met de macht bekleed om aan de Vlaamsche Belgen dezelfde diensten te bewijzen, die onze Franschsprekende landgenooten aan de zusterinstelling te danken hebben. Met andere woorden, de bevoegdheid en de werkkring der Academie moeten zich verder kunnen uitstrekken dan de beoefening van taal- en letterkunde en van eenige daarmede min of meer in verband staande vakken : evenals te Brussel, moeten hier *alle* wetenschappen in aanmerking kunnen komen en het voorwerp worden van onze studie. Een korps, dat er naar

streeft om de hoogste uitdrukking van het geestesleven in dit gedeelte van ons Vaderland te worden, kan moeilijk eene andere leus aannemen dan *Omnibus disciplinis!*

Zulke uitbreiding van onze werkzaamheden zou natuurlijk de verdeeling der Academie in klassen na zich sleepen. Want van geenen geleerde, hoe uitstekend ook, kan men vergen dat hij in andere vakken dan het zijne uitmunte. « Schoenmaker, blijf bij uwe leest! » is een spreekwoord, dat op groote geleerden evenals op nederige ambachtslieden mag worden toegepast, en zoo iets kan niemand kwetsend of beleedigend achten, want om bij voorbeeld een goed beslagen taalkundige of historicus te wezen, is het niet noodig met de laatste uitvindingen op het grondgebied van scheikunde of electriciteit vertrouwd te zijn. En van den anderen kant hoeft het geen betoog dat in den schoot van eene Academie de behandeling eener wetenschap aan degenen dient te worden overgelaten, die zich in dat vak volkomen te huis gevoelen.

Ik denk overigens dat de inrichting van eene klas der wetenschappen en zelfs van eene klas voor geschiedenis en staatswetenschappen zich eerlang onweerstaanbaar zal opdringen. Voor de eerste kan de zaak geenen den minsten twijfel lijden. Ik heb zooeven op de milde schenking gewezen van den Eerw. heer J. van de Ven. Een koninklijk besluit heeft de Academie gemachtigd

die schenking aan te nemen en haar opgelegd zich aan de door den Schenker gestelde voorwaarden stipt te gedragen. Nu, de voornaamste dier voorwaarden is dat de Academie het geld zal besteden aan het uitgeven van werken over rechtsgeleerdheid, natuur- en geneeskunde, het vak van den ingenieur, enz. Hoe zullen wij het aan boord leggen om zulks te doen, indien er in ons midden geene groep van deskundigen — men noeme haar klas, commissie of wat ook — tot stand komt om zich met die taak, al was het alleen met het beoordeelen der aangeboden werken, te belasten?

Niet minder ernstige beweegredenen kan men inroepen om het stichten eener geschiedkundige afdeeling te wettigen. De ongemeene belangrijkheid van dat vak en van degenen, die ermede in verband staan, zooals aardrijkskunde, ethnologie, rechtsgeleerdheid, staathuishoudkunde, wijsbegeerte, enz., steekt de oogen uit en verdient in elk opzicht de aandacht te boeien van hen, die zich ten doel stellen aan de ontwikkeling van ons volk op zedelijk en op stoffelijk gebied mede te werken.

Wat kan men daartegen inbrengen?

Dat de verwezenlijking van het plan het verhoogen zou vereischen van de jaarlijksche toelage, welke de Staat aan de Academie uitkeert? Maar wat zijn eenige duizenden franken wanneer men aan het beoogde doel denkt? En zelfs in dit geval zouden wij,

op verre na, nog niet zóo veel ontvangen als de *Académie royale de Belgique*, die aan de meerderheid der Belgen geenerlei diensten bewijst, noch bewijzen kan.

Of zou men doen gelden dat het inrichten van klassen het vermeerderen van het getal leden der Academie noodzakelijk zou maken en dat het misschien moeilijk zou blijken voor die nieuwe plaatsen onder de Vlaamsche vakmannen passende candidaten te vinden?

Op dit bezwaar antwoord ik dat de Vlaamsche Natuur- en Geneeskundige Congressen, welke sedert verscheidene jaren regelmatig worden gehouden, alsmede het Vlaamsch Rechtskundig Congres, dat voor de tweede maal binnen eenige dagen te Brussel bijeenkomt, zonneklaar hebben bewezen dat er reeds hier te lande honderden geleerden zijn, volkomen bekwaam om de wetenschap in het Nederlandsch te beoefenen, en die niets beters vragen dan zulks te mogen doen. Onder hen zou men gemakkelijk de eenige vakmannen kunnen uitkiezen, die in den schoot der Vlaamsche Academie zouden dienen geroepen te worden.

Ik zeg : de eenige vakmannen. Want van eene aanzienlijke vermeerdering van het ledental is er geene spraak. Mijns inziens zou het aanvankelijk volstaan ieder der drie klassen uit tien à twaalf werkende en vijf briefwisselende leden samen te stellen. In het geheel zouden er dus 30 à 36 (in stede van 25) gewone leden zijn en 15 correspondenten in stede van

10. Zooals men ziet, is er in dat voorstel niets dat op overdrevenheid gelijkt.

Maar dit zijn zorgen voor later en met geduldig vertrouwen mogen wij de oplossing te gemoet zien, die op tijd en stond aan het vraagstuk zal worden gegeven. Intusschen hebben wij het recht met innige voldoening op den weg te wijzen, dien de Koninklijke Vlaamsche Academie reeds heeft afgelegd en de hoop uit te drukken dat zij ook in de toekomst haren plicht even trouw en vlijtig zal betrachten en bij voortduring groeien en bloeien. *Vivat, crescat, floreat!*

Na deze voordracht des heeren Bestuurders, die door de vergadering luide wordt toegejuicht, bekomt de heer G. SEGERS het woord.

Hij doet lezing van het volgende opstel :

ONZE TAAL IN HET ONDERWIJS.

« Hij, die het onderwijs in handen heeft », heeft een wijsgeer gezegd, heeft de toekomst van den Staat, van de Maatschappij in handen. »

Het is dus van het grootste belang, dat onze taal, in de verschillende graden van het onderwijs, de plaats bekleede, die haar toekomt.

In de lagere of volksschool is zij het hoofdvak van gansch het onderricht.

Al de onderwijskundigen zijn het daarover eens.

« De taal », zegt de Nederlandsche opvoedkundige BRUGSMA (1) « is een afdruksel van den menschelijken geest. In haar is neergelegd en bewaard, wat anderen voór ons gedacht, gedaan en gesproken hebben. Hoe rijker iemands taal wordt, des te meer vordert hij ook in verstandsbeschaving. En omdat de taal op zich zelve zoo machtig werkt op de vorming van den mensch, en buitendien het voornaamste, meest algemeene middel voor het onderwijs is; door haar de leerstof aangeboden, vastgehouden en verarbeid, door haar op het verstand en gemoed der leerlingen gewerkt wordt; geen leervak zonder haar doelmatig onderwezen worden, geen voorwerp van onderricht blijvend belang inboezemen kan; daarom moet zij onder de voorwerpen van onderricht, de eerste plaats innemen. »

« In het onderwijs ligt de toekomst der natie, » aldus drukt Dr DE VRIES, ons aller Meester, zich uit, « en bij dat gewichtigste aller volksbelangen staat het onderricht der moedertaal op den voorgrond, want daarin ligt het krachtigste middel tot ontwikkeling van den geest, tot waarachtige vorming van den mensch » (2).

« Aus diesen Andeutungen geht zeer Genüge

---

(1) *Kort Overzicht van de Opvoeding door het Onderwijs in de Lagere Scholen door* B. BRUGSMA, Achtste, opnieuw herziene druk, blz. 171.

(2) *Woordenboek der Nederlandsche Taal.* Inleiding LXXXVI.

hervor », schrijft Dr KEHR in « *Die Praxis der Volksschule*, dass, und warum die Muttersprache zu den wichtigsten, aber auch schwierigsten Unterrichtsgegenständen in der Volksschule gehört. Als Grundlage, Voraussetzung und Mittel der Gedankenmitteilung und Gedankenaustausches gebührt, nächst der Religionslehre, der Sprache vor jedem andern Unterricht der erste Platz » (1).

En MICHEL BRÉAL :

« C'est ainsi que la langue maternelle forme le commencement et le centre des études et que le maître qui la donne, dans toute son étendue en fait pour ses élèves le principal instrument de progrès » (2).

Indien het hooge belang van het onderricht der moedertaal zelfs in die landen zoo luide wordt erkend, waar zij door al de klassen der samenleving wordt geacht en geëerbiedigd; waar men niet eens beseft, dat eene vreemde taal de tolk kan zijn van 's menschen innigste gevoelens; waar zij nooit opgehouden heeft te worden gebruikt in al de takken van het bestuur, en men niet eens aan de mogelijkheid gelooft, dat het elders anders kan zijn: hoezeer moeten die volkeren dan niet om het onderricht der volkstaal bezorgd zijn,

---

(1) *Die Praxis der Volksschule*, von Dr C. KEHR. Elfte Auflage, 192.

(2) MICHEL BRÉAL (*Dictionnaire pédagogique van Buisson*, aan het woord : *Langue maternelle*).

waar zij door velen miskend, en, ten gevolge van historische rampen, in het openbaar leven, door eene vreemde taal werd verdrongen! Zoo zien wij kleine, veroverde volksstammen eenen bewonderenswaardigen moed aan den dag leggen, om hunne taal, ja hun dialect, in de volksschool, als voertaal bij het onderricht te zien gebruiken. Zij bukken het hoofd niet voor het nachtmisbruik, voor de geweldenarijen hunner verdrukkers, welke hun het heiligste aller rechten ontzeggen, daar dezen wel weten, dat geen doeltreffender middel bestaat ter uitroeiing der nationaliteit, dan de uitroeiing der taal; daar de geschiedenis hun heeft geleerd, dat voor een volk, hoe klein het ook weze, en onder welke dwingelandij het ook gebukt ga, de hoop op nationale herleving niet verloren is, zoolang de moedertaal in zijn hart leeft en bloeit.

In de Vlaamsche gewesten is de ontwikkeling van het taalgevoel, het degelijk onderricht der moedertaal in de volksschool, om velerlei redenen belangrijker dan in elk ander land.

In de kunstgeschiedenis bekleeden de Vlamingen, naast de Italianen, de eerste plaats. Wanneer men nadenkt hoe gering hunne bevolking in vroeger eeuwen was, en welke overwegende rol zij op het gebied der kunst hebben gespeeld; welken duurzamen invloed zij op de kunstrichting hebben uitgeoefend, in al de landen, die ons omringen, voelt men waarlijk het hart zwellen

van nationalen trots. De oude Vlamingen waren zoo groot, omdat zij zoo oorspronkelijk waren; omdat zij, evenals de Germanen, volgens Tacitus' uitdrukking, slechts op zich zelven geleken.

Die Vlaamsche kunst is zoo groot, omdat het Vlaamsche volk zoo oorspronkelijk, zoo uitmuntend bewerktuigd is Al te veel wordt uit het oog verloren, dat de kunstenaar de uitverkoren is van zijn volk. Hij drukt de gevoelens uit van zijne stamgenooten. Ontaardt de maatschappij, waarin de kunstenaar leeft, zoo moet de kunst noodzakelijk ontaarden. Het zal er mede gaan gelijk met de klok van den dom van Aken. Karel de Groote had den gieter drie duizend pond zilver geschonken, om die in de spijs te smelten. De gieter was een oneerlijk man. Hij smolt tin in de plaats van zilver; de klok kon aldus slechts valsche tonen voortbrengen.

De Nederlandsche taal is het eigenaardigste kenmerk van het Vlaamsche volk. Zij is tevens de volmaaktste uitdrukking der Vlaamsche ziel; aldus het volmaaktste Vlaamsche kunstgewrocht. Moest onze taal uitgeroeid, moest het gevoel voor haar bij de volksmassa worden verzwakt, zoo ware het einde der Vlaamsche kunst nabij.

Het zoo verderfelijke cosmopolitismus, met al zijne zwakheid en al zijne onmacht, is slechts een uitvloeisel van de verwaarloozing der moedertaal.

Meer dan elders rust dus, in onze gewesten, op hen, die met het bestuur des lands en der ge-

meenten zijn belast, de plicht te zorgen, dat het volksonderwijs door en door Vlaamsch zij.

De moedertaal is het krachtigste, voor de overgroote meerderheid der bevolking, het eenige middel ter verdere voortontwikkeling. In de lagere school is het onderwijs van dit leervak geen doel, maar een middel om den leerling alzijdig te vormen. Het stelt hem een werktuig ter hand, waarmede hij zijn leven lang aan zijne stoffelijke verbetering, aan zijne verstandelijke en zedelijke veredeling arbeiden kan.

Over het algemeen wordt het belang van het lager onderwijs hier te lande goed begrepen. Ook is het ons aangenaam te mogen verklaren, dat, in den laatsten tijd, aan het onderricht der moedertaal merkelijke verbeteringen werden toegebracht.

Toch zijn de woorden van Dr. DE VRIES niet min toepasselijk op Vlaanderen, dan op Nederland.

Wij veroorloven ons er de bijzondere aandacht der bestuurlijke overheden en van het onderwijzend personeel op te vestigen.

« Het is helaas! niet te ontkennen, dat het taalkundig onderwijs, hier te lande, niet altijd is wat het behoorde te wezen. Wij zijn gelukkig den tijd te boven van die geestdoodende « redekunstige ontleding », die zoo lang als een vloek op onze lagere scholen rustte. Men begint het doel en de strekking van het taalonderwijs beter te begrijpen. Doch hoe dikwijls sukkelt men nog voort in de oude sleur! Dorre spelregels en spraakkunstige voor-

schriften, stijve vormenleer en verwarrende cacographieën maken nog een al te groot deel der lessen uit. Er moet in dat onderwijs meer natuur, meer eenvoud, meer leven komen; het moet, van den geest der taal zelve doortrokken, meer liefde voor de moedertaal wekken, meer bewijzen geven van die vormende kracht, die het, goed aangelegd, in zoo hooge mate bezit » (1).

Onze Koninklijke Vlaamsche Academie beseft het hooge belang van het onderwijs in en door onze taal. Op voorstel van ons hooggeacht medelid, den heer Coopman, heeft zij eene bijzondere commissie ingesteld. Deze houdt zich met het onderwijs van het Nederlandsch in de verschillende graden bezig, en zal kortelings aan de bevoegde overheden voorstellen doen, die, naar hare overtuiging, heilzame uitslagen zullen opleveren.

De moedertaal is het eenige doelmatig voertuig van het lager onderwijs. Slechts in Vlaanderen wordt dit pædagogisch grondbeginsel op enkele plaatsen niet toegepast. Er bestaan scholen, waar de lessen in eene taal worden gegeven, welke de leerlingen niet kennen, nooit gehoord hebben, ja waar de onderwijzer de taal zijner leerlingen niet machtig is.

Bijna overal wordt overigens de degelijke studie der moedertaal in ruime mate bemoeilijkt door het

---

(1) *Inleiding van het Woordenboek der Nederlandsche Taal*, LXXXVI.

ontijdig aanleeren der tweede taal. Over deze ernstige aangelegenheid hebben wij een onderzoek ingesteld. De uitslagen daarvan zullen wij mededeelen. Verscheidene Duitsche onderwijskundigen van groote befaamdheid hebben wij geraadpleegd; o. a. de heeren Helm, Inspecteur der Beiersche Normaalscholen, Seeliger, Bestuurder der Normaalschool van Halberstadt : zij antwoordden ons, dat het, in algemeenen regel, onmogelijk is, in de volksschool eene tweede taal aan te leeren, zonder de moedertaal te verwaarloozen, en aan de algemeene geestesontwikkeling en de opvoeding der leerlingen schade toe te brengen. Men verlieze niet uit het oog, dat deze meesters der pedagogie de studie der tweede taal, in de lagere school, afraden, niet omdat de kennis daarvan min noodzakelijk is, in een land, dat over eene wereldtaal beschikt, maar omdat het onmogelijk is uitslagen te verkrijgen, zonder de volksschool haar eigenaardig karakter te doen verliezen, zonder haar in de onmogelijkheid te stellen haar aan hare ware bestemming te doen beantwoorden ; omdat, gelijk de heer Inspecteur Helm zich uitdrukt « zulk onderwijs slechts eene verspilling is van tijd en kracht. »

Dit is de meening der Duitsche schoolmannen, hoewel de schoolplicht te hunnent acht jaar duurt, en schoolverzuim er onbekend is. Het wordt dan ook niet meer betwist, dat, zelfs in de steden, waar aan het onderricht der tweede taal de grootste zorg wordt besteed, de uitslagen geenszins aan de verwachtingen hebben beantwoord.

Volgens de uitslagen der laatste volksoptelling had men in 1899 te Antwerpen 174.164; te Gent 110.163 personen, die slechts Nederlandsch kenden.

Het getal Antwerpenaars, welke beide talen spreken, beloopt tot 55.759; dat der Gentenaars 37.514. Nemen wij aan, dat dezen inderdaad behoorlijk Fransch kennen, wat sterk te betwijfelen valt.

In het laatstverschenen *Driejaarlijksch Verslag over den toestand van het lager Onderwijs*, lezen wij, dat in 1899, 12.452 leerlingen het schoolressort Antwerpen en 11.951 het ressort Gent hebben verlaten. Wij weten niet hoevelen hunner tot de hoofdplaatsen dezer ressorten behooren : doch zonder den minsten twijfel, de meerderheid.

Moest men het juiste getal leerlingen kennen, die sinds 1842 de gemeente-, aangenomen- en vrije scholen van Antwerpen en Gent hebben verlaten, en het Fransch hebben vergeten, aan welks onderwijs zooveel tijd werd besteed, men zou verwonderd staan.

In beide steden is het lager onderwijs op den besten voet ingericht. Aan het onderricht der Fransche taal wordt de grootste zorg gewijd. Welnu na zestig jaren heeft men 55759 Antwerpenaars, en 37514 Gentenaars, die verklaren, benevens hunne moedertaal, ook Fransch te kennen.

Niemand zal betwisten, dat de meesten hunner nooit eene lagere of volksschool hebben bezocht. Zeker hebben zij hunne kennis der Fransche taal daar niet opgedaan. Zij behooren tot de gegoede

burgerij, tot de hoogere standen. Zij ontvingen middelbaar en hooger onderwijs. Moest men hun getal van dat der tweetalige Antwerpenaars en Gentenaars aftrekken, zoo zouden degenen, die in de lagere school de Fransche taal hebben geleerd, eene geringe minderheid uitmaken. Op het oogenblik, dat deze leerlingen hun onderwijsgesticht verlieten, was het getal dergenen, die Fransch kenden, of wier onderwijzers meenden, dat zij het kenden, merkelijk grooter. De meesten hebben hunne kennis dezer taal in den stroom des levens vergeten, daar zij de gelegenheid niet hadden hunne taalkennis te onderhouden. Dit zal niet zeer verwonderen indien men weet, dat er te Antwerpen slechts 6,872 en te Gent 2,422 menschen wonen, die enkel Fransch spreken. Doch, welke uitslagen mag men van het tweetalig onderwijs in de Kempen, in onze landelijke gemeenten verhopen, waar men over geringe onderwijskrachten beschikt, waar de schoolbijwoning vaak te wenschen overlaat, en waar de tweede taal nergens wordt gehoord?

Het lager onderwijs heeft tot hoofdtaak de harmonische ontwikkeling der leerlingen te betrachten. Daartoe is het noodig, dat de verschillende leervakken elkander volledigen : naar het ware woord van Rückert :

Eins musseins Andre greifen,
Eins durchs Andre blühn und reifen.

Het onderricht der tweede taal is daar niet toe geschikt. Het kan in de lagere school geene vormende

kracht hebben : het kan in geenen deele bijdragen tot de verstandsontwikkeling der kinderen. Dit wordt algemeen erkend, zelfs door hen, die de noodzakelijkheid van dit onderricht, in een stoffelijk opzicht, trachten te bewijzen. De volksschool hoeft echter rekening te houden met de meerderheid harer leerlingen. Haar onderwijs vormt een geheel. Het is geenszins eene voorbereiding tot datgene wat in de Athenea en Colleges zal geleerd worden, daar de overgroote meerderheid harer leerlingen deze onderwijsgestichten niet bezoekt. In de veronderstelling, dat de lagere onderwijzer er in zou slagen in het onderricht der tweede taal uitslagen te verkrijgen, zou dit onderwijs nog onvruchtbaar zijn, daar, gelijk de medegedeelde cijfers dit bewijzen, eene nauwelijks noemenswaarde minderheid de gelegenheid heeft deze kennis te onderhouden, en aldus er baat bij vindt. Men moge hier tegen opwerpen, dat ook andere zaken vergeten worden, die in de volksschool worden aangeleerd. De opwerping heeft geene waarde, aangezien deze vakken tot de algemeene geestesontwikkeling bijdragen, en gevoelens stichten, versterken en louteren, welker zegenrijke invloed nimmer zal verloren gaan.

Alle leerstof, die aan deze vereischte niet beantwoordt, moet van het programma der volksschool worden geweerd. Tot het onontbeerlijke heeft men nauwelijks den noodigen tijd. Daartoe behoort, het kan niet luide genoeg herhaald worden, in de allereerste plaats de moedertaal. Zij dient gansch het

volksonderricht te beheerschen; in zooverre, dat alle onderricht middellijk of onmiddellijk taalonderricht hoeft te zijn. De degelijke kennis der moedertaal is voor allen, zonder eene enkele uitzondering, noodzakelijk, in welke betrekking zij zich later mogen bevinden :

Zij is de edelste voedster der vaderlandsliefde, van den nationalen zin. Zij ontwikkelt tevens den mensch alzijdig, naar de wetten zijner eigen natuur, en oefent den besten invloed uit op zijn gemoed, op zijne zedelijke opvoeding. Aan allen, die uit de volksschool in het werkelijk leven treden, stelt zij een werktuig ter hand, waardoor zij onophoudelijk aan hunne zelfvolmaking kunnen arbeiden.

Wij doen eenen plechtigen oproep tot allen, die liefde tot ons volk en ons vaderland gevoelen, opdat zij er toe bijdragen, dat in Vlaanderen, evenals overal, waar het onderwijs in eere is, « de volksschool », volgens de treffende uitdrukking van Comenius, een der beroemdste pedagogen van alle tijden en alle landen, « de school der moedertaal zij. »

In het Middelbaar Onderwijs was de Fransche taal, tot voor weinige jaren, ook in de Vlaamsche gewesten, de voertaal van het onderricht. Fransche en Nederlandsche leeraars en schoolopzieners weigerden aan onze woorden geloof te slaan, wanneer wij hun verzekerden, dat, zelfs in de voorbereidende afdeeling, waar de kinderen de vreemde taal nooit hadden gehoord, deze als onderwijstaal werd aangewend, zonder dat men er zich om bekreunde, dat

zulk onderwijs geene duurzame uitslagen kon opleveren, en eene marteling was voor den leerling.

Wij alleen, tusschen de cultuurvolken, hadden vergeten, dat de moedertaal het eenige doelmatig voertuig is van het onderricht; dat de leeraar de bondgenoot der ouders moet zijn, en dat de school het gebouw hoeft te voltrekken, waarvan het vaderlijk huis de grondslagen heeft gelegd. Wij weigerden gebruik te maken van de kostelijke hulp, die ons werd aangeboden. In plaats van regelmatig voort te bouwen, ondermijnden of braken wij zelfs de stevige grondslagen af; vandaar dat het gebouw alles moest te wenschen overlaten. De natuurlijke, en tevens de nationale basis ontbrak.

Zelfs dan, wanneer de leerling de vreemde taal tamelijk machtig is, is het, in een nationaal evenals in een pedagogisch opzicht alleszins af te keuren haar als voertaal van het onderricht te gebruiken.

De eerste gevoelens en begrippen worden in de taal der moeder gesticht. Zoozeer is de taal met deze begrippen en gevoelens verbonden, dat beiden slechts door haar duurzaam kunnen worden ontwikkeld. Slechts bij middel van de moedertaal kan de wetenschap zoodanig worden aangeëigend, dat zij het geestig eigendom der leerlingen worde. De wetenschap, in de moedertaal onderwezen, is als het bloed, dat den mensch voedt en versterkt.

De wet van 15 Juni 1883 houdt, in zekere mate, rekening met deze vaderlandsche en pedagogische eischen. Zij schrijft voor, dat, in de voorbereidende

afdeelingen der middelbare onderwijsgestichten, in de Vlaamsche gewesten, de Nederlandsche taal de voertaal zij van het onderricht. In de middelbare afdeelingen worden, behalve de Moedertaal zelve, twee vakken in deze taal onderwezen. Het Nederlandsch is insgelijks de voertaal bij het onderricht van het Duitsch en Engelsch : de leeraar zal zoo spoedig mogelijk deze talen gebruiken.

Deze voorschriften schenken ons slechts gedeeltelijk voldoening, daar het grondbeginsel : de moedertaal is het voertuig van het onderricht, alle onderwijs moet beheerschen, en dit inderdaad ook overal beheerscht. Wij zouden echter ondankbaar zijn, gezien de vooroordeelen, die wij, in zake van onderwijs, in Vlaanderen nog uit den weg te ruimen hebben, indien wij niet luide de weldaden dezer uitstekende wet erkenden. Hare uitslagen hebben aller verwachtingen overtroffen. Het onderwijs in het algemeen : de verstandelijke ontwikkeling der leerlingen, is met groote schreden vooruitgegaan. De studie der moedertaal werd er in ruime mate door gebaat, en het onderricht der Duitsche en Engelsche talen heeft uitslagen opgeleverd, waarvan men zich vroeger geen denkbeeld vormde.

In vele vrije onderwijsgestichten is het verkeerde stelsel nog in zwang Uitzonderingen, heerlijke uitzonderingen treft men zeker aan. Persoonlijk kennen wij colleges, waar onze taal de eereplaats bekleedt, en die, wat hun wetenschappelijk en letterkundig onderwijs betreft, aan geen enkel onderwijs-

gesticht iets te benijden hebben. Nergens wordt onze taal beter onderwezen : de uitslagen der algemeene prijskampen bewijzen dit.

Ongelukkiglijk is dit niet overal het geval. Om den toestand te verhelpen heeft ons hooggeacht medelid, de heer Coremans, wien de Vlamingen de herstelling van de meeste hunner taalgrieven te danken hebben, in de zitting van 8 Augustus 1901, der Kamer van Volksvertegenwoordigers, een ontwerp neergelegd, strekkende om, op onrechtstreeksche wijze, de vrije middelbare onderwijsgestichten te vervlaamschen. Wordt dit ontwerp tot wet verheven, dan zullen de voorschriften der wet van 1883 ook voor de vrije colleges gelden. De hoofdgrief, welke tegen dit ontwerp wordt ingebracht, is, dat het in strijd is met art. 17 onzer grondwet, hetwelk de volkomen vrijheid van onderwijs waarborgt, en geene inmenging der openbare macht in de vrije onderwijsgestichten duldt. Na de meesterlijke redevoering, door ons geleerd medelid, Prof. de Ceuleneer, in den Nederduitschen Bond van Antwerpen uitgesproken, achten wij het nutteloos de grondwettelijkheid van het ontwerp van den heer Coremans te doen uitschijnen. De voornaamste rechtsgeleerden onzer Tweede Kamer hebben het overigens vroeger in eenen anderen vorm gestemd.

Wij weten, dat de vervlaamsching van het Middelbaar Onderwijs door sommige ouders met leede oogen wordt aanzien. Ook wordt beweerd,

dat aan de huisvaders de keus moet worden overgelaten in welke taal hunne kinderen zullen onderwezen worden. Deze eisch is niet gewettigd. Moesten de ouders beslissen over welke vakken hunne zonen en dochters examens zullen af te leggen hebben, zoo zou de leerstof niet weinig worden ingekrompen. Het onderwijs zou op zulke wijze worden ingericht, dat schier uitsluitend met de stoffelijke behoeften zou rekening worden gehouden.

Zeker mag de school deze niet uit het oog verliezen. Doch hare roeping is verhevener. Zij streeft de nationale en tevens de alzijdige ontwikkeling van den mensch na, en voedt de knapen en meisjes op tot mannen en vrouwen, die het heil van de Maatschappij, van den Staat zullen verzekeren. Indien dit doel bereikt wordt, zullen de leerlingen tevens beter voor den levensstrijd gewapend zijn, dan wanneer de school haar onderwijs verstoffelijkt. In dit geval levert zij een ernstig gevaar op voor den Staat, voor de Maatschappij, waarop wij hier slechts terloops de aandacht vestigen.

Overigens de ouders zijn niet bevoegd om over dergelijke pedagogische aangelegenheden te beslissen.

Alfred Fouillée drukt er zich volgenderwijze over uit :

« De huisvaders! Hebben zij, over het algemeen, eenige bevoegdheid? Zijn zij zelven niet al te dikwijls geene groote kinderen, wanneer er over hunne eigen kinderen spraak is? Zie de dagblad-

schrijvers, de letterkundigen, de leden der academieën van geneeskunde en wetenschappen. Hoevelen zijn er onder hen, die bewijzen gegeven hebben van bevoegdheid, in zake van onderwijs? In de opvoeding, welke de Staat geeft, moet hij slechts voor de natie, voor het ras zorgen, dat hij vertegenwoordigt. Hem een onderwijs vragen, dat schier geheel tot ons persoonlijk gebruik dient, dat eerst en vooral onze eigen, onze persoonlijke belangen ten doel heeft, is hem vragen zijne roeping te verraden, is hem bijna eene misdaad voorstellen van nationaliteitschennis, ja, indien men zich zoo mag uitdrukken, van rassenschennis ».

Sommigen mogen vreezen, dat door de vervlaamsching van het middelbaar onderwijs de studie der talen zal lijden. Wij verklaren het luide : in de middelbare onderwijsgestichten moet de Fransche taal grondig onderwezen worden. Wij gaan verder; ook het Engelsch en het Duitsch moeten daar worden aangeleerd. Meer dan dertig jaren waren wij in het openbaar onderwijs werkzaam, en wij durven verzekeren, dat het zeer wel mogelijk is in de Colleges en Athenea de moedertaal als hoofdvak te onderwijzen, haar als voertaal van gansch het onderricht te doen dienen, en tevens drie vreemde talen te onderwijzen. De uitslagen van het onderwijs der vreemde talen kunnen zelfs beter zijn dan thans het geval is; en zij zullen beter zijn, indien men met deze studie niet begint, vóór dat de moedertaal behoorlijk zij gekend, en indien men het Engelsch

en Duitsch bij vergelijking met het Nederlandsch onderwijst. Deze talen bij middel van het Fransch onderwijzen is hetzelfde, als iemand, die, om van Gent naar Brugge te reizen, zich langs Brussel, Leuven, Luik, Aarlen, Bergen, Doornik en Kortrijk naar de hoofdplaats van West-Vlaanderen zou begeven. De ondervinding heeft overigens de uitmuntendheid van ons stelsel bewezen. Z. E. de heer Minister Kuyper, Eerelid onzer Academie, mocht onlangs tereçht getuigen, dat, in Nederland, allen, die op eene verzorgde opvoeding aanspraak maken, drie vreemde talen machtig zijn. Wij geven aan de ouders de stellige verzekering, dat, wanneer ons middelbaar onderwijs gansch zal vervlaamscht zijn, hunne kinderen ruim zoo goed Fransch, en veel beter Duitsch en Engelsch zullen kennen dan thans.

Hetgeen wij in de Scheldestad, in zake van kunstonderwijs, hebben zien gebeuren, is wel van aard om met vertrouwen de toekomst in te zien. Als de onsterfelijke Meester Peter Benoit de Antwerpsche Muziekschool geheel op Vlaamschen voet inrichtte, al de vakken, zonder eene enkele uitzondering, in het Vlaamsch deed onderwijzen, was spotternij en beschimping zijn deel. Met vijandelijkheid werd hij bejegend; van den tegenstand, waarmede hij te worstelen had, hebben zij niet eens een denkbeeld, die thans ter vervlaamsching der Universiteit van Gent ijveren.

Twee jaren zijn heengevloden, sinds de Meester het vermoeide hoofd ter ruste heeft gelegd. Tien

jaren zijn verloopen, sinds het Nederlandsch Lyrisch Tooneel werd gesticht. De Muziekschool, thans Koninklijk Vlaamsch Conservatorium, verheugt zich, onder het bestuur van Meester Blockx, in eenen weergaloozen bloei. Terwijl de schouwburgen, waar eene vreemde kunst gehuldigd wordt en eene vreemde taal klinkt, onvruchtbaar zijn, is ons nationaal kunstinstituut om zijne voortbrengingskracht te recht befaamd. Onder zijnen rechtstreekschen invloed, en dien der school, waarvan het een uitvloeisel is, komen werken tot stand, die de trouwe weerspiegeling zijn van den Vlaamschen volksgeest. Talrijke, jeugdige componisten drukken het spoor hunner meesters. Hun scheppingslust, hun moed, zelfs hun overmoed, hunne persoonlijke Vlaamsche overtuiging, spelen in hunne werken, waarin ons volk dan ook zich zelf terug vindt. Op de nationale, de esthetische opvoeding oefenen zij den besten invloed uit. In dergelijke uitslagen zullen wij ons verheugen, indien wij ons wetenschappelijk onderwijs wezenlijk mogen vervlaamschen.

Drangredenen van den meest verheven aard nopen ons ons ideaal krachtdadig na te streven. Het vaderlandsch en maatschappelijk belang eischt, dat de toenadering tusschen de verschillende standen zoo nauw mogelijk plaats hebbe. De mindere man, die zoo luttel tijd aan zijn onderwijs kan besteden, kan geene tweede taal leeren : de ondervinding heeft dit bewezen. De hoogere standen hebben tot

plicht onze moedertaal grondig te kennen. Zij moeten daarin het onderwijs ontvangen tot hunne eigen ontwikkeling, tot versterking van hun nationaliteitsgevoel; ook om in staat te zijn om zich met de volksklas in betrekking te stellen, haar het goede voor te houden, haar te beschaven, te veredelen en te verzedelijken.

Reeds heeft de Koninklijke Vlaamsche Academie in eene harer gewone zittingen, met algemeene stemmen, den wensch uitgedrukt, dat het der Wetgevende Kamers moge behagen het ontwerp van den heer Coremans tot wet te vereffen. Wij hopen, dat het ons zal toegelaten zijn, op deze plechtige vergadering, dezen wensch te herhalen, en tevens de hoop uit de drukken dat, zoowel ons openbaar als vrij onderwijs, in alle graden op nationalen voet, naar de voorschriften eener gezonde pedagogie worde ingericht.

Onze vurige liefde tot het vaderland, onze onwrikbare gehechtheid aan onze nationale instellingen zijn de drijfveeren, die ons aanzetten, om voor het onderricht der moedertaal de eereplaats te eischen, waarop zij recht heeft.

« Dit mag men verzekeren, » schrijft ALBERT RICHTER in zijne bekroonde verhandeling *Der Unterricht in der Muttersprache und seine Nationale Bedeuntung*, (1) « dat een onderricht, hetwelk de moedertaal als een nationaal kleinood heeft leeren schat-

(1) Leipzig, Friedrich Brandstetter, 1872.

ten, bijdraagt het de ontwikkeling van dit begrip van nationale eer, dat in gewone tijden het volk op de baan van den gematigden, doch zekeren vooruitgang houdt, in tijden van buitengewone woeling en gevaar echter de kracht van den enkele ter beschikking stelt van het gansche. »

Ons stambewustzijn en nationale trots, doen ons edel volk met zijne schoone taal en weergalooze kunst, deze twee uitingen zijner ziel, boven alles liefhebben. Beide gevoelens versterken ons insgelijks in onze overtuiging, dat Vlaanderen, door zijne kunst, steeds, op de heerlijkste wijze, getuigenis van zijne kracht zal afleggen ; en dat de Vlaamsche geest en de Vlaamsche taal de hechtste waarborgen van België's nationaliteit en onafhankelijkheid zijn, en zullen blijven. (*Toejuichingen.*)

Nu geeft de heer Bestuurder het woord aan den bestendigen Secretaris om den uitslag der wedstrijden en der kiezingen voor de open plaatsen mede te deelen. De bekroonden komen uit handen van den heer Bestuurder het diploom en de hun toegekende belooning ontvangen.

Te 1 uur verklaart de heer Bestuurder de zitting geheven.

Op het banket, na de jaarlijksche plechtige zitting onder de Leden der Academie gehouden, werd door den heer Prayon-van Zuylen, bestuurder, de volgende heildronk aan Z. M. den Koning ingesteld :

De leden der Koninklijke Vlaamsche Academie, op hun jaarlijksch feestmaal vereenigd, bieden aan Z. M. den Koning en aan het Vorstenhuis van België de betuiging van hunnen diepen eerbied en oprechte verkleefdheid.

Op dezen heildronk werd het volgende antwoord gezonden :

Den Heer A. Prayon-van Zuylen.

Brussel, 11,56.

De Koning, zeer getroffen door de vaderlandsche gevoelens, die de leden der Koninklijke Vlaamsche Academie hem uitgedrukt hebben, verzoekt u de goedheid te hebben hun zijnen besten dank over te brengen.

De geheimschrijver des Konings,

Een tweede heildronk werd door den heer Bestuurder ingesteld aan H. M. de Koningin der Nederlanden, wier eerste minister thans lid is der Academie. Hij luidde als volgt :

De Leden der Koninklijke Vlaamsche Academie voor Taal- en Letterkunde, op haar jaarlijksch feest vereenigd, bieden aan het doorluchtig hoofd der Zusternatie de uitdrukking van hunnen eerbied en hunne gelukwenschen.

Het volgende antwoord is hierop ingekomen :

Het Loo, 7,8.

Hare Majesteit, zeer gevoelig aan de uitdrukking van eerbied en de gelukwenschen, hoogstdezelve door den bestuurder en de leden der Koninklijke Vlaamsche Academie voor Taal- en Letterkunde aangeboden, draagt mij op U allen bizonderen dank te betuigen.

Adjudant VAN TUYLL.

BIJLAGE.

Lijst van de uitgaven der Koninklijke Vlaamsche Academie.

(Juni 1903.)

Ie REEKS.

1. **Jaarboek** van 1887 tot 1903.

IIe REEKS.

1. **Verslagen en Mededeelingen,** van 1887 tot 1902.

IIIe REEKS. — MIDDELNEDERLANDSCHE UITGAVEN.

1. **De Zevenste Bliscap van Maria.** Mysteriespel der XVe eeuw, uitgegeven door K. STALLAERT (1887), XXXII-116 blz.
2. **Woordenlijst** voor de **Zevenste Bliscap van Maria,** opgesteld door K. STALLAERT (1888), 141 blz.
3. **Woordenlijst op de Alexanders Geesten** van JACOB VAN MAERLANT, door L. ROERSCH, 1ste *aflevering* (1888), 68 blz.
4. **Van de vij Vroeden van binnen Rome,** bezorgd door K. STALLAERT (1889), XX-182 blz.
5. **Het Roermondsch dialect,** getoetst aan het Oud-Saksisch en Oud-Nederfrankisch, door Dr L. SIMONS (1889), 62 blz.
6. **Madelghijs' kintsheit,** al de gekende fragmenten, bezorgd door Jhr. Mr. NAP. DE PAUW (1889), 208 blz. (met facsimile's).
7. **Dit is die Istory van Troyen,** bezorgd door Jhr. Mr. NAP. DE PAUW en EDWARD GAILLIARD, 4 deelen, met facsimile's (1889-1892).
8. **Middelnederlandsche Gedichten en Fragmenten,** uitgegeven door Jhr. Mr. N. DE PAUW 1893-1897), 3 afl.
9. **Kalender en Gezondheidsregels** getrokken uit het handschrift der boekerij van de hoogeschool te Loven, getiteld « *Liber orat. Fland. M. S.* » door P. ALBERDINGK THIJM (1893) 66 blz.

10. **De Keure van Hazebroek**, door Edw. Gailliard (1894-1899), 4 deelen, elk (5e en laatste deel ter pers).
11. **Middelnederlandsche geneeskundige Recepten en Tractaten, Zegeningen en Tooverformulen**, uitgegeven door Dr W.-L. de Vreese (1894), XII-144 blz.
12. **Beschrijving van Middelnederlandsche en andere handschriften die in Engeland bewaard worden**, door K. de Flou en Edw. Gailliard (1895 en 1896), 3 bd.
13. **Beowulf**, Angelsaksich volksepos, vertaald in stafrijm en met inleiding en aanteekeningen voorzien, door Dr. L. Simons (1896) 355 bl.
14. **Hennen van Merchtenen's Cornicke van Brabant** (1414), uitgegeven door Guido Gezelle (1896), 235 blz.
15. **Jehan Froissart's Cronyke van Vlaenderen**, getranslateert uuten Franssoyse in Duytscher tale bij Gerijt Potter van der Loo, in de XVe eeuw, uitgegeven en toegelicht door Jhr. Mr. Nap. de Pauw (1898), VIII-580 blz. Eerste deel 5,00. — Tweede deel, Rekeningen der Baljuws (1e afl.) (1900), VIII-344 blz. 3,00. Tweede deel (2e afl.) (1902), blz. 345-656 (3e deel ter pers).
16. **Ypre jeghen Poperinghe**, Gedingstukken der XIVe eeuw nopens het laken, uitgegeven en toegelicht door Jhr. Mr. Nap. de Pauw (1899), XLVI-320 blz.
17. **Bouc van der Audiencie** (Acten en Sentencien van den Raad van Vlaanderen in de XIVe eeuw), door Jhr. Mr. Nap. de Pauw, Eerste stuk (1901), XXI-612 blz. (2e stuk ter pers).
18. **Die bedudinghe naden sinne van Sunte Augustijns Regule**, uitgegeven door K. de Flou (1901), XXIII-277 blz.

IVe REEKS. — UITGAVEN DER COMMISSIE VOOR GESCHIEDENIS, BIO- EN BIBLIOGRAPHIE.

1. **Alphabetische lijst van de voorloopig verzamelde namen der in België geboren Nederlandsche schrijvers, dienende tot het samenstellen van de Biographie der Zuidnederlandsche schrijvers**, door Fr. de Potter, 524 blz. (*niet in den handel*).
2. **Vlaamsche Bibliographie** (1830-1890), door Fr. de Potter (1893-1902), 4 afleveringen.

3. **Catalogus van de Bibliotheek der Koninklijke Vlaamsche Academie voor Taal- en Letterkunde te Gent** (1898), door Fr. de Potter.
4. **Leven en Werken der Zuidnederlandsche schrijvers** (1900) 88 blz. (1e aflevering).
5. **Korte staatkundige geschiedenis van het Iersche volk**, door Mr. A. Prayon-van Zuylen (1902), 504 blz.

Ve REEKS. — UITGAVEN DER COMMISSIE VOOR NIEUWERE TAAL- EN LETTERKUNDE.

1. **Prudens van Duyse**, door J. Micheels. (Met portret des dichters) (1893), 352 blz.
2. **Rederijkersgedichten der XVIe eeuw**, door J. Broeckaert (1893).
3. **Vak- en Kunstwoorden (Nr 1 Steenbakkerij)** bezorgd door Th. Coopman (1894), x-94 blz.
4. **Plaatsnaamkunde. Gemeente Bilsen.** door Jef Cuvelier en Cam. Huysmans (1897), 316 blz.
5. **Onkruid onder de Tarwe. Proeve van Taalzuivering**, door H. Meert (1ste aflevering).
6. **Inleiding tot de studie der Analytische Scheikunde**, door Dr. A.-N.-H. Biltris en Dr. A.-J.-J. Vandevelde (1899), 107 blz.
7. **De Rederijkkamers in Nederland. — Hun invloed op letterkundig, politiek en zedelijk gebied**, door Prudens van Duyse, uitgegeven door Fr. de Potter en Fl. van Duyse, 1e deel (1900), 297 blz., 2e deel (1902), 312 blz.
8. **Repertorium van de geschriften over de voedingsmiddelen gedurende het jaar 1900 verschenen**, door Dr. A.-J.-J. Vandevelde (1901), 140 blz. — Idem, 1901, 165 blz.
9. **De behandeling der niet beklemde liesbreuken**, door Dr. A. Teirlinck (1902), 72 blz.
10. **Lijst der in Zuid-Nederland meest gebruikelijke voornamen** (1902), 35 blz.
11. **Lijst van bij Kiliaan geboekte en in Zuid-Nederland voortlevende woorden, die in de hedendaagsche woordenboeken niet opgenomen of onvolledig verklaard zijn**, door D. Claes (1902), 80 blz.

VIe REEKS. — BEKROONDE WERKEN.

1. **Bibliographie der Middelnederlandsche Taal- en Letterkunde**, door L. PETIT (1888). XVI-300 blz. (*Uitverkocht.*)
2. **Verhandeling over de verbinding der volzinnen in het Gotisch**, door P.-H. VAN MOERKERKEN (1888), 104 blz.
3. **Het voornaamwoord DU**, door H. MEERT (1890), IX-98 blz.
4. **De klank- en vormleer van het Middelnederlandsch dialect der St.-Servatius legende van Heynrijck van Veldeken**, door FELIX LEVITICUS (1862), 172 blz.
5. **De Belgische Taalwetten** toegelicht door Mr. A. PRAYON-VAN ZUYLEN, (1ste deel) (1892), 476 blz. (2de deel ter pers).
6. **Historisch en Critisch overzicht van het Vlaamsch tooneel in de 17de eeuw**, door OSC. VAN HAUWAERT 1893), 102 blz.
7. **De rol van het « booze beginsel » in het middeleeuwsch drama**, door ERNEST SOENS, pr. (1893) 144 blz.
8. **Gebruik der naamvallen, tijden en wijzen in den Heliand**, door J. VAN DE VEN, pr. (1893,, VI-238 blz.
9. **Antwerpen in de XVIIIe eeuw**, door EDW. POFFÉ (1895), 328 blz.
10. **Bastaardwoordenboek**, door J. BROECKAERT (1895), XXIII-439 blz.
11. **Vak- en Kunstwoorden** (N^r 2. Ambacht van den smid), bezorgd door JOZEF VUYLSTEKE (1895), 178 blz. (Met platen).
12. **Klank- en Vormleer van het gedicht van den VII Vroeden van binnen Rome**, door E. DE NEEF (1896), 85 blz.
13. **Vak- en Kunstwoorden** (N^r 4. Ambacht van den Metselaar), bezorgd door ALFONS VAN HOUCKE en JOZEF SLEPPEN (1896), X-486 blz. (met platen).
14. **Proeve van Oudnederfrankische Grammatica**, door Dr P. TACK (1897), XXVI-116 blz.
15. **Vak- en Kunstwoorden** (N^r 3. Ambacht van den Timmerman) bezorgd door J. en V. VAN KEIRSBILCK (1898), X-547 blz. (met platen).
16. **De Moedertaal, eenig doel- en redematig voertuig der gedachte in Opvoeding en Onderwijs**, door H. TEMMERMAN (1898), 60 blz.

17. **Eene vreemde spraak als voertaal van 't onderwijs**, door A. en TH. VAN HEUVERSWYN (1899), 180 blz.
18. **Vak- en Kunstwoorden** (N° 5. Ambacht van den Metselaar), bezorgd door J. en V. VAN VEIRSBICLK (1899), X-406 blz. (met platen).
19. **De Gallicismen in het Zuidnederlandsch.** Proeve van Taalzuivering, door W. DE VREESE (1899), LXVIII-662 blz.
20. **Idioticon van het Antwerpsch dialect**, opgesteld door P.-JOZEF CORNELISSEN en J.-B. VERVLIET, 6 afleveringen.
21. **De verouderde woorden bij Kiliaan**, door J. JACOBS (1899), X-244 blz.
22. **De Fransche Overheersching in België**. door F. VAN DEN BERGH (1900), 528 blz.
23. **De Handschriften van Jan van Ruusbroec's werken**, door WILLEM DE VREESE (1900), 1ste stuk 4,00. — 2e stuk. eerste afl. (1902) (verdere stukken ter pers).
24. **De Fransche Overheersching in België** (van 1792 tot 1815), door C. CORTEBEECK (1900), 239 blz.
25. **Vormleer van het Oudfriesch werkwoord**, door J. JACOBS (1900). 278 blz.
26. **Vormleer van de taal van Jan van Ruusbroec**, door H. MEERT (1901), 130 blz.
27. **Vak- en Kunstwoorden** (Nr 6) Ambacht van den loodgieter en zinkbewerker. bezorgd door A. VAN HOUCKE (1901), eerste deel A—L. 466 blz. — Tweede deel M—Z (1902), 520 blz. (met platen).
28. **Handboek voor Germaansche Godenleer**, door E. SOENS en J. JACOBS (1902). 230 bladz.
29. **Kinderspel en Kinderlust in Zuid-Nederland**, met zangwijzen. door A. DE COCK en Is. TEIRLINCK (1902), 1ste deel. 380 blz., 2de deel, 389 blz. (verdere deelen ter pers).
30. **Onze Zeil-vischsloepen**, door FRANS BLY (1902), 146 blz. (met platen).
31. **Germaansche Heldenleer**, door M. BRANTS. (1902), 314 blz.
32. **De slag bij Kortrijk**, door V. FRIS (1902), 394 blz.
33. **Verhandeling over het nut van de zuivere uitspraak der Nederlandsche taal**, door ST.-L. PRENAU (1903), 240 blz.

INHOUDSTAFEL.

Jaar 1903. — Eerste deel.

(Januari — Juni.)

A.

Bladz.

ALBERDINGK THYM dringt op de noodzakelijkheid van goede volledige inhoudstafels bij de uitgaven der Koninklijke Vlaamsche Academie 96

B.

BEETS (NIC.). Bericht van zijn overlijden 53
Boeken (Aangeboden) 5, 23, 50, 89, 130, 205

C.

Candidaten (Voorstelling der) voor de opene plaatsen . . . 141
CLAES (D.). Over het voorstel tot herziening der Academische Wetten 34
CLAEYS (H.). Bibliographische mededeeling over « Volledige cursus van Spraakleer », door P. Evarist Bauwens 139
COOPMAN (TH.). Verslag over de ten wedstrijde ingezonden verhandeling : Een zoo volledig mogelijk Idioticon over het zuiden van Oost-Vlaanderen 177

D.

Bladz.

De Flou (K.). Verslag over Breughel's Nederlandsche spreekwoorden, door den heer L. Maeterlinck . . . 93
— — Verslag over eenen der letterkundige wedstrijden voor 1903 174
De Potter (Fr.). Verslag over de feesten ter gelegenheid der onthulling van Guido Gezelle's borstbeeld te Kortrijk 142
De Vreese (W.). Verslag over eenen der wedstrijden voor 1903 169
Dosfel (L.) biedt der Academie een handschrift aan : « Kern van het Belgisch burgerlijk wetboek » . . 136

H.

Heildronk aan Z. M. den Koning der Belgen, op het jaarlijksch banket, en antwoord van Z. M. 318
Heildronk aan H. M. de Koningin der Nederlanden. — Haar antwoord 318

J.

Jacobs (J.). bekroond in den wedstrijd voor eene vergelijkende Klank- en Vormleer der verschillende Middelvlaamsche dialecten 210
Janssens (A.) wordt geluk gewenscht door den heer Bestuurder ter gelegenheid zijner benoeming als lid der Academie « Arcadia » van Rome 136
— — Verslag over de ten wedstrijde ingezonden verhandeling : Een zoo volledig mogelijk Idioticon over het zuiden van Oost-Vlaanderen 185

K.

Kern (Dr. H.). Gelukwensch hem aangeboden ter gelegenheid van zijn zeventigsten verjaardag 91

O.

Obrie (J.). Bibliographische mededeeling over Haller's werk : « Het Beginsel der Weerlooshеid geschiedkundig en waardeerend behandeld » 53

S.

Blz.

Scharpé (Dr. L.) biedt de Academie een exemplaar aan van zijn werk : « Sunte Elizabetten legende » 54
Sermon (H.). Verslag over « Breughel's Nederlandsche spreekwoorden », door L. Maeterlinck 92

T.

Teirlinck (Isid.). Bekroond in den wedstrijd voor een *Idioticon over het Zuiden van Oost-Vlaanderen* . . 211

U.

Uitspraak der Nederlandsche taal. Voorstel der Zuidnederlandsche Maatschappij van taalkunde nopens dit punt 137

V.

Van de Ven (J.). S. J., doet aan de Academie eene gift van 20,000 fr. 25
Nadere bepaling van de voorwaarden dezer stichting 136
Van Even (Edw.). Bedanking, hem toegestuurd voor de belangrijke gift in boeken aan de bibliotheek der Academie 135

W.

Wedstrijden (Letterkundige) voor 1903. Ingezonden verhandelingen, 32. — Benoeming der keurraden 33
Wetten (Herziening der). Opening der bespreking over het voorstel. 33. — Voortzetting van de beraadslaging daarover 95

Benoemingen.

B.

Bladz.

Broeckaert (J.) benoemd tot lid van den keurraad voor eenen der letterkundige wedstrijden 33

C.

Claes (D.) benoemd tot lid der Candidaten-commissie . 95
Claeys (H.) benoemd tot lid der Rekendienst-commissie voor 1903 22
Coopman (Th.) benoemd tot lid van den keurraad voor eenen der letterkundige wedstrijden 33

D.

De Ceuleneer (Ad.) benoemd tot lid der Candidaten-commissie 95
— — benoemd tot lid der Rekendienst-commissie . . 22
De Flou (K.) benoemd tot lid van den keurraad voor eenen der letterkundige wedstrijden 33
De Pauw (Nap.) benoemd tot lid der Rekendienst-commissie 22
De Potter (Fr.) aangeduid als afgevaardigde der Academie bij de plechtige onthulling van Guido Gezelle's borstbeeld te Kortrijk 95
De Vreese (W.) benoemd tot lid van den keurraad voor eenen der letterkundige wedstrijden 33

G.

Gailliard (Ed.) benoemd tot lid van den keurraad voor eenen der letterkundige wedstrijden 33

J.

Janssens (Alf.) benoemd tot lid van den keurraad voor eenen der letterkundige wedstrijden 33

S.

Bladz.
SERMON (H.) aangeduid als afgevaardigde der Academie bij de plechtige onthulling van Guido Gezelle's borstbeeld te Kortrijk 95

V.

VAN EVEN (EDW.) benoemd tot lid der Candidaten-commissie 95

Lezingen en Toespraken.

A.

ALBERDINGK THIJM (P.-P.). Middeneeuwen. Wenken voor het Woordenboek der Nederlandsche taal 213

B.

BOLS (J.). Toespraak aan den heer Edw. van Even, sedert 50 jaren archivaris der stad Loven 39
— — Mededeeling over het « Guldeboeck van St.-Sebastiaansbroederschap te Linkebeek » 97

D.

DE CEULENEER (AD.). Beoordeeling der « Levensschets van J.-L.-D. Sleeckx, door de heeren Van Veerdeghem en P. Fredericq » 55

J.

JOOS (AM.). Het Onderwijs der Moedertaal in de Normaalschool te St.-Nicolaas 147

M.

MAETERLINCK (LOD.). « Nederlandsche spreekwoorden, handelend voorgesteld door Pieter Breughel den oude » . 109

P.

Bladz.

Prayon-van Zuylen (A.). Toespraak ter gelegenheid van zijn optreden als bestuurder : Hulde aan de heeren Obrie en Sermon. Herdenking aan J. Vuylsteke, overleden 5

— — Toespraak bij het overlijden van Dr. H.-J.-A.-M. Schaepman 27

— — Toespraak aan den heer Edw. van Even, sedert 50 jaar archivaris der stad Loven 19

— — De nieuwere richting in de Vlaamsche letterkunde . 36

— — Beoordeeling der « Levensschets van J.-L.-D. Sleeckx door de heeren Van Veerdeghem en P. Fredericq » . 62

S.

Segers (G.). Onze taal in het onderwijs 287

Simons (L.). Nalezing op Ekkehard en Virgilius . . . 227

VERSLAGEN EN MEDEDEELINGEN

DER

KONINKLIJKE VLAAMSCHE ACADEMIE

VOOR

TAAL- EN LETTERKUNDE.

VERSLAGEN

EN

MEDEDEELINGEN

DER

KONINKLIJKE

VLAAMSCHE ACADEMIE

VOOR

TAAL- EN LETTERKUNDE

Juli-December 1903.

GENT
A. SIFFER
Drukker der Koninklijke Vlaamsche Academie

1903

Zitting van 15 Juli 1903.

Aanwezig de heeren Prayon-van Zuylen, bestuurder, Sermon, onderbestuurder, de Potter, bestendige secretaris;

de heeren Claeys, jhr de Pauw, Gailliard, Obrie, Coopman, de Vos, Broeckaert, Coremans, Bols, de Flou, Claes, Janssens, jhr. de Gheldere, de Ceuleneer, Segers en de Vreese, werkende leden;

de heeren Joos en Bouchery, briefwisselende leden.

Bericht is gezonden door de heeren Alberdingk Thijm en van Even dat ongesteldheid hen belet, ter vergadering aanwezig te zijn.

Door den bestendigen Secretaris wordt lezing gedaan van het verslag over de Juni-vergadering, hetwelk wordt goedgekeurd.

AANGEBODEN BOEKEN.

Door den heer Minister van Binnenl. Zaken en Openbaar Onderwijs :

Bibliographie de Belgique, 1903, nr 11 en 12.

Académie royale de Belgique. Mémoires couronnés et autres mémoires, tome 63, 8°, 4° aflevering.

Bulletin de la Classe des Lettres et des Sciences morales et politiques et de la Classe des Beaux-Arts, 1903, nr 5.

Bulletin bibliographique et pédagogique du Musée belge, 1903, nr 6.

Revue sociale catholique, 1903, nr 9.

Bulletijn der Maatschappij van Geschied- en Oudheidkunde te Gent, 1903, nr 5.

Wallonia, 1903, nr 6.

Het godshuis van St.-Jan en St.-Pauwel te Gent. Oorkonden uitgegeven door den heer Baron BÉTHUNE en A. VAN WERVEKE.

Door den heer Minister van Nijverheid en Arbeid :

Statistique des grèves en Belgique, 1896-1900.

Door den heer W. VAN SPILBEECK :

Necrologium ecclesiae B. M. V. de Tongerloo, edidit et notis illustravit FR. W. VAN SPILBEECK.

Door den heer P.-J. GOETSCHALCKX :

Bijdragen tot de Geschiedenis, bijzonderlijk van het aloude hertogdom Brabant. Juni 1903.

Door den heer EDM. DE GEEST :

De Fabelen van Esopus, Phedrus en andere beroemde schrijvers, door EDM. DE GEEST bewerkt naar JEAN DE LA FONTAINE.

Door den Geschied- en Oudheidkundigen Kring te Kortrijk :

De 1e aflevering van zijn *Bulletijn*.

Door den heer D. URSMER BERLIÈRE :

Aux archives Vaticanes.

Door de Hoogeschool van Rijsel :

Tableau des cours et conférences de l'année scolaire 1903-1904.

Travaux et mémoires de l'Université de Lille. Tome X.

L'Enigme sociale, par A. PENJON.

Les déclamations et les déclamateurs, d'après Sénèque le père, par HENRI BORNECQUE.

De laatstverschenen afleveringen van *De Vlaamsche Kunstbode*, *Biekorf*, *Katholiek Onderwijs*, *St.-Cassianusblad*.

Lezing wordt gedaan van de volgende brieven, aan de Academie gezonden :

Aan de Koninklijke Vlaamsche Academie voor Taal- en Letterkunde, Gent.

's Gravenhage, 21 Juni 1903.

Ondergeteekende heeft de eer aan de Koninklijke Vlaamsche Academie voor Taal- en Letterkunde zijn eerbiedigen dank te betuigen voor zijne benoeming, op de meest vereerende wijze, tot buitenlandsch eerelid. Volgaarne neemt hij deze onderscheiding

aan. Voor Vlaanderen en het Vlaamsche stambelang voelde hij steeds veel en klopt nog zijn hart warm. Vergeten mag door geen Noord-Nederlander dat Vlaanderen de bakermat was van de krachtige en hoogere ontwikkeling van tweeerlei leven, dat in zuid en noord in verschillenden vorm opgebloeid, toch één in den wortel blijft.

KUIPER,

Hoogleeraar van de Vrije Universiteit te Amsterdam en Minister van Binnenlandsche Zaken in Nederland.

Den Weledelen Heer Fr. de Potter, Bestendig Secretaris der Kon. Vlaamsche Academie, te Gent.

—

Groningen, 21 Juni 1903.

Weledel Heer,

Ik heb de eer U de goede ontvangst te berichten van Uw schrijven van 17 Juni ll., dat de mededeeling bevat van mijne verkiezing tot buitenlandsch Eerelid der Koninklijke Vlaamsche Academie.

De groote onderscheiding, die mij daardoor te beurt valt, wordt door mij met ingenomenheid aanvaard. Beleefdelijk veroorloof ik mij het verzoek tot U te richten, de tolk te willen zijn van mijne erkentelijkheid voor de eer, mij door de Academie bewezen.

Met de verzekering van mijne hoogachting verblijf ik

Uw dienstw. dienaar,
B. SYMONS.

De lezing dezer twee brieven lokt de toejuichingen uit der vergadering, welke beslist beide stukken in de *Verslagen* te drukken.

—

De heer Bestuurder, overtuigd de tolk te wezen der gansche vergadering, drukt zijne verwondering en leedwezen uit, dat sedert nagenoeg een jaar de werken in de zittingzaal der Academie gestaakt zijn. Hij deelt mede dat brieven geschreven en overheidspersonen te Gent aangesproken zijn om de werken te doen vooruitgaan; dat ook herhaaldelijk brieven naar Brussel gezonden zijn, doch dat alle pogingen vruchteloos bleven. Het belang en de waardigheid der Academie eischen, dat aan dien toestand een einde kome, en de heer Bestuurder vraagt of het niet behoort, mondeling aan te dringen bij de bevoegde overheden te Brussel.

De vergadering beaamt dit ten volle en gelast den heer Bestuurder het noodige te doen bij het beheer der Staatsgebouwen.

—

De heer Broeckaert, namens de Commissie van Geschiedenis, Bio- en Bibliographie, deelt mede dat door pater Schoutens, te Antwerpen, eene notice is ingezonden over *Willem van Ruysbroeck*,. Daar dit stuk door twee leden der Commissie is goed bevonden, vraagt deze dat het in de *Verslagen* zou worden opgenomen.

De vergadering stemt met dit voorstel in.

—

Een voorstel van dezelfde Commissie, strekkende om eene alphabetische inhoudstafel op te stellen van al wat in de *Verslagen* der Academie voorkomt, alsmede de Bibliographie der werken van de in België verblijvende Leden der Koninklijke Vlaamsche Academie, voor het *Jaarboek*, zal aan de dagorde der Augustus-zitting worden gebracht.

—

Door den heer Claes wordt, namens de Commissie voor Onderwijs, gevraagd dat er gevolg zou worden gegeven aan het besluit der Academie, wat betreft de uitgave der mededeelingen en besprekingen in den schoot dier Commissie. — Er wordt besloten dit te doen, en de heer Claes aanvaardt den last, in het kort op te geven wat door de Onderwijs-Commissie, sedert hare inrichting tot heden, is verricht.

—

Een opstel van den heer Prenau, naar aanleiding van hetgeen in eene vorige zitting der Academie is medegedeeld door den heer Am. Joos, betreffende de uitspraak van het Nederlandsch, wordt verzonden naar de Commissie voor Nieuwere Taal en Letteren.

Dagorde.

De vergadering kiest tot leden der Commissie, gelast met het voorstellen van nieuwe prijsvragen, de heeren Bols, Coopman, de Vos, Gailliard en Obrie.

—

De beraadslaging wordt geopend over het in Juni ll. voorstel der Zuidnederlandsche Maatschappij van Taalkunde betreffende de uitspraak der Nederlandsche taal in de gestichten van lager en middelbaar onderwijs.

De heer Coopman herinnert, dat de quaestie reeds op officieël terrein staat, zooals blijkt uit het verslag over de zitting van Juni ll. De heer Minister schreef ons dat hij gaarne het advies der Academie zou gehad hebben en wij bleven hem, tot heden, daarover het antwoord schuldig. De Academie, immers, had eenen wedstrijd over de uitspraak van het Nederlandsch uitgeschreven, en vroeg om te mogen wachten met de inzending van het antwoord tot na de uitspraak over dien prijskamp. Dewijl deze een gunstigen uitslag had is de tijd nu daar om den heer Minister voldoening te geven. Wij hebben hem een afdruksel van de bekroonde verhandeling des heeren Prenau te zenden, en hem te verzoeken dat hij de Academie gelaste het vraagstuk aan een grondig onderzoek te onderwerpen.

De vergadering erkent de gegrondheid van deze opmerkingen, en treedt ze met algemeene stemmen bij.

—

Thans wordt overgegaan tot de kiezing van een lid voor de Onderwijs-Commissie, ter vervanging van den heer Claes, ontslaggever. De heer Mac Leod bekomt het meeste getal stellen.

Te 4 ure verklaart de heer Bestuurder de zitting geheven.

Lezing.

WILLEM VAN RUYSBROECK

door den eerw. pater SCHOUTENS.

Onder de moedige mannen die, in de middeleeuwen, naar verafgelegen streken reisden, zijn er weinige zoo beroemd als WILLEM VAN RUYSBROECK, van de Orde der Minderbroeders.

Weinig, zoo van voor, als van na zijne reis, is er in de geschiedenis wegens hem bekend. Men vermoedt dat hij tusschen 1220 en 1320 geboren werd. Na zijne reis keerde hij naar de eenzaamheid zijns kloosters terug, zonder nog van zich te doen spreken.

Dat de H. Ludovicus, koning van Frankrijk, de oogen op hem sloeg om hem met zoo gewichtig een gezantschap als naar den keizer der Tartaren te belasten, doet veronderstellen dat hij den naam van een heilig en bekwaam kloosterling moet gehad hebben.

In 1377 verscheen te Parijs, bij Ernest Leroux, eene nieuwe vertaling uit het Latijn in het Fransch van RUYSBROECK's reisverhaal, bewerkt door L. DE BACKER. Die vertaling is voorafgegaan van eenige beschouwingen, waaruit de schrijver zoekt af te leiden dat RUYSBROECK een Franschman en niet een Belg was. Althans zijn besluit is dit : « Wij mogen dus houden staan dat de Minderbroeder van Franschen oorsprong was ».

Ons doel is hier te onderzoeken of de redenen, door L. DE BACKER bijgebracht, wel doorslaande genoeg zijn om van RUYSBROECK eenen Fransch-man te maken.

I. — L. DE BACKER beweert dat WILLEM VAN RUYSBROECK eigenlijk Rubroc of Rubrouck hiet, omdat het oudste handschrift, door het Aardrijks-kundig Genootschap van Parijs uitgegeven, dien naam aldus schrijft.

Daarop maken wij de bemerking dat in vorige eeuwen en tot in de achttiende toe, men niet al te nauw gezet is geweest op het schrijven van eigennamen. Niet zelden, immers, zoo getuigen oude boeken en handschriften, schreef een zelfde persoon, soms zelfs in een en zelfden akt, zijnen naam op twee of drij verschillende wijzen.

Daarbij, te allen tijde hebben de Franschen uitgemunt in vreemde namen en bijzonder onze Vlaamsche te radbraken. Wie zegt ons dat het ook hier het geval niet geweest is, te meer daar het Vlaamsche Ruysbroeck voor eene Fransche tong zoo moeilijk is om uit te spreken?

II. Wij kunnen hem niet Ruysbroeck noemen, zegt L. DE BACKER, omdat die naam degene is van een Belgisch dorp, waar, in 1294, de monnik JAN VAN RUYSBROECK, beroemd door zijn streng leven en zijne vrome schriften, geboren werd. Dat er een Belgisch dorp is dat Ruysbroeck heet, (er zijn er zelfs twee), is geen beletsel om onzen

Minderbroeder dien naam te laten, welken zoo velen, ja het grootste getal schrijvers, hem geven. Dat JAN VAN RUYSBROECK daar geboren is belet niet dat onze WILLEM er ook kan geboren zijn. Men moet niet licht veronderstellen dat zoo vele schrijvers Willem met Jan verward hebben.

III. Rubrouck is de naam eener Fransche gemeente van het canton Cassel, in het Noorderdepartement, waar men altijd Vlaamsch gesproken heeft en waar die taal is blijven bestaan, zegt L. DE BACKER. Dat er in Frankrijk eene gemeente is die Rubroc heet, goed! maar in België zijn er wel twee, die Ruysbroeck heeten. Dus dat zegt niets, zoolang het niet klaar en duidelijk bewezen is dat hij Rubroc en niet Ruysbroeck hiet.

IV. Eindelijk poogt L. DE BACKER een gevolg te trekken uit het bestaan van eenen familienaam Rubroc of Rubrouck, doch ook dat bewijst niets.

1° Ook de familienaam van Ruysbroeck heeft bestaan en bestaat nog heden.

2° Wie kan zeggen of bewijzen dat onze WILLEM dien familienaam droeg? Dat is teenemaal onzeker en, mijns dunkens, zelfs niet waarschijnlijk. Ziehier waarom : In de middeleeuwen, en zelfs tot in de XVIIe eeuw komen de gevallen voor, werd doorgaans de familienaam bij de kloosterlingen achterwege gelaten. Zij noemden zich, over het algemeen, naar de plaats hunner geboorte, of naar eene plaats waar zij lang gewoond hadden. Zoo is het nog

heden in gebruik bij de Minderbroeders-Kapucienen en in eenige Provinciën onzer Orde.

Volgens onze overtuiging is ook zoo het geval met WILLEM VAN RUYSBROECK. Immers, waarom zou hij daarin afgeweken zijn van de gebruiken zijner Orde?

Men oordeele uit bovenstaande of de bewijzen, door L. DE BACKER aangehaald, voldoende zijn om onzen RUYSBROECK goedsmoeds aan Frankrijk af te staan.

Wij zijn verre van in de meening te deelen van een Franschen schrijver (1), alhoewel onzen medebroeder, die zegt dat : « L. DE BACKER in zijne geleerde studie allen twijfel wegneemt wegens Rubrouck's geboorteplaats ». Onzes dunkens is, ondanks die geleerde studie, die twijfel nog dezelfde als te voren, en heeft zij niets beslist.

Ons gevoelen, nu, is dat wij dien beroemden man nog immer, totdat men ons het tegendeel bewijze, als onzen landgenoot mogen houden en dat zijn naam Ruysbroeck en niet Rubroc is. Ziehier onze redenen :

1° Om het groot gezag der schrijvers, die hem voor Belg houden. Niet slechts hun gezag, maar ook hun getal overtreft verre degenen, die van eene

---

(1) P. VICTOR-BERNARDIN DE ROUEN. *Hist. universelle des Missions franciscaines* d'après le R. P. MARCELLIN DE CIVEZZA.

andere meening zijn. Zij staan aangehaald bij J. DE ST.-GENOÎS, in *Les Voyageurs Belges* en bij L. DE BACKER zelven. Men merke aan dat er onder hen verscheidene Franschmannen zijn.

2° Bij die lijst kunnen wij voegen Mgr FAVIER, bisschop van Peking, die in zijn werk : *Pékin*, hem RUYSBROECK en RUBRUQUIS noemt. Die schrijver is Franschman en kent grondig China's geschiedenis, gelijk zijn uitmuntend werk genoeg aantoont. Voorzeker zou hij onzen WILLEM wel Rubrock genoemd hebben, ware hij overtuigd geweest dat zulks de echte naam was. Hij treedt daarover wel niet in onderzoek, doch de naam RUYSBROECK vloeit uit zijne pen als bij iemand die daar niet het minst aan twijfelt.

3° Onze beroemde landgenoot, pater DE DEKEN, zaliger, der Zendelingen van Scheut, verhaalt ons in zijn : *Dwars dòor Azië :* « Hij (te weten : een Thibetaansch amban) zegt ons dat vroeger, toen Thibet aan China nog niet behoorde, de poorten ervan (namelijk : van Hlasa) voor alle vreemdelingen wagenwijd open stonden ». Zoo gebeurde het dat, over vijf eeuwen, geleerden uit de westersche landen hier aankwamen; « een onder hen heette *Van Putte*, voegde de amban erbij, en de naam van *Luisbloeck* is ons ook niet onbekend ».

« De Tibetanen nog al licht de *r* met de *l* verwerrende, wie zou onder dien naam den beroemden RUYSBROECK niet herkennen, den Belgischen franciscanermonnik..... » Dat die naam na vijf

eeuwen daar aldus bekend is gebleven, bewijst toch wel ten voordeele van den naam RUYSBROECK, want ware hij Rubrouck geweest, de Thibetaan hadde Lubloeck gezegd.

Eéne opwerping zou men kunnen maken, te weten dat hij zoo goed bekend was met Frankrijk en zoo dikwijls vergelijkenissen maakt van de stroomen, welke hij op zijne reis aantrof, met de Seine; van de afstanden sommiger plaatsen met den afstand van Parijs tot andere steden van Frankrijk, enz. Doch daar is geen gevolg uit te trekken. Dat hij in Frankrijk gewoond heeft, betwijfelen wij geenszins, noch dat hij dat land goed kende.

Doch, om Lodewijk IX te onderrichten, moest hij natuurlijk plaatsen, stroomen en afstanden noemen, welke den koning bekend waren. Wat zou deze ervan begrepen hebben, hadde RUYSBROECK gezegd : De stroom N. is zoo breed en diep als de Schelde vóor Antwerpen of als de Maas te Namen, hetgeen den koning wellicht onbekend was? Hadde hij gezegd : de stad N. is zoo groot als bijvoorbeeld : Loven of Brugge, of de stad N. is zoo ver van deze of gene plaats als Gent of Brussel van Keulen, dat ware wellicht onverstaanbaar voor den koning geweest. Hij moest wel, om verstaan te worden, zijne vergelijkingen met Frankrijk maken.

Nu, ten slotte, al ware RUYSBROECK nabij

Cassel geboren, dan nog kan men van hem geenen Franschman maken, vermits, in zijnen tijd, Cassel en Rubrouc deel uitmaakten van Vlaanderen en hij, bijgevolg, Vlaming en dus Belg was. Omdat zijn geboortegrond nù bij Frankrijk ingelijfd is, daarom kan men hem geenen Franschman noemen. In zijnen tijd was hij Belg en honderden jaren na zijne dood kan hij toch geen Franschman geworden zijn.

Kruger en De Wet zijn en blijven Boeren, en, alhoewel hun land nu bij Engeland ingelijfd is, kan men toch niet zeggen dat zij Engelschen zijn, zoo min als men dat van de Ieren kan zeggen, die sedert eeuwen onder Engeland staan. Ook zoo wat RUYSBROECK betreft. Hij was Vlaming, en dus Belg, om het even waar hij het levenslicht ontving, hetzij bij Brussel, hetzij bij Cassel.

Ons doel in dit schrijven is onzen landgenooten aan te toonen hoe lichtveerdig de Franschen zich onze beroemdheden toeëigenen, voor ons vaderland te eischen wat er aan toekomt, en geenen perel van deszelfs roemrijke kroon te laten ontstelen.

Zitting van 5 Augustus 1903.

Aanwezig de heeren Prayon-van Zuylen, bestuurder, Sermon, onderbestuurder, de Potter, bestendige secretaris;

de heeren Claeys, jhr. de Pauw, Gailliard, Alberdingk Thijm, Obrie, Coopman, de Vos, Broeckaert, van Even, Sermon, Coremans, Bols, de Flou, Claes, Janssens, jhr. de Gheldere, Simons, de Ceuleneer, Segers, de Vreese, werkende leden;

de heeren Muyldermans, Teirlinck, Mac Leod en Bouchery.

Na vaststelling van het verslag over de vorige zitting wordt de lijst overgelegd der

AANGEBODEN BOEKEN.

Door de Regeering :

Bulletin de la Commission royale d'Histoire, 1903, 2e aflev.

Bulletin de l'Agriculture, 1903, nr 4.

Arbeidsblad. Juni 1903.

Bulletin bibliographique et pédagogique du Musée belge, 1903, nr 7.

Wallonia, 1903, nr 7.

Door den heer Gouverneur van Oost-Vlaanderen :

Vertoog van den bestuurlijken toestand der provincie Oost-Vlaanderen voor het jaar 1903.

Door den heer J. BOUCHERY :
Vlaamsche Kunstbode, 1902.

Door den heer P.-J. GOETSCHALCKX :
Bijdragen tot de Geschiedenis, bijzonderlijk van het aloude hertogdom Brabant. Juli 1903.

Door den heer H. JACOBS :
Het Bestuur der provincie Antwerpen van 1836 tot 1900.

Door den heer H. HEYMAN :
Dichter A.-J.-M. Janssens.

Door de Maatschappij der Nederlandsche letterkunde te Leiden :
Nederlandsche Volksboeken. Die schoone hystorie van Malegijs.
De historie van Floris ende Blancefleur.
Genoechlijcke Historie van den onvervaerden reus Gilias.

Door de Académie royale des Sciences et des lettres de Danemark :
Bulletin, 1903, nr 3.

Door het Friesch Genootschap :
Epistel totten Friezen, naar een oud handschrift.

De laatstverschenen afleveringen van *Biekorf*, *St.-Cassianusblad*, *De Tuinbouw*, *Bulletin des Musées royaux des arts décoratifs et industriels.*

Briefwisseling.

Mededeeling wordt gedaan van het Koninklijk besluit, hetwelk de kiezing van den heer J. Bouchery, als briefwisselend lid, en van de heeren Abr. Kuyper en B. Symons, als buitenlandsche eereleden, bekrachtigt.

—

De heer Bestuurder staat recht en richt tot de vergadering de volgende toespraak :

Geachte Heeren en Medeleden,

Voor de derde maal sedert het begin van dit jaar moet Uw bestuurder eenen droeven plicht vervullen en U kennis geven van het afsterven van een hooggeschat lid dezer Academie.

Onze geliefde collega, de Eerwaarde Heer Servatius Daems, is niet meer. Sedert een paar maanden liet zijn gezondheidstoestand veel te wenschen over en had hem belet onze laatste vergadering bij te wonen. Een aanval van beroerte heeft hem weggemaaid. Hij overleed in de abdij te Tongerloo den 30 Juli l. l.

Dat treurig nieuws zal overal met diepe droefheid vernomen worden.

Het Vaderland verliest eenen gevierden dichter, die onze letterkunde tot sieraad strekte; eenen geleerde, die zich op velerlei gebied eenen gezagvoerenden naam had verworven.

De Koninklijke Vlaamsche Academie moet den man ontberen, die sedert lange jaren door zijnen

voorbeeldigen ijver, zijne uitgebreide kennis en zijne beminnelijke inborst in ons midden zulk eene voorname en invloedrijke plaats had ingenomen.

Wij allen, binnen en buiten de Academie, aan wie het gegund werd Daems persoonlijk te kennen, wij beweenen de verdwijning van den trouwen, edelhartigen vriend, die ons zoo ontijdig door den dood wordt ontrukt.

Ontijdig. Want hij was maar in zijn zes-en-zestigste jaar en tot in de laatste maanden steeds zoo vlug van lichaam en geest, dat men wel de hoop mocht koesteren dat voor het uur der scheiding nog menig jaar verloopen zou.

Het mocht niet geschieden. De slag is gevallen. Laat ons moedig en gelaten voor het onvermijdelijke bukken.

Servatius Daems was sedert den 27 October 1886 werkend lid der Koninklijke Vlaamsche Academie en werd er door zijne ambtgenooten naar verdienste gezien en geacht. In 1899 kozen zij hem tot onderbestuurder en het volgende jaar tot bestuurder. Hoe glansrijk hij zich van de hem opgelegde taak — hoogst vereerend ja, maar soms ook netelig en lastig — is U allen genoeg bekend en op dat punt ware het overtollig verder aan te dringen. Eveneens, in den schoot onzer bestendige commissiën voor Middelnederlandsche Letterkunde en voor Nieuwere Taal en Letteren, waar hij lid van was, onderscheidde hij zich door den gewetensvollen ernst waarmede hij aan besprekingen en werkzaamheden een ijverig aandeel nam.

Aan ons betreurd medelid zouden wij gaarne de laatste eer hebben bewezen en op zijn graf een woord van dankbare waardeering gesproken. Edoch, met de vergedreven zedigheid, die een hoofdtrek was van zijn karakter, had hij zich op voorhand daartegen verzet en het verlangen uitgedrukt « dat bij zijne teraardebestelling men zich onthouden zou van elke openbare huldebetooging; dat hij ten grave zou worden gedragen, begeleid door de gebeden zijner medebroeders. »

Wij hebben zijnen wil geëerbiedigd.

Geene hulde, trouwens, hoe schitterend ook, kon treffender wezen dan de gevoelens van oprechten rouw, die ons harte vervullen, een rouw waarin gansch het Vlaamsche land zal deelen; dan ons aller innig bewustzijn dat de Koninklijke Vlaamsche Academie een onherstelbaar verlies heeft geleden.

De nagedachtenis van den dierbaren afgestorvene zal in ons korps in blijvende eere worden gehouden en zijn onberispelijk leven ons tot aanmoedigend voorbeeld strekken.

Hij ruste in vrede! (*Algemeene instemming*).

Den heer W. van Spilbeeck laat schriftelijk weten dat hij de taak aanvaardt, het levensbericht van wijlen den heer Daems voor het *Jaarboek* van 1904, tegen November aanstaande, op te stellen.

Bibliographische mededeelingen.

Bij onze laatste kiezing voor het benoemen van een briefwisselend lid, werd de candidatuur voorgesteld en ondersteund van den heer Edmond Fabri, den werkzamen Vlaamschen geleerde, den gloedvollen redenaar onzer Volksvergaderingen en moedigen strijder voor des volks rechten en belangen, den verdienstelijken dichter wiens vers, welluidend en krachtig, door edelheid van gedachte en gevoel, streelt en verheft.

Het doet mij genoegen dat de dichter van het *Alpenmeer* mij nu verzoekt zijn laatstverschenen bundel op het bureel ten geschenke neer te leggen.

Het werk overigens is reeds bij velen onder ons gekend en zeer gunstig. Met een waardeerend woord van onze medeleden, de heeren Coopman, Claes, Bols en Janssens is het bij ons Vlaamsch publiek ingeleid geworden.

Het kunstlievend *Fondsenblad* heeft, door de bekwame pen van zijn hoofdopsteller, een onzer kundigste dichters, de hoedanigheden en verdiensten van het *Alpenmeer* en van andere dichtstukken, lyrische en verhalende, naar waarde doen uitschijnen. Bij de gelukwenschen van voornoemde beoordeelaars voeg ik mijne oprechte hulde.

Dr. H. CLAEYS.

—

Namens den heer H. Jacobs, archivaris en bureeloverste bij het Provinciaal bestuur te Antwer-

pen, heb ik de eer aan de Koninklijke Vlaamsche Academie een exemplaar aan te bieden van zijn werk, getiteld : *Het Bestuur der Provincie Antwerpen van 1838 tot 1900.*

De inleiding bevat een historisch overzicht van den vooruitgang, welke in de provincie Antwerpen in zake van landbouw, nijverheid, handel, onderwijs en openbare welvaart werd tot stand gebracht. Daarop volgen beknopte levensbeschrijvingen van de heeren Rogier, de Brouckere, Malou, Teichman, Ridder Pijcke d'Ideghem, du Bois de Vroylande, Baron Osy van Zegwaart en Cogels, die als gouverneurs onze provincie hebben bestuurd.

Korte biografische nota's over al de leden van den Raad en de Bestendige Deputatie treft men insgelijks in het werk aan, en ten slotte een kort verslag over al de vergaderingen van 1838 tot 1900.

Het boek van den heer Jacobs is alleszins merkwaardig, bevat menige belangrijke bijzonderheden, en is in eenen vaderlandschen, echt Vlaamschen geest geschreven. Herhaalde malen brengt de schrijver warme hulde aan de pogingen welke de Raad aanwendde om de kunsten en letteren te ondersteunen.

« Ter aanmoediging van beroemde kunstenaars en geleerden en van de helden van den Boerenkrijg », lezen wij in het werk, werden te Antwerpen, te Mechelen, te Lier, te Duffel en elders standbeelden opgericht, en telkenmale oordeelde de Provincieraad het zich ten plicht, die erkentelijke gevoelens onzer

vaderlandsche bevolking ten opzichte harer groote mannen, door het verleenen van milde toelagen, te steunen en aan te moedigen.

Overigens de Provincieraad heeft nooit gefaald aan de taak, bij te dragen in alles wat de kunsten, wetenschappen en letteren in onze schoone provincie kon bevorderen. Hij heeft aldus getoond, dat hij ter opbeuring van den zedelijken toestand onzer bevolking al het belang beseft van de aanhoudende uitbreiding der verschillende takken, welke aan ons kunst-wetenschappelijk en letterkundig leven raken.

Op het gebied der toonkunst mogen wij ons in eenen onverhoopten vooruitgang verheugen.

De Antwerpsche Muziekschool, in 1835 door eenige verdienstelijke kunstenaars gesticht, werd in 1859 tot gemeentelijke instelling hervormd. In 1867 bekwam de stad Antwerpen de geldelijke tusschenkomst van het Rijk, en kort nadien, die der provincie.

Aan haar hoofd werd onze groote meester Peter Benoit geplaatst.

Toegevende aan de eensgezinde wenschen, sedert jaren door den Provincieraad, het Stadsbestuur en gansch het Vlaamsche land uitgedrukt, stemde de Regeering er in 1897 eindelijk in toe, dit echt nationaal gesticht tot Koninklijk Vlaamsch Conservatorium te verheffen.

Om tot de verwezenlijking van dit belangrijk ontwerp te geraken, heeft de provincie niet geaarzeld zich groote geldelijke opofferingen te getroosten. Zij

heeft in deze omstandigheid een uitstekenden dienst aan onze Vlaamsche toonkunst bewezen.

Ter aanmoediging der Vlaamsche letteren schreef de Provincieraad van 1861 in zijne begrooting een krediet van 1000 frank, dat jaarlijks meermaals werd verhoogd.

Verder stemde hij menig voorstel, in zijn midden gedaan ter bevordering van de Vlaamsche letterkunde of ten voordeele der Vlaamsche belangen; hij ondersteunde krachtdadig de wetsontwerpen in de Kamer voorgedragen, die de herstelling onzer taalrechten voor doel hadden.

Ondanks deze blijken van genegenheid voor de moedertaal verliepen jaren vooraleer de vervlaamsching van het bestuur der provincie als een voltrokken feit kon worden beschouwd, zooals de heer Voorzitter van den Provincieraad het in zijne redevoering van 6 October 1886 herinnerde.

« In de tien eerste jaren na de omwenteling gebeurde alles in het Fransch; het was immers alsdan de mode onze zuiderburen in alles na te apen, zelfs ook in hunne taal; de besprekingen in den Provincieraad hadden in het Fransch plaats, en eilieve, welk Fransch! De besluiten, zoowel van den Provincieraad als van de Bestendige Deputatie, werden in het Fransch opgesteld en uitgevaardigd; in een woord : het was al Fransch, wat de klok sloeg. Van tijd tot tijd echter zien wij in den Provincieraad pogingen aanwenden, om een klein plaatsken aan het Vlaamsch in te ruimen. Zoo werd in 1839 de

Bestendige afvaardiging door den Raad aanzocht hare briefwisseling met de landelijke gemeenten in het Vlaamsch te houden; zoo werd er in 1840 besloten, dat geen ambt, waarvan de titularis in betrekking dient te komen met het publiek, zal mogen toegekend worden aan personen, die het Vlaamsch niet zouden machtig zijn; dat alle van de provincie uitgaande gedrukten in de twee talen zouden worden opgesteld. Ook werd aan het Staatsbestuur de wensch des Provincieraads overgemaakt, dat de Staat in de provincie geene ambtenaren meer zou aanstellen, dan diegenen, welke Vlaamsch zouden kennen.

Hoe gematigd die vragen ook waren, de Raad weet hoevele jaren men heeft moeten wachten om ze langzaam te zien verwezenlijken Niets is erger, zegt men, dan eene ingekankerde kwaal, en het gebruik van het Fransch was hier zoo diep ingeworteld, dat het Vlaamsch langen tijd het onderspit heeft moeten delven.

Langzamerhand echter stond men nu en dan iets toe aan de billijke eischen der Vlaamschgezinde raadsleden; zoo is het, dat, in 1846, onder het gouverneurschap van den heer Malou, het verslag over den toestand der provincie voor de eerste maal in de twee talen verscheen. Thans wordt niet alleen dit verslag, maar ook de verbalen der zittingen van den Raad en de Bestendige afvaardiging, benevens de besluiten, daarop genomen, worden in het Fransch en in het Vlaamsch bekend gemaakt, en zijn wij reeds

zoo verre gekomen, dat de Vlaamsche tekst de officieële is.

Dank zij de moedige houding van zekere raadsleden, kwam ook het gebruik der moedertaal allengskens in zwang in de besprekingen van den Raad, en thans, ik zeg het met fierheid, is het eene zeldzaamheid geworden, eene quaestie in het Fransch te hooren bespreken. Elk lid is voorzeker vrij die taal te bezigen, welke hij het liefst gebruikt; maar het is in onze moedertaal, in die taal, waarin wij op moeders schoot onze eerste bede tot den Schepper leerden stamelen, in die taal, waarin wij aan magen en vrienden een laatst vaarwel zullen toesturen, het is in onze taal, dat wij het best onze gedachten kunnen uitdrukken en verdedigen. Het gebruik van het Vlaamsch is, naar mijn inzien, eene echte noodzakelijkheid, en ik vertrouw, dat de Provincieraad van Antwerpen immer van die noodzakelijkheid zal overtuigd blijven, en dat diegenen, die hier na ons zullen zetelen, in dit opzicht, ons voorbeeld zullen volgen. »

GUSTAAF SEGERS.

Dagorde.

Namens de Commissie van Geschiedenis, Bio- en Bibliographie wordt door de heeren van Even en Sermon verslag uitgebracht over een opstel, door den heer L. Maeterlinck ingezonden :

PIETER BREUGHEL, DE OUDE.

De Bestuurder van het Gentsch Museum van Schilder- en Beeldhouwwerken, de heer L. Maeterlinck, schilder en oudheidkundige, heeft aan de Koninklijke Vlaamsche Academie een opstel medegedeeld over *Pieter Breughel, de oude, en de prenten van zijnen tijd.*

Deze arbeid werd mij tot onderzoek gezonden; vooraleer er over te handelen zij het mij vergund een woord over den ouden Vlaamschen schilder te zeggen.

Pieter Breughel, ook de *helsche Breughel* geheeten, is een eigenaardig verschijnsel in de geschiedenis der Vlaamsche School. Hij vormde zich in de kunst naar de *duivelrijen* van Ieronimus Bosch en werd de voorganger van David Teniers.

Karel van Mander, de eenigste oude schrijver die over den meester eenige bijzonderheden bewaarde, heeft hem als 't ware naar de natuur afgebeeld in de volgende woorden : « Hij was een seer stille en gheschikt man, niet veel van woorden, dan wel bootsch in 't gheselschap, doende den luyden oft oock zijn eyghen knechten t' somtijt verschricken met eenig ghespook oft gherammel dat hij te weghe bracht(1). »

Het is bekend dat die spotgeest om zijne spookerijen *Piet de drol* geheeten werd.

---

(1) KAREL VAN MANDER, *De levens der Nederlandsche schilders*, (Alkmaar, 1603, bl. 234.)

De man zag het licht rond 1526, in een nederig dorp gelegen nabij Breda, en maakte den naam van zijne geboorteplaats tot zijnen familienaam. Eerst was hij leerling van den Aalstenaar Peeter Coeck, en daarna van Ieronimus Cock, te Antwerpen. Hij reisde in Frankrijk en Italië. In die dagen werd, gelijk bekend is, Italië door onze Vlaamsche kunstenaars druk bezocht.

Na zijne terugkomst in het vaderland vestigde hij zich binnen Antwerpen en werd er, in 1551, in het St.-Lucasgilde aanvaard.

Behebt met een verheven geest, had hij een wijsgeerigen blik in het maatschappelijk leven geslagen en er al de ellende van waargenomen. Hij schilderde boertige onderwerpen met duivels en heksen, om onder dezen vorm in staat te wezen de misbruiken en onrechtvaardigheden van zijnen tijd te bestrijden en te hekelen. Met zijn penseel schreef deze boerenjongen de geschiedenis van ons volksleven in de 16e eeuw, nauwkeuriger dan onze geleerden uit die dagen, en in dit opzicht kunnen zijne gewrochten met vrucht bestudeerd worden. Hij liet een groot getal schilderstukken na, alle gekenmerkt door hun oorspronkelijk karakter. Zijne samenstellingen zijn keurig opgevat en knap verbonden; zijne teekening is zwierig en vast, zijne kleur vol kracht en leven.

Breughel schilderde ook eenige onderwerpen van historischen aard. Doch hij kon zich nimmer onthouden er iets koddigs in te mengen. Hij liet

ook eenige etsen achter. Op hout sneed hij de geschiedenis van *Urson en Valentijn*, en in 1553 eenige Rijngezichten.

Vele zijner schilderstukken zijn door verdienstelijke etsers op koper gebracht.

Hij overleed te Brussel in 1569.

De man was in den echt getreden met de dochter van zijn eersten meester Peeter Coeck; deze vrouw schonk hem twee zonen : Peeter Breughel, de *helsche Breughel* geheeten, omdat hij, gelijk zijn vader, ook duivels en heksen schilderde, en Jan Breughel, de *fluweelen Breughel*, omdat hij steeds fulpen kleederen droeg. Deze laatste was de meester van Daneel Seghers, den grootsten bloemschilder der Vlaamsche School.

De prenten naar Breughel en zijne tijdgenooten leveren voor de geschiedenis der volkszeden en volksgebruiken in de 16e eeuw bijzonderheden op welke men elders te vergeefs zou zoeken. Zij verdienen met zorg te worden nagegaan.

De aanmerkingen van den heer Maeterlinck bevatten wetenswaardige en gansch onopgemerkte inlichtingen over dit bij uitstek bewogen tijdstip onzer geschiedenis. Met genoegen heb ik ze gelezen en denk dat ze waardig zijn in de *Verslagen* onzer Academie te worden opgenomen.

ED. VAN EVEN.

—

Deze nieuwe bijdrage van den heer L. Maeterlinck verdient zoowel als de eerste gedrukt te worden.

Zij bewijst eens te meer den nadeeligen invloed welken de Romanisten op de echt Vlaamsche schilderkunst enz. geoefend hebben. Alleen de opschriften vermeld op bl. 13, 16, en vooral op bl. 17, dienen nagezien te worden. Ik acht het beter het woord weg te laten, wanneer het onleesbaar of onverstaanbaar is, dan iets verkeerd te drukken.

H. SERMON.

—

De vergadering beslist de verhandeling des heeren Maeterlinck, met de daarbij behoorende platen, in de *Verslagen en Mededeelingen* eene plaats te verleenen.

—

Worden aangenomen de voorstellen der Commissie voor Geschiedenis, neergelegd in zitting van de maand Juni l l. :

1° de inhoudstafel te drukken van al wat, tot heden, in de *Verslagen en Mededeelingen* is verschenen;

2° in het *Jaarboek* voor 1904 de lijst te drukken der schriften, opgesteld door de in België verblijvende Leden der Academie.

—

Op verslag der heeren Dr. de Vreese en Dr. de Vos stelt de Commissie voor Nieuwere Taal- en Letterkunde voor, de verhandeling des heeren Prenau, getiteld : *De zuivere Nederlandsche Taal*, in de *Verslagen en Mededeelingen* der Academie op te nemen.

Genoemde Commissie stelt voor, den heer Bollansee te berichten dat de Academie geen oordeel kan vellen over werken, die nog niet geschreven zijn; dat het hem vrij staat het werk, over hetwelk hij handelt in zijnen brief aan de Academie, in te zenden en aan haar oordeel te onderwerpen.

Beide voorstellen worden door de vergadering aangenomen.

LETTERKUNDIGE WEDSTRIJDEN.

De vergadering aanvaardt de volgende prijsvragen, voorgesteld door de in Juli benoemde Commissie.

Voor 1905.

Bij de reeds vroeger uitgeschreven prijsvragen :

Geschiedenis.

Welken invloed hebben de Zuidnederlandsche uitgewekenen van de XVIe eeuw uitgeoefend op de taal en letterkunde, de kunst, den handel, de nijverheid en de staatkundige ontwikkeling van Noord-Nederland?

Prijs : 600 fr. of een gouden gedenkpenning van gelijke waarde.

Voor 1906.

Reeds 2 vragen zijn uitgeschreven. Daarbij komen :

Middelnederlandsch.

Eene critiek op het woordenboek van Geer. van der Schueren. (Een boek wordt verlangd in den trant van Dr. Kluyver's *Proeve eener critiek op het Woordenboek van Kiliaan;* een onderzoek naar het ontstaan en de betrouwbaarheid, naar het dialect en den woordenschat van den Theuthonista. Dr. Kluyver's boek kan als model dienen.)

Prijs : 600 fr. of een gouden gedenkpenning van gelijke waarde.

Geschiedenis.

Eene verhandeling over : aantal, invloed en beschaving der Nederlandschsprekenden buiten Vlaamsch-België en Nederland, voorheen en thans.

Prijs : 600 fr. of een gouden gedenkpenning van gelijke waarde.

Onderwijs.

Eene verhandeling over de gebreken der schoolboeken die in het lagere onderwijs gebruikt worden bij de in het Nederlandsch onderwezen worden. Hoe kunnen die gebreken verdwijnen?

Prijs : 600 fr. of een gouden gedenkpenning van gelijke waarde.

Gewesttaal.

Men vraagt een zoo volledig mogelijk ZUID-LIMBURGSCH IDIOTICON.

Prijs : 500 fr. of een gouden gedenkpenning van gelijke waarde.

Voor 1907.

Reeds éene vraag is uitgeschreven. Er wordt bijgevoegd :

Vak- en Kunstwoorden.

Men vraagt eene volledige vak- en kunstwoordenlijst over het LANDBOUWBEDRIJF, met inbegrip van veeteelt en paardenfokkerij, zooveel mogelijk met bijvoeging van de afbeelding der opgegeven voorwerpen en van de Fransche benamingen.

Prijs : 800 fr. of een gouden gedenkpenning van gelijke waarde.

Zuidnederlandsche Folklore.

Men vraagt een zoo volledig mogelijk geographisch SAGENBOEK, met inbegrip der legenden, van VLAAMSCH-BRABANT. (Arrondissement Brussel en Loven).

Prijs : 600 fr. of een gouden gedenkpenning van gelijke waarde.

Voor 1908.

Gewesttaal.

Men vraagt eene verklarende studie over de tongvallen van Oost-Vlaanderen met kaarten (in den zin van Dr. Jan te Winkel's

werk : *de Noordnederlandsche Tongvallen. Atlas van Taalkaarten met tekst*).

Prijs : 800 fr. of een gouden gedenkpenning van gelijke waarde.

—

In naam der Commissie voor het stellen der prijsvragen leest de heer Gailliard de volgende nota :

Mijne Heeren,

Als voorzitter van de jongste Commissie belast met het voorstellen van prijsvragen, heb ik de eer, namens die Commissie, de algemeene vergadering een paar wenschen over te maken.

De Academie heeft eenen gelukkigen maatregel getroffen met, binnen de bepalingen van hare wetten, die Commissie voortaan samen te stellen uit de Voorzitters der vier bestendige Commissiën en hun het Lid toe te voegen dat, sedert de inrichting der wedstrijden, bijna onafgebroken van de bedoelde Commissie deel uitmaakt : dit bewijst reeds het aanzienlijk aantal onderwerpen van prijsvragen, welke haar ditmaal tot onderzoek werden voorgelegd. De eerste proef belooft dus het beste voor de toekomst; en daarover mogen wij ons alleszins verheugen, want de Academische wedstrijden behooren immers tot de hoofdwerkzaamheden der Academie. Overbodig te doen uitschijnen, dat zij van het meeste belang zijn voor onze instelling en voor den vooruitgang van de taal en letterkunde.

Daarom is het wenschelijk, dat de jaarlijksche programma's onzer wedstrijden door de grootst mogelijke verscheidenheid van prijsvragen uitmunten. Om dat doel te bereiken vraagt de Commissie:

« Dat het Bestuur der Academie, elk jaar, in den loop van April, op den uitnoodigingsbrief tot bijwoning der algemeene vergadering dier maand, de Bestendige Commissiën zou verzoeken hare eerstvolgende zitting geheel of gedeeltelijk te wijden aan het bespreken van door haar te stellen onderwerpen; de Voorzitter van elke Commissie zou vervolgens de voorgestelde vragen overleggen aan de Commissie voor prijsvragen, welke in Juli vergadert ».

De tweede wensch betreft de eenheid in de werkzaamheid dier Commissie en, derhalve, de eenheid in het plan van uitvoering. Voortaan zal de Commissie voor prijsvragen, volgens het door de Academie nieuw aangenomen stelsel, gedurende *twee* jaar uit dezelfde leden bestaan. Maar na dien tijd, zullen andere leden benoemd worden, aangezien de Voorzitters van de meeste Bestendige Commissiën na twee jaar aftreden en, in die hoedanigheid, niet onmiddellijk herkiesbaar zijn. Dit zou, natuurlijk, de beoogde en noodzakelijke eenheid niet bevorderen. Om die reden heeft de Commissie voor het jaar 1903 den wensch geuit dat de Academie in de toekomst, evenals in het verleden, den heer Coopman steeds verkiezen zou tot het vijfde lid dier Commissie, waarvan hij feitelijk, sedert zoovele jaren, de ijverige secretaris is.

De heer Bestuurder antwoordt dat de Academie de wenschen, door den heer Gailliard uitgedrukt, in overweging zal nemen en zoo noodig daarover beraadslagen en beslissen.

Nu doet de heer Bestuurder lezing van het volgende opstel :

De Aanslag van den Brusselschen Tuchtraad

TEGEN

de taalvrijheid van den advocaat.

Geachte Heeren en Medeleden,

Op het tweede Vlaamsch Rechtskundig Congres, den 25 Juni 1903 te Brussel gehouden, sprak Mr. Albéric De Swarte over het gebruik der Nederlandsche taal voor het burgerlijk gerecht. Met den moed, die hem kenmerkt, legde spreker den vinger op de wonde en verklaarde zonder omwegen dat oudere advocaten in onze taal niet pleiten omdat zij doorgaans niet ***kunnen*** — of niet ***willen*** — en jongeren, omdat zij niet ***durven***. Want, zei hij, de advocaat, die het waagt voor eene Vlaamsche rechtbank in het Vlaamsch het woord te nemen (1), weet wat hem te wachten staat : hij zal gebroken worden als een riet en, in elk geval, aan plagerijen en vervolgingen blootgesteld, die zijn leven zullen verbitteren en mogelijk zijne gansche toekomst op het spel zetten.

---

(1) Wel te verstaan in ***burgerlijke*** zaken, want voor het strafgerecht wordt, dank aan onze taalwetten, het Vlaamsch meer en meer de regel en het Fransch de uitzondering.

Zoo ging Mr. De Swarte, onbewimpeld en onverschrokken, met de vuile voeten erdoor, noemde het kind bij zijnen echten naam en werd trouwens door de vergadering dapper toegejuicht. Onder de twee honderd aanwezigen, het puik der Vlaamsche rechtsgeleerden, bemerkte men den Minister van Justitie, eenen staatsminister, leden van het Parlement, de hoofden van magistratuur en balie en andere mannen van aanzien en beteekenis. Maar niemand opende den mond om de strafrede van den Brusselschen advocaat te wederleggen. Wel een bewijs, dunkt mij, dat hij den nagel op den kop had geslagen. Overigens zou zulks eerlang met alle wenschelijke duidelijkheid nogmaals blijken.

Dezer dagen immers kondigden de Franskiljonsche bladen zegevierend af dat de Tuchtraad der Brusselsche Balie in zijne Juni-vergadering een besluit had genomen waarvan ik straks den oorspronkelijken tekst zal geven. Dat besluit had blijkbaar zijn aanzijn te danken aan de omstandigheid dat kort te voren, in de zaak Niellon-Josson, de advocaten van den verweerder hun recht om de verdediging in het Nederlandsch voor te dragen onverzetlijk hadden staande gehouden en door den rechter doen erkennen, in weerwil van het heftig verzet der tegenpartij, welker voorspreker, onder voorwendsel dat hij zelf onze taal niet machtig was, aan anderen wilde verbieden die te gebruiken en hunne weigering als eene inbreuk op de wetten der ambtsbroederschap aan de kaak stelde, terwijl hij nog te verstaan gaf

dat het geschil verdere gevolgen zou hebben. En inderdaad werd de Vlaamschpleitende advocaat (Mr. Thelen) voor den Tuchtraad gedaagd en wel is waar, schoon met moeite, vrijgesproken — mogelijk oordeelde men dat hij zich te goeder trouw had vergrepen en het schromelijke van zijne misdaad niet besefte —; maar tevens achtte men het noodig aan dergelijke buitensporigheden paal en perk te stellen en de vermetelen te beteugelen, die zich inbeelden dat zij hunne eigene taal mogen spreken zonder op voorhand de toelating hunner Waalsche of Franschgezinde ambtgenooten ootmoedig te hebben afgesmeekt en verworven. Dit is het doel van bovengemeld besluit des Tuchtraads. Het luidt als volgt :

« L'usage abusif d'un droit peut constituer une faute disciplinaire; ainsi un avocat parlant le français et le flamand, et ayant légalement le choix d'employer l'une ou l'autre de ces langues à la barre, peut manquer de confraternité en se servant précisément, malgré les protestations de son adversaire, de celle que ce dernier ne connaîtrait pas. »

Zooals men ziet, laten taal en stijl van die meesterachtige ukaze vrij wat te wenschen over. De zinbouw is hoogst gebrekkig, want, volgens alle regelen der spraakkunstige ontleding, staat het voornaamwoord *celle* in verband, niet met *langues*, maar met *confraternité*. De taal trouwens herinnert minder aan het Fransch van Berryer en Jules Favre dan aan het Marolsch der familie Kaeckebroeck. *Avoir légalement le choix d'employer* is een onmisken-

baar Belgicisme; een Franschman zou zeggen : *avoir le droit d'employer à son choix.* Eveneens is *manquer de confraternité* alles behalve mooi en daarbij onnauwkeurig. Want hier wordt niet gemeend dat de advocaat van *confraternité* beroofd is, maar eenvoudig dat hij in een gegeven geval tegen de wetten der ambtsbroederschap heeft gezondigd. En wat voor eene taal is dat weer? *Manquer de confraternité* zegt men evenmin, van eenen persoon sprekende, als *manquer d'amitié* of *manquer de légalité*; men zegt : *manquer à la confraternité, à l'amitié*, of, beter nog, *manquer aux lois de la confraternité, de l'amitié, méconnaître les devoirs qu'impose la confraternité, l'amitié.* Zoo ook : *vous manquez à la légalité, vous transgressez la légalité* en niet : *vous manquez de légalité.* De secretaris van den Tuchtraad, die vermoedelijk voor de redactie van het stuk verantwoordelijk is, verkeert zeker in hetzelfde geval als vele andere aanbidders van « *la langue du barreau* », die zich inbeelden dat zij Fransch spreken wanneer zij zich eenvoudig in het Kaeckebroecksch uitdrukken. Ik herinner mij nog hoe een voornaam advocaat uit Parijs, die, weinige jaren geleden, te Brussel het Paleis van Justitie bezocht en naar eene pleitrede aandachtig had geluisterd, zijnen geleider op eens in het oor fluisterde : « *Mais, cher maître, je croyais qu'on plaidait en français à Bruxelles?* »

De inhoud van het edict moet voor den vorm niet onderdoen.

Het besproken besluit regelt — en beperkt — het vrij gebruik der landstalen voor de rechtbanken, bepaaldelijk te Brussel (want aan het gezag van den Brusselschen Tuchtraad zijn advocaten, die tot de balie der hoofdstad niet behooren, geenszins onderworpen). Nu, art. 23 der Grondwet zegt uitdrukkelijk dat het gebruik der talen in rechtszaken alleen *door de wet* kan worden geregeld. Is de Brusselsche Tuchtraad bevoegd om *wetten* uit te vaardigen? Stellig niet! Dat recht behoort uitsluitend aan de wetgevende macht, met andere woorden aan beide Kamers van het Parlement in gemeen overleg met den Koning. De Tuchtraad is dus zijne macht te buiten gegaan en maakt zich aan eene wederrechtelijke aanmatiging schuldig, die met de letter en met den geest van onze Landkeure zonneklaar in strijd is.

Daarbij strookt evenmin bedoeld besluit met de eenvoudigste grondbeginselen der rechtswetenschap. In den schoot der Koninklijke Vlaamsche Academie zetelen hooggeplaatste magistraten en andere voorname rechtsgeleerden. Hoef ik hun te vragen of iemand strafbaar kan wezen enkel omdat hij gebruik maakt van zijn onbetwist en onbetwistbaar recht? Neen, want zij zouden mij antwoorden, wat een student van 't eerste jaar reeds weet, namelijk dat *qui suo jure utitur nemini facit injuriam.* En wie aan niemand wederrechtelijk schade berokkent kan bezwaarlijk daarom gestraft worden.

Te vergeefs zou men opwerpen dat er hier van

geene eigenlijke straffen, maar wel van tuchtmaatregelen sprake is. Zulk een woordenspel ware minder ernstig. De leerling, die een pensum krijgt, de officier die arrest moet houden, de advocaat die vermaand, berispt of geschorst wordt, ondergaan wel degelijk eene straf, al is deze niet onteerend. Overigens worden ook door de gewone rechtbanken straffen uitgesproken, die de eer van den veroordeelde onverlet laten, bij voorbeeld in zake van politieovertredingen en zelfs wanneer het ernstigere vergrijpen geldt, zooals het deelnemen aan een tweegevecht. De drijver van een automobiel, die tot boet en mogelijk tot gevang wordt verwezen; de duëllist, die zijnen tegenstander kwetst en tot loon eenige maanden achter de grendels mag zitten, worden door niemand met misdadigers op ééne lijn gesteld. En toch worden zij gerechtelijk gestraft.

Maar, zal men zeggen, niet het gebruik van een recht, alleen het misbruik, *l'usage abusif*, ervan wordt beteugeld. Ongelukkig houdt het onderscheid, hoe vernuftig ook, geenen steek. Wie zijn recht misbruikt, gaat *ipso facto* zijn recht te buiten en kan dus niet hopen dat de bevoegde rechter zoo iets zal goedkeuren en bekrachtigen. Wanneer echter de rechtbank, zooals in de zaak Niellon-Josson, plechtig heeft erkend dat de gehekelde advocaat binnen de palen van zijn recht is gebleven en hem machtigt er bij voortduring gebruik van te maken, vraagt men zich af hoe het mogelijk zou wezen hier van een *usage abusif* te gewagen?

Ik loochen niet dat men zijn wettelijk recht op eene wijze kan gebruiken, die door velen en zelfs door iedereen uit een zedelijk oogpunt wordt afgekeurd. De geloovige noemt het een ergerlijk iets dat er menschen zijn, die buiten allen godsdienst leven en bij voorbeeld hun huwelijk door de Kerk niet laten inzegenen. De werkman barst in luide klachten los als zijn baas uit louter winstbejag het loon vermindert. Alle edeldenkenden laken den hardvochtigen schuldeischer, die eenen eerlijken, maar ongelukkigen schuldenaar tot het uiterste vervolgt en onmeedoogend in het verderf stort. Is er iemand, die verwachten kan dat er in zulke gevallen eene straf, al was het maar eene tuchtstraf, zal worden uitgesproken? Zekerlijk niet, want vrijdenker, werkgever en schuldeischer maken enkel gebruik van een recht, dat de wet hun toekent.

Eveneens, toen diezelfde Brusselsche Tuchtraad voor dertien jaar Mr. Maurits Josson's naam op de lijst der stagedoeners schrapte en aldus de toekomst van dien onversaagden voorvechter der Vlaamsche Beweging trachtte te breken, was men het wel vrij algemeen eens om te vinden dat de Raad zeer verkeerd had gehandeld en zich op den hoop toe belachelijk gemaakt, maar niemand dacht er aan te vragen dat de leden van de vierschaar anders dan door het afkeurend oordeel der openbare meening zouden gestraft worden. Zij hadden immers gebruik gemaakt van hun recht!

Overigens, waarin bestaat, in het voorhandig

geval, hetgeen men een vergrijp tegen de tucht, *une faute disciplinaire*, heet? Het besluit leert het ons : de advocaat, die tegen eenen Vlaamschonkundigen confrater in onze taal pleit, zondigt tegen de tucht omdat hij een gebrek aan *confraternité* laat blijken.

Confraternité is een fraaiklinkend woord, waarmede men onder advocaten, en vooral te Brussel, gedurig schermt. *Omnia fraterne* is de leus der balie; alle leden ervan zijn broeders en dienen elkander als broeders te bejegenen. Zoo luidt de theorie. In de practijk gaat het ietwat anders en vaak voelt men zich geneigd te besluiten dat de volgelingen van Cujas elkander *confrater* heeten juist gelijk de oudheid een donker, ondoordringbaar bosch *lucus* (*a non lucendo*) had gedoopt. De waarheid is dat advocaten *per se* geene bovenmenschen zijn, dat zij niet beter deugen dan andere vakmannen en, evenmin als dezen, aan den invloed van hunne driften en neigingen ontsnappen. Alle advocaten zijn broeders, zeker! Alle Belgen ook; en zelfs alle menschen. Hetgeen niet belet dat, waar, zooals te Brussel, de balie talrijk genoeg is om een soort van wereld in 't klein te vormen, men aldaar nagenoeg hetzelfde ziet gebeuren als in de wijde wereld daarbuiten. Geen treffender voorbeeld daarvan kan men geven dan de verkiezingen voor den Tuchtraad. In de hoofdstad gaat men bij zulke gelegenheid precies te werk als in eenen gewonen kieskring. De tactiek is dezelfde en de middelen insgelijks : ieder candi-

daat heeft zijn comiteit, dat de propaganda inricht, zijnen man rondvent en ophemelt en de mededingers stelselmatig afbreekt en uitkleedt; er worden zelfs naamlooze omzendbriefjes rondgestuurd, waarin de walgelijkste persoonlijke aanvallen voorkomen. *Omnia fraterne!*

Dat men met die parade-broederschap gaarne pronkt, kan geen kwaad. Maar wanneer men erop steunt om het taalrecht van den Vlaamschen advocaat te kortwieken, gaat zoo iets waarlijk de maat te buiten. Overigens is het argument logisch onhoudbaar. Men verbiedt u in 't Nederlandsch te pleiten omdat de advocaat der tegenpartij uwe taal niet kent — of niet verkiest te kennen; anders gezegd, *uw* recht moet voor het zijne — het recht onwetend te zijn — telkens zwichten. Goed zoo! Maar het kan ook gebeuren dat gij de rechtspleging tot in hare nauwste en minst bekende bijzonderheden grondig hebt bestudeerd, terwijl uw minder goed beslagen tegenstander in dien doolhof verloren loopt. Zal het u verboden zijn daaruit voordeel te trekken? Het kan nog gebeuren dat gij goedvindt tot staving van uwe stelling bewijsgronden aan te brengen aan andere vakken dan de rechtsgeleerdheid ontleend, of wel dat gij op de wetgeving en op de rechtspraak in het buitenland wijst. Zal men dat mogen beletten onder voorwendsel dat de tegenpartij op de hoogte niet is? En indien de advocaat van den eischer uit nalatigheid of uit onwetendheid den tijd door de wet bepaald heeft laten verloopen, zal men

aan den raadsman van den verweerder, die de verjaring opwerpt, verwijten dat zijn gedrag van een gebrek aan *confraternité* getuigt? Dergelijke voorbeelden zou men bij honderden kunnen aanhalen.

Laat ons echter aannemen dat de Vlaming, die tegen eenen Waal in het Vlaamsch pleit, onbroederlijk handelt en dus verdient gestraft te worden. In dit geval antwoord ik dat indien de advocaat verplicht is zich tegenover zijne confraters voorkomend te toonen, hij *a fortiori* verplicht is den eerbied, dien hij aan de magistraten verschuldigd is, nooit uit het oog te verliezen. Welnu, meer dan eens is het gebeurd dat wanneer advocaten voor Vlaamschonkundige rechters in onze taal het woord wilden nemen, zoo iets door die rechters (natuurlijk zeer ten onrechte) als een gemis aan eerbied werd aanzien en aangeklaagd. Is er ooit iemand dwaas genoeg geweest om zulke advocaten met tuchtstraffen te bedreigen?

Van den anderen kant, houdt het besluit van den Tuchtraad geene de minste rekening met het recht van den kliënt. Het schijnt nochtans dat de kliënt, de *magister litis*, de persoon wiens duurste belangen mogelijk van den uitslag van het geding afhangen, zijnen zeg zou moeten hebben, dat men allerminst op zijne wenschen, op zijnen wil zou dienen te letten. Mis! Er zijn advocaten, die van het bewustzijn hunner eigene volmaaktheid zoo diep zijn doordrongen dat zij het recht vergen hunne kliënten *perinde ac cadaver* te behandelen. Zij

immers zijn de hooge priesters van het recht en moeten den eeredienst mogen regelen zooals het hun lust; de kliënt, hij, is er ja noodig, want zonder hem zou er geen geding te bepleiten zijn, maar hij beelde zich toch niet in dat hij iets te zeggen heeft: hij is daar gelijk een lijk op de ontleedtafel en moet zich gedwee alle proeven laten welgevallen, die zijn verdediger *in anima vili* gelieft te nemen. Hij wachte zich vooral den onredelijken eisch te stellen dat hij de pleitrede wil verstaan : minachtend zou men hem toesnauwen dat « de advocaat meester moet blijven van zijn pleidooi. » Hetgeen in vroegere tijden eens medebracht dat terwijl een Vlaamsche bekichte voor het Hof van Assisen in het Vlaamsch hardnekkig staande hield dat hij onschuldig was, zijn advocaat in het Fransch pleitte dat zijn kliënt wel degelijk de misdaad had begaan en zich ermede vergenoegde verzachtende omstandigheden in te roepen! Met vrij wat meer reden zou men kunnen beweren dat de geneesheer « meester moet blijven van de behandeling. » Wil dat zeggen dat hij buiten de toestemming van den zieke, ja tegen dezes wil in, min of meer gevaarlijke operaties ondernemen mag of hem zelfs chloroform toedienen? De dokter, die aldus zou handelen, stelt zich aan vervolgingen en aan zware straffen bloot. En eveneens de notaris of de bankier, die, onder voorwendsel dat hij het beter weet, de hem toevertrouwde kapitalen anders zou beleggen dan hem werd voorgeschreven. Waarom zou de advocaat alleen aan verplichtingen en

verantwoordelijkheid ontsnappen? Is hij onfeilbaar en onschendbaar? Het fijne van de zaak is intusschen dat menigeen, die aldus op het Paleis van Justitie als hooghartige voorvechter eener bevoorrechte kaste optreedt, daarbuiten den radicaal en zelfs den socialist uithangt. Men beweert dat in 't oude Rome de vogelwichelaars elkander niet konden aankijken zonder van 't lachen te schateren. In zulk een geval zouden zekere pontificeerende advocaten ten minste moeten meesmuilen.

Dat de Brusselsche Tuchtraad het feitelijk met die hiëratische oligarchen eens is, blijkt genoeg uit de omstandigheid dat er in zijn besluit geen gewag wordt gemaakt van hetgeen de kliënt zou kunnen verlangen. Ik zal dus zoo vrij zijn te doen opmerken dat de advocaat wettelijk niets anders is dan een *lasthebber*, die het mandaat aanvaard heeft de zaak van zijnen lastgever voor het gerecht te verdedigen. Nu, het hoeft nauwelijks herinnerd te worden, ten eerste dat de lasthebber verplicht is zich aan de onderrichtingen van den lastgever stipt te gedragen (1); vervolgens, dat hij, bij het vervullen van zijne taak, het belang van den lasthebber als zijn richtsnoer moet beschouwen en geenszins zijn eigen gemak en gerief of die van anderen. Waaruit vloeit dat een

(1) Dit laat de persoonlijke waardigheid en de ambtelijke onafhankelijkheid van den advocaat volstrekt onverlet. Hij blijft immers vrij, indien de klient naar zijnen raad niet wil luisteren, het mandaat te weigeren of er van af te zien.

advocaat, die men gelast heeft eene zaak in 't Vlaamsch te bepleiten en die, om aan zijnen tegenstander of aan wien ook te behagen, in het Fransch het woord neemt, klaarblijkelijk zijnen plicht miskent en derhalve zou dienen gestraft te worden.

Het loopt natuurlijk in het oog dat de ervaren rechtsgeleerden, die in den Brusselschen Tuchtraad zetelen, dit alles zeer goed weten. Ook zal zich niemand door hun ijdel gebaar laten misleiden. Wat men onder den dekmantel van *confraternité* zoekt te verbergen, is eenvoudig eene drieste poging om het gebruik onzer taal voor de Brusselsche hoven en rechtbanken onmogelijk te maken. Als korps (1) is sedert lang de Brusselsche Tuchtraad door zijne Franschdolheid berucht en de Vlaamschgezinde advocaten weten bij ondervinding wat voor eene zonderlinge ambtsbroederschap zij daar mogen verwachten, getuige bij voorbeeld de zaak Josson, waar ik reeds op gewezen heb en die het past hier in weinige woorden te herinneren.

In illo tempore — 1889-90 — had zich Mr. Maurits Josson bij de Franskiljons bijzonder onbemind gemaakt door den moed, waarmede hij voor de stipte toepassing der onlangs uitgevaardigde taalwet van 3 Mei 1889 ijverde en de stelselmatige overtreding ervan door de boetstraffelijke rechtbank van Brussel

---

(1) Als *korps*, want onder de leden waren er soms, die onze taal niet ongenegen waren. Maar de meerderheid bestond altijd uit Franschgezinden.

in vlugschriften en in bladen (bepaaldelijk in den *Flamingant*) openbaarlijk aan de kaak stelde, hetgeen eindelijk voor gevolg had dat Parlement en Regeering tusschenbeide kwamen en de wederspannige magistraten dwongen de wet met wat meer eerbied te bejegenen. Zoo iets vanwege eenen jongen advocaat was wraakroepend en men besloot hem zonder uitstel den mond toe te snoeren of hem te verpletten. Eene passende gelegenheid werd gauw gevonden. Mr. Josson was nog stagedoener en moest, volgens gebruik, bij het Bureel van kostelooze Raadgeving een verslag betreffende de hem toevertrouwde *pro-deo*-zaken indienen. Dat verslag schreef hij in het Nederlandsch. Daar had men hem! In volle zitting van het bureel en op barschen toon gebood men hem zijn verslag in het Fransch op te stellen. Aan een beleefd verzoek zou misschien Mr. Josson, onder voorbehoud van zijn recht, voldaan hebben; voor een onheusch bevel, dat met het loochenen van dat recht gelijk stond, kon hij niet bukken. Waarop hij dadelijk voor den Tuchtraad werd geroepen en na allerlei stichtende incidenten op de lijst der stagedoeners geschrapt (1). Aldus werd, naar men

(1) Een dier incidenten — *ab uno disce*.... — verdient aangehaald te worden. Bij zijne eerste verschijning voor den Raad vroeg Mr. Josson dat de Gentsche advocaat, die hem bijstond en bereid was om desnoods in het Fransch te pleiten, zou binnengelaten worden. In strijd met de wet (en met de ambtsbroederlijke hoffelijkheid) werd er op dat verzoek geene acht geslagen : de vreemde confrater, die opzettelijk naar Brussel gekomen was,

hoopte, zijne toekomst verbrijzeld en bijgevolg hij zelf onschadelijk gemaakt. Gelukkig zijn er in België

---

werd beleefd aan de deur gelaten en mocht gedurende een paar uren in den gang blijven schilderen. Aan Mr. Josson gebood men intusschen in het Fransch te antwoorden en, daar hij zulks weigerde, werd op staanden voet de straf der vermaning tegen hem uitgesproken. De Raad besliste verder dat de advocaat van den betichte, die op eene volgende zitting den grond der zaak zou bepleiten, verplicht zou wezen zich van het Fransch te bedienen. Hierop schreef ik aan den Raad dat ik mij, onder alle voorbehouding, naar zijnen wil zou schikken en in het Fransch het woord nemen. Mijn brief was in het Nederlandsch opgesteld en kort daarna werd ik door den stafhouder in zijn kabinet ontboden en daar, in tegenwoordigheid van Mr. Josson en van twee leden van den Tuchtraad, op eene strenge berisping vergast: noch den inhoud, noch den vorm van mijnen brief laakte men, maar dat een Gentsche advocaat aan den Brusselschen Tuchtraad in het Nederlandsch had durven schrijven, dat heette een « *procédé peu convenable.* » Ik antwoordde, ten eerste dat ik eenvoudig gebruik had gemaakt van mijn recht; vervolgens dat ik aan den *Brusselschen* stafhouder alle bevoegdheid betwistte om aan een lid der *Gentsche* balie berispingen of zelfs opmerkingen toe te voegen. En ik verwittigde hem dat ik het incident publiek zou maken. Hiertegen verzette zich de stafhouder, onder voorwendsel dat het onderhoud vertrouwelijk was, alsof een gesprek in tegenwoordigheid van drie opzettelijk opgeroepen getuigen een confidentieel karakter kon hebben! Later schreef mij de stafhouder, die weeral vergat dat ik onder zijn gezag niet stond, dat hij mij op straf van disciplinaire vervolgingen *verbood* hetgeen er in zijn kabinet was voorgevallen voort te vertellen. Ik antwoordde dat ik van hem geene bevelen te ontvangen had, dat ik mij dus aan zijn verbod niet zou storen en dat, indien hij daarmede geenen vrede had, hij mij bij den *Gentschen* stafhouder (Mr. E. Delecourt) mocht aanklagen, aan wien ik reeds de feiten had medegedeeld en die mij volkomen gelijk gaf. Daarbij bleef het, alhoewel ik het gebeurde in de Vlaamsche Conferentie der Balie van Gent, in den *Flamingant* en elders bekend maakte.

Ziedaar hoe Vlaamschgezinde advocaten te Brussel worden behandeld.

andere balies dan de Brusselsche. Ik had de eer gehad Mr. Josson voor den Tuchtraad en, met Mr. Edmond Picard, in hooger beroep en in cassatie te verdedigen. Op mijnen raad begaf hij zich naar Gent, werd er met opene armen onthaald, mocht er zijnen proeftijd voleinden en werd dan, door eene *Vlaamsche* beslissing van den Gentschen Tuchtraad, op de tabel der advocaten bij het Beroepshof ingeschreven. Zegepralend keerde hij naar Brussel terug waar men hem nu tegen wil en dank moest aanvaarden. Zóó eindigde die mislukte aanslag. Wat ervan overblijft is de prachtige redevoering waarin Mr. Picard, de prins der Belgische balie, de kleingeestige wraakzucht en de bekrompen willekeur van den Tuchtraad zonder genade had gegeeseld.

Wat wij thans bijwonen is het voorspel van eenen nieuwen kruistocht. Daarom tracht men de advocaten door bedreigingen af te schrikken, in de hoop zeker dat zij van hunnen kant op hunne kliënten zullen drukken.

't Zal niet lukken!

Leden van andere balies, wanneer zij te Brussel of elders pleiten, zullen natuurlijk van het besluit van den Tuchtraad geene de minste notitie nemen en in de hoofdstad zelve zijn er advocaten moedig genoeg om trots alle bedreigingen hunnen plicht te doen. Volgens alle waarschijnlijkheid zal dus eerlang de Tuchtraad in de noodzakelijkheid gesteld worden zijn besluit te handhaven of het stilletjes te laten vallen.

In het eerste geval kan men gemakkelijk gissen wat er gebeuren zal.

Het Vlaamsche volk is zeer geduldig; maar alles heeft een einde, zelfs ons geduld. Dat hebben machtiger tegenstanders dan de heeren van den Brusselschen Tuchtraad ondervonden. Als 't noodig wordt zal men ook *hun* leeren wie in België de baas is, de natie of de taalaristocraten, die zich aan hunne voorrechten vastklampen.

En evenals de zaak Josson door de gedeeltelijke vervlaamsching der beroepshoven te Brussel en te Luik werd gevolgd (taalwet van 1891), mogen wij de hoop koesteren dat nieuwe aanslagen de regeling van het taalgebruik in burgerlijke zaken zullen medesleepen.

Misschien zal men nog verder gaan en te dier gelegenheid eens onderzoeken hoe het mogelijk is dat zulk een middeleeuwsch anachronisme als de « orde » der advocaten in ons vrijzinnig en op de gelijkheid aller burgers gegrond België nog kan bestaan. Men zal zich herinneren dat die orde, gelijk alle andere, door de Fransche omwenteling afgeschaft, onder Napoleon I weer werd ingericht om aan den dwingeland het middel te verschaffen de balie te muilbanden (1). Men zal ook wijzen op art. 6 der Belgische Grondwet en zich afvragen

---

(1) « Ik moet aan eenen advocaat de tong kunnen afsnijden », heeft hij te dier gelegenheid geschreven.

waarom die bepaling op de orde der advocaten niet wordt toegepast, want, als men er op nadenkt, schijnt het niet heel duidelijk dat eene orde der advocaten noodiger zou wezen dan eene orde der geneesheeren, der ingenieurs, der leeraars of der apothekers. In dertien Belgische arrondissementen op zes-en-twintig zijn er wel advocaten, maar geene orde, geen stafhouder, geen tuchtraad : zal men daaruit besluiten dat de advocaten van Kortrijk minder bekwaam zijn dan die van Brugge of de advocaten van Doornik niet even vertrouwenswaardig als die van Bergen? Of zou men durven beweren dat de onpartijdige magistraten, welke in die dertien arrondissementen met het bewaken der advocaten en het handhaven der tucht belast zijn, zich niet even goed van die taak kwijten als bij voorbeeld de Brusselsche Tuchtraad? En, eindelijk, strookt het met de rechtvaardigheid, en ja met het gezond verstand, dat een Vlaamschgezind advocaat, omdat hij van zijn grondwettelijk recht gebruik maakte, voor eene vierschaar wordt gesleurd samengesteld uit politieke tegenstanders en soms ook uit persoonlijke vijanden, die te gelijk als rechters en als partijen zetelen en waarvan hij geenen enkele mag wraken?

Ziedaar eenige der vragen, welke zich onweerstaanbaar zullen opdringen en die men vermoedelijk zal moeten oplossen. Zoolang de inrichting der balie, hoe verouderd ook, eene huishoudelijke zaak bleef, stelde het publiek heel weinig belang in

hetgeen de advocaten onder malkander deden. Doch nu, daar men de zoogezegde voorrechten der orde tracht te misbruiken om het taalrecht der Vlamingen te fnuiken en de door hen geëischte vervlaamsching van het gerecht te bestrijden, verandert de leus. Die voorrechten zullen wij wegvegen, en de « orde » met hen, indien zij het durft wagen in onzen weg te staan. « Buigen of bersten! » heeft eens ons geacht medelid, Mr. Coremans, aan de magistraten toegeroepen, die de taalwet — *zijne* wet — stelselmatig verkrachtten. En zij hebben moeten buigen. De heeren van den Brusselschen Tuchtraad mogen zich die les ten nutte maken.

Het spreekt van zelf dat de Vlamingen geenen tijd zullen verliezen om hun bedreigde taalrecht doelmatig te beschutten en dat die nieuwe aanslag, evenals de vorigen, ten slotte *a blessing in disguise* zal blijken en op de volle bekrachtiging van onze billijke aanspraken uitloopen. Naar ik verneem, zal de Bond der Vlaamsche Rechtsgeleerden zich eerlang met de zaak onledig houden en, men mag er op rekenen, met alle wenschelijke vastberadenheid te werk gaan. Er is reeds sprake dat er door leden van den Bond in de Kamer der Volksvertegenwoordigers een wetsvoorstel zonder verwijl zal ingediend worden om de taalvrijheid van den advocaat tegen alle verdere pogingen voor goed te beveiligen.

Intusschen komt het mij voor dat het in den weg ligt der Koninklijke Vlaamsche Academie hare

meening te doen kennen. Zooals ik het aangetoond heb, is de Brusselsche Tuchtraad er allerduidelijkst op uit om het gebruik onzer taal voor de rechtbanken te belemmeren en bijgevolg aan de advocaten den lust te benemen om het Nederlandsch wetenschappelijk te beoefenen en zich op de studie ervan toe te leggen. En daar onze Academie gesticht werd om die studie te bevorderen en aan te moedigen, behoort het dat zij hare stem verheffe en een tijdig protest late hooren.

Ik vraag dus, geachte Heeren en Medeleden, dat het U gelieve, vooraleer tot de dagorde over te gaan, in passende bewoordingen tegen het besluit van den Brusselschen Tuchtraad verzet aan te teekenen, en ik houd mij overtuigd dat dit mijn voorstel door U allen gunstig zal worden onthaald.

Ziehier den tekst der motie, die ik de eer heb in te dienen :

De Koninklijke Vlaamsche Academie,

Gezien het besluit, waarbij de Tuchtraad der Brusselsche balie advocaten, die gebruik zouden maken van hun recht om in 't Nederlandsch te pleiten, met tuchtmaatregelen bedreigt;

Overwegende dat dit besluit in strijd is met den tekst van de Grondwet en met alle rechtsbegrippen; dat het overigens berekend schijnt om de studie en de wetenschappelijke beoefening onzer taal op rechterlijk gebied feitelijk tegen te gaan;

Teekent verzet aan tegen voormeld besluit; gelast

het bestuur de Regeering met dat verzet bekend te maken, en gaat tot de dagorde over.

De vergadering betoont, door luide toejuichingen, hare volkomene instemming met den Redenaar, en besluit tot opname van het opstel in de *Verslagen*.

De heer Coremans spreekt in gelijken zin; hij zou wenschen dat in het Walenland, te Bergen, te Namen, te Luik, te Charleroi en elders advocaten zouden optreden, die gebruik maken van het grondwettelijk recht om in het Nederlandsch te pleiten. Kon dit gebeuren en hield men aan, dan zouden de magistraten en de rechtbanken in het Walenland weldra de noodzakelijkheid inzien van onze taal machtig te worden, en bekwaam te wezen hun ambt op behoorlijke, ernstige wijze ten volle waar te nemen. (*Toejuichingen*).

—

Ten laatste wordt het woord gegeven aan den heer Sermon, die het begin eener verhandeling leest, getiteld *Reinhard-Antoon Falck*. Het vervolg zal gelezen worden in de Septembervergadering.

Te 4 1/4 uur verklaart de heer Bestuurder de zitting geheven.

PIETER BREUGHEL DE OUDE

EN DE

prenten van zijnen tijd

door L. MAETERLINCK.

In hunne al te gunstige verslagen over mijne laatste verhandeling: *Nederlandsche Spreekwoorden, handelend voorgesteld door P. Breughel, den Oude,* hebben de heeren SERMON en DE FLOU eenparig de belangrijkheid erkend, welke, in Vlaamsch opzicht, de studie der meeste werken van onzen grootsten nationalen hekelschilder oplevert. « Het ware misschien te wenschen (zegt de eerstgenoemde), dat al de verschillige schilderijen van BREUGHEL en zijne navolgers konden vergeleken en uitgelegd worden. » De tweede vestigt de aandacht op het groot belang der Vlaamsche prenten van dit tijdvak, « namelijk de *Proverbia Flandrica*, in bezit van het Museum van Oudheden te Brugge, en een zinnebeeld van de *Oppermacht van Fortuna's gaven*, dat zich in de woning des heeren Gouverneurs van West-Vlaanderen bevindt ». De belangstelling, welke de Koninklijke Vlaamsche Academie betoont in de zinnebeeldige en beschimpende samenstellingen der XVIe eeuw, is geweltigd. Vooral is zij verrechtvaardigd voor de prenten, volgens de oorspronkelijke teekeningen van BREUGHEL uitgevoerd. Indien eenige

schrijvers de dichten van JACOB VAN MAERLANT als een trouwe spiegel der Vlaamsche beschaving in de XIIIe eeuw aanzien, mag men met recht beweren dat Vlaandrens hart leeft en klopt in de weinig gekende werken van onzen grootsten hekelschilder der XVIe eeuw. BREUGHEL vertegenwoordigt en verbeeldt het innige leven, de schertsende en soms oproerige wijsbegeerte van het Vlaamsche land, zooals de gebroeders VAN EYCK den rijkdom en de pracht van het Burgondische tijdvak verpersoonlijken, en VAN DER WEYDEN zijne godsdienstige en mystieke gevoelens In eene vorige studie (1) heb ik getracht zoo ver mogelijk op te klimmen in het opzoeken van den oorsprong van dezen Vlaamschen spotgeest, welken wij reeds in de versierselen der kleinooden en gordelgespen onzer eerste barbaarsche volksstammen ontwaren, en welke voortduurt, zoowel in onze Romaansche en Gothische beeldhouwkunst als in de sierlijke teekeningen onzer eerste middeleeuwsche handschriften, om te eindigen met de school der jolige meesters, eenig in de geschiedenis der kunst, waarvan BREUGHEL de onbetwiste meester was. Niettegenstaande het algemeen vooroordeel, dat alsdan onze schilders dwong de kunstoverleveringen te verloochenen, om zich door de Italiaansche wending te laten medesleepen, bleef BREUGHEL altijd

(1) L. MAETERLINCK. *Le genre satirique dans la peinture flamande*, door de Koninklijke Academie van België bekroond, en door den Nederlandschen Boekhandel uitgegeven.

getrouw aan onze eerste Vlaamsche school. Eene reis door Italië veranderde niets aan zijne kunstformulen, welke altijd uitstekend nationaal bleven. In zijn aanzienlijk werk wil ik heden eene reeks samenstellingen kiezen, welke de *Goddelijke deugden* voorstellen en eene bijzondere melding verdienen, want elke dezer deugden is verzinnelijkt door talrijke, afwisselende en zeer levendige tooneelen, welke allen op ons platteland plaats grijpen.

De eerste is *Het Geloof* (*Fides*). Wij zien er de Vlamingen in de kerk, in de naïeve oefening hunner godsvrucht. Zinnebeeldig wordt deze deugd voorgesteld door eene vrouw, welke nevens het gapende graf van den Zaligmaker rechtstaat, het Oude en het Nieuwe Testament toonend, bijgestaan door den H. Geest, onder de gedaante eener duif. Al de uitingen van het geloof, van den doop af, de biecht, de communie tot aan het huwelijk, zijn er in afgebeeld.

In dit laatste sacrament toont ons zijn spotachtige opmerkzame geest de jonge gehuwden, stijf, geprangd in hunne nieuwe kleederen, omringd van ouders en vrienden eveneens op hun paaschbest uitgedoscht en opgetooid. De tegenwoordigheid op deze plechtigheid van eenen trommelslager, met zijn geruchtmakend speeltuig en eene brandende kaars, is moeilijk te verklaren. Rechts, om aan te wijzen dat de preek met belangstelling aanhoord wordt, door een publiek, waarvan godvruchtige vrouwen, de kap op het hoofd, de meederheid uitmaken,

heeft de kunstenaar op het voorplan eene gevulde beurs geschilderd, welke, in haren val, haren inhoud op de vloersteenen verspreidt, zonder dat er iemand aan denkt zich bij dit helderklinkende gerucht om te draaien. Als hekelende tegenstelling stippen wij eenen toeschouwer aan, aan den rechten kant van ter zijde afgebeeld, die, den mond tot scheurens toe open, bij het aanhooren van het sermoon geeuwt.

« *Fides maxime a nobis conservanda est prae-* « *cipue in Religionem, quia Deus prior et potentior* « *est quam homo* » staat als opschrift, onder deze plaat geschreven.

De Hoop (*Spes*), het hoofd koddig met eenen bijenkorf bedekt, houdt in de eene hand eene spade en in de andere eene sikkel. Op een anker, te midden der woelende zee staande, moedigt haar bijzijn onze ongelukkige zeevisschers der kust aan, die, het haar van schrik te berge gerezen, door het orkaan op hunne schuiten gehutseld worden.

Eenige schipbreukelingen, aan een vlot vastgeklampt, of ten halve door de baren ondergedompeld, roepen insgelijks de Hoop aan, evenals hunne verschrikte vrouwen op het strand toegesneld. Aan de linkerzijde beurt zij insgelijks geboeide gevangenen op, en tevens eenige moedige burgers, welke eenen brand trachten meester te worden. In de verte beschermt een Vlaamsche oeverbewoner zijnen akker en versterkt eenen kleinen dijk, welke door de onstuimige baren bijna omgerukt wordt.

Iucundissima est spes persuasu et vitæ imprimis necessaria, inter tot aerumnas intolerabiles.

De Liefde (*Charitas*) verschaft aan BREUGHEL eene uitmuntende gelegenheid om ons de oplossing te toonen van het gewichtige vraagstuk der uitroeiing van de armoede, waarvan in zijnen tijd de verwoestingen verschrikkelijk waren. Hij wijst op het voorbeeld van rijke lieden, en van hunne echtgenooten, die, met volle handen, hier brood, daar kleedingstukken uitdeelen. Op eene andere plaats worden vaten ontstoken, en hun inhoud mild uitgedeeld aan de noodlijdenden, die van alle kanten toestroomen. Onmogelijk de menigte hongerige armen te beschrijven, die met luide kreten en bijna belachelijke gebaren zich op de milde aalmoezen werpen. Beenloozen, kreupelen, zieken, verminkten van alle slag, met vuile, gescheurde lompen bedekt, bijten uitzinnig in de brooden, welke zij elkander betwisten, of verzadigen zich met lust aan de begeerde danken. Het tooneel van de uitdeeling der nieuwe kleedingstukken, in der haast aangetrokken over hunne armzalige lichamen, is niet min merkwaardig. Verder treden eenige brave Vlaamsche burgers met hunne vrouwen in eene vuile hut, waarvan de papieren ruiten gebroken zijn, om eenen armen zieke te troosten, die op een slecht ledikant ligt te kwijnen. Op den drempel zijner deur ontvangt een hospes schamele pelgrims; andere medelijdende harten troosten gevangenen, terwijl, in de verte, de laatste eer wordt bewezen aan de begraving der dooden. Niettegenstaande den spot, waarmede deze koddige armen zijn voorgesteld, stelt men vast dat

BREUGHEL een pleidooi te hunnen voordeele heeft willen malen.

Speras tibi accidere quod alteri accidit, ita demum excitaberis ad opem ferendam si sumpseris eius animum qui opem tunc in malis constitutus implorat.

De Matigheid (*Temperantia*) (Plaat I), voorgesteld door eene vrouw, die in den mond een met teugels voorzien mondstuk draagt, waarvan zij de uiteinden met de eene hand grijpt, terwijl zij met de andere eenen bril houdt. Op het hoofd draagt zij een ingewikkeld uurwerk. Zij zelve staat recht op eene molenwiek. Door haar heerscht de vooruitgang en de welvaart in Vlaanderen. Rechts leeren kinderen lezen onder het wakend oog huns meesters, in traditionneele kleedij en met roeden voor de ruggebeenderen en eenen pollepel, voor de vingeren der luie leerlingen, voorzien. Links zijn de leerlingen van vroeger tot bankiers, bouw- of wiskundigen opgegroeid. Nevens hen zit een schilder, het palet in de hand, vóor zijnen ezel. Verder bemerken wij op schragen eene merkwaardige voorstelling der tooneelkunst in de XVIe eeuw, die nog sterk aan de oude mysteriën gelijkt. Onder eene tent, bij de tonen eener orgel, waarvan men den blaasbalg ziet in werking brengen, vinden de muziek en de zang een aantal aanhangers. Geleerde sterre- en aardrijkskundigen meten de gesternde sfeer en den aardbol. Rechts voltooien bouwmeesters en landmeters moeilijke gebouwen met beeldhouwwerk ver-

Dr. A. Siffer

Plaat I. — DE MATIGHEID, door Pieter Breughel den Oude.

sierd, terwijl boog- en roerschutters hunne vaardigheid oefenen met den oppervogel van eenen staak af te schieten. Op het voorplein, op marmeren trappen gezeten, redetwisten deftige redekunstenaars of rederijkers over netelige, wijsgeerige vraagstukken.

Op deze plaat vindt men het volgende Latijnsch opschrift :

Videndum ut nec voluptati dediti prodigi et luxuriosi appareamus, nec avara tenacitate sordidi aut obscuri existamus.

De Voorzichtigheid (*Prudentia*) wordt voorgesteld bedekt met eene teems. Zij bekijkt zich in eenen bolronden spiegel, met de eene hand vastgehouden, terwijl zij met de andere tegen eene doodkist aanleunt. Dit leert ons dat wij niet alleen onze handelingen door de zift der wijsheid moeten jagen, maar tevens ons zelven kennen en aan ons einde denken. BREUGHEL geeft ons de nuttigste raadgevingen in zake van voorzichtigheid. Bij het naderen van den winter zien wij onze goede Vlaamsche boeren vleesch inzouten, het varken kelen, waarvan de deelen in groote kuipen worden ingelegd. Verder verzamelt men fruit en moeskruiden, en daarna voorzien de menschen zich van hout voor de lange avondstonden bij den huiselijken aard. Men herstelt de daken van het huis en van de aanhoorigheden. Op het voorplan, links, dooft men de vuren uit, terwijl een aantal emmers gereed staan om hun toe te laten, in geval van brand, hulp te brengen. Verder treedt de zeevaarder met opene zeilen in de haven, alvorens de

orkanen van de evening uitbarsten, en hij haast zich in eenen ijzeren koffer het geld, gewonnen met zijnen handel en gespaard in zijn huishouden, in veiligheid te brengen. En dan. laatste voorzichtigheid, roept men den geneesheer aan het krankbed van eenen zieke, die vromelijk biecht aan eenen bij zijn ledikant nedergezeten priester in koorhemd.

Si prudens esse cupis, in futurum prospectum ostende, et quae possunt contingere animo tuo cuncta propone.

De Rechtvaardigheid (Justitia) is, volgens de overlevering, geblinddoekt afgebeeld, met, in de eene hand, het zwaard, in de andere de weegschaal. Ditmaal zien wij al de akelige werktuigen der beteugelende macht uit onze streken in de XVIe eeuw. Men vindt er nog de strenge gebruiken der Middeleeuwen. door onze Spaansche verdrukkers zelfs verergerd. De beschuldigde, met vrees vervuld, treedt buiten het gevang rechts, en men leidt hem aanstonds, bevende, voor zijnen rechter, die, een wit stokje in de hand, evenals de griffier, nedergezeten is onder een gebeeldhouwd gestoelte. Weldra wordt de verdachte op de pijnbank gelegd, en moet hij de waterproef doorstaan, onder de oogen van den rechter, den verdediger, de getuigen. Verder, door schragen tegengehouden, vermaakt een talrijk publiek zich met de stuiptrekkingen van eenen lijder, die onder de slagen der roeden ligt te spartelen. Ditzelfde volk volgt, met grootere belangstelling, eene halsrechting door het zwaard,

Dr. A. Siffer

Plaat II. — DE MOED, door Pieter Breughel den Oude.

of de handafkapping van eenen vadermoorder. Dan begeleidt een nare stoet twee veroordeelden, bevend op eene kar gezeten, naar de galg. Een vlammende brandstapel verslindt een anderen misdadiger, terwijl een aantal galgen en wielen, allen met lijken behangen, aan den gezichteinder oprijzen. Deze toestellen, gedurende BREUGHEL's leven in zwang, werden dikwijls, ten minste gedeeltelijk, voorgesteld op zekere godsdienstige tafereelen, namelijk op een der meesterwerken van BREUGHEL, thans te Weenen, den *Golgotha* verbeeldend, en waarvan eene navolging te Antwerpen, door zijnen zoon, beter gekend is.

Scopus legis est, aut ut eum quem punit emendet, aut paena eius caeteros meliores reddat aut sublatis malis caeteri securiores vivant.

De zinrijke afbeelding van den gevleugelden *Moed* (*Fortitudo*). (Plaat II). Het hoofd met een zwaar aambeeld bedekt, eene kolom in de hand houdend, met de andere een gekluisterd monster, machteloos makend, en onder hare voeten verdrukkend, toont ons al de schrikwekkende wederwaardigheden van eenen woeligen strijd. Op het voorplan strijden de lieden tegen hunne gewone zonden. Eene hoovaardige vrouw snijdt den hals van eenen pauw door. Een gekruinde geestelijke riemt met bijlslagen den buik van een zwijn open, en uit de gapende wonden ontsnappen worsten, gevogelte en volle wijnkruiken. Eene weefster doodt met haren spinrok eenen ezel, zinnebeeld der luiheid, terwijl eene knorrige en twistzieke vrouw onder haren voet een strijd-

lustigen haan verplet. De andere zonden, onder den vorm van monsterachtige dieren, vallen, rechts, vruchteloos op eenige gewapende mannen, die hen zonder genade neersabelen of hen met hunnen kruisboog doorsteken. In de verte ontwaart men eene zinnebeeldige vesting met dubbele omheining, door eenen breeden wal omringd. Het slot is door vier torens verdedigd en op elken dezer torens fladdert de banier van eenen der Evangelisten. De zonden, door zonderlinge en grillige wezens voorgesteld, bestormen deze vesting van het Geloof en rollen overal kundig gevormde stormtuigen. Geharnaste ridders, door de goddelijke macht ondersteund, vergenoegen zich niet, achter hunne versterkte verschansing zich te verdedigen : zij wagen eenen uitval en dalen van eene versterkte brug af. Op hunne vliegende rossen vallen zij, de gevelde lans vooruit, de monsters aan, werpen hen omver, of verpletteren hen onder hunne stormtuigen. Al achter nauw ingesloten door voetgangers, die door engelen worden geleid, is de nederlaag volkomen, en ziet men de Ondeugden naar eene onmetelijke eierschelp vluchten, welke eene der poorten van de hel verbergen. Daarin worden zij verzwolgen.

Men kan onder deze plaat de volgende regelen lezen :

« *Animum vincere, iracundiam cohibere caeteraque vitia et affectus cohibere vera fortitudo est.* »

Deze beesten en monsters, schrikwekkend en koddig tevens, welke aan de ijselijkste nachtmerriën

van JEROME BOSCH (*van Aken*) herinneren, staan in nauw verband, zooals ik het bewezen heb (1) met de strekking onzer oorspronkelijke kunstenaars, die altijd eene voorvaderlijke neiging betoonden voor de voorstelling dezer grillige en zonderlinge wezens, die zelfs in de legenden en verhalen onzer eerste « Forestieren » voorkomen (2). Men weet daarbij dat ten allen tijde, en zelfs nog op onze dagen, reuzen, dragonders en dolfijnen de voornaamste aantrekkelijkheid waren voor het volk in onze kermissen, en ommegangen.

De *Goddelijke deugden*, hierboven beschreven, werden door HIERONIMUS COCK uitgegeven en in zijnen goed gekenden winkel der *Vier Winden* te Antwerpen verkocht, waar insgelijks een aantal andere prenten gedrukt en te koop geboden werden. In eene merkwaardige verzameling van dien tijd, in de Bibliotheek der Hoogeschool van Gent bewaard, (3) vindt men er een zeker getal vereenigd. Nevens de hierboven beschreven prenten van BREUGHEL vinden wij van denzelfden schilder de Vlaamsche verklaring van de legende der *Wijze* en der *Dwaze*

---

(1) Zie mijn boek: *Le genre satirique dans la peinture flamande.* Bl. 236 en 237.

(2) H. PIRENNE. *Histoire de Belgique*, 2e Edition. « L'histoire légendaire de nos premiers Forestiers se complique bizarrement de récits où défilent des démons et des géants, que la puissante dynastie fondée par Baudouin Bras de Fer a honorés comme ses premiers ancêtres. » Bladz. 47.

(3) De platen, welke in deze verhandeling voorkomen, zijn uit deze verzameling getrokken.

Maagden. Wij vinden er ook een vervolg der zinnebeeldige zegepralen, waarvan de leerrijke wending, te dien tijde, zoo goed in den smaak viel. Zij herinneren namelijk aan de samenstelling, door den heer DE FLOU aangehaald : *De Oppermacht van Fortuna's gaven*. Vooreerst zien wij de overwinning der Aarde, door twee paarden (Zon en Maan) voortgetrokken. De vier elementen zijn op den wagen nedergezeten, en onderschragen de aarde, die met een kruis is bekroond.

Het tweede onderwerp verbeeldt de zege van den rijkdom, *Opulentia*. Deze is omringd door de meeste ondeugden, welke uit de welvaart voortspruiten. De paarden *Rapina* en *Fraus* worden geleid door *Dolus* en *Usura*. Dan volgt de overwinning van *Superbia*, waarvan het gespan *Curiositas* en *Pertinacia* gevoerd worden door *Contemptus* en *Jactantia*. De zegepraal van den Nijd (*Invidia*), door den oorlog *Bellum* ondersteund, en door *Livor* en *Malevolentia* bestuurd, wordt door de paarden *Calumnia* en *Detractio* voortgetrokken. De triom van den Oorlog toont ons *Bellum*, *Humilitas* verdrukkend. Hij heeft voor gevolg zijnen treurigen stoet: *Crudelitas*, *Fames*, *Blasphemia*, *Furor*, *Rixa*. De overwinning van de *Inopia*, begeleid door *Humilitas*, op eenen vuilen wagen gehurkt, door twee versletene paarden getrokken *Debilitas* en *Ægritudo* en door *Torpor* gevoerd, terwijl *Fragilitas* en *Patientia*, en de gekluisterde *Servitus* volgen of haar omringen. De zege der *Humilitas*, door *Pax*

begeleid, heeft voor voerman *Metus*, met zijne twee paarden *Mansuetudo* en *Modestia*, terwijl het *Geloof*, de *Hoop* en de *Liefde* haar gevolg uitmaken. Eindelijk heeft men de overwinning van den Vrede door *Opulentia* begeleid. Hare paarden, *Concordia* en *Utilitas*, worden door *Amor* gevoerd. De *Justitia* en *Veritas* vormen haren stoet, terwijl *Diligentia* hen met de zweep voortjaagt.

Eene andere reeks zulkdanige triomfen werd insgelijks door het huis H. COCK in het licht gegeven en door MARTINUS VAN HEEMSKERK samengesteld. Wij zien er vooreerst de zege van het Geduld : *Patientiæ Triumphus*, door de *Hoop* en de *Begeerte* getrokken, de *Fortuin* achteraan sleepend. Dan volgt *Isaac* op eenen kemel, ons herinnerend aan het offer van Abraham; vervolgens de *Triomf van Jozef*, op eenen os, achter hem Putiphar's vrouw sleepend, die zich aan zijnen mantel vastklampt, alsmede den *Nijd*, die zich het hart afknaagt. De *Zegepraal van David* op eenen leeuw, is insgelijks door gebeurtenissen uit zijn leven omringd. De *Overwinning van Job*, die, op eene schildpad voortgetrokken, zijne vrienden (?) door den afgrijselijken duivel aangehitst, in bedwang houdt. De *Zege van Tobias*, schrijlings op eenen ezel gezeten, is door de armoede begeleid. De *Zegepraal van den H. Stephanus*, op eenen olifant, toont ons zijne beulen achter hem gesleept, terwijl eindelijk Jezus op eenen door lammeren getrokken wagen, met stevige banden, de Zonden, den Dood en den Duivel, die de aarde verwoesten, vasthoudt.

Deze verschillende samenstellingen, waarin merkbare herinneringen der Italiaansche meesters voorkomen, roepen in hunne gekunstelde kleederdracht slechts weinig van de oude Vlaamsche overleveringen voor den geest, uitgenomen de voorstelling van den duivel en van de zonden, als grillige dieren afgebeeld, en door hunne gewone bijhoorigheden omringd, zooals zij in de mysteriën of godsdienstige voorstellingen der Middeleeuwen, alsdan nog in voege, voorkomen.

Eene nieuwe reeks prenten van denzelfden schilder, geëtst door GALLE, van Antwerpen, en gedagteekend 1572, 3 jaren na BREUGHEL'S dood, toont ons nog uiterst Vlaamsche gedachten, maar volgens den smaak van het schiereiland ingekleed. — Deze reeks is vergezeld van verklaringen in drij talen — Latijn, Fransch, Vlaamsch — waarvan wij alleen de laatste mededeelen. Op de eerste lezen wij :

Natuere brengt den mensch ter werelt van
't soch der wieghen,
Tot moet en arbeyt, als den vogel tot vliegen.

Op eene tweede :

Vreese Gods trout Arbeyt deur Hope van ghe-
winne,
Aen de vruchtbare Naerstigheyt, wacker van
sinne.

Op eene derde :

Hope trect, 't Gheloove stiert met wyse slech-
tigheyt,
Veural te soecken Gods Ryck en zyn Ghe-
rechtigheyt.

Op eene vierde :

Daerna beneerstlicht Arbeyt, in zyn aenschyns Sweet,
Des lyfs nootdruft, Godt seghent hem met cost en cleet.

En op eene vijfde :

Aerbeyt gheeft hongher, hongher smaeck, de spyse cracht,
Maet geeft Gesontheyt, 't sparen Genoechsaemheyt, ryck gheacht.

Op eene zesde en laatste :

Dan vereenicht Liefde dyen Aerbeyt vol deuchden,
Met Christo, die voert hem in eeuwigher vreuchden.

Zooals men uit de aangehaalde verzen ziet, geldt het den lof van den Arbeid, voorgesteld door vele personen, allen aan de Italiaansche kunst ontleend. Een aantal ongeteekende hekelbeelden toonen insgelijks dit gebrek aan oorspronkelijkheid, alhoewel de Vlaamsche verzen, bij elke dezer samenstellingen, ons doen onderstellen dat zij door eenen kunstenaar onzer streken bewerkt werden. Wij zien er den mensch zijn lichaam, door eenen ezel voorgesteld, verzorgen, terwijl hij zijne ziel verwaarloost en verliest. Ziehier het opschrift van het eerste tafereel, op hetwelk de ezel met eenen vederbos versierd is :

T'snoode lyf ciert men zeer
Meer zoect men ydel eer
D'edel ziel laet men naect
Dan deucht, die zalich maect.

Dan wordt de ezel aan eene wel opgedischte tafel uitgenoodigd, terwijl de ziel een been afknaagt. (Plaat III).

Met vvellust smeer en tvleesch
Epicuri iongeren
D'Ezel crycht meer dan eesch
D'arme zyel moet hongeren

Op een derde onderwerp, den mensch en den ezel dansend voorstellend, terwijl de ziel met roeden verjaagd en afgeslagen wordt, lezen wij :

Als tvleesch na behagen
Hooveert met genoegen
Wert dye zyel geslagen
Door 't zondelyc wroegen

Eindelijk legt de ezel zich op een prachtbed. De mensch verzorgt hem en verzamelt zijn braaksel, terwijl de arme ziel, op stroo, de prooi wordt van den duivel.

Wert het lyf ziec terstont
Moet de doctor daer wesen
Is dye zyel ongesont
Wie zoect zo haer genesen.

Menige andere reeksen prenten zouden melding verdienen, maar allen bezitten hetzelfde karakter van de Italiaansche Renaissance, welke bij het eerste zicht aan hunnen nationalen oorsprong doen twijfelen. Nochtans willen wij uit dezelfde verzameling der Gentsche bibliotheek de plaat van het *Onze Vader* mededeelen, waarvan vele gedachten door BREUGHEL's *Goddelijke Deugden* werden inge-

Dr. A. Siffer

Plaat III. — HET LIJF EN DE ZIEL,
een hekelbeeld door een onbekenden etser der XVIe eeuw.

Dr. A. Siffer

Plaat IV. — Eene print van den ONZEN VADER, van Martinus van Heemskerk (XVIe eeuw).

geven. Vooral de eerste, waar de naam Gods verheerlijkt wordt door de uitoefening der werken van Barmhartigheid. De vierde, getiteld : *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie*, stellen eene prediking voor in de kerk, waar nog andere plechtigheden van den eeredienst ons dezelfde tooneelen aantoonen, welke onze groote hekelschilder gewoonlijk behandelt, maar zonder ons nopens het karakter en het innige leven onzer Vlamingen van dien tijd in te lichten. De tweede samenstelling (Plaat IV) behoort zoowel tot de hekelende als tot de dramatische kunst, en bewijst ons nog het spottend karakter van BREUGHEL in zijne duivelsche samenstellingen. De zegepralende duivel berijdt den Aardbol, waarin zijne klauwen als sporen vasthaken. Zijn grijns is verschrikkelijk. De ketenen, waarmede hij de menschen boeit, rammelen geweldig. In dit aangrijpend tooneel toonen de slachtoffers hopelooze gezichten, zooals de vervloekten in *het Laatste Oordeel* van VAN DER WEYDEN. Welk verschil, wanneer men zijne nasporingen doordrijft, tusschen hunne ingebeelde kleederdracht, aan de Italiaansche kunst ontleend, hunne valsche ontleding van het lichaam, die in plaats van de natuur na te bootsen, zooals onze schilders deden, opgeblazene en overdrevene spieren voortbrengen, door de overheerlijke maar bovennatuurlijke werken van MICHEL ANGELO of SANZIO ingegeven. Deze zelfde verscheidenheden ontwaart men in het meerendeel der werken, te dien tijde geëtst. Wij vinden denzelfden opgeblazen

stijl en slechten smaak in de werken van HIERONIMUS WIERIX, door HANS VAN LUICK geëtst, zooals in de somtijds beter opgemerkte, wat de bijzonderheden betreft, van HANS of JAN BOL van Mechelen, die G. DE JODE en HAESWINCKEL van Antwerpen, door de graveerkunst vermenigvuldigden. De vergelijking dezer enkele prenten uit de XVIe eeuw met de *Goddelijke Deugden* van BREUGHEL den Oude, zijn, volgens ons, voldoende om het breed verschil aan te duiden, welk bestaat tusschen de verbasterde Vlaamsche kunstenaars van toen, bijna allen volgelingen van den Italiaanschen smaak, en de werken van onzen grooten nationalen hekelschilder, wiens oprechte en levendige samenstellingen verdienen opgemerkt te worden. Want vergeten wij het niet, in de tafereelen van BREUGHEL DEN OUDE trillen, voor de laatste maal, het hart, het genie en de spotgeest van het aloude Vlaamsche land.

DE ZUIVERE NEDERLANDSCHE TAAL

door ST. L. PRENAU.

Naar aanleiding van een bevestiging door mij uitgesproken op blz. 133 van mijn bekroonde *Verhandeling over het Nut van de zuivere Uitspraak der Nederlandsche Taal*, vindt de heer AMAAT JOOS, briefwisselend lid der Koninklijke Vlaamsche Academie, gelegenheid om een en ander te zeggen over *Het onderwijs der Moedertaal in de Normaalschool (te St.-Nicolaas)*. Zijn lezing verscheen in *Verslagen en Mededeelingen der Koninkl. Vl. Ac., April-Mei 1903.*

Laat ik eerst zeggen dat mij wel uit vertrouwbare bron was verzekerd geworden dat het Nederlandsch, te Sint-Nicolaas onderwezen, niet is het beschaafde, gesproken en geschreven Nederlandsch, zooals dit tegenwoordig daarvoor wordt gehouden. Nu de heer JOOS zelf bevestigt dat mijn gezegde onwaar is, kan ik mijn woorden enkel betreuren, er spijt over gevoelen dat ze werden neergeschreven en den heer Bestuurder der aangenomene normaalschool van Sint-Nicolaas de verzekering geven dat ik mijn best zal doen om de fout te verbeteren, die ik heb begaan.

Echter hecht ik er zeer aan te bevestigen dat het niet als mijne bedoeling moet worden verstaan de bewering als zou de taal, onderwezen op de normaalschool te Sint-Nicolaas, « een mengelmoes van alle mogelijke Zuidnederlandsche gewestspraken, een echte warboel, een hutspot » wezen. Ik laat ook de woorden « met schuldige lichtzinnigheid », door den heer JOOS uitgesproken (1), geheel voor zijne rekening.

In elk geval hebben wij de overtuiging dat in Vlaanderen aan de verschillende gewestspraken als middel tot taalcultuur, tot taalbeschaving in woord en schrift, veel te veel waarde wordt gehecht, en dat in die provinciën onze taal wel gebrekkiger wordt gesproken dan in om 't even welke andere streek van Zuid-Nederland. De lezing van den heer JOOS bewijst die in ons oog te ver gaande liefde voor het dialect wel zoozeer als de woorden « steertje », « geerne », « weerdig », b. v. die toch eerder Joos'sche dan Prenau'sche taal zijn!

Toen we, bij het bewerken onzer *Verhandeling*, bij de hh. onderwijzers zijn te rade gegaan, om ons werk te laten zijn « een beraadslaging genomen door een vergadering van velen van hoog gezag » (2), ontvingen we o. a. een brief gedagteekend van 15 November 1901, uit een aanzienlijke

---

(1) Zie *Verslagen*, enz., blz. 167.
(2) *Verhandeling over het Nut*, enz., blz. 6.

gemeente van West-Vlaanderen. De heer onderwijzer van die gemeente schreef : « Er zijn nog al eenige onderwijzers die Westvlaamsch spreken en zelfs schrijven, vooral onder de gewezen leerlingen in de laatste jaren uit de normaalschool van Thourout gekomen. *Vroeger* sprak men daar en leerde men de zuivere Nederlandsche taal van VAN BEERS, maar sedert eenige jaren hebben jonge professoren er het Westvlaamsch ingebracht, voortkomende uit het seminarie van Rousselaere ».

We zullen niet beweren dat AALBRECHT RODENBACH, dat GUIDO GEZELLE, het Nederlandsch niet genoeg machtig waren om hun taal vrij te laten van een opvallende Vlaamsche geaardheid en aardigheid. Zij hebben, ja, vooral GEZELLE, het Nederlandsch verrijkt, zooals tegenwoordig STIJN STREUVELS doet, doch waarom zich bij dit verrijken alleen niet bepaald en hun Vlaandersche wendingen en taaleigen niet gelaten voor hetgeen Groot-Nederland wel beter heeft? Waarom? Omdat in Vlaanderen aan taalparticularisme wordt gedaan, het dialect te zeer wordt geprezen en verheven, het beschaafde Nederlandsch met den naam « Hollandsch » haatlijk wordt gemaakt en uitgekreten voor het kenmerk eener beschaafdheid, die in Zuid-Nederland nooit zal worden aanvaard.

STREUVELS is reeds een groot kunstenaar, doch al is zijn taal hem niet minder eigen dan zijn kunst, al is zij veelkleurig, al is zij rijk, zij is niet de Nederlandsche. Zij is vaak duister, vaak vreemd

in haar woordenkeus en levert nu en dan wel eene het bewijs dat STREUVELS het Nederlandsch niet genoeg machtig is om het te gebruiken als tolk van hetgeen zijn heldere geest ons voorstellen wil. Hij heeft zijn taal geleerd in West-Vlaanderen, waar GEZELLE en RODENBACH, waar de voornaamste Vlaandersche particularisten ook de hunne hebben geleerd.

En waarom spreken en schrijven veel Vlaandersche onderwijzers Westvlaamsch, of iets als een mengsel van Westvlaamsch en beschaafd Nederlandsch? Waarom krijgen we uit Vlaanderen zoo weinig Zuid-Nederlanders te hooren, die een zuivere, d. i. een beschaafde taal spreken? Omdat, wij herhalen 't hoe langer zoo meer, totdat ons het tegenovergestelde zal zijn bewezen, omdat de school zich niet naar wensch van haar plicht heeft gekweten; omdat het beschaafd Nederlandsch niet rein genoeg werd onderwezen en de hooge noodzaaklijkheid ervan niet werd in de zielen geprent.

« Gezapig », « pander », « knechtjesschool », « een ijl gezinder », « klaar en vei », enz., enz., lezen wij bij de particularisten of de Nederlandschonkundigen. Die woorden verstaan wij weleens niet, verstaat geen enkele Noord-Nederlander. Zij zijn geen namen van nieuwe of van nog niet benoemde wezens of hoedanigheden; zij zijn gewestlijke benamingen, in welker plaats het Nederlandsch woorden gebruikt, die algemeen worden verstaan, zoo op school de moedertaal goed werd onderwezen. In Holland

treffen we in denzelfden aard particularismen aan, doch woorden als « pet », « jak », « leuk », « mooi », « drie », « bij », zijn geen Hollandsche, maar wel lang door Groot-Nederland ingeburgerde woorden, die wij moeten gebruiken en moeten leeren gebruiken, zoo we beschaafd Nederlandsch willen onderwijzen.

Nu, wat ook beweerd wordt, hoe zeer ook in België tegen het aanvaarden van de tegenwoordige in Noord-Nederland gebruikte spreek- en schrijftaal wordt gestribbeld, zij is de taal van het beschaafde verkeer. Zij zal wel uit den Zuidnederlandschen taalschat overnemen wat haar nog ontbreekt, of wat die schat mooier heeft dan zij, doch achteruitgaan zal zij nu of nooit. Overnemen, aanleeren moeten we haar, zooals zij is, willen we de engte van ons taalgebied uitbreiden tot al de volkeren van Nederlandschen stam.

In onze *Verhandeling* weiden we breedvoerig genoeg uit over « verschil tusschen de algemeen beschaafde spreektaal en de gewestspraken » (1), over « treurige toestanden in België » (2), over « de gewone omgangstaal in Vlaamsch België » (3), over « onze lectuur en onze pers » (4), over « een oorzaak der achterlijkheid in Vlaanderen » (5), over « het

(1) Blz. 20.
(2) Blz. 25.
(3) Blz. 35.
(4) Blz. 39.
(5) Blz. 66.

kind met zijn dialect op school » (1), enz., enz. We behoeven dit hier niet meer te herhalen.

We spreken breedvoerig genoeg over de « vereischte bekwaamheid tot taalonderwijs », op blz. 106, over « de vereischten om een zuivere uitspraak machtig te worden », op blz. 111, over « taalonderwijs op school », op blz. 112, over « spraakheelkunde en spraakhygiëne », op blz. 116, over « wat van onze leeraars mag gevergd worden », op blz. 128. In hoofdstuk II van het 2de deel onzer *Verhandeling* wordt even duidlijk uitgelegd hoe wij taalonderwijs verstaan, niet alleen op de lagere school, maar ook in middelbaar en hooger onderwijs. Wij hebben gezegd wat de normaalschool moet doen om bekwame onderwijzers op te leiden. Dit hier nog herhalen ware nutloos tijd verspillen. Wij verwijzen daarom naar ons bekroond werk om duidlijk te maken in hoeverre wij het met den heer JOOS eens of niet eens zijn.

Wij houden staande dat de dialecten arm zijn, en mede wat wij op blz. 78 onzer *Verhandeling* hebben gezegd en wat door den heer JOOS al of niet gecursiveerd wordt aangehaald op blz. 151 der *Verslagen*. Wel te verstaan arm, enz. tot den dienst als beschaafde taal, niet b. v. om uit hun erts het goud te louteren, waaruit de beschaafde taal is gesmeed.

---

(1) Blz. 79.

« Geschreven taal en dialect, beide bestaan uit rozen van een en denzelfden stam : de eene blijven bloeien op den struik, de andere mogen in eenen ruiker prijken op het feest, » zegt de heer JOOS (1). Met die beeldspraak hebben wij geen vrede ; immers, zoo verschillend van vorm en tint als dialect en beschaafde taal zijn, groeien niet de rozen op één zelfden struik. Wij beschouwen liever het dialect als de bodem, de akker, in welks rijke mestaarde, uit welks teelkracht de beschaafde taal groeit en bloeit, eeuwig levend en jeugdig blijft. Wij beschouwen nog de dialecten als mijnen uit welker erts, dat op zichzelf weinig waarde heeft, toch door de wetenschap het goud voor de beschaafde taal wordt getrokken. Wie onze *Verhandeling* ook leest, zal wel vatten dat wij er nooit aan dachten het dialect te kleineeren of te versmachten. Wij houden er gaarne huis mede, wat we meer dan eens bewijzen, b. v. reeds met de woorden door den heer JOOS zelf aangehaald op blz. 154 der *Verslagen*.

Doch het dialect moet uit de school, moet uit de beschaving weg. Het is de taal der onwetendheid, der ongeleerdheid, der barschen en boerschen, de onbeholpen, ruwe taal, in welker mijnen de beschaving nooit zal huizen.

Dat op eene normaalschool de kweekelingen in aanraking komen met dialecten is verstaanbaar, doch

---

(1) *Verslagen*, bl, 151.

dat van een onderwijzer moet worden gevergd dat hij het dialect der kinderen zou spreken, zou grondig kennen, gaat niet op. Immers dan wordt *a priori* geëischt dat de onderwijzer een gewestspraak aanleere die hem vreemd is, ofwel dat hij uit de streek, uit de gemeente zelve zij, waar hij werkzaam is. Dat vele opvoedkundigen, en nog wel mannen van gezag, het dialect onder hun bescherming nemen moge waar zijn, doch dat geen enkel onder hen het dialect anders beschouwt dan als een middel maar in zooverre bruikbaar als volstrekt noodig, is evenzeer waar.

Natuurlijk moet de taal des onderwijzers passen bij de jaren en den graad van ontwikkeling des kinds en de woorden van SALZMANN, door den heer JOOS aangehaald (1), evengoed als wat de heer JOOS verder zegt (2), treden wij volkomen bij; doch omdat de taal der onderwijzers in de eerste opvoeding- en leerjaren eenvoudig moet zijn als de geest van het kind zelf, daarom toch moet zij niet méér met den gang, den zin, de uitdrukking, den woordenschat van de gewestspraak overeenkomen (3), dan juist mogelijk is om haar niet als de algemeen gebruikte en beschaafde Nederlandsche taal te ontaarden. Want er is maar één Nederlandsche taal, die nu wel kan voorkomen in het eenvoudig kleed van

(1) *Verslagen*, blz. 158.
(2) *Verslagen*, blz. 159.
(3) *Verslagen*, blz. 158.

den gewonen man zoo goed als in het feestgewaad van den redenaar, maar die altijd blijft de ééne, wel nauw verwant met al de dialecten, waaruit zij is gelouterd, doch nooit volledig te passen bij die dialecten. Nu is het reeds zooveel jaren, wel eens eeuwen geleden dat de Zuidnederlandsche gewestspraken nog overwegenden invloed hadden op de Nederlandsche taalbeschaving; even zooveel jaren of eeuwen duurt het dat het Noorden met overwegende geesteskracht aan die beschaving arbeidt, dat wij wel moeten aanvaarden wat het Noorden tot stand heeft gebracht, evengoed als vroeger het Noorden heeft aanvaard wat wij hadden gelouterd. Hieruit volgt dat de Zuidnederlandsche gewestspraken en meest wel het Maaslandsch, het Zuidlimburgsch, het Westvlaamsch, het Oostvlaamsch, minst het Brabantsch, het Antwerpsch, verschillen van het beschaafde Nederlandsch, en al onze dialecten met het onderwijs op school weinig of niets gemeens kunnen of mogen hebben. Waar onze scholen in de mijnen der gewestspraak arbeiden, ploeteren zij in het erts. Het goud komt niet zuiver genoeg, niet toereikend genoeg onder het bereik der leerlingen. Zij leeren het niet genoegzaam waardeeren. Zij nemen de gewoonte niet aan juweelen te dragen, schamen zich voor het gebruik van juweelen en de beschaafde taal blijft verborgen in de klompen der aarde (1).

(1) *Verhandeling*, blz. 16.

Want wat men ook moge beweren : in een onvolkomen, ontoereikend taalonderwijs, in een taal lang niet genoegzaam beschaafd, lang niet genoegzaam verheven boven de gewestspraak, daar zit het hem juist in de Zuidnederlandsche scholen. De toestand is zooals wij hem voorstellen in onze *Verhandeling* (1).

Juist is die toestand zoo, omdat over 't algemeen onze onderwijzers en leeraars in Nederlandsch den beschaafden woordenschat, de beschaafde uitspraak niet genoeg eeren, dus ook niet genoeg in toepassing brengen. Zij trekken zich uit den slag met dialect, of met een iet of wat gezuiverd dialect, op een beschaafd toontje uitgesproken. Hun uitspraak is zeer gebrekkig, hun woordenschat is ontoereikend. Zij niet, de kweekscholen wel, hebben aan die onbeholpenheid schuld. Dat nu beweerd wordt dat op deze of gene normaalschool het taalonderwijs goed is te noemen, de liefde tot taal en volk in de harten wordt gebrand, kan deze of gene normaalschool redden, doch wij bevestigen met klem : zoo het taalonderwijs op de lagere school gebrekkig is, zijn de leeraars niet goed toegerust en heeft de normaalschool, waar zij tot leeraar werden, aan dien toestand de grootste schuld.

In beschaafde kringen, bij beschaafde menschen, moest toch een onderwijzer zich schamen plat te

---

(1) *Verhandeling*, blz. 39, 66.

spreken. Is hij niet in staat goed Nederlandsch te spreken, wie moet het dan zijn? En zoo onze leeraars zeggen, van iemand dien ze hooren spreken naar de wetten van klank- en uitspraakleer, zooals die voor 't Nederlandsch algemeen worden aanvaard : hij spreekt Hollandsch, dan is dit toch wel een bewijs dat hun uitspraak gebrekkig is, dat hun taalonderwijs niet voldoende was.

Hoeveel Zuidnederlandsche onderwijzers op honderd zijn in staat om in Holland, in een beschaafd midden, door de Nederlandsche taal te verkeeren? Kunnen zij het met dát Nederlandsch, dat hun op school werd geleerd? Hoeveel onderwijzers op honderd zijn er, die lust hebben om Noordnederlandsche werken te lezen? Is 't niet treurig te moeten waarnemen dat wij met het Noorden niet kunnen omgaan en evenmin het Noorden met ons, in die taal, die onze gemeenschaplijke taal is : de Nederlandsche? Waarom dit niet? Omdat ons taalonderwijs gebrekkig is, onze woordenschat niet genoeg aangepast, onze uitspraak lang niet genoeg gekuischt.

Doch vooral ligt in die bekrompenheid een groot nadeel voor ons volk, dat, met een onvoldoende kennis van het geschreven Nederlandsch, zich moet beperken tot het zeer weinige wat op wetenschaplijk en letterkundig gebied in Zuid-Nederland verschijnt. Het verwante Holland is voor ons veel minder bekend dan het vreemde Frankrijk!

« De taalleeraars moeten mannen wezen uit één stuk, die het Nederlandsch boven alles plaatsen, een

zuivere uitspraak bezitten in den volmaaksten graad, de taalleer op elk gebied hebben doorgrond, onze letterkunde hebben leeren kennen, smaken, waardeeren. *Zij moeten bezitten het heilig vuur der overtuiging, dat de harten begeestert, de drijfkracht die allen medesleept op de baan des vooruitgangs, die is de baan van willen en werken* ». (1)

Pedantisme en bombast zijn ons een gruwel, doch dat men zuiver Nederlandsch zou kunnen schrijven zonder buiten het dialect te gaan, gelooven we niet. Het feit dat DAVID, CONSCIENCE, VAN BEERS in de meeste zijner gedichten, COOPMAN in *Kinderlust*, VAN DROOGENBROECK in *Dit zijn Zonnestralen*, zonder eenigen uitleg door eenvoudige menschen kunnen worden bijgehouden, zoowel als TONY BERGMANN in *Ernest Staas*, SLEECKX, SNIEDERS in al hun werken, is lang geen bewijs dat zij niet buiten het dialect gaan. STREUVELS, veel dichter bij het dialect, is minder verstaanbaar.

De geloofsbelijdenis door den heer JOOS uitgesproken (2) bewijst ons zijn liefde en vereering voor de moedertaal. Daardoor geeft hij èn als letterkundige èn als bestuurder van de normaalschool een alleszins prijsbaar en verheugend, een aanmoedigend voorbeeld. Door de liefde geschieden de meeste bekeeringen. Velen echter hebben wij over die liefde hooren spreken, die liefde als de hunne hooren

---

(1) *Verhandeling*, blz. 220.
(2) *Verslagen*, blz. 167,

verkondigen. Zij brulden van « Vlaanderen den Leeuw! », « wat Walsch is, valsch is », ze zwoeren bij Breidel en de Coninck, bij de Klauwaarts en

« de kerels wil en woest,
wier scharmsaks in de scheede
nooit schandlik heeft geroest » (1)

Ze zwoeren bij « Schild en Vriend » en riepen ze op, als strijdend voor hun taal, al de helden, die te Groeninge streden tegen de Franschen. Ze begeesterden, ze vervoerden ons in onze jongelingsjaren; ze leerden ons Frankrijk haten en al wat Waalsch is beschouwen als valsch en verdacht. Wij waren de Leeuwen, de Kerels, de Klauwaarts der nieuwe tijden; wij zouden ons Volk, wij zouden Vlaanderen vrij vechten.

Dát was zinsbegoocheling. Later zijn we uit dien droom ontwaakt. We bevonden ons op het veld der werklijkheid, waar de menschen zwoegen en zich afbeulen voor het daaglijksch brood. We zijn de noordergrens overgegaan. We hebben ondervonden wat het werklijk leven is, welke de maatschaplijke eischen, behoeften en noodwendigheden zijn, we hebben Vlaanderen ontdekt, het wezenlijk bestaande, arme, onwetende, verachterde Vlaanderen. Een legioen van Leeuwen kunnen dat plekje gronds, nagenoeg onvindbaar op den wereldbol, niet redden. Eigen ontwikkeling, geestesverede-

(1) POL DE MONT, *Gedichten*.

ling, verwijding van den blik, uitbreiding van verkeermiddelen kunnen ontvoogding, verlossing aanbrengen. We hebben toen de zinsbegoocheling uit onze jongelingsjaren betreurd, We kwamen te laat tot het besluit : Vlaanderen moet leeren lezen en spreken; Vlaanderen moet zich van zijn wezenlijken toestand bewust worden; Vlaanderen moet zelf vinden wat het noodig heeft om zich te redden; Vlaanderen moet de plaats innemen, die zijn Volk overwaard is; Vlaanderen moet zich ontwikkelen en dit vooral door de Nederlandsche taal, die zijn moedertaal is.

Zitting van 30 September 1903.

Aanwezig de heeren Prayon-van Zuylen, bestuurder, Sermon, onderbestuurder, de Potter, bestendige secretaris;

de heeren Claeys, jhr. de Pauw, Gailliard, Alberdingk Thijm, Obrie, Coopman, de Vos, Broeckaert, van Even, Coremans, Bols, de Flou, Claes, jhr. de Gheldere, Simons, de Ceuleneer, Segers, de Vreese, werkende leden;

de heer Boucherij, briefwisselend lid.

Het verslag over de vorige zitting wordt goed bevonden en de lijst overgelegd der

AANGEBODEN BOEKEN.

Door de Regeering :

Statistique de la Belgique. Population. Enseignement général. (31 Décembre 1866.)

Idem. (31 Décembre 1880.)

Idem. (31 Décembre 1890.)

Idem. (31 Décembre 1900.)

Revue de l'Université de Bruxelles. 1902-1903, nos 8-10.

Coutumes des pays et comté de Flandre. Quartier de Gand, VIII.

Revue sociale catholique. 1903, n° 10 en 11.

Bulletin de la Classe des Lettres et des Sciences morales et politiques. 1903, nos 4-7.

Annuaire de la législation du travail. 1902.

Annuaire statistique de la Belgique. 1902.

Arbeidsblad. Juli 1903.

Annales des travaux publics de Belgique. 1903, n° 4.

Bulletin des Commissions royales d'art et d'archéologie. 1902, nos 9 en 10.

Mémoires couronnés publiés par l'Académie royale de Belgique, tome LXIII.

Bibliographie de Belgique. 1903, nos 13-16.

Bibliotheca Belgica. Afleveringen 160-162.

Bulletin des Musées royaux à Bruxelles. Aug. 1903.

Wallonia. 1903, nos 8 en 9.

Revue néo-scolastique. 1903, n° 3.

Door den heer EDM. FABRI :

Het Alpenmeer en eenige andere verzen.

Door den heer P.-J. GOETSCHALCKX :

Bijdragen tot de geschiedenis, bijzonderlijk van het aloude hertogdom Brabant. Aug. en Sept. 1903.

Door de Société d'Archéologie de Bruxelles :

Annales. 1903, nos 1 en 2.

Door den heer E. GIELKENS :

Une visite à la cour. Comédie.

Door de Société d'Emulation van Brugge :

Congrès archéologique et historique, tenu à Bruges, du 10 au 14 Août 1902. Compte rendu.

Door het Leesgezelschap van Hasselt :
Limburgsche Bijdragen. 1902.

Door den heer ERN. MARTIN :
Wolframs von Essenbach Parzival und Titurel, herausgegeben von ERN. MARTIN. I^e^ en IIe deelen.

Door de Koninklijke Academie van Wetenschappen te Amsterdam :
Sectarianism and religious persecution in China, bij J.-J.-M. DE GROOT.
Beiträge zu einer vergleichenden Lautlehre der baskischen Dialecte, von C. UHLENBECK.
Les mots maritimes empruntés par le Grec aux langues romanes, par D. HESSELING.
Van den vogel Charadrius, door J. HUIZINGA.
Jaarboek der Koninklijke Academie van Wetenschappen. 1902.
Verslagen en Mededeelingen, 1903.

De laatstverschenen afleveringen van *Biekorf*, *De Student*, *De Vlaamsche Kunsthode*, *St-Cassianusblad*, *De Tuinbouw*, *Het Katholiek Onderwijs*.

De heer Bestuurder wenscht namens de Academie den heer Jhr. de Pauw geluk wegens zijne bevordering tot commandeur in de Leopoldsorde, waarop Jhr. de Pauw in hartelijke bewoordingen zijnen dank uitspreekt, en zegt verheugd te zijn dat de hem bewezene eer terugstraalt op de Academie, voor welke hij, in de toekomst, de beste wenschen koestert. (*Toejuichingen.*)

Door den heer Bestuurder wordt vervolgens aan de vergadering mededeeling gedaan van het onderhoud, hetwelk het Bureel gehad heeft met den heer Minister van Binnenlandsche Zaken en Openbaar Onderwijs aangaande den financiëelen toestand der Academie. Verder deelt hij mede dat, niettegenstaande de belofte, zes weken geleden aan het Bureel gedaan door het Beheer der Staatsgebouwen, om de zittingzaal, zonder verder vertoef, te doen voltooien, tot heden geen hand aan het werk is geslagen en de Leden dus nog gedurende den aanstaanden winter zullen verplicht zijn in de al te geringe, niet behoorlijk te verwarmen zaal te moeten bijeenkomen.

—

De heer Bestuurder herinnert aan de vergadering het in de dagbladpers zoo druk besproken incident met betrekking tot de Congoquaestie, naar aanleiding van wat daarover in Engeland is gezegd geworden. Het groote werk van Z. M. Leopold II is onrechtvaardig aangerand, en bereids hebben tal van officiëele korpsen, benevens andere, daar een krachtig protest tegen aangeteekend. De heer Bestuurder stelt voor dat, op hare beurt, de Koninklijke Vlaamsche Academie hare stem zou laten hooren en onderwerpt aan de vergadering de volgende motie :

Sire,

Geheel België heeft met verontwaardiging de aanvallen vernomen, die in Engeland tegen het beheer van den Congostaat worden gericht.

Met beperkte middelen en in weerwil van schier onoverkomelijke moeilijkheden heeft Uwe Majesteit in Midden-Afrika een beschavingswerk ondernomen en doorgedreven, dat op de dankbare bewondering van alle edeldenkenden aanspraak mag maken.

En thans, daar de toekomst van het grootsche plan verzekerd schijnt en men de eerste vruchten ervan begint te plukken, moeten wij beleven dat zij, die niets deden om het doel te bereiken, zich de verkregen uitslagen wenschen toe te eigenen en niet aarzelen tot leugen en laster hunne toevlucht te nemen.

De openbare meening in België en in alle beschaafde landen heeft die oneerlijke kuiperijen naar verdienste geschandvlekt. Men zal, hopen wij, niet dulden dat aan den Congostaat hetzelfde lot als aan den Oranje Vrijstaat en aan Transvaal worde beschoren.

De Koninklijke Vlaamsche Academie acht het haren plicht hare stem te voegen bij die der duizenden, welke reeds verzet hebben aangeteekend tegen pogingen, waarvan nijd en baatzucht de eenige drijfveeren zijn. Zij drukt de hoop en het vertrouwen uit dat Uwe Majesteit, door die algemeene blijken van deelneming gesteund, bij voortduring het hoofd zal bieden aan de belagers van Hare verheven levenstaak.

Wij teekenen ons, met diepen eerbied,

U. M. getrouwe en gehoorzame dienaars.

De vergadering juicht den spreker uitbundig toe en betuigt hare hooge ingenomenheid met het voorstel.

—

De heer Claes, namens de Commissie voor onderwijs, stelt voor :

Aan den heer Minister te verzoeken maatregelen te nemen ten einde de zuivere uitspraak van het Nederlandsch te bevorderen,

1° In de Normaalscholen van den Staat :

A. Met een aanzienlijk getal punten toe te kennen aan de zuivere uitspraak.

a) In het aannemingsexaam,

b) In de overgangsexamens;

B. Met van al de leeraars, die hunne lessen in het Nederlandsch geven, te eischen dat zij zuiver spreken;

C. Met in het eindexamen, zoo bij de lezing als bij de didactische proef, groot gewicht aan de zuivere uitspraak te hechten;

2° In het lager en middelbaar onderwijs :

A. Met geene inspecteurs te benoemen, die niet zuiver spreken;

B. Met in de scholen geene andere dan de zuivere uitspraak te dulden.

De vergadering beslist, aan deze voorstellen gevolg te geven.

—

Door den bestendigen Secretaris wordt medegedeeld dat de heer S. Prehau een nieuw opstel heeft

ingezonden over de uitspraak, namelijk over *waard* of *weerd*, welk onderwerp in de Junizitting laatst door den heer Bols is behandeld. — Dit opstel zal worden onderzocht door de Commissiën voor Nieuwere Taal en Letteren en voor Onderwijs.

Dagorde.

De vergadering gaat over tot de kiezing van een werkend lid, ter vervanging van wijlen den heer S. Daems.

Wordt gekozen de heer J. Muyldermans, briefwisselend lid.

—

De heer Coopman, secretaris der Commissie tot onderzoek van het *Woordenboek der Nederlandsche Taal*, brengt verslag uit over de laatstverschenen aflevering dier uitgave. — Dit verslag zal, gelijk met de vorige is gedaan, gezonden worden naar den heer Minister van Binnenlandsche Zaken en Openbaar Onderwijs.

De heer de Ceuleneer vraagt dat het Bureel den heer Minister zou oorlof vragen om die verslagen, met veel kennis en groote zorg door den heer Coopman opgesteld, te laten drukken. Die stukken hebben tot heden niemand gebaat; zelfs de Redactie des Woordenboeks krijgt er, officiëel, geene kennis van. Het is derhalve verloren werk.

De heer Coremans vraagt het woord.

Indien bewuste verslagen (zegt het achtbaar lid) enkel voor de Regeering bestemd zijn, toch kan er geen bezwaar zijn dat een beknopt overzicht worde gemaakt van hetgeen door de Opstellers van het *Woordenboek* werd geleverd vóór dat de Academie door de Regeering aanzocht werd over de naderhand verschenen afleveringen verslag uit te brengen; daarbij zou kunnen gevoegd worden de beknopte inhoud der hier voorgedragen *Verslagen*.

De vergadering betuigt hare instemming met dit voorstel en de heer Coopman verklaart zich bereid het gevraagde te leveren.

—

De heer Sermon zet zijne lezing voort over *Reinhard-Antoon Falck*. Hij zal dit werk voltrekken na kennis genomen te hebben van de onlangs verschenen ambtelijke brieven van den vermaarden Staatsman.

Nadat de heer Bestuurder den heer Sermon dank gezegd had voor zijne mededeeling, van welke het vervolg met belangstelling wordt te gemoet gezien, wordt de zitting gesloten.

Zitting van 21 October 1903.

Aanwezig de heeren Prayon-van Zuylen, bestuurder, Sermon, onderbestuurder, de Potter, bestendige secretaris;

de heeren Claeys, jhr. de Pauw, Gailliard, Alberdingk Thijm, Obrie, Coopman, de Vos, Broeckaert, van Even, Coremans, Bols, de Flou, Claes, jhr. de Gheldere, Janssens, Simons, de Ceuleneer, Segers, de Vreese en Muyldermans, werkende leden;

de heeren Boucherij en Mac Leod, briefwisselende leden.

Het verslag over de zitting der maand September wordt gelezen en goedgekeurd.

AANGEBODEN BOEKEN.

Door de Regeering:

Arbeidsblad. Augustus, 1903.

Académie royale de Belgique. Bulletin de la classe des Lettres et de la classe des Beaux-Arts, 1903, nr 8.

Mémoires couronnés et mémoires des savants étrangers, 4°, tome LXII : HUBERT, *Notes et documents sur l'histoire du prostestantisme à Tournai pendant le XVIIe siècle.*

Chartes du chapitre de Sainte-Waudru de Mons, tome II.

BALAU. *Etude critique des sources de l'histoire du Pays de Liège.*

Annuaire astronomique de l'Observatoire royal de Belgique, 1904.

Door den heer EDW. VAN EVEN:

Bibliotheca Belgica, door FOPPENS, 1739, 2 dln.

De Ordonnantie van de Processie van de kermisse der stadt van Loven. (Handschrift).

Le jugement de Pâris, poëme en IV chants, suivi d'œuvres mêlées, door IMBERT.

Gedenkstuk van den heldendood van Jan-Carel-Josephus van Speyk, gedicht door S.-P. LIPMAN.

De Natie, door GIJSBERT KAREL grave VAN HOGENDORP.

Compte rendu des fêtes typographiques de 1849.

Lettre d'un Italien à un Français sur les doctrines de M. De Lamennais.

Catalogue de la Bibliothèque de feu M. Fr. Vergauwen.

Essai sur les armoiries des souverains et états de l'Europe, door J. VAN DER MAELEN.

Jeton inédit aux armes d'Audenarde, door ED. VAN DER STRAETEN.

Les tapisseries de l'ancien hotel d'Escornaix à Audenarde, door ED. VAN DER STRAETEN.

Notice sur George et Jean Stalins, door E. VAN DER STRAETEN.

Manuscrit inédit concernant la tombe Belgo-romaine qui a existé à Saventhem, door ED. VAN DER STRAETEN.

Notice sur Fr. van der Donck, door ED. VAN DER STRAETEN.

Notice sur Lévin van der Cruyce, dit Crucius, door ED. VAN DER STRAETEN.

Le docteur Dès. Jos. van der Meersch, door ED. VAN DER STRAETEN.

Notes sur Guill. et Roland Blanstrain, graveurs de sceaux à Audenarde, door ED. VAN DER STRAETEN.

Existence douteuse d'un jeton relatif à la ville d'Audenarde (1677) door ED. VAN DER STRAETEN.

Numismatique Audenardaise. Miscellanées door ED. VAN DER STRAETEN.

A propos d'un jeton aux besicles, door ED. VAN DER STRAETEN.

Observations archéologiques à propos de quelques monnaies inédites de St.-Omer, door C.-A. SERRURE.

1830-1880. *La famille royale*, door Dr KLUYSKENS.

Nieuwe bijdragen tot de penningkunde van Friesland, door J. DIRKS.

Notice sur le cabinet monétaire de S. A. le prince de Ligne d'Amblise et d'Epinoy, door C.-P. SERRURE.

Notice sur la peinture sur verre en Belgique au dix-neuvième siècle, door ALP. COMTE O'KELLY.

Monographie de l'église de St-Pierre à Louvain door E. VAN EVEN.

Rapport de M. DE RAM *sur un mémoire envoyé au concours de* 1856, *concernant l'histoire du collège des Trois-Langues à Louvain.*

Une reliure ancienne, représentant une vue de la ville de Gand, door JULES DE SAINT-GENOIS.

Du grand escalier de l'église de Ste-Waudru, à Mons, door LEOP. DEVILLERS.

Notice historique sur la Chambre légale de Flandre, door ALEX. PINCHART.

La bataille de Poitiers, notice sur le tableau de M. L. de Taeye, door H.-G. MOKE.

Les catacombes de Rome, door CH. RUELENS.

Rapport sur l'administration de la ville de Louvain. Inventaire succinct des archives.

Rapport de M. le chanoine DE RAM, *sur un mémoire envoyé au concours de* 1853, *concernant la vie et les travaux d'Erasme, dans leurs rapports avec la Belgique.*

Origines belges et gauloises. Examen critique du système de M. AMEDÉE THIERRY.

Le Bombardement de Bruxelles en 1695, door ALPH. WAUTERS.

Aperçu sur l'ancienne corporation des musiciens instrumentistes d'Anvers, par le chevalier LÉON DE BURBURE.

Oudste rekening der stad Antwerpen (1324), door F.-H. MERTENS.

Over de geschillen tusschen Nederland en België betrekkelijk de riviervaart, door Mr C.-A. DEN TEX.

La liberté des cultes et le droit de l'église, door FR. KESTENS, S. J.

Rapport de M. SCHAYES *sur deux mémoires envoyés au concours de* 1848, *concernant l'architecture dans les temples chrétiens.*

Notice sur le P. DE HOSSCHE (SIDRONIUS HOSSCHIUS), door FÉLIX VAN HULST.

Vie politique de l'honorable Monsieur Charles Rogier, door M. CASSIERS.

Correspondance de l'abbé F.-X. DE FELLER. *Fragments inédits.*

Notice sur le R. P. Clément van Caillie de la compagnie de Jésus, door ALEX. PRUVOST, S. J.

Le graveur Aubertin, door P.-J. GOETGHEBUER.

Notice sur Henri-Joseph Rutxhiel, door P.-J. GOETHEBUER.

Notice sur Ghislain-Jos. Massaux, door P.-J. GOETGHEBUER.

Notice sur Lievin van den Clite, peintre, door ALEX. PINCHART.

Notice historique sur Pierre de Deckere, door ALEX. PINCHART.

Biographie d'Adrien Waterloos, graveur, door ALEX. PINCHART.

Observations nouvelles sur les Cimmériens et les Cimbres, door SCHAYES.

Naamoorsprong van Waes, Lokeren en Dacknam, door HENDR. RAEPSAET.

Lettres inédites de Philippe II et de Marguerite de Parme, medegedeeld door PH. KERVYN DE VOLKAERSBEKE.

Les De Pape, ou une famille d'artistes à Audenarde au dix-septième siècle, door ED. VAN CAUWENBERGHE.

Jacques de Gouy, chanoine d'Embrun. Recherches sur sa vie et ses œuvres, door E. VAN DER STRAETEN.

Relations des Louvanistes avec les Gantois, pendant la dictature de Philippe d'Artevelde, door EDW. VAN EVEN.

Exposition des arts industriels à Gand, door EM. VARENBERGH.

Les mémoires de Henningus Frammeling, 1601-1614, door C. RUELENS.

Nederlandsche Kunstenaers, vermeld in de onuitgegeven geschiedenis van Leuven van J. MOLANUS, door EDW. VAN EVEN.

Felix Bogaerts, door PH. KERVYN DE VOLKAERSBEKE.

Notice sur Engelbert II, comte de Nassau, door C.-A. SERRURE.

Robert Helias d'Huddeghem.

Tableaux et sculptures de Charles V, door ALEX. PINCHART.

Vive le Roi! cantate exécutée à Louvain en 1852. Paroles de F. SCHOLLAERT, musique de A. TENNSTEDT.

Quelques notes concernant David Teniers le Jeune, Jacques van Ruysdael et Nicolas Berghem, door C. DE BROU.

De Kroft van Ste Walburgis te Antwerpen, door F.-J. MERTENS.

Bibliographie de Jacques Jonghelick, door ALEX. PINCHART.

Levensschets van A.-J.-A. van den Eynde, kunstteekenaar, door G.-J.-J. VAN MELCKEBEKE.

Geschiedenis der Antwerpsche rederijkkamers, door J.-B. VAN DER STRAELEN.

Geschiedenis der Wervicksche Rederykkamer oudtijds genaemd « Droogaers », door F.-J. BLIECK.

Eertijds, maer en tegenwoordig. Kluchte, gerijmt door Jhr H.-F. VAN DEN BRANDT, uitgegeven door F.-A. SNELLAERT.

't Geroofde Engeltje, door C. WEEMAES, gedichtje in hs.

Notice sur André van der Meulen, door EDM. VAN DER STRAETEN.

Notice sur deux manuscrits flamands, un calandrier et un livre d'heures du XVIe siècle, door L. DE BAECKER.

Verhandeling over de Vlaemsche spelkunst, door P. BEHAEGEL.

Lady Johanna Gray, treurspel door RHIJNVIS FEITH.

Lentetuiltje, door F.-J. BLIECK.

Lofrede op J.-Fr. Helmers, door GERRIT-JOAN MEYER.

Joannes Chrysostomus, voornamelijk beschouwd als voorbeeld van Kanselredenaar, door AB^m DES AMORIE VAN DER HOEVEN.

De Ouderdom, in zes zangen, door RHIJNVIS FEITH.

Julia, door denzelfde.

Wael en Vlaming, door F. A. SNELLAERT.

Fanny, een fragment door RHIJNVIS FEITH.

Leerredenen van E.-A. BORGER, 2 deelen.

Hoe men schilder wordt, door H. CONSCIENCE.

Hekeldichten, Brieven en Dichtkunst van G. HORATIUS FLACCUS, *in Nederduitsche vaarzen overgebracht*, door B. HUYDECOPER.

Biglotton amplificatum, sive Dictionarium Teutonica-latinum, door MARTINI BINNARTI.

Brieven aan Sophie, door RHIJNVIS FEITH.

Cartulaire de la commune de Namur, recueilli et annoté par J. BORGNET.

Cartulaire de la commune de Fosses, recueilli et annoté par J. BORGNET.

Cartulaire de la commune de Bouvignes, recueilli et annoté par J. BORGNET.

Analyses des chartes namuroises qui se trouvent aux archives à Lille, door J. BORGNET.

Notice sur la vie et les ouvrages de Paul Bouré, door AD. VAN SOUST DE BORKENFELT.

Histoire abrégée de l'église métropolitaine d'Utrecht.

Abrégé de l'histoire générale de la Belgique, door Mr DEWEZ.

Mengelpoëzij, door F.-J. BLIECK.

Gedenkwaardige gesprekken van SOCRATES, door XENOPHON.

Nieuwe Levens-beschrijving van Frederik II, 2 dln. (1e deel ontbreekt).

De scheiding van België en derzelver gevolgen getoetst, door Mr. S.-P. LIPMAN.

Nederlandsche begravingswijze en grafsteden, door Jhr. PH. BLOMMAERT.

De l'inféodation du comté de Namur au comté de Hainaut, door ALEX. PINCHART.

Contributions de guerre levées à Nazareth en Flandre, sous Louis XIV, door PH. KERVYN DE VOLKAERSBEKE.

Oude en hedendaagsche kerkelijke geschiedenissen, door J.-L. MOSHEIM, 10 dln. en 3 dln. opheldering.

M. Valerius, Messala Corvinus, geschetst in eenige tafereelen uit de Romeinsche geschiedenis, gedurende zijn leven, door Mr M.-C. VAN HALL.

Histoire du règne de l'empereur Charles V, door M. ROBERTSON, 6 deelen.

Histoire du règne de Philippe II, roi d'Espagne, door M. WATSON, 4 deelen.

Batavia sacra of Kerkelijke Historie en oudheden van Batavia, naar het Latijn van T. S. F. H. L. H, etc., in 't Nederlandsch vertaald H. F. R., 3 deelen.

Door den heer P.-J. GOETSCHALCXX:

Bijdragen tot de Geschiedenis bijzonderlijk van het aloude hertogdom Brabant. 2e jaargang, September 1903.

Door den heer OM. WATTEZ:

De Vlamingen in het Walenland.

Door den heer C. MARESCAUX :

Tijdschrift voor Belgische Notarissen, 3e jaarg.

Door de Académie royale d'archéologie de Belgique. *Annales*, 1903, nr 2.

De laatstverschenen afleveringen van *De Vlaamsche Kunstbode*, *Revue Sociale catholique*, *Bulletin Bibliographique et Pédagogique*, *De Tuinbouw*, *St.-Cassianusblad*, *Bulletin des Musées royaux des arts décoratifs et industriels*, *Biekorf*, *Het Katholiek Onderwijs*, *Bibliographie de Belgique*.

De heer Bestuurder dankt, in naam der Academie, den heer Edw. van Even voor het nieuw en belangrijk geschenk van boeken, waarmede hij de bibliotheek der Academie heeft verrijkt. Dit voorbeeld (zegt hij) verdient navolging.

—

De heer Bestuurder verwelkomt den heer J. Muyldermans, in de vorige zitting benoemd tot werkend lid. Hij prijst den ijver van den nieuwgekozene en drukt de hoop uit dat de heer Muyldermans, bij voortduring, blijken zal geven van zijne liefde voor taal en letteren, waardig het voetspoor volgende van zijnen voorzaat, wijlen kanunnik Daems. (*Toejuichingen*).

De heer Muyldermans dankt de vergadering voor het vertrouwen, dat zij in hem stelt. Het is (zegt hij) eene eer voor mij, in uw midden als werkend lid te mogen zetelen; maar die eer legt mij ook verplichtingen op, welke ik niet zal verwaarloozen. Mijne krachten, zooveel als mij vergund zijn, blijven gewijd aan de bevordering van taal en letteren; en ik zal mijn best doen om den invloed, waar ik over beschikken mag in het vrij onderwijs, ten bate te doen strekken van de zaak, aan welke wij allen, met geheel ons hart, verkleefd zijn. (*Toejuichingen.*)

Briefwisseling.

Mededeeling wordt gedaan van een schrijven des heeren Ministers van Binnenlandsche zaken en Openbaar Onderwijs, ontvangst meldende van een exemplaar des werks van den heer Prenau : *Verhandeling over de zuivere uitspraak der Nederlandsche Taal*, en de Academie verzoekende, ingevolge zijn schrijven van 21 Februari 1900, de behandelde quaestie nader te onderzoeken en zijn Departement dienaangaande de voorstellen te doen, welke de Academie nuttig en gepast zal achten.

—

Wordt medegedeeld een schrijven namens den heer Minister van Binnenlandsche Zaken en Onder-

wijs, oorlof gevende om in de *Verslagen* der Academie op te nemen het Verslag over den vijfjaarlijkschen staatswedstrijd voor Nederlandsche Letterkunde, dat wegens onvoorziene omstandigheden niet eerder kon opgemaakt worden.

De heer Gailliard, voorzitter der bestendige Commissie voor Middelnederlandsche letteren, deelt mede dat in de zitting dier Commissie, gehouden in den voormiddag, benoemd zijn als candidaten voor de opene plaats, ter vervanging van wijlen den heer Daems : 1e candidaat, de heer W. de Vreese; 2e candidaat, de heer L. Simons.

—

Door den heer Coopman, secretaris der bestendige Commissie voor Nieuwere Taal en Letteren, wordt, namens deze, een ontwerp van reglement nedergelegd voor de stichting van de Ven-Heremans. — De vergadering beslist het stuk te laten drukken vóór de eerstkomende zitting.

Namens gemelde Commissie worden voorgesteld als candidaten voor de plaats, opengevallen door het afsterven van den heer Daems : 1e candidaat, de heer Is. Teirlinck; 2e candidaat, de heer V. de la Montagne.

—

De heeren Prayon en de Vos geven, namens de Commissie voor Nieuwere Taal en Letteren,

verslag over het opstel, ingezonden door den heer Prenau, hetwelk nog te onderzoeken is door de Commissie voor Onderwijs.

—

Na verhandeling over eenige punten met betrekking tot huishoudelijke quaestiën, verklaart de heer Bestuurder de zitting gesloten.

VIJFJAARLIJKSCHE WEDSTRIJD

VOOR

NEDERLANDSCHE LETTERKUNDE.

Xe TIJDVAK (1895-1899).

Verslag van den Keurraad aan den heer Minister van Binnenlandsche Zaken en Openbaar Onderwijs.

Weledele Heer Minister,

Wij hebben de eer Ued. verslag uit te brengen over den vijfjaarlijkschen wedstrijd voor Nederlandsche Letterkunde (X^e^ tijdvak, 1895-1899).

De Keurraad, benoemd bij Koninklijk Besluit van 20 Januari 1900, werd ingesteld op 19 Februari, door den heer C. van Overbergh, Algemeenen Bestuurder van het Beheer van Hooger Onderwijs, Letteren en Wetenschappen, daartoe door Ued. afgevaardigd; en koos tot Voorzitter den heer Prof. Alberdingk Thijm en tot Secretaris den heer J. van Droogenbroeck.

De Jury hield niet min dan vijftien zittin-

gen en de prijs werd toegewezen in zitting van 14 Augustus.

Het Departement van Binnenlandsche Zaken en Openbaar Onderwijs is ons met de grootste bereidvaardigheid behulpzaam geweest, en heeft de Jury, zooveel doenlijk was, de noodige boeken verschaft en de gevraagde inlichtingen medegedeeld. Ook betuigen wij aan het Departement onzen welgemeenden en oprechten dank.

De Keurraad bleef niet samengesteld gelijk hij door het Koninklijk Besluit gevormd was geweest. Baron DE MAERE D'AERTRIJCKE was verhinderd aan de twee eerste zittingen deel te nemen; en, in onze derde vergadering, werd medegedeeld dat hij uit hoofde van ziekelijkheid zijn ontslag aan den heer Minister indiende. Schriftelijk werd den zoo verdienstelijken als hooggeschatten grijsaard het leedwezen van de Jury uitgedrukt over het aanzienlijk verlies, dat wij door zijn aftreden ondergingen.

Baron DE MAERE werd vervangen door den Heer TH. COOPMAN, die reeds vroeger als lid en telkens als verslaggever (VIIIe tijdvak, 1890; IXe tijdvak, 1895) uitstekende diensten aan de Jury voor den wedstrijd van Nederlandsche Letterkunde had bewezen. Door deze benoeming kon zijn zoo gewaardeerd werk : *Kinderlust, gedichten voor de jeugd* (Gent, Siffer, 1897), hetwelk zulke voorname plaats in de kinderlitteratuur inneemt, niet mededingen. De Koninklijke Academie van België had er

overigens reeds in 1897 een allergunstigst oordeel over uitgesproken met aan *Kinderlust* eenen prijs De Keyn toe te kennen.

Hoogst droevige omstandigheden zijn oorzaak dat dit verslag zoo lang na het sluiten der werkzaamheden van den Keurraad opgesteld kon worden.

Nadat de heer VAN DROOGENBROECK gedurende meer dan zes maanden, de Jury, als secretaris en als Bestuurder in het Departement, met de vriendelijkste bereidwilligheid behulpzaam was geweest, wilde hij er wel in toestemmen, in zitting van 14 Augustus, de alleszins niet lichte taak van verslaggever op zich te nemen; en, in onze laatste zitting, gehouden op 31 December, kon hij reeds het eerste deel voorlezen van zijn verslag, bevattende een critisch overzicht der werken, in gebonden stijl, die aan ons oordeel onderworpen werden. Dit stuk had eene groote letterkundige waarde en werd eenparig goedgekeurd. Het liet verhopen weldra een volledig verslag te bekomen dat waardig zou zijn van den begaafden dichter, onder den deknaam van Jan Ferguut zoo algemeen bekend; en, in Noord en Zuid, zoo hoog geschat voor zijne *Zonnestralen*, zijne *Makamen en Ghazelen*, een verslag dat den toestand der Vlaamsche Letteren in de laatste jaren in echt critisch-letterkundigen geest zou afschetsen, gelijk Van Droogenbroeck dit reeds voor het VIIe tijdvak (1880-1884) op uitstekende wijze had gedaan.

Deze hoop mocht, helaas! niet verwezenlijkt worden. Eene in schijn lichte ongesteldheid, ver-

hinderde hem, gedurende eenige maanden, aan het voltooien van het verslag de laatste hand te leggen. Weldra nam hij zijn ontslag als Bestuurder in het Departement van Binnenlandsche Zaken en Openbaar Onderwijs; en, zich hersteld wanende, koesterde hij de hoop de welverdiende rust te benuttigen om zich uitsluitend aan de letteren te wijden. Met nieuwen en jongen iever stelde hij zich weer aan 't werk, met groote regelmatigheid volgde hij de zittingen der Academie, waarvan hij Onderbestuurder was voor 1902, en veertien dagen vóór zijnen dood zagen wij hem nog in ons midden. Hij had zich echter te veel van zijne verzwakte krachten laten voorstaan. Het afsterven eener teerbeminde gade gaf hem den laatsten knak (19 April 1902) en op 27 Mei 1902 daalde hij ten grave, na eenen levensloop van slechts 67 jaren. Onze collega, de heer TH. COOPMAN, heeft, met innig gevoelen, in naam der Academie, gezegd hoe diep de Nederlandsche letteren door zijn afsterven getroffen waren. Wij hebben den dichter niet te waardeeren; wij mogen hier enkel eene laatste hulde brengen aan onzen diep betreurden collega, die aan de Jury geene geringe diensten bewezen heeft. Het was niet slechts de letterkundige, maar ook de mensch, dien wij hadden leeren kennen en hoogschatten.

Het verslag, door den heer J. VAN DROOGENBROECK opgesteld, was onvolledig; het gedeelte, door hem neergeschreven en door de Jury goedgekeurd, werd in de papieren van den afgestorvene

niet terug gevonden, evenmin als een aanzienlijk deel der nota's, door de leden medegedeeld. Al deze omstandigheden bemoeilijkten de taak van den nieuwen verslaggever. Deze moet om verschooning bidden niet enkel voor het laattijdig verschijnen van het verslag, maar ook voor de onvolmaaktheden en de leemten, die men er in zou kunnen aantreffen. Daar het verslag drie jaar na de uitspraak van de Jury wordt geleverd, dient ook niet uit het oog verloren te worden dat ons oordeel enkel geldt voor de werken gedrukt van 1895 tot 1899. Meer dan één schrijver, over wiens gewrochten wij hier een oordeel uitbrengen, waardeerend of beknibbelend, heeft sedertdien nieuwe werken uitgegeven, die in de belletristische wereld reeds besproken worden, en voor dewelke ons hier neergeschreven oordeel wellicht noch geldend, noch treffend zou mogen aanzien worden.

De Keurraad zorgde eerst voor het opstellen van eene lijst der werken die konden mededingen. In vorige verslagen, namelijk in het verslag van den heer Coopman (IXe 1889-1894, bl. 12) had de Jury ten zeerste betreurd dat art. 4 van het Algemeen Reglement (1) op strenge wijze werd uitgelegd, zoodat het niet veroorloofd is reisbe-

(1) Door art. 2 is het programma van den prijskamp bepaald als volgt: *a*) Poëzie (met uitsluiting der tooneelpoëzie); *b*) Romans, novellen en andere letterkundige werken, zooals portretten, zedentafereelen, verzamelingen van gedachten, redevoeringen.

schrijvingen, critische opstellen en andere gewrochten, welke niet van zuiver letterkundigen aard zijn, voor den prijs in aanmerking te nemen. De Regeering antwoordde ontkennend op de vraag, door de Jury ingediend om te weten of aan den wensch, door den Keurraad van 1895 uitgedrukt, voldoening mocht gegeven worden, en of ook vertalingen, die door hunne letterkundige waarde uitmunten, moesten uitgesloten blijven. Het is enkel maar recht dat, in een letterkundigen prijskamp, werken over geschiedenis of wetenschap niet in aanmerking komen; maar wij betreuren dat, zoo doende, vele boeken ter zijde worden gelegd die nooit, voor welken prijskamp ook, zullen kunnen mededingen.

Hoe stelselmatig worden de Vlaamsche werken niet van kant geschoven? Voor de vijf- of tienjaarlijksche prijskampen worden bijna nooit Vlaamsche boeken ernstig besproken. Is het dan van geen belang te weten dat degelijke werken over wetenschap in onze taal worden uitgegeven? Men zal antwoorden: waarom ook op dit gebied schrijven in eene taal, die door een zoo gering getal lezers verstaan wordt? Een klaar bewijs onzer bewering treffen wij aan in het verslag over den tienjaarlijkschen prijskamp voor kruidkundige wetenschappen (tijdvak 1889-1898) (1), in hetwelk de heer ERRERA,

(1) *Staatsblad*, 31 Maart 1900.

na de werken van Prof. MAC LEOD beoordeeld te hebben, niet aarzelt te schrijven : « il sera permis de « regretter que l'auteur ait volontairement restreint « le nombre des lecteurs de ses intéressants travaux « en les publiant dans la moins généralement connue « de nos deux langues nationales ». Moest in onze taal een Kosmos of een ander groot wetenschappelijk werk — wij zullen b. v. BLINK, *Nederland en zijne bewoners*, aanhalen, — het daglicht zien, zulke meesterwerken zouden misschien niet in aanmerking genomen worden. De Vlaamsche schrijvers, die hunne taal voor hunne wetenschappelijke of geschiedkundige opzoekingen bezigen, bevinden zich in eenen allerongunstigsten en zeer ondergeschikten toestand, en het is hier wel de gepaste gelegenheid om den wensch uit te drukken dat aan dien neteligen toestand eene billijke verbetering gebracht worde.

In toepassing der onderrichting, ons door het Departement toegezonden, werd een zeker getal werken van de lijst geschrapt. Wij vermelden er eenige, om eens te meer te bewijzen dat in het Nederlandsch verdienstelijke boeken, over welke wetenschap ook, uitgegeven worden; wij verwaarloozen echter melding te maken van studiën van louter wetenschappelijken aard of over taalkunde, alhoewel het dient aangestipt dat grondige onderzoekingen over Germaansche philologie meer en meer talrijk worden. Dit is grootendeels te danken aan de wetenschappelijke inrichting van het doctoraat in wijs-

begeerte (Afdeeling : Germaansche talen) zoowel aan de Hoogeschool van Gent als aan die van Leuven.

De *Inleiding tot de Poëzie*, van POL DE MONT (*Schets van eene moderne poëtiek*. Groningen, 1898) is een æsthetisch handboek over de dichtkunst, en mag gerangschikt worden nevens de uitmuntendste op dat gebied. Het getuigt van eene wonderbare belezenheid en geeft uittreksels uit de beste schrijvers die over dichtkunst handelen. De twee laatste boeken bevatten zeer schoone beschouwingen en diepgedachte bemerkingen, die nochtans veeleer tot het hooger dan tot het middelbaar onderwijs behooren, zooveel te meer daar bijzonderlijk het middelbaar onderwijs moet gepaard gaan met eene zedelijke richting, die in deze Inleiding volkomen ontbreekt.

O. WATTEZ, *Wetenschap en Poëzie* (Gent, Siffer, 1897) en Juffr. E. BELPAIRE, *Christen ideaal* (Gent, Siffer 1899) hebben op keurige wijze de kunsttheorie der letterkunde onderzocht. Ook te vermelden zijn de critische beoordeelingen over Vondel, van SIMONS, *Een blik op Vondel als wijsgeer* (Gent, Siffer, 1898) en van G. SEGERS, *Het nationalisme van Vondel* (Gent, Siffer 1896), welke laatste reeds met veel vernuft talrijke grondige beschouwingen over den genialen dichter heeft laten verschijnen. AUG. VERMEULEN in zijn *Leven en werken van Jonker van der Noot* (Antwerpen, 1899) maakt ons dezen verdienstelijken Antwerpschen dichter der zestiende eeuw heel goed bekend. Zijn boek is van groote wetenschappelijke waarde. Pas-

toor PAUWELS, in zijne *Letterkundige Studiën en Schetsen* (Gent, Siffer 1895) onderwerpt aan eene grondige critiek de verschillende hedendaagsche Fransche letterkundige scholen en beoordeelt hunne wijd uiteenloopende en tegenstrijdige richtingen. Men zou hier ook mogen melding maken van VAN DYCK, *Maurice Maeterlinck.*

Onder de voornaamste vertalingen is de aandacht te vestigen op Dr HALLER'S *Theodoor Körner's Leven en Werken* (Gent, Siffer, 1897). Reeds in 1894 had deze schrijver met veel geschiktheid eenige Idyllen van Theokritus in versmaat vertolkt (1), en nu bewerkte hij eene dichterlijke vertaling van de drie voornaamste dramas van den zoo vaderlandschgezinden Körner, met het doel hier ten lande het vaderlandsch en nationaal gevoel al meer en meer op te wekken. Niet min merkwaardig is het boek van kanunnik DE LEPELEER, die zoo heerlijk het meesterwerk van WEBER voor ons volk toegankelijk heeft gemaakt. (*Dertienlinden*, Gent, Siffer). Dit epos van den strijd tusschen het Christene geloof en de Germaansche godenleer in de negende eeuw viel zoo goed in den smaak der Vlaamsche lezers dat de vertolking reeds drie uitgaven beleefde. De levenswijze der Saksen en Franken werden heel belangrijk afgeschetst in de *Vertellingen en Verhalen* van J. CLAERHOUT (Pittem, 1899).

De Folklore wordt meer en meer door de Vlaam-

(1) HALLER. *Keus uit Theokritus' Idyllen.* Brussel, 1894.

sche schrijvers ernstig beoefend. Nevens de groote verzamelingen van POL DE MONT en DE COCK (*Dit zijn Vlaamsche wondersprookjes, het volk naverteld* (Gent, Siffer 1896); *Dit zijn Vlaamsche vertelsels uit den volksmond opgeschreven.* (Gent, van der Poorten 1896) en de Derde, Vierde en Vijfde reeksen van het *Wonderland* van E. BELPAIRE en HILDA RAM (Gent, Siffer 1890-1899), zijn ook eenige kleinere folkloristische boekjes verschenen, die niet van zeker belang ontbloot zijn, namelijk G. LEROY, *Vertellingen*; R. STYNS. *Waarom. Twintig dierensprookjes* (Gent, Siffer 1899); *Dit zijn vertelsels afgeluisterd in het Meetjesland en naverhaald* door J. VAN LANDSCHOOT (Gent, Siffer 1895). Wij zullen er ook bijvoegen IS. TEIRLINCK's *Lastige kerels en brave gasten* (Gent, van der Poorten, 1898), in welk boekje de schrijver de inlandsche wilde zoogdieren bekend maakt (75 soorten), hun leven, hunne daden, hunne zeden nagaat en onderzoekt en historische en folkloristische wetenswaardigheden aangaande deze wezens bijeengaart. *Binus*, *Boontje*, *Bosmanneken* van FILIPS zijn ook drie allerliefste vertellingen.

De reisliteratuur vermeerdert druk in alle landen; indien zij elders dikwerf oppervlakkig geschreven is, zoo wordt ons in het Nederlandsch in dit vak meer dan één ernstig en leerrijk boek aangeboden. Wij hebben van F. VAN DE WATTIJNE, *Naar en in Noorwegen* (Gent, Siffer, 1899). De reis is aangenaam, boeiend en geestig beschreven, zijn boek doet ons het Noorden kennen, achten en beminnen.

F. S'JOENS geeft een goed en klaar overzicht van *Stanley's reizen* (Gent, Hoste, 1898), en PIETER DE MEY boekt bijzonder aangenaam zijne indrukken eener « Reis » *Van Antwerpen naar Stanley Pool* (Turnhout, Splichal, 1894) ondernomen ter gelegenheid der inhuldiging van den Congoleeschen spoorweg. Belangrijker nog zijn de *Brieven van een Vlaamschen Missionaris in Midden-Afrika, door den* E. P. AMEET VYNCKE (3e deel, Roeselare, 1899), ware toonbeelden van geestigen stijl. De Brieven van den E. P. REMI LOUWYCK, missionaris in de Belgische missie van Calcutta, (Ieper, 2 deelen, 1898) laten als stijl wel iets te wenschen : deze is te slordig. Beide zendelingen hebben humor; hunne brieven zijn leerrijk en munten uit, gelijk die van de meeste missionarissen, door eene grondige kennis der streek, die ze beschrijven, en der zeden en gebruiken van de inlanders.

De waarde der kunstcritieken van MAX ROOSES is algemeen erkend. Wij betreuren het, ons te moeten bepalen zijn werk *Oude en nieuwe Kunst* (Gent, Vuylsteke, 2 d., 1894-1895) te vermelden. Moge de geleerde schrijver nog meermaals onze letterkunde met zulke diep doordachte en goed geschrevene werken verrijken!

Wij hebben nog twee werken aan te stippen die belang opleveren voor de geschiedenis der Vlaamsche beweging. De *Gedenkbladen* van WILLEM ROGGHÉ (Gent, Vuylsteke, 1898) en *Uit vader* BERGMANN's *gedenkschriften* (Gent, Vuylsteke,

1895). Beide werken zullen met nut geraadpleegd worden door wie zich een gedacht wenscht te vormen over hetgeen onze voorgangers gedaan hebben om onze taal, het Nederlandsch tooneel, de Vlaamsche muziek in eere te houden, en de Belgische toestanden onder de Hollandsche regeering wil leeren kennen.

* * *

De oogst op letterkundig gebied was, gedurende dit tiende tijdvak, vrij aanzienlijk. Onder de zoo talrijke voortbrengselen onzer Vlaamsche schrijvers zijn er veel, die men merkwaardig mag noemen.

Onze twee groote Vlaamsche genootschappen, — het Davids-Fonds en het Willems-Fonds – hebben, gelijk in de vorige jaren, menig belangrijk boek uitgegeven, en zoo doende den lust tot lezen bij ons volk al meer en meer verspreid. De meeste oude tijdschriften hebben hunne uitgave voortgezet en menige nieuwe zijn onze maandelijksche letterkunde komen verrijken (1).

---

(1) Ik haal hier eenige nieuwe tijdschriften aan, wier opkomst tusschen de jaren 1895 en 1899 dagteekent; deze lijst is wellicht nog niet volledig.

Jong Dietschland, Dendermonde, 1898.

Het Lager Onderwijs. Veertiendaagsch tweetalig tijdschrift voor opvoeding en onderwijs, Roesselare, 1895.

Het Lager Onderwijs. Wekelijksch tijdschrift toegewijd aan opvoeding, onderwijs, letteren, kunst en wetenschap, Ieperen, 1895.

Leuvensche Bijdragen op het gebied der Germaansche philologie Leuven, 1896.

De volgende lijst der werken, die aan den Keurraad onderworpen werden, bevat niet min dan 112 boeken, en nog maakt zij geen aanspraak op volledigheid. Ik denk evenwel niet dat een enkel werk van eenige waarde aan den Keurraad ontsnapte. Het ware niettemin wenschelijk dat, in de toekomst, enkel zulke werken zouden mogen besproken worden, waar schrijvers of uitgevers rechtstreeks aan het Departement een exemplaar zouden van inzenden.

E. BELPAIRE. — *Herfstrozen*, Antwerpen, 1897, 324 bl.

BERGMANS. — *Graaf Unterwalden*, Turnhout, Beersmans, 1897.

H. BOGAERD. — *Kijkjes overal*. Schetsen. Brussel, Lebègue, 1899, 70 bl.

K. BOGAERD. — *Wilde rozen*, Gedichten. Gent, 1899, 254 bl.

J. BOUCHERIJ. — *Gedichten en Gezangen*. Antwerpen, Boucherij, 1897, 132 bl.

Rechtskundig tijdschrift voor Vlaamsch België, Brussel, 1897.

Sint-Cassianusblad. Tijdschrift voor opvoeding, onderwijs, en onderwijsbelangen, Mechelen, 1898.

Tijdschrift over plantenziekten, Gent, 1895.

Tijdschrift van het Willems-Fonds, Gent, 1896.

Toonkunstenaarsblad van Antwerpen, Antwerpen, 1897.

Van nu en straks, Antwerpen, 1896.

Vlaamsche Zanten. Maandschrift voor gebruiken, geschiedenis en taalkunde, Sint-Nicolaas, 1899.

Het Vlaamsch Museum, Oostende, 1897.

Onze Vlagge. Jong Vlaamsch strijdblad, Antwerpen, 1898.

C. BUYSSE. — *Op 't Blauwhuis*. 's Gravenhage, Loman, 1898, 260 bl.

Mea Culpa. Amsterdam, Becht, 1896, 234 bl.

Schoppenboer. Amsterdam, Becht, 1898, 304 bl.

Uit Vlaanderen. Amsterdam, Becht, 1869, 234 bl.

Wroeging.

L. BUYST. — *Liefdeleven*. Brussel, Dehou, 1895, 96 bl.

Verhalen in verzen. Brussel, 1897, 94 bl.

Nieuwe gedichten. Brussel, 1897, 96 bl.

P. CALEWAERT. — *Gedichten*. Heist-op-den-Bergh, 1897, 109 bl.

P. CHRISTIAENS. — *Gelegenheidsbloempjes*. Antwerpen, G. De Vreese, 101 bl.

A. CUPPENS. — *Verzekens*. Gent, Siffer 1898, 199 bl.

S. DAEMS. — *Des priesters zege*. Gent, Siffer 1896.

Een klaverblad uit het veld van O.-L.-V. der Overwinningen. Aalst 1898, 23 bl.

Onze Lieve Vrouw van Scherpenheuvel. Aalst 1899, 32 bl.

Schetsen en Vertellingen.

P. DANCO. — *Ook een ideaal*. Novelle. Gent Siffer, 1896, 141 bl.

De roode haan. Gent Siffer, 1898, 88 bl.

E. DE BEULE. — *De Werkstaking*. Schetsen uit het Gentsche Volksleven. Gent Siffer, 1899, 42 bl.

R. DE CNEUDT. — *Gevoel en phantazie*. Gedichten. Gent, Van der Poorten, 1898, 163 bl.

Sprookje van Myrrha.

E. DE GEEST. — *Ken u Zelf.* Brussel, Vergaerd, 1897.

E. DE GRAVE. — *Brem en Varen.* Antwerpen, 1897, 134 bl.

L. DE KONINCK. — *De wonderkerk van Hakendover.* Volkslegende uit de 7e of de 8e eeuw Mechelen, 1896, 74 bl.

E. DE LEPELEER. — *Hlodwig's doop.* Gent, Siffer, 1896, 12 bl.

V. DE LILLE. — *De stem uit het woud.* Maldeghem, De Lille, 1898, 260 bl.

H. DE MAREZ. — *De Gouden Vlinder.* Roman Legende. Gent Siffer, 1896, 106 bl.

Mijn herte weet. Antwerpen, Buschman, 1898. 37 bl.

De Bruid van Quinten Matsys. Antwerpen, Buschman 1899, 76 bl.

G. DE MEY. — *Nieuwe lichte Rijmen.* Gent, Hoste, 1896, 155 bl.

POL DE MONT. — *Van Jesus*, Antwerpen, Buschman 1897, 69 bl.

J. DE VIGNE. – *Snipperuren.* Een novellenkrans. Gent Vuylsteke. 1899, 291 bl.

D. DE VOS. — *Marioline.* Antwerpen, de Vos 1899, 155 bl.

E. DE WAELE en H. VAN DURME. — *Waassche Zangen.* Gent Siffer, 1896, 168 bl.

J. EELEN. — *Verzen.*

FIERENS. — *De Boerenkrijg.* Zanggedicht.

G. GEZELLE. — *Rijmsnoer om en om het jaar.* Rousselaere, J. de Meester, 1897, 432 bl.

E. GIELKENS. — *Uil en nachtegaal.*

HALLER VAN ZIEGESAR. — *Van mijn eigen.* Gedichten. Antwerpen 1899, 140 bl.

E. HIEL. — *Liederen en gezangen voor groote en kleine kinderen.* Tweede boek. Gent Siffer, 1896, 204 bl.

HILDA RAM. — *Wat zei, wat zong dat kwezeltje.* Antwerpen 1898, 107 bl.

De Familie Schrikkel. Maldeghem, De Lille, I, 298 bl. II, 286 bl.

Tooken en Toon. Gent Siffer, 1899.

F. JONCKHEERE. — *Pennetrekken.* Novellen en Schetsen. Oostende, 1899, 182 bl.

O. KOPS. — *Door het leven.* Gent, 1895, 166 bl.

KOSTER. — *Natuur indrukken en stemmingen.*

H. LEDEGANCK. — *Zieletolken.* Gent 1896, 80 bl.

Willen is kunnen en andere verhalen voor de jeugd. Brussel, 1898, 180 bl.

E. LEEN. *Vertellingen uit het voorjaar.* Hasselt, 1896, 207 bl.

LEHEMBRE. — *Drabos en Peer Startens.*

LENAERTS. — *De verdwijning der Alvermannekens.* Limburgsche overleveringen uit het heidendom. Antwerpen, Buschman, 1899, 148 bl.

LEROY. — *Karel Le Blauwer.*

V. LOVELING. — *De bruid des Heeren.* Amsterdam, 1895, 244 bl.

Mijnheer Connehaye. Amsterdam, Veen, 1895, 212 bl.

Het land der verbeelding. 's Gravenhage, Loman, 1896, 236 bl.

C. MAGERMAN. — *Gedichten*. Brussel, 1898, 100 bl.

J. MENNEKENS. — *Naar den Zomer*. Lebbeke, 1899, 94 bl.

H. MUYLDERMANS. — *Onze boeren*.

NOTERDAEME. — *Godevaert en Godelieve*. Verhaal uit den beloken tijd. Brugge, 1898, 140 bl.

H. NYS. — *Nandjes poedelhond*. Brussel, 1898, 48 bl.

PATTIJN. — *In werkstaking*, sociale studie. Gent, Siffer, 1898, 173 bl.

Onze jongens van 1798. Uit de herinneringen van een Vlaamschen brigand. Gent, Siffer, 1898, 259 bl.

K. QUAEDVLIEG. — *Latruda*. Hasselt, 1899, 127 bl.

REINAARD. — *Wat liefde*. Schetsen uit een dichtersleven. Tongeren, 1898, 72 bl.

Wat Kaf en wat Koren. Mechelen, Mathys, 1898.

F. RODENBACH. — *Eerste gedichten*. Violetten en tranen, sonnetten en zwanen. Roeselaere, de Raedt, 1899, 198 bl.

M. SABBE. — *Aan het Minnewater*. Schetsen uit het Brugsche leven. Antwerpen, Nederlandsche Boekhandel, 1899, 148 bl.

L. SCHELTJENS. — *Estella.* Volksverhaal. Temsche, Schuerman, 1896, 70 bl.

G. SEGERS. — *De Familie De Meulenaer.* Antwerpen, 1896, 141 bl.

Licht en Bruin. Twee verhalen uit mijne geboortestreek. Antwerpen, 1898, 122 bl.

A. SEVENS. — *Bij mijn volk.* Vijf schetsen uit het Vlaamsche leven. Gent, Siffer, 1898, 123 bl.

D. SLEECKX. — *Vesalius in Spanje.* Gent, Vuylsteke, 1895, X-296 bl.

A. SNIEDERS. — *Scherpenheuvel.* Turnhout, 1898, VII-224 bl.

H. STAES. — *Jan Praet en zijne bende.* Gent, Siffer, 1896, 64 bl.

Een edel werkmanskind. Yperen, Callewaert, 1897, 54 bl.

De geesel onzer dagen. Id.

Zeemansbloed. Id.

De bestedeling. Id.

De zoon van den voddeman. Id.

Sint Martensavond. Id.

FR. STOCKMANS. — *Novellen en schetsenboek.* Brussel, 1896, 158 bl.

Stiefbroeders. Dorpsroman. Antwerpen, 1897, 135 bl.

STIJN STREUVELS. — *Lenteleven.* Maldegem, De Lille, 1899, 297 bl.

D. STIJNS. — *Driften.* Prozabundel. Gent, 1896, 184 bl.

Kobus de zeekapitein. Brussel, 1897, 88 bl.

TOUSSAINT. — *Godwin en Adeltrude of de zendeling*. Yper, 1897, I, 482 bl., II, 360 bl.

J. TEIRLINCK. — *Drie oudjes*. Antwerpen, 1899, 76 bl.

C. VAN DE MOER. — *Treurig en schrikkelijk*. Antwerpen. Melsen. 1898. 173 bl.

J. VAN DEN WEGHE. — *Nagras*. Vijfde reeks. Gedichten. Dendermonde. De Schepper, 1895. 223 bl.

K. VAN DE PUTTE. — *Gedichten*. Roeselare. 1898. I. 213 bl.; II. 152 bl.

VAN DURME. — Z. *De Waele*.

D. VAN HAUTE. — *Rijmdichten*. Brussel. Schepens. 1897. 63 bl.

L. VAN NERUM. — *Eerstelingen*. Schetsen en Novellen. Hasselt. 1895. 207 bl.

Bij Kinderen. Vertellingen. Antwerpen. 1896. 31, 32, 32, 144, 66 bl.

Zeekapitein. Een verhaal voor jongens en meisjes. Antwerpen. 1897. 178 bl.

Anemonen. Gent. Siffer. 1897.

Voor Jongens en meisjes. Schetsen.

P. VAN NUFFEL. — *Geloof en liefde*. Een verhaal uit den eersten kruistocht. Roeselare. 1896. 140 bl.

Dirka of de Spaansche oproerlingen van 1576 in Aalst. Roeselare. 1898. 227 bl.

R. VERHULST. — *Langs groene hagen*. Verzen. Antwerpen. 1899. 343 bl.

A. VERMEIREN. — *Uit Bosch en Beemd*. Lier. Van In. 1896. 164 bl.

H. VERRIEST. — *Drie geestelijke voordrachten*. Gent. Siffer. 1899. 66 bl.

C. VERVARCKE. — *De twee broeders*. Zedeschetsen uit Vlaanderen. Oorspronkelijk verhaal. Roeselare. 1896. 90 bl.

Slachtoffer van de gramschap. Zedeschets voor de jeugd. Gent. Siffer. 1896. 64 bl.

O. WATTEZ. — *Van twee koningskinderen*. Utrecht. 1899. 193 bl.

* * *

Deze lijst bevat, buiten klif, veel kaf, maar ook rijp en fijn koren. Naast onderscheidene gewrochten van sinds jaren in de letterkunde beroemde mannen staan voortbrengselen van veelbelovende jonge schrijvers Dit bewijs van levenskracht der Vlaamsche letteren mag ons echter niet verblinden.

Wij stellen de vraag : is het bij de ouderen of bij de nieuweren dat men de beste letterkundige richting bespeurt? Staan wij voor een tijdvak van vooruitgang, of wel kan er een twijfel dienaangaande in ons brein ontstaan?

Een kort overzicht der voornaamste werken zal weldra het antwoord op die vragen lichter maken.

Men drukte menigen dichtbundel, maar hoevele van echte dichters? Niet ieder vers, dat men verzint, verdient de wijde wereld ingezonden te worden. Meer dan een der jonge dichters zou zijne verzen niet laten verschijnen hebben, hadde hij in overwe-

ging genomen de zoo gepaste opmerkingen door onzen betreurden Secretaris in zijn verslag van 1886 neergeschreven (bl 4) : « Hij die als dichter optreedt, « wete, dat hij zijne taal tot in hare fijnste schakeerin- « gen moet machtig zijn, den versbouw grondig « kennen en maat en rijm ten volle beheerschen; « hij neme in acht, dat een gedicht... vloeiend en « welluidend moet zijn; hij houde in het oog, dat de « poëtische stijl zich van het gewone proza onder- « scheidt door meer schilderachtige en treffende uit- « drukkingen, en dat, zoo de innerlijke waarde eens « gedichts afhangt van de begaafdheid des dichters, « de sierlijke vorm die waarde verhoogen, de gebrek- « kige ze verminderen zal. » Niet slechts vorm, maar ook inhoud zijn dikwerf van weinig beteekenis.

Indien de taal door hare slordigheid menigmaal te wenschen overlaat, zoo is ook niet te ontkennen dat de gedachten veel ontbreken. Hoe vaak geeft men dichtbundeltjes uit waar men enkel eene aaneenschakeling van ijdele volzinnen in ontmoet? Oh ja! men is zoo trotsch op achttien- of twintigjarigen leeftijd zijnen naam op een bundeltje verzen te zien prijken! Maar hoe groot de teleurstelling voor die ijdele zelfvoldoening, na een paar maanden naam en boekje voorgoed in den vergetelboek te zien verdwijnen.

Het gezegde van Gœthe blijft altoos waarheid :

Was glänzt ist für den Augenblick geboren,
Das Aechte bleibt der Nachwelt unverloren.

Is het schier niet te vermoeden dat, voor eenige jongeren, men dichter is zoodra men in gebonden stijl holklinkende woorden samenschikt, zonder na te gaan of de gedachten klaar zijn uitgedrukt en of men met waar gevoel bezield is!

De opmerking, gemaakt door den heer Coopman in zijn verslag van 1890 (bl. 16), is nog meer toepasselijk op de jongste voortbrengselen dan op de boeken verschenen van 1885 tot 1889 : « De ouderen « zochten meer naar belang- en zinrijke onderwerpen, « terwijl de jongeren meer nietigheden of althans « kleinigheden, alledaagsche stoffen bezingen. Zij « bevredigen en streelen, wel is waar, voor een oogen- « blik den geoefenden smaak van enkele kenners, « bevoorrechten of ingewijden, door de keurigheid « en nauwkeurigheid waarmede zij de onderwerpen, « die weinig beduiden, belangrijk weten te maken; « doch de uiterlijke vorm, de schoonste, de kun- « stigste, kan het gemis aan kernvolle gedachten of « ware en diepe gevoelens, het onwezenlijke, het « verlies van het wezenlijke niet vergoeden en zelfs « de dilettanti bewaren er geenen duurzamen indruk « van ».

Merkwaardig genoeg, vele jongeren lijden aan pessimisme; maar het is eene gemaakte droefheid, een oppervlakkige smart, min aangrijpend dan bij Vuylsteke, bij Chateaubriand of bij Byron, en die zelfs niet aan de zwaarmoedigheid der laatste gedichten van Heine doet herinneren. Zij zijn pas eenige jaren de levensbaan ingetreden, en stellen zich aan

als ongelukkigen die sedert lang met allen tegenspoed gekampt hebben. Hunne liefdetreurzangen zijn gemaakt en herinneren maar bitter weinig aan de groote dichters der liefde, Tibullus, Petrarcha, zelfs niet aan de Musset. Zij sleepen klagend voort met de smart van hun onervaren, maar helaas! niet meer jeugdig hart. Echte weemoed ontbreekt; ook laten hunne gedichten ons koel en koud. Zij treffen niet en hun overdrijven kan aan de echtheid hunner gevoelens niet doen gelooven.

Laat ons nu een weinig nader de voornaamste voortbrengselen in gebonden stijl onderzoeken.

Meer dan een der ouderen heeft deugdelijk werk geleverd, en het is een waar genoegen nogmaals aan hun vernuft hulde te mogen brengen.

Het *Nagras* van V. VAN DEN WEGHE moet voor zijne vroegere gedichten niet onderdoen. Met een innig natuurgevoel bezield, weet de dichter, zelfs voor de eenvoudigste gelegenheden, belang in te boezemen. Eenige gedichten (*het prieel*, *Golgotha*, *de Vedelaar*) zijn echte kunstjuweeltjes en VAN DEN WEGHE zou er waarlijk meer goede op touw zetten, indien hij zich niet met zijn al te groot gemak tot dichten liet medesleepen, meer zorg droeg voor vorm en rythmus en de gedachten grondiger ontleedde.

Zonder diep te ontroeren bezingt K. BOGAERD, in zijne *Wilde Rozen*, in echt vaderlandschen geest, de Vlaamsche beweging en de Vlaamsche schrijvers. Ontmoet men hier en daar een ijdel woordje of

een niet al te duidelijk gedacht, zoo verdwijnen deze onvolmaaktheden bij de zwierige en welluidende verzen en bij de zuiverheid der taal.

JAN BOUCHERIJ in zijne *Gedichten en Gezangen* levert, nevens eenige vaderlandsche cantaten (*F. van Artevelde*) menig gedicht, niet diep ingrijpend, maar in eene verzorgde taal op maat gezet. De harmonie zijner verzen doet soms aan Ledeganck denken, en vele stukjes zijn gekenmerkt door een fijn, natuurlijk en innig gevoel. De dichter voelt wat hij zingt en weet het ons mede te deelen (*Aan mijne vrouw*).

In zijne *Liederen en Gezangen voor groote en kleine kinderen* bewijst HIEL nog eens te meer welk wonder gemak tot rijmen en dichten hij bezit. Door deze kunstvaardigheid, — ook aan een ander Dendermondschen dichter eigen, Prudens van Duyse, — stelt HIEL heel licht zeer lieve stukjes vol zwier en leven op. Zijne gedachten en gevoelens weet hij allerbest uit te drukken. Maar deze gemakkelijkheid heeft ook hare keerzijde. Zij blijft voor den dichter een stronkelsteen en laat hem niet toe eene zekere zorgeloosheid te vermijden. Onder de 124 dichtstukjes van dit bundeltje zijn er eenige die tot het volmaaktste behooren door den betreurden zanger voortgebracht, zoowel in opzicht van taal als van natuurlijk gevoel en harmonie. Men bespeurt hier min den bombast, die wel eene zekere schaduw op vele van zijne gedichten werpt. Door die kleine gedichtjes

(*Juni*, *Ter weide*, *o Vader*, *Gebed*, *Moederhert*, *Wiegelied*) zal HIEL onder onze goede lyrische dichters gerangschikt blijven.

Van R. VERHULST bekomen wij met zijn *Langs groene hagen*, — zonder een oordeel uit te brengen over *'t Minnebrugje*, eene sotternije, en *Quinten Massys*, een verdienstelijk zangspel in drie bedrijven, die hier niet besproken mogen worden, — eene reeks gedichtjes met veel natuurgevoel bezield en in welluidend Nederlandsch opgesteld. De taal is echter niet natuurlijk. Men bespeurt iets gemaakts, een zeker gebrek aan kunstsmaak; men is onaangenaam getroffen door eene onverpoosde jacht op het effect maken van de vreemdste en minst bekende woorden. Soms zou men aan den nevelachtigen Persius denken; maar ook, even gelijk bij den Latijnschen hekeldichter, wordt het oog verblind, het verstand blijft in 't duister en het hert ongeraakt Waarom nu ook dat overdrijven? Men kan Vondel zeer hoogschatten zonder met den dichter uit te roepen (bl. 21).

O ingegeeste zanger grootste dichter
Dien de Aardbol, dien misschien het Heelal won!

En Pindarus, en Dante, en Shakespeare, hoe zou men dan die genieën kenmerken? Niettegenstaande deze opmerkingen, slechts voorgedragen om te doen blijken hoe verdienstelijk wij den dichter schatten, vindt men in *Langs groene hagen* meer dan een gedicht van groote waarde. Vermelden wij

bijzonder de prachtige, met oprecht bewonderingsgevoel bezielde hulde aan Guido Gezelle.

Veel eenvoudiger zijn de *Herfstrozen* van juffr. BELPAIRE. De verhalen en vertellingen, in ongebonden stijl, zijn meestendeels lief samengesteld. De dichterlijke uitboezemingen zijn merkwaardig, de eene door hunne eenvoudigheid, de andere door de verhevene vlucht. Weinige schrijvers stellen hun ideaal zoo hoog. Aan de gedichten ontbreekt echter eene zekere inbeeldingskracht, en het vers klinkt soms nog al hard. Als prozaschrijfster wordt juffr. Belpaire algemeen gewaardeerd, en door de *Herfstrozen* wordt bewezen dat zij als dichteres niet min goed begaafd is. Nevens juffr. Belpaire is het hoogst natuurlijk hare letterkundige zuster HILDA RAM te vernoemen. Het uitstekend dichterlijk talent van Mathilde Ramboux werd reeds door een vijfjaarlijkschen prijs erkend (1885-1889). Zij dicht zoo lief en blikt zoo diep in 's menschen hert! Het is echte poëzie die ons gegeven wordt in *Wat zei, wat zong dat kwezeltje*. Het zijn gemoedelijke gedichtjes (*Het kamertje van juffrouw Begijn*) met zeer fijne gedachten, heel klaar uitgedrukt. Het vers is niet altoos vloeiend; men zou iets zachter en welluidender wenschen. Daar wij hier — ik zal maar zeggen — van godsdienstige gewrochten gewagen, zal het niet misplaatst zijn, in deze afdeeling, te herinneren aan *Drij geestelijke voordrachten* van H. VERRIEST, zoo eigenaardig, zoo schilderachtig; en welke springende levende taal! Het rijm ontbreekt; maar taal

en gedachten zijn dichterlijker dan meer dan een dichtbundeltje, in onze lijst vermeld.

In een heel anderen geest zijn de *Gelegenheidsbloempjes* door CHRISTIAENS opgesteld. Het zijn tamelijk lieve gedichtjes voor familiefeestjes; maar stelstelmatig wordt alle godsdienstzin van kant gelaten, alhoewel het nu toch zoo natuurlijk is dat een kind bij zulke gelegenheden de Godheid aanroepe. In heel het boekje komt het woord God niet eens voor; maar op bl. 45 wordt er gesproken van den tempel van het licht, en dit om de school te benoemen. De schrijver vergete niet dat echte poëzie spreekt met het hart en dat philosophische of onphilosophische stelsels daar niet op hunne plaats zijn. Dezelfde arkeurenswaardige richting ontmoet men nog in hoogere mate in *Door het leven* van KOPS. Zijne gedichten bezitten eene zekere waarde (*Confiteor*), maar zijn ontsierd door een ongodsdienstigen geest, die er het echt dichterlijk gevoel aan ontneemt.

In de verhalende dichtkunst heeft men nog al veel goeds voortgebracht. In de *Verhalen in Verzen* van BUYST vindt men een gedicht *Naar Palestina*, dat van geene waarde ontbloot is en met veel belangstelling gelezen wordt. De schrijver schijnt meer bekwaamheid te bezitten voor de verhalende dan voor de lyrische poëzie. Zijn *Liefdeleven* en zijne *Nieuwe gedichten* (*de rijke weduwenaar* is het best) zijn van luttel beteekenis. Zij zijn noch grondig doordacht, noch wezenlijk gevoeld.

De geschiedenis van het Zigeunersmeisje *Latruda*, door QUAEDVLIEG, is een dichterlijk verhaal dat met genoegen gelezen wordt. Het gelijkt aan eene thesis en verliest daardoor aan inbeelding en zwier, des te meer daar de goddeloosheid van Koenraad niet heel natuurlijk voorkomt. In *Godevaert en Godelieve* schetst NOTERDAEME de toestanden van ons Vaderland ten tijde der Fransche dwingelandij. De taal is gemoedelijk, het doel prijzenswaardig; maar het gebruik van een en denzelfden rythmus geeft aan het gedicht een eentonig karakter.

DE KONINCK verhaalt heel treffend de alom bekende legende der wonderkerk van Hakendover. Het onbetwistbaar talent van den dichter straalt overal door. Het begin is slechts berijmde proza, en de schrijver volgt er de legende op den voet. Het laatste gedeelte heeft meer beweging en neemt zelfs een zeker episch karakter aan. Eenige echt dichterlijke tafereelen komen in het werk voor (*Pascha*, zeer lyrisch).

Het was eene grootsche onderneming voor TOUSSAINT in een episch gedicht van veertig zangen (*Godwin en Adeltrude*) den strijd onzer voorvaderen der vijfde eeuw tegen de Romeinsche Heerschappij te bezingen en hunne onderwerping aan de leer van Christus voor te stellen. Het onderwerp is echter niet genoegzaam doorwerkt, de helden dienden eene voornamere plaats in te nemen. Eigenlijke eenheid ontbreekt, tenzij men in het doel, door den dichter beoogd, de eenheid zou willen erkennen. Met zijn

dichterlijk talent zou het aan TOUSSAINT licht vallen zijn werk te hervormen, — hij denke aan Dertienlinden van Weber, — en een verdienstelijk vaderlandsch episch gedicht tot stand te brengen. De rijmen zijn soms gewrongen, de rhythmus laat hier en daar te wenschen over; maar men is getroffen door de dichterlijke beelden, de prachtige beschrijvingen en de levendige tafereelen.

Even lofwaardig komt ons voor de *Verdwijning der Alvermannekens* van LENAERTS. De voorhistorische overleveringen in volkssagen zijn er zeer lief aaneengesponnen in den vorm van een Limburgsch *Hiawatha*. Eenheid van plan kan men er niet in vinden. De dichter heeft veel meer gestreefd naar het te pas brengen van al de volkslegenden dan naar de natuurlijke ontwikkeling van een verhaal. De schilderachtige beschrijvingen, de aandoenlijke tafereeltjes laten het dichterlijk talent van den schrijver uitschijnen. Eenige deelen zijn zelfs heel dramatisch (bl. 14-18, X^de^ zang). De betreurde dichteres Hilda Ram waardeerde heel juist het gedicht in de volgende verzen :

« Want zoo gij uw verzen hard vindt,
« Andren zijn ze lief en zoet,
« Andren warmen zij het hart
« Met hun levendigen gloed. »

POL DE MONT heeft in zijn *Van Jesus* eene lezenswaardige phantasie, gegrond op oude kerstliederen, opgebouwd. Men leest, met het meeste genoegen, *de Engel der wraak*, *Jesus in 't bos* en *de*

Engel met de doornekroon. Doch dit alles is gedicht zonder waar gevoel, zonder overtuiging. Men bekomt slechts eene aanschakeling van schoon klinkende woorden. Het is eene kunstgreep waar het stelsel van *l'art pour l'art* wordt op toegepast. De dichter zou even goed Jupiter of Minerva bezingen als Jesus, en het gebruik der Kollewijnsche spelling maakt de lezing vrij onaangenaam. Overigens is het gedicht niet ernstig doordacht. De dichter schrijft neer alles wat maar in zijn brein opkomt, zonder na te gaan of het wel passend is (1).

VAN DE PUTTE munt uit door eene eigenaardige opvatting, bijzonder in zijne hekeldichten over het miskennen van de rechten der Vlamingen. De gedachten, hoe dichterlijk ook, zijn dikwerf op duistere wijze uitgedrukt, zoodat de lezing moeilijk wordt. Niettegenstaande dit gebrek zijn de gedichten merkwaardig; en menig vers zou in marmer gebeiteld mogen worden, zoo krachtig is het gerijmd. Dezelfde vaderlandsche geest bezielt de gedichten van MAGERMAN (*Helden van 1302*), die ook een bewijs van dichterlijke begaafdheid leveren.

In *Van mijn eigen*, door Dr HALLER VON ZIEGESAR, zijn de verhalende gedichten het best geslaagd. Prachtige taal en keurige verzen kenmerken het boek. Men zou echter meer gevoel, min stijfheid kunnen wenschen.

---

(1) Alzoo : bl. 13 : Jozef sprak : Gij zijt Kristenen hier. Bl. 23 : met zijn pijpken tusschen zijne tanden. Bl. 34 : Sint Jozef sprak : Bij de rijke schout wordt zeker nu koning getrokken.

Wij hebben ook de aandacht te vestigen op werken van eenige jongeren met dichterstalent begaafd, die, door vlijtig te werken, de taal in al hare kleinigheden te beheerschen en niet al hunne kleinste verzen maar dadelijk uit te geven, in staat zouden zijn goede en zelfs merkwaardige gedichten voort te brengen.

DE WAELE en VAN DURME weten in hunne *Waassche Zangen* gevoelde indrukken in schoone verzen weder te geven. Zij bezitten verbeelding (*ten hemel ging zusje*). Een zeker gebrek aan diepe gedachten maakt dat altemet hunne woorden hol klinken. Zij slagen beter in de verhalende (*Pachter Koben's meesterknecht*) dan in de lyrische poëzie. Eenige hunner puntdichtjes zijn recht aardig. Men mag van beiden veel verwachten, indien zij zich ernstig op de dichtkunst toeleggen.

Met nog meer bewustheid kan zulks beaamd worden van FERDINAND RODENBACH. Het is niet gemakkelijk zulken naam waardig te dragen en zich als dichter voor te stellen als de lezer niet kan vergeten dat men de broeder van Albrecht is. En toch zal Rodenbach eene schoone plaats nevens den betreurden afgestorvene in de letteren kunnen innemen. Door zijne eerste proef heeft de schrijver eene groote begaafdheid laten blijken die eene rijke toekomst en een goeden oogst voorspelt. Eenige stukjes zijn weinig beduidend, en men zou goed gehandeld hebben ze weg te laten. De scherts vervalt wel eens in klucht en het gevoel ontaardt nu en dan in

ziekelijke gevoeligheid en gewaande droefheid. Men bespeurt eene zekere onbeholpenheid in taal en maat. Deze onvolmaaktheden zullen licht verdwijnen, want men staat voor een waren dichter die, door een fijn gevoel, zijne lezers kan roeren. Hij schildert goed, schept eigenaardige beelden, de taal is vloeiend, de inbeelding krachtig (*Het Nestje*, *Ariauw*, *de hoef herleeft*, *het Reppelingske*, *Sterrewegen*, *in 't prieelken*, *rond het wiegsken*, *Kinderlijkheid*). *Grietje*, het uitgebreidste gedicht, is een der merkwaardigste van deze eerstelingen. Het is zoo levendig en frisch, zoo eigenaardig van vorm, half novelle en half blijspel, met eene bekoorlijke afwisseling van realistisch verhaal en vervoerend minnelied.

Niet zonder verdiensten zijn de gedichten van A. VERMEIREN (*Uit Bosch en Beemd*). Hij dicht in ongedwongen stijl en schrijft eene verzorgde taal (*Kinderloos*, *Zinnelooze uit de Alpen*). De bevallige liefdegedichtjes van CALUWAERT zijn heel natuurlijk. Door zijn kunstvermogen te ontwikkelen zal de schrijver in staat zijn nog veel beters op touw te zetten. Hetzelfde mag men zeggen van MENNEKENS, van wien de balladen het meest gelukt zijn (*Meiklokje* is voortreffelijk). Ongelukkig verbeuzelt de dichter zijn talent aan ijdele en nuttelooze droomerijen. Zij verraden eene al te gevoelige ziel, eenen geest verslonden in eene duistere zelfbeschouwing. Hij houdt van overdrevene subjectiviteit, en duidelijkheid ontbreekt. De zangen van zijn eigen hart laten den lezer onge-

roerd en koud; zij klinken in het oor als galmen zonder klaren zin. Waarom al die weemoed, dat door en door treurig gevoel?

Niet minder pessimist is RICHARD DE CNEUDT. Meer dan vele anderen beheerscht de schrijver het Nederlandsch; in zijn tweeden bundel (*Van Dichterleven*) is de taal recht krachtig; hij lukt in al de versmaten. Zijn lyrisch talent (*Bij het wiegje*) is onbetwistbaar. Men moet veel van hem verwachten, bijzonder als men overweegt dat *Gevoel en Poëzie* gedicht werd in den jeugdigen ouderdom van twee en twintig jaren. Met innig genoegen leest men menige bevallige beschrijvingen en lieve familietafereeltjes. Wil de dichter zijn talent tot volkomenheid ontwikkelen en iets grootsch en duurzaams afwerken, dat hij dan naar een hooger ideaal streve, ijdele droomerijen late varen en zich niet meer overlevere aan eenen onbegrepenen klaaglust, aan een gemaakt, onnatuurlijk pessimisme dat valsch klinkt. Zijne wijsgeerige bespiegelingen zijn hoogst nevelachtig. Aanbidt hij de zon, ja of neen! Liefde is zijn eenig gevoel; zijne wijsbegeerte laat ons koud. Lieveken (*Leven en dood van een werkmanskind*) is eene zeer schoone idylle, een zuiver en hartroerend verhaal. *God Nero Dionusos* is met heidensche wulpschheid geschreven en men zal heel goed doen dit gedicht niet te herdrukken.

VAN HAUTE, die reeds onder den deknaam *Eckart* de Parsifallegende in frissche verzen vertolkte, toont zijne dichterlijke begaafdheid in zijne

Rijmdichten. De onderwerpen zijn iet of wat afgezaagd, eene zekere eentonigheid ontneemt den gloed aan meer dan een gedicht. Hier en daar erkent men ook eene jonge opgeblazenheid die het schoone zoekt in woordenkoppelingen, meer dan in diepe eenvoudige waarheid. Maar de taal is rijk; schrijver bezit een dichterlijk gevoel der natuur, en, als hij naar het leven dicht, dan zijn de stukjes waarlijk schoon (*Noenegalm*, *Onweder*, *Hertog Jan*, *de Nachtegaal*, *de Vledermuis*).

***

De voortbrengselen in ongebonden stijl waren niet minder talrijk en dit wel in de verschillende letterkundige soorten. De geschiedkundige roman blijft nog altijd voor eenige schrijvers een geliefdkoosd vak.

VICTOR DELILLE, in *De Stem uit het woud*, verhaalt met eenvoud de legende van het hospitaal van Maldegem. Hij beschrijft *con amore* de gebruiken en overleveringen eener streek, die hem goed bekend is. De voornaamste personages handelen niet altoos natuurlijk; zekere opmerkingen zijn niet heel en al passend; de stijl is iets of wat slordig en laat nog al te wenschen over. Gallicismen zijn niet zeldzaam.

Even zwak van taal zijn de twee historische tafereelen van VAN NUFFEL. *Geloof en Liefde* is

eene schets ontnomen aan den eersten kruistocht. Bij het lezen vermoedt men weldra dat de schrijver over een land en over toestanden handelt die hem niet al te wel bekend zijn. Hij gebruikt versletene middeltjes om belang op te wekken. In mindere mate gelden deze opmerkingen voor *Dirka*, eene geschiedenis der gruweldaden door de Spaansche benden in 1576 in de stad Aalst gepleegd, onder het aanvoeren van Jan van Navarese. Hier ook komen uitdrukkingen voor, die voor de 16de eeuw niet passend zijn. De schrijver heeft aanleg, en met eene grondigere kennis der taal en eene meer doorgrijpende bewerking van het onderwerp zou hij in staat zijn degelijk werk te leveren.

PATTIJN, die *In Werkstaking* een boeiend verhaal schetst van sociale toestanden en eenige karakters allerbest afschildert, schrijft in *Onze Jongens van 1798*, in romantischen vorm, eene levendige en aanschouwelijke geschiedenis van den Boerenkrijg, en dit met eenige eigenaardige tafereelen. Hij vertelt zoo uitmuntend en zoo natuurlijk, zoo meesleepend, dat men altemet denkt het verhaal van eenen ooggetuige te lezen. De taal is niet altijd verzorgd. Wordt hij het Nederlandsch meer meester, zoo zal hij voorwaar een kloeke prozaschrijver worden.

De voortreffelijkste historische roman, gedurende dit tijdvak verschenen, is buiten kijf, *Vesalius in Spanje*, van den verdienstelijken meester, wiens afsterven onze letterkunde lang zal betreuren, van

D. SLEECKX. Wat eerst een treurspel was (1, heeft de schrijver herschapen in eenen roman uit het jaar 1563; en het romantisch belang verraadt nog in zekere maat den oorspronkelijken vorm van het drama. Langdradigheid is in eenige historische deelen niet te miskennen. De karakters der hoofdpersonen zijn scherp afgeteekend, de Spaansche toestanden, zeden en gebruiken zijn met groote juistheid voorgesteld. De taal is bondig en tamelijk zuiver. De stijl is een weinig droog en de inbeeldingskracht laat wel wat te wenschen over; de groote levendigheid der vroegere werken is verdwenen. Eenige toestanden zijn gekunsteld, niet natuurlijk. Hoe kan Marcella zoo lang in liefdebetrekking staan met Fabiaan zonder zijnen naam te kennen? Het ontwaken van Marcella is niet natuurlijk en de beschrijving is langdradig. Niettegenstaande deze onvolmaaktheden zal Vesalius als een zeer verdienstelijk laatste gewrocht aangezien worden van eenen schrijver die door *In 't schipperskwartier*, *Dirk Meyer* en menig ander boek eene eerste plaats in de romanletterkunde onzer taal inneemt.

Wij hebben ook de aandacht te vestigen op eenige zedenromans die niet in vergelijking mogen gesteld worden met de werken onzer groote meesters, maar nochtans niet van verdiensten ontbloot zijn.

G. SEGERS in zijne *Familie de Meulenaere*

(1) Laat ons hier herinneren dat Sleeckx den driejaarlijkschen prijs voor tooneelkunde bekwam voor het tijdvak 1859-1861.

schetst, in aangenamen vorm, het boerenleven af. De karakters, — en dit geldt ook voor *Licht en Bruin*, — zijn wel iets overdreven. SEGERS beschrijft zijne geliefkoosde Kempische streek *con amore;* maar in die schets ontwaart men eene onuitlegbare leemte, die bijzonder vreemd voorkomt vanwege eenen schrijver, die met dit land zoo goed bekend staat. De Kempische boer is met waren godsdienstzin bezield en daarvan bespeurt men niet het minst in de handelingen der personages. De ontknooping van het verhaal is niet heel natuurlijk; de rijke moordenaar komt ons voor als een *deus ex machina.* Waarom niet eindigen met het verhaal der verzoening tusschen vader en dochters? Dit zou heel mooi kunnen voorgesteld zijn geworden. Overigens schrijft SEGERS met gemak, de taal is eenvoudig, maar niet vrij van gallicismen, de beschrijvingen zijn recht aangenaam, en men leest het boek met een waar genoegen. Het overdrijven in het afschetsen der karakters ontmoet men ook in *de Stiefbroeders* van F. STOCKMANS, die beter slaagt in zijne Novellen. Deze zijn fijn doordacht. De handeling is natuurlijk en de taal zuiverder bewerkt dan in *de Stiefbroeders.* Het boekje heeft letterkundige verdiensten; maar men mag zich afvragen of R. Stijns niet overdrijft met te verhopen dat Stockmans den grooten Conscience zal kunnen vervangen.

De Familie Schrikkel, van HILDA RAM, de begaafde dichteres, wier afsterven in onze letterkunde eene groote leemte heeft gelaten, is een verhaal van

goede vinding, door hetwelk zij, met veel opmerkingsgeest het burgerlijk Vlaamsch leven afschildert. Elke persoon is als een portret naar een bestaande levend mensch. HILDA RAM schrijft boeiend, nu eens aandoenlijk, dan geestig en guitig. Van heel anderen aard is *Marioline* van DE VOS, meer eene psychologische novelle dan een roman. DE VOS kan beschrijven en verhalen; zijne verwikkeling is treffend. De philosophische overwegingen bevatten iets nevelachtigs en laten eene zekere pantheïstische opvatting vermoeden. De taal is eigenaardig, bezit woordenrijkdom, maar frischheid ontbreekt. In de spreekwijze ligt iets droogs. De Vos zoekt met weinige worden effect te maken; dit is zoo stelselmatig doorgedreven dat het vervelend wordt. Waarom ook dit gebruik van zoovele Fransche woorden als het Nederlandsch er bezit die even goed, wellicht beter, dezelfde gedachte wedergeven? In vele opzichten volgt De Vos de schrijfwijze en de handeling van wat men de nieuwere school noemt. De richting wordt gevolgd door menige schrijvers der schetsen en novellen die ons, voor dit tijdvak, zoo talrijk zijn toegekomen.

Men zou haast vermoeden dat het bewerken van echte romans verwaarloosd wordt en dat men verkiest zich op het vinden van kleine schetsen toe te leggen, enkel misschien omdat in onze letterkunde der XIXe eeuw eenige schrijvers zulken grooten roem met dergelijke opstellen hebben verworven. Men vergete echter niet dat om schoone novellen te verzinnen en ze goed te bewerken een zeer fijne geest

van opvatting, eene groote kracht van opmerkingsgaaf en eene grondige kennis van het menschelijk hart onontbeerlijk zijn. Zulke karakterschets is een iets eigen aan de Nederlandsche Letteren. Zij verschilt van de humoristische schetsen die andere letterkunden kenmerken. De Amerikaansche humoristische novellen – die van Mark Twain bij voorbeeld, — ontaarden in het onwaarschijnlijke, in het overdrevene. De humor van Dickens dient altoos om karakters voor te stellen van personages die in romans handelend zijn; de huiselijke toestanden van J. Stinde en H. de Veer vormen eene geschiedenis zonder romantische inwikkeling. De Veer doet soms aan G. Droz denken.

In onze letterkunde zijn de novellen klein, de humor dient om eene fijne, natuurlijke karakterstudie op te helderen, te volledigen. De humor is een middel, geen hoofddoel. Beets mag als de grondlegger van dit vak aanzien worden, en hier te lande zal *Ernest Staas, advocaat,* nog lang als het meesterstuk op dit gebied gelden.

Van dien aard zijn *de Snipperuren* van J. DE VIGNE De schrijver is begaafd met de hoofdzakelijke hoedanigheden noodig om in dit vak iets goeds voort te brengen : eene grondige kennis der taal en een fijne opmerkingsgeest. Zij getuigen van eene juiste opmerkzaamheid en een meer dan gewoon schrijverstalent. Eenige schetsen stijgen boven het gewone peil. De humor is in 't algemeen waar en natuurlijk. Indien *de Snipperuren* de doorslaande hoedanig-

heden niet bezitten om bij de laatste voor den prijs mededingende werken gerangschikt te worden, zoo toch kan men ze aanzien als een verdienstelijk gewrocht. Op gebied der taal bekleeden zij een eersten rang. De novellen zijn goed doordacht, fijn afgewerkt; doch te langdradig. *Liefdeboden* gelijkt aan een naverteld blijspel, daar veel geest in ligt; *het Kasteel van Villeroy* is boeiend, maar wat ouderwetsch; *Elvire Dubois*, *Tante Gertruida*, *Thuisweg* zijn alle drie allerliefst. In eenige der novellen ontwaart men een dichterlijk gevoel. Deze schetsen zijn van wezenlijke letterkundige waarde.

Van heel anderen aard, maar ook zeer verdienstelijk, is *De Gouden Vlinder* van HENDRIK DE MAREZ. Als dichter had hij *Mijn herte weet* de wijde wereld ingezonden. Eenige bladzijden zijn voorwaar heerlijk. Die gedichten zijn in ouderwetsche taal neergeschreven en met raadselachtige illustraties versierd. Het gebruik van oude woorden kan heel aardig voorkomen en van philologische kennis getuigen. Men kan zulks als een *tour de force* beschouwen, Littré vertaalde alzoo het *Inferno* in verzen geschreven volgens de Fransche taal der dertiende eeuw. Maar hoe kan een dichter natuurlijk een gevoel uitdrukken in eene taal die voor hem zelf eene gemaakte taal is? Het stelsel is valsch; het heeft geen doel, want men schrijft om verstaan te worden, en ons volk verstaat die ouderwetsche woorden niet; zij behooren tot de philologische wetenschap, niet tot de letterkunde der XIXe eeuw.

In veel mindere mate ontwaart men iets van dit stelsel in de legende *De Gouden Vlinder*. De schrijver betitelt zijn werk « Roman legende », maar het is slechts eene legende, want wat wij gewoon zijn voor wezenlijke eigenschappen van den roman te houden : strenge, diepe karakterstudie en breede getrouwe schildering van werkelijkheden, speelt in *Gouden Vlinder* een zeer ondergeschikte rol. DE MAREZ bezit veel verbeeldingskracht en een eigenaardig schilderachtig talent. Het sprookje is heel dichterlijk; maar waarom dit streven naar eene weinig natuurlijke oorspronkelijke taal? De schrijver laat de pen maar op het papier glijden en luistert naar den klank der woorden zonder den zin goed na te gaan; hij ziet naar zijne beelden zonder ze duidelijk af te teekenen. Men kan het stelsel hekelen, maar schrijvers' begaafdheid is onbetwistbaar.

DAEMS' *Schetsen en vertellingen* zijn lieve verhalen, meer met een stichtend dan met een letterkundig doel opgesteld. De taal is goed (*de Laatste Kinderen* het schoonst).

De *Drie oudjes* van TEIRLINCK zijn met veel zorg, maar niet zonder moeite geschreven (*Blesse* munt uit door een diep gevoel). Met *Ook een Ideaal* van P. DANCO worden wij naar het Congoland overgescheept. Het werk werd door het Davids-Fonds bekroond; het is aangenaam om lezen en veel natuurlijker van vinding en ontleding dan zijn *Roode Haan*. *Wat liefde* van REINAARD zijn ernstige proeven van hertontleding, zooals er

in onze letterkunde maar weinig te vinden zijn. De stichtende verhalen van H. LEDEGANCK (*Willen is kunnen*) zijn eenvoudig en goed doordacht. De schrijver had reeds in zijne *Zieletolken* eenige harmonieuse romancen en schilderachtige dichterstukjes geleverd (*De Hooiberg*; het gedicht op *Prins Albrecht* is voortreffelijk).

De *Kijkjes overal* van H. BOGAERD getuigen van veel opmerkzaamheid en men leest ze zoo graag dat men ze wel iets langer zou wenschen. De smaak laat altemet iets te wenschen; *de wonderbare schoenen* zijn weinig natuurlijk.

Men leest met genoegen de verhalen van H. STAES *Een edel werkmanskind*, en nog meer *Jan Praet en zijne bende*. De roovers zijn niet, gelijk in dergelijke vertellingen maar al te gebruikelijk is, als helden voorgesteld. De taal zou men beter verzorgd wenschen. Dit gebrek ontwaart men geenszins bij R. STIJNS, die een recht schrijverstalent bezit en de taal teenemaal meester is (*Kobus*, *de Zeekapitein*, *Driften*). Maar waarom heeft de schrijver, die zooveel bewijzen gaf van goeden smaak, in *Driften* aan de ultrarealistische school geofferd?

VERVARCKE schrijft met waarheid, maar geeft weinig leven aan zijne verhalen (*Twee broeders*, *Slachtoffers der gramschap*). Het is ook niet voldoende in een verhaal de socialistische strekkingen te hekelen en te beknibbelen; men zou mogen verwachten er ook eenige bestrijdingsmiddelen te ont-

moeten. In dien zin is het eenvoudig geschreven volksverhaal *Estella*, van SCHELTJENS, veel treffender en doelmatiger.

VAN NERUM schrijft veel, wellicht te veel, en zijne gewrochten zijn van ongelijke waarde. In *Bij Kinderen* vindt men een goeden, waren opmerkingsgeest, maar zijne schetsen schijnen niet geschikt voor jongens en voor meisjes, voor wie schrijver ze inderdaad bestemt.

Echte Vlaamsche tafereelen worden in eene prachtige taal afgeschilderd in *Van twee Koningskinderen* van O. WATTEZ. Natuurgevoel en waarheid kenmerken die schetsen van Vlaamsche boeren en van door de opvoeding verfranschte boerenmeisjes. Schrijver bezit eene groote opmerkingsgave en een uitstekend letterkundig talent. Het is ook onder den vorm van verhalen dat SNIEDERS zijn *Scherpenheuvel* heeft opgesteld. Eigenlijke verwikkeling kan men er niet in vinden : een noodwendig gevolg van het onderwerp zelf. Het zijn dichterlijke historieschetsen op Scherpenheuvel's heiligdom en zijne weldoenster, Aartshertogin Isabella. In taal en handeling herkent men nog altoos met een innig genoegen en zelfs met bewondering den begaafden Snieders van weleer.

Hoogst lieve novellen zijn *Brem en Varen* van E. DE GRAVE. Schrijver vliegt wel niet hoog, maar hij grijpt nu en dan diep. Is de vinding niet rijk, de opmerkzaamheid is juist en fijn. Een waar dichterlijk gevoel bespeurt men in *Op den Dam*. De Grave

beschrijft en vertolkt uitmuntend wat hij ziet, vertelt met sobere maar roerende woorden. Hij kent het menschelijk hert, teekent fijn de verschillende karakters af en herinnert soms aan Snieders. Hij beloofde veel, doch al die hoop is verdwenen want bij het neerschrijven van dit verslag wordt ons zijn afsterven aangekondigd.

Minder goed van vinding en ook min natuurlijk zijn de *Pennetrekken* van T. JONCKHEERE. Zijn stelselmatig naturalisme ontneemt het genoegen hetwelk men in de lezing zijner verhalen zou kunnen vinden. De Zolasche strekking kunnen wij in de Nederlandsche Letterkunde allerbest missen.

* * *

Ik heb een vrij beredeneerd oordeel geveld over al de boeken die van eenige letterkundige waarde getuigden. Ik heb er meer vermeld dan zulks gebruikelijk is en dit met het doel een zoo volledig overzicht, als het mij doenlijk was, neer te schrijven van hetgeen in onze taal, gedurende de vijf verloopen jaren, uitgegeven werd.

Het zal hier nu de gepaste plaats zijn een algemeen oordeel uit te brengen over den toestand onzer letterkunde, gedurende dit tijdvak, en de verschillende richtingen te waardeeren.

De Kollewijnsche schrijfwijze, door eenigen aangenomen en het Hollandsch verbuigingsstelsel laten wij onaangeroerd, daar wij van taalkunde niet hebben te gewagen.

Eenige boeken zijn in eene goede, zuivere taal opgesteld, maar menig schrijver beheerscht zijne taal niet. Zij schrijven slordig en met weinig zorg. Men gebruikt uitdrukkingen die niet juist zijn, en grondige taalkennis ontbreekt. Bij eenige jongeren bespeurt men toch, met innig genoegen, verbetering en vooruitgang.

De gedachten laten maar al te dikwerf te wenschen over. Bij eenige schrijvers wordt God stelselmatig verzwegen. Door dit gebrek aan godsdienstzin ontstaat er in de handeling der verhalen, in de ontleding van de gevoelens voor de gedichten eene leemte die men nooit bij groote schrijvers zal ontmoeten. Het is toch zoo natuurlijk, in droevige toestanden, in moeilijke gelegenheden, zich tot de Godheid te wenden. Door deze miskenning der menschelijke natuur bekomt de lezer geene voldoening. Die schriften zijn doodsch, droog, en laten ons ongevoelig. In dit oogpunt staat het peil, bij die schrijvers lager dan bij de Grieksche en Latijnsche klassieken.

In de laatste jaren heeft zich in alle landen op kunstgebied eene nieuwere richting, — het naturalisme, — meer en meer uitgebreid, en hare aanhangers zijn talrijker geworden. Die strekking heeft reeds aan de kunst oneindig veel kwaad berokkend en de letterkunde, ook de onze, is van die besmetting niet vrij gebleven.

Men zoekt nieuwe paden, men beweert dat de eigenaardigheid slechts in het scheppen van iets heel nieuws kan bestaan. Door het aankleven der

oude wijze wordt alle oorspronkelijkheid onderdrukt; men dient volkomen vrij te handelen op gebied van taal, gedachten en gevoelens; men bootse maar alles na juist gelijk het is, het weze schoon en edel of terugstootend en walgend. Voor menig schrijver schijnt het opdisschen van gekruide gerechten een waarborg dat hij indruk, — zij zeggen *effect*, — zal maken : de prikkel der zinnelijkheid. Effect maken is het eenigste, het opperste doel.

In de letterkunde, veel meer nog dan in de andere kunsten, mag noch kan een schrijver zich buiten zijne eeuw stellen. Wij voelen, wij denken anders dan die menschen der vorige eeuwen. De taal zelve is niet gelijk gebleven; zij is analytischer geworden; het zou zelfs als vermetelheid kunnen bestempeld worden te willen schrijven gelijk zekere letterkundigen van het begin der XIXe eeuw.

En nog dient in aanmerking genomen te worden dat groote schrijvers, die volkomen hunne taal bezitten, — eenige kleinigheden daargelaten, — eene taal bezigen die heel, maar heel lang, de echte blijft. Men heeft gesproken van de *moderniteit* van Bossuet; hetzelfde zou men kunnen toepassen op onze voornaamste schrijvers. Hoe men hier ook over denke, en zelfs rekening houdende met de veranderingen op 't gebied der taal, met de jaren, voorgekomen, bewijst de aesthetiek de volgende beginsels.

Er bestaan wetten die in alle kunsten nageleefd dienen te worden, die gelden voor alle

landen en voor alle tijden. Zij zijn niet vastgesteld naar willekeur noch grillen van eenen denker of wijsgeer, zij vloeien uit de natuur zelve der kunst en worden nooit te vergeefs verwaarloosd.

Het doel der kunst is niet *l'art pour l'art*, ijdele woorden zonder beteekenis. *L'art pour l'art*, zelfs door Proud'hon als eene *absurdité* gebrandmerkt (1), is eene miskenning van het ware begrip van het Schoone. Krachtens die uitdrukking beweert men dat van een kunstwerk niets anders gevraagd wordt dan dat de maker daarvan eene technische vaardigheid (*virtuosité*) bewijst. Het stelsel wordt heel wat verschillend opgevat, uitgelegd en toegepast. Enkele schrijvers trachten hunne vaardigheid te bewijzen door het gebruik van schoonklinkende woorden, en het is niet te miskennen dat men, zoo doende, meer dan eene merkwaardige bladzijde heeft voortgebracht. Nu, niets is nietiger noch armer dan het holle woord; wie kenmerkte het weer als eene woordschaal zonder woordkern?

Voor anderen is die handelwijze niet toereikend. Zij denken op den lezer meer indruk, — weze hij nu verderfelijk, dat is nevenzaak, — te maken met de eigenaardigste, de gezochtste onderwerpen te behandelen. Zij zoeken enkel de natuur na te bootsen in hetgeen niet alledaagsch voorkomt. Het schoone der natuur verdient niet voorgesteld te worden.

---

(1) PROUD'HON, *Du principe de l'art et de sa destination sociale*, bl. 46.

Men zoekt uitzonderingen op, lichamelijke en nog meer zedelijke wanscheppingen. Zij vergeten dat de teratologie, door Geoffroy Saint-Hilaire gegrond, eene natuurkundige wetenschap, geene letterkundige is. Die schrijvers gevoelen eene zeer bijzondere voorliefde voor het gemeene, het leelijke, ja het gedrochtelijke. Zola is hun god en de modderpoel hun gewoonlijk onderwerp. Walgelijke platheden noemen zij kunst.

Het naturalisme ontstaat uit eene onjuiste opvatting van wat men door het werkelijke, het wezenlijke te verstaan heeft. Zola en zijne navolgers denken het reëele ontdekt te hebben. Zij hebben niets ontdekt, maar al de kunstbegrippen vervalscht. Het reëele is door al de groote meesters bij de navolging der natuur bewerkt en vertolkt geworden. Voor de naturalisten is het reëele enkel in het leelijke te vinden, juist alsof in Gods schepping niets schoons bestond, alsof men in de natuur noch edele zielen, grootmoedige helden, noch reine harten of verhevene gevoelens kon aantreffen.

Het naturalisme is het laatste uitwerksel van het stelsel *l'art pour l'art*. De bedroevende gevolgen bewijzen er zonneklaar de valschheid en de ongerijmdheid van.

De kunst dient het volk te veredelen. Haar doel is het Schoone te bereiken, te verwezenlijken, aan den mensch aangename, edele gevoelens te verschaffen, en zoo doende hem te verbeteren. Gelijk Aristoteles het zegt is de kunst de καθάρσις τῶν παθή-

ματῶν (1), de zuivering der gevoelens. Het leelijke, het vuile, het slechte mag bijgevolg niet als achtenswaardig voorgesteld en nog min opgehemeld worden. De Grieken, die op kunstgebied de groote meesters blijven, scheiden nooit het Schoone van het Goede. Zedelijkheid en Schoonheid gaat bij hen gepaard; en het innig verband van het zedelijk met het zinnelijk Schoone wordt afdoende uitgedrukt door καλοκαγαθία (schoonheid en goedheid), een der prachtigste woorden die 's menschen vernuft ooit samenstelde. Herhalen wij ook wat J.-Fr. Willems in 1844 schreef : « het afzichtelijke en het onbetamelijke moet altijd ter zijde gesteld worden (2).

Het volstrekte Schoone is ons onbereikbaar; maar eene afstraling ervan weerglanst in de schepselen. Het is in de schepselen dat wij het Schoone te zoeken, te erkennen hebben; de kunstenaar heeft dus de natuur na te volgen : *homo addictus naturae*, zegt Baco, de mensch met de natuur verbonden. De kunst vertolkt de natuur. In die vertolking bestaat het ware, het goede realisme dat, nevens de kleur, altoos het kenmerk onzer schilderkunst en onzer letterkunde is geweest. Die navolging is geene kopie, de photographie zou alsdan de opperste kunst moeten genoemd worden. Is dichtkunst niet natuurlijk, alhoewel de mensch niet in versmaat spreekt?

---

(1) *Arist. Pol.*, VIII, 6. 7.

(2) Cf. G. SEGERS, *De jongste richting*, Gent, Siffer, 1895, bl. 5.

De natuur biedt enkel individuën aan, afzonderlijke schepsels : die vrouw, dien boom, dat paard; de kunstenaar schept de vrouw, den boom, het paard (1), hij schept eenen typus aan denwelken eene zekere individualiteit bijblijft, die er leven en karakter weergeeft.

Niemand heeft wellicht klaarder dan Cicero het eigenlijk karakter van een kunstwerk voor oogen gesteld bij het spreken, in zijnen *Orator* (2), over de Athena Parthenos van Pheidias.

De kunst bevalt : dit is een gevolg, maar geen doel; anders zou de kunst afhangen van tijdelijke, vergankelijke gevoelens en indrukken; de spreuk *de gustibus et coloribus non est disputandum* zou men haar mogen toepassen.

Het Schoone is noch de mode, noch het snobisme. Ware kunstvoortbrengselen blijven in alle tijden en door alle menschen gewaardeerd en hooggeschat. Zou de overdrevenste naturalist durven beweren dat de *Divina Comedia* geen kunstwerk is, dat de *Drie Zustersteden* enkel rijmelarij zijn; dat de Venus van Melos of het Lam Gods van Van Eyck van kunstwaarde ontbloot zijn?

De kunst is geene kopie der natuur, want ieder ware kunstenaar heeft *zijnen* stijl. De stijl bestaat in de wijze waarop de kunstenaar den indruk, door de natuur op hem gemaakt, weet te

---

(1) Men leze b. v. CHERBULIEZ, *Un cheval du Parthénon.*
(2) CIC., *Orator*, 8.

vertolken. Het is de natuur, niet gelijk zij is, maar gelijk hij is, gelijk hij ze verstaat. Een portret wordt anders verstaan door Leonardo dan door Rubens, door Van Dyck dan door Rembrandt of Velasquez. Ruysdael schildert heel anders een landschap dan Lamorinière. En toch volgen zij allen de natuur.

Deze beschouwingen zijn toepasselijk op de teekenkunsten evenals op de navolgingskunsten. De bouwstoffen worden aan de werkelijkheid ontleend; het fantastische, het onwerkelijke dient verwaarloosd te worden. De kunstenaar zoekt zijn ideaal in reine en zuiver lichtende kringen. Hij beweegt zich in het ware; Florian, daartegen, even gelijk de Scudéry in het onwerkelijke, Hoffmann in het fantastische. De richtingen dezer laatsten zijn evenmin kunstrijk als die der naturalistische school, wier photographische werken vinding en persoonlijkheid missen. Overigens is het stelsel in strijd met de natuur. Met eene photographie enkel van het leelijke, dat men in de natuur ontmoet, op te disschen, overdrijven zij dit leelijke zelf en stellen ons monsters voor. De mensch herkent zijn eigen niet in hunne gewrochten, die slechts hunnen ongezonden bijval aan een voorbijgaand snobisme te danken hebben. Hunne boeken zullen reeds lang in den vergetelhoek gestopt zijn als de boeiende verhalen van Conscience, Snieders, Loveling, Courtmans, Sleeckx, nog gretig en met genoegen gelezen zullen worden. De helden dier romans hebben geleefd en gestreden, geleden

en bemind gelijk de Vlaming zelf zulks ondervindt. Zulke werken zullen in eere blijven zoolang als de taal waar zij in neergeschreven werden.

De keurraad achtte het nuttig zich tegen de nieuwere strekking te verzetten en niet ongepast de aandacht op die netelige en bedroevende toestanden te vestigen om de jongeren te wijzen op het onredelijke, het kunstmatige van zekere stelsels. Zij wezen echte Vlamingen en beelden zich niet in dat zij letterkundige meesterstukken zullen tot stand brengen met als voorbeeld te nemen de walgelijke gewrochten, die ons grootendeels door onze zuiderburen worden opgedrongen en in dewelke men de edelste gevoelens van 's menschen hart bezoedelt en bespot.

* * *

De verdiensten en goede hoedanigheden, maar ook de gebreken en zwakheden, die wij in de reeds beoordeelde werken hebben aangestipt, de verschillende richtingen die wij noodig achtten goed te keuren, te hekelen of te laken, dit alles ontmoet men, maar in hoogere mate, in de zes werken die, na eene tweede schifting, door den keurraad werden aangehouden :

STIJN STREUVELS. *Lenteleven* (met 4 stem. teg. 3)
C. BUYSSE *Uit Vlaanderen* (» 4 » » 3)
M. SABBE. *Aan 't Minnewater* (» 5 » » 2)
CUPPENS. *Verzekens* (» 5 » » 2)
V. LOVELING. *Mijnheer Connehaye* (» 5 » » 2)
G. GEZELLE. *Rijmsnoer* (» 6 » » 1)

Onder deze gewrochten schitteren werken van jonge mededingers die voor hun proefstuk bijna een meesterstuk leverden, en die, in de toekomst, door hunne groote begaafdheid, met eer de plaatsen zullen kunnen innemen onbezet gelaten door de meesters, die onze letterkunde in de laatste jaren heeft verloren. Dit mogen wij van Cuppens en Sabbe verwachten.

De *Verzekens* van CUPPENS zijn een der liefste en gemoedelijkste dichtbundels die sedert lang zijn voortgebracht. Men leest ze met zulk waar genoegen dat er geen uitscheiden aan is. Als men het boekje opent, wil men voort tot aan de laatste bladzijde.

Zijne verzekens zijn zoete, eenvoudige, innig diepe uitboezemingen van een fijn gevoelig hart. De dichter heeft het talent zijne gevoelens door den lezer te doen deelen.

Zijne dichtkunst kenmerkt zich door harmonieuse zachtheid en jeugdige frischheid. Cuppens kan ook nu en dan stekelig en botsend worden gelijk in *Nieuwerwetsche stadsbegrafenis*, in *Decadenten*. Hij schildert meesterlijk. Welk prachtig landschap, die *Weg door de heide*, en hoe natuurlijk lief zou een schilder den *Noenstond bij de Nonnen*, met het penseel, niet wenschen weer te geven!

Merkwaardig mag men zijne zoete weemoedigheid en zijne kinderlijke liefde noemen. Hoe meesterlijk gedicht, hoe diepgevoeld zijn de Rouwbloemekens op moeders graf! En heeft men iets fijner, iets inniger in onze letterkunde voortgebracht dan die

zoo waar gevoelde ontboezeming : *Zoete gedenkenis?*

Van anderen aard, maar even lovenswaardig, zijn de Brugsche schetsen *Aan 't Minnewater* van SABBE.

De jonge schrijver bezit, in hooge mate, een opmerkingstalent, een fijnen waarnemingszin. Alles is zoo juist gezien en gehoord, alles is levend en frisch. Men kan de etsen en penteekeningen, die het boek versieren, heel wel ontberen ; men ziet al de personages, groote en kleine, handelen ; zij staan voor onze oogen. Sabbe bemint wat hij beschrijft. Het Brugsche leven is hem opperbest bekend, het ligt diep in zijn hart en hij weet er dichterlijk van te genieten.

Zijne drie schetsen zijn echte pereltjes. De taal is beelderig, maar eenvoudig; zij is nog aantrekkelijker gemaakt door het zoet Brugsche dialect, dat de personages spreken. Hoe naar natuur zijn niet afgeschilderd die echte volkstafereelen : *heetbroodblazen*, *duivenloopen*, *de processie*, *Sint-Niklaas!*

Cieltjie is zoo frisch, zoo natuurlijk verhaald. *Twee kalverliefden* munt uit door zijne eigenaardigheid. Het is zoo guitig en deugenietachtig verzonnen, en toch zoo weinig kwaadaardig dat eenieder er om lachen moet. De historie des kaders en van den half bedronken Klaai zijn van het fijnst humor en Dickens'waardig. Daarbij leveren die twee liefden, die der onwetende kleinen en die der schuchtere ouden, zoo lief dooreengeweven, eene roerende en tevens koddige afwisseling die men eene best gelukte

vinding mag heeten. In *Hoe Stientje gevrijd werd* is de angst van Tierentijn allerbest voorgesteld; wellicht voldoet zijn karakter niet teenemaal; eerst grappenmaker, dan zelfzuchtige, dan morsdood, levert de man geen toenemend belang.

Het boek, — en dit was maar recht, — werd in Noord en Zuid allergunstigst onthaald. Moge Sabbe de verwachtingen vervullen die zijn eerste optreden laat verhopen : hij zou een tweede Tony kunnen worden.

Van heel anderen aard is *Lenteleven* van STIJN STREUVELS en zijn de werken van CYRIEL BUYSSE. STIJN STREUVELS is een man uit het volk. Zijne wonderbare begaafdheid is buiten kijf, al laten zijne geschriften, met het oog op taal en stijl, vrij wat te wenschen over. Men mag zich over zijnen plotselijken bijval wellicht verwonderen; maar zijne taal is recht eigenaardig en schilderachtig; zij kenmerkt zich door onbewimpelde rechtzinnigheid. Die taal heeft hij gemaakt, het is een door hem zelven gefabrikeerde tongval. Zuiver Nederlandsch is het niet, echt Westvlaamsch evenmin; het is de taal van Streuvels, en dit is wellicht de reden van de bijzondere ingenomenheid, van den grooten bijval die hem te beurt gevallen is.

Zijne verhalen getuigen van eene buitengewone ziens- en zeggenskracht en van eene groote eigenaardigheid. Ongelukkig toont hij soms een bedroevend gemis aan smaak in de keus zijner onderwerpen. Sommige verhalen zijn stootend, zelfs walgelijk. Zijn

ze niet slecht gekozen, dan ontwaart men toch eene neiging naar stoffelijkheid, naar vleeschelijkheid in de bijzonderheden (*Op den dool*). Fijne gevoelens, goede harten worden zelden voorgesteld. Hij schetst de menschen niet gelijk zij meestendeels zijn, maar zoekt naar uitzonderingen.

Men herinnere zich de grofheden die de vader naar het hoofd van Honorieneke slingert als het kind vergiffenis komt vragen den avond vóor hare Eerste Communie. Dit is niet natuurlijk. Zoo handelen onze Vlaamsche boeren niet. Men vergelijke, gelijk men het overigens reeds gedaan heeft, deze ruwe ontvangst van Honorieneke door haren vader met een dergelijk tafereel voorkomend bij G. DROZ (*Au foyer chrétien*) en men zal nog meer den slechten smaak van Stijn Streuvels moeten bekennen. Die gebreken maken het boek niet heel geschikt voor het Vlaamsche volk. Het geeft geene juiste gedachte van Vlaamsche zeden of levenswijze. Stijn Streuvels is ook een pessimist; overal stelt hij het noodlottige en de levensellende voor. Hij borstelt wild en woest; hij leere nu kiezen en kuischen. Hij streve naar een hooger ideaal en late het grof naturalisme varen. Daar hij van zonderlinge gehalte is, en met weinige woorden schildert, zoo moge hij zijne botte, ruwe figuren fijner afschetsen. STREUVELS is door de natuur zeer rijk begaafd, en zal als schrijver zeer hoog klimmen indien hij niet meer offert op het altaar van de mode of van het snobisme.

Dezelfde hoop durven wij van CYRIEL BUYSSE niet meer koesteren.

In zijn verslag van 1895 schreef de heer Coopman het volgend over Cyriel Buysse (bl. 19) : « De man « heeft talent, veel talent, en hij misbruikt het. « Met hem zou onze letterkunde eer, en misschien « eenmaal roem, kunnen inleggen, indien hij zijne « gulden pen doopte in den lichtstraal der waar- « heid, in stede van daarmede kunstig te modderen « in den laster. » Deze strenge maar welverdiende beoordeeling schijnt den schrijver niet getroffen te hebben. Van de vijf romans, aan den keurraad onderworpen, werd enkel *Uit Vlaanderen* na de tweede schifting aangehouden; het zal hier wel de goede plaats zijn om ze alle vijf te bespreken.

Uit Vlaanderen zijn levensschetsen in zwierige taal geschreven; zij getuigen van eene machtige inbeelding, en men kan ze met het *Lenteleven* van Stijn Streuvels vergelijken. Het boek is tendentieus. Overal pessimisme, droevige toestanden, noodlot. De schrijver wil zich voor een denker doen doorgaan; maar hij blijft bij lage gedachten, de hoogere spheren bereikt hij nooit. Men mag hetzelfde zeggen van langdradige bedenkingen over sociologie in *Mea Culpa*. Dit is eene fijn uitgeplozen zielsbeschrijving. De driften spelen er dooreen zonder eenig plichtbesef. Zoo afwisselend wordt de held door zijne tweede liefde heen en weergeslingerd, dat hij ons geen belang meer inboezemt. René is niet meer dan een zelfzuchtige genieter. Met veel kunst weet Buysse het hatelijke der toestanden te verbloemen. In *Wroeging*, eigenlijk hetzelfde onderwerp als

Mea Culpa, is Gaëtan weinig meer aantrekkelijk dan René; hij bezit noch rechtzinnigheid, noch wilskracht. Veel beter en deftiger is *Op 't Blauwhuis*. Dit is een psychologische roman in Buysse's Nederlandsch opgesteld, maar in 't Fransch doordacht. Het verhaal is niet al te ingewikkeld en de karakters zijn goed afgeschetst. Romanie is een type van een deftig en eerlijk buitenmeisje; de zelfzucht harer moeie wordt goed gekenmerkt en het karakter van Nina is niet min goed gelukt. *Op 't Blauwhuis* is stellig een der beste gewrochten van den schrijver.

Maar al de ongerijmdheden, al hetgene door ieder echten Vlaming in het naturalisme van Buysse gelaakt en misprezen wordt, is, in hoogste mate, overtroffen in zijnen afschuwelijken *Schoppenboer*. Indien wij dit wangedrocht hier vermelden is het om de hoop te koesteren dat, in de toekomst, een keurraad voor den vijfjaarlijkschen prijskamp der Nederlandsche Letterkunde, die er mag op roemen door hare eerlijkheid uit te munten en die zoo schittert met de blinkende kroon der zedelijkheid, nooit meer een werk van dien aard te bespreken zou krijgen.

Men mag haast vermoeden dat Buysse gepoogd heeft de dierlijke zijde van Zola's werken te overtreffen. Zijne personages handelen gelijk beesten, en hij spreekt van hen gelijk van dieren. Dit stelsel vindt men overigens in de meeste zijner werken. Buysse bemint het dierlijke; aan het onnatuurlijke geeft hij de voorkeur. In *Mea Culpa* (bl. 58) leest men : « het was wellicht enkel bij zulke moeders, ...

« ongehuwde moeders ... dat men nog het ware « moederschap aantreft (en uwe moeder, Mijnheer?) « de groote en verheven liefde van het wijfje voor « hare kleinen ». Dit belet denzelfden man niet op het einde van hetzelfde boek (*Mea Culpa*, bl. 231) te schrijven : « ik wil er van maken een aangrijpend « werk, een boek van hooge en schriklijke mora- « liteit ». Schrikkelijk voorwaar! is het buiten kijf voor ieder man die de beteekenis der woorden verstaat. Het noodlot van C. Buysse is echt potsierlijk vergeleken met den *Numen* der Ouden. « Zijn « gesloten oogen ontwaarden 't innerlijke van het « leven, het smartvol innerlijke van den ruwen « menschenstrijd tegen den banvloek van 't almach- « tig noodlot (1) ».

Van kunst kan, in *Schoppenboer*, geene spraak zijn. In heel het boek ontmoet men enkel éene goede bladzijde, en wel eene wonderschoone beschrijving van het afbranden der stalling der hoeve van boer Foncke.

Schoppenboer is slechts eene aaneenschakeling van vloeken, — men vindt er bijna op iedere bladzijde (zijne boeren vloeken zelfs van genot, bl. 181), — van verwenschingen, verkrachtingen en gruweldaden. Zijne personages zijn echte automaten, zij handelen niet.

Men ontwaart niet de minste ontwikkeling van

---

(1) *Schoppenboer*, bl. 24.

karakters, en men bekomt niets dan vlagen van dierlijken drift, afgewisseld met stomme treurigheid en wilde zinneloosheid. De schrijver plaatst zich buiten de natuur, en men mag de vraag stellen in welk land van den aardbol Buysse zulk ras van beestenmenschen ontmoet heeft. Het zou wel van eenig nut zijn voor de ethnographie dit te weten te komen. Men verstaat niet hoe een man moedwillig zijn talent kan verlagen tot het verzinnen van zulke walgelijke wangedrochten. Onze taal bezit eigenlijk geene benaming om de richting van Buysse met juistheid te bepalen. Wij moeten ons vergenoegen met de gekunstelde woorden van Buysse's Nederlandsch te gebruiken en zijn *Schoppenboer* aanzien als eene instinctmatige impulsie van eene abnormale en lamentabele geestesaberratie (1).

Moest de schrijver nog lust gevoelen dergelijke vuiligheid de wijde wereld in te zenden, laat ons dan toch hopen dat hij, door een vaderlandsch gevoel van eerbaarheid aangespoord, zijne werken in eene vreemde taal wel zal willen opstellen, want zijn *Schoppenboer* onteert onze letterkunde.

Hoe gelukkig zijn wij, het verslag niet te moeten

---

(1) Het is bekend dat Buysse zijne taal prikkelend denkt te maken met het bezigen van half Fransche bastaardwoorden. Wij schrijven er hier eenige over : dedaigneuse ironie, depravatie, depressie, elementair, emotie, almachtige fataliteit, de foule, hallucinatie, intensie, intuitie, invitatie, immaterieels, lugubre, materialisatie, obsessie, paroxysme, passie, pieteit, prostratie, seksen, sensatie, spontane, troublante, vehikel, vizie.

sluiten met het oordeel over een werk, dat een gevoel van afschuw doet opstijgen.

* * *

Na eene derde schifting, bleven slechts twee werken over : *Rijmsnoer* en *Mijnheer Connehaye*.

In den vorigen prijskamp had juffr. VIRGINIE LOVELING den prijs bekomen met *Een dure eed*. Sedertdien heeft de schrijfster drie romans in 't licht gegeven : *De bruid des Heeren*, *Het land der verbeelding*, *Mijnheer Connehaye*. De beide eerste werden niet aangehouden en wij vermelden ze slechts om de aandacht der begaafde schrijfster daarop te vestigen dat, niettegenstaande al hare werken als taal, vorm en inbeelding zeer verdienstelijk zijn, de lezer onaangenaam getroffen wordt door een gebrek aan waar leven, door iets droogs in het verhaal, zoodra zij tendens-schetsen neerschrijft. Overigens, in deze twee werken stelt zij als bespottelijk voor eenen godsdienst, waarvan de kerkelijke gebruiken haar bijna heel en al onbekend schijnen te zijn. Er dient ook gewezen te worden op het onnatuurlijk slot van *De bruid des Heeren*, dat draait op eene woordspeling.

Maar nu, wat van *Mijnheer Connehaye?* De handeling zit goed ineen. Misschien zou een strenge critikus opmerken, dat de intrigue, het misverstand dat de kern van den roman uitmaakt, niet heel natuurlijk, iets of wat overdreven is. Malvina is

te veel als eene minnares voorgesteld. Geen deftig nichtje, gelijk Malvina er een is, zou handelen noch spreken tegenover haren oom gelijk zij het doet. De handelwijze van een ernstig en voorzichtig man als Connehaye kan ook moeilijk uitgelegd worden. En daar de lezer eenen minnenhandel moet veronderstellen is hij bij de ontknooping min of meer teleurgesteld. Men zou ook kunnen vinden dat de schraapzucht, de gierigheid van Connehaye nu en dan in het kinderachtige vervalt en dat de zenuwkrisis van Lucette niet volgens de natuur wordt afgeschetst (bl. 105). Indien men den stijl van *Mijnheer Connehaye* met dien der vorige romans vergelijkt, zoo komt hij ons voor als een weinig stijver; men zou zeggen dat de schrijfster meer dan voorheen de Hollandsche schrijvers heeft willen navolgen. De schrijfwijze is daardoor min natuurlijk, bekoorlijk en ook min levendig Waarom nu ook in de gesprekken de beteekenis van een gebruikt woord inlasschen? (1).

Maar nevens, ik wil niet zeggen die zwakheden of onvolmaaktheden maar die opmerkingen, hoeveel groote schoonheden, welke treffende, volgens de natuur zoo prachtig afgebeelde tafereelen? Het karakter van Lucette is wonderschoon. Hoe boeiend, hoe indrukwekkend en fijngevoelig die bezoeken van de ongelukkige verloofde bij hare stervende

(1) Zoo b. v. bl. 30 : een mensch zegt dit alleenlijk van arage (ergenis).

vriendin Emma! Ik zie Lucette's karakter aan als een kunstpereltje onzer letterkunde. Uit een ander oogpunt is dit boek niet min lovenswaardig. De handeling grijpt plaats in de begoede wereld die met veel keurigheid wordt afgeschetst. Men zou *Mijnheer Connehaye* niet genoeg kunnen verspreiden in de damenwereld der goede burgerij, alwaar men nu bijna uitsluitend verzot is op de flauwe, onbeduidende of op de slechte romans onzer Zuiderburen. Door het lezen van *Mijnheer Connehaye* zouden de dames, wellicht niet zonder eenige verbaasdheid, bemerken dat ook in onze taal belangrijke boeken uitgegeven worden. Daar zij hun leven, hunne handeling, hunne gevoelens in Loveling's boek zouden herkennen, zou dit ze aansporen ook andere Vlaamsche boeken te lezen en de Fransche een weinig meer in den vergetelhoek te laten liggen.

Niettegenstaande de onbetwistbare letterkundige waarde van *Connehaye*, werd, na rijpe overweging en grondige bespreking, met 6 stemmen tegen 1 den prijs aan *Rijmsnoer* toegekend.

GUIDO GEZELLE heeft gemeen met andere groote kunstenaars dat hunne geniale waarde slechts na hunnen dood algemeen erkend wordt.

Door zekere omstandigheden kan een kunstenaar soms gedurende zijn leven zich een onverdienden roem verwerven. Maar miskend zijn, bespot, vernederd worden gedurende het leven, en na den dood door eenieder als een groot, uitstekend man, als een genie bewonderd worden, dit is een zeker

teeken dat de werken bij het nageslacht in eere zullen blijven, het is een waarborg der onsterfelijkheid.

Men had wel altoos erkend dat Gezelle de eigenaardigste onzer dichters was, maar men bracht tegen hem in dat hij Westvlaamsch schreef. Had hij zulks niet gedaan, Gezelle zou niet Gezelle geworden zijn. Het gebruik van zijne taal, — men noeme het nu, indien men wil, zijn dialect, — die hij meer dan wie ook meester was, gaf aan zijne bewoordingen dien ontzaggelijken rijkdom en aan zijn vers die harmonie, welke door geen onzer dichters, zelfs niet door Ledeganck, overtroffen is geworden. De lezer is soms gestoord door het groot getal ongewone woorden ; maar wie zou het den dichter ten kwade kunnen duiden als hij den taalschat verrijkt, en woorden, die haast vergeten waren, als kostelijke peerlen opzoekt en vastzet in onvergankelijke verzen? Ook heeft de Jury niet noodig geacht het gebruik van particularistische woorden in aanmerking te nemen, overtuigd dat Gezelle, niet minder dan Fritz Reuter bij de Duitschen, eene eerste plaats in onze letterkunde zal behouden.

Sedert dichters afsterven heeft men, hier en in Holland, hem zulke eervolle hulde gebracht en op zulke wijze zijne geniale verdiensten erkend, dat het wellicht gewaagd is nog eens te herhalen wat zoo dikwerf en zoo goed gezegd is geworden.

Rijmsnoer, het laatste, — men noemt het zijn meesterstuk, — voortbrengsel van den meester

draagt den stempel van zijn eigenaardig talent, van zijne eigene ziens-, voelens- en zeggensvaardigheid. Het natuurgevoel, (alzoo het *gers* bl. 99 een der schoonste van den bundel) is er zoo diep ingrijpend dat men meermaals aan Goethe moet denken. In volle waarheid geeft hij weder wat hij gevoelt. De lezer bemerkt weldra dat Gezelle als man zoo hoog staat als zijn dichterlijk genie; men bemint hem zoo innig als men hem bewondert. Hij ontdekt de schoonheid in de natuur alwaar zij ook verdoken ligt; hij ontleedt de edelste gevoelens : dit alles heeft hij genoten ; en, door zijne weergalooze dichtkunst, door zijne zoetvloeiende taal, door zijnen rijkdom van klank en vorm, doet hij ons ook dit alles beminnen en genieten.

Rijmsnoer is, gelijk onze collega, de heer ALF. JANSSENS in zijne redevoering van Kortrijk zegde (1) : « De kristallisatie van de helderste gedachten, waar al 't vloeibare van vroeger uit verdampt « is en die nu, vast ineengezet, niets anders doet als « vonkelen en stralen gelijk de tintelende vlakken en « kanten van het zuiverste bergkristaal. »

Het verschil tusschen vele zoogenoemde dichters en Gezelle is als tusschen verguldsel en goud, tusschen gemaakte bloemen en levende, tusschen fijn gekleurd glas en echte diamanten.

Bij hem geene jacht op effect, de alliteratie en

---

(1) Z. *Gazette van Kortrijk*, 26 April 1903.

de klanknabootsing vloeien van zelfs, zijne verzen zijn eene hemelsche muziek zonder weerga.

Sprekende van *Rijmsnoer*, zegt PROF. G. VERRIEST (1) : « Een schilder gelijk beziet hij de natuur « en teekent ze af met de strengste nauwkeurigheid, « en, anderzijds, breekt hij medeen de banden der « zinnelijke waarneming, treedt uit de vermoeide, « bestoven banen der stoffelijke wereld, met zijn « hoog en edel wezen, bezielt hij de schepping.

« Wierd ooit, in 't zij welke taal, realisme en « idealisme, stof en geest, ziel en lichaam, zoo ver- « bonden en versmolten? De heerschappij over taal is « nu tot onberekenbare kracht gestegen, woord en « wending zijn deels van ijzer en van staal, deels « verrukkend van bevalligheid en innigste gemoede- « lijkheid. »

Gezelle is niet meer. Vlaanderen zal geene nieuwe gedichten van zijnen zanger meer bekomen. Maar zoo lang een Vlaamsch hart zal kloppen, een Vlaamsche mond onze taal zal doen weergalmen, zoo lang ons volk zal leven, zullen de gedichten van Gezelle gelezen worden. Zijn roem zal steeds hooger stijgen, want zijne gedichten zijn de ideale en zuivere weerkaatsing van onze gedachten, van onze gevoelens, van ons Vlaamsche leven. Hij bezingt de weiden, waar onze kudden grazen, de akkers waar wij overvloedige veldvruchten oogsten, den bodem waar onze wiege stond. Hij bezingt onze helden en doet ons

(1) *Belfort.* 1900 bl. 183.

ons land beminnen gelijk hij zelf het beminde; en over al zijne gedichten zweeft de verhevene geest van het christelijk ideaal. Eeuwig zal Guido Gezelle leven in het hart van zijn volk.

De Jury heeft de eer, Wel Edele Heer Minister, Ued. de betuiging van hare hoogste achting aan te bieden.

De Verslaggever, ADOLF DE CEULENEER. *De Voorzitter*, P. ALBERDINGK THIJM.

De Leden :

J. BOLS, ALF. JANSSENS.
WILLEM DE VREESE. TH. COOPMAN.

Zitting van 18 November 1903.

Aanwezig de heeren Prayon-van Zuylen, bestuurder, Sermon, onderbestuurder, de Potter, bestendige secretaris ;

de heeren Claeys, jhr. de Pauw, Gailliard, Alberdingk Thijm, Obrie, Coopman, de Vos, Broeckaert, van Even, Coremans, Bols, de Flou, Claes, jhr. de Gheldere, Janssens, Simons, de Ceuleneer, Segers, de Vreese en Muyldermans, werkende leden ;

de heeren Mac Leod en Boucherij, briefwisselende leden.

Het verslag over de zitting der maand October wordt gelezen en goedgekeurd.

AANGEBODEN BOEKEN.

Door de Regeering :

Arbeidsblad. September, 1903.

Annales des travaux publics de Belgique, 1903, n° 5.

Bibliothèque coloniale internationale. Compte rendu de la session tenue à Londres en 1903.

Bulletin de l'Agriculture, 1903, n° 5.

Bibliographie de Belgique, 1903, n°s 19 en 20.

Revue de l'Université de Bruxelles, 1903-1904, n° 1.

Annuaire astronomique de l'Observatoire royal de Belgique, 1904.

Le Musée belge, 1003, n° 4.

Door den heer J. BOUCHERIJ :

Geschiedenis der Antwerpsche Schilderschool, door F.-JOS. VAN DEN BRANDEN.

Rijzende Blaren, door JAN VAN BEERS.

Kompleete dichtwerken van M.-J. VAN ZEGGELEN, 2 deelen.

Dichtwerken van BERN. TER HAAR.

Tienden van den Oogst, gedichten van M. COENS.

Dichterlijke nalatenschap van J.-FR. STALLAERT.

Politieke Refereinen van TH. VAN RYSWYCK.

Godelieve, muziekdrama, van H. RAM.

Natuur en Hart, gedichten LEONARD BUYST.

Mina Lievens, door L. BUYST.

P.-A. de Genestet's, dichtwerken, 2 deelen.

Napoleon-cyclus, door Dr L. SIMONS.

Gedichten van POL DE MONT.

Gedichten van J.-A. DE LAET.

Het leven door ! Gedichten van V. VAN DE WEGHE.

Dichtbloemenkroon, van JAKOB KARSMAN.

Herfstrozen, door MEJ. M. BELPAIRE.

Verhandeling over de toepassing van het Grieksch en Latijnsch Metrum op de Nederlandsche poëzij, door J.-A. VAN DROOGENBROECK.

Hulde aan de Nagedachtenis van K.-L. LEDEGANCK.

Leven van Jezus Christus, door J.-M. SCHRANT.

Stiefbroeders. Roman door FR. STOCKMAN.

Vooruitgang. Dichtbundel van K. BOGAERD.

Het Auteursrecht, door J.-F. ROBBERS.

Longfellow. Studie door A. BECHGER.

Onze Taalbroeders in Noord-Amerika, door C.-P. VAN ANTWERPEN.

Verborgen lijden, novelle A. DE RUYTER.

Iwein van Aalst, drama door IS. BAUWENS.

Vergeten ! Tooneelspel door FR. SUETENS.

Een Koningin, Treurspel door JEF DEKKERS.

Geschiedenis van Klein Waalsch Brabant, door L. EVERAERT en JAN BOUCHERIJ.

Geschiedenis van Lembeek, door dezelfden.

Geschiedenis van Dworp, door dezelfden.

Nalatenschap van P. Bosch, uitgegeven door JAN BOUCHERIJ.

Twee Novellen, door denzelfde.

Peter Benoit, door denzelfde.

F.-A. Snellaert, Vader der Taalcongressen, door denzelfde.

Nog onze Taalstrijd, door denzelfde.

Geld. Roman door denzelfde.

Door den heer TH. SEVENS.

De Kouter. Maandschrift verschenen in 1900, 1901 en 1902.

Door de Société d'Archéologie de Bruxelles :

Annales, 1903, nos 3 en 4.

Door de Société d'Emulation pour l'étude de l'histoire et des antiquités de la Flandre :

Annales, 1903, no 1.

Door de Académie royale d'Archéologie d'Anvers :

Annales, 1903, n° 2.

De laatstverschenen afleveringen van *Dietsche Warande en Belfort*, *Bijdragen tot de Geschiedenis bijzonderlijk van het aloude hertogdom Brabant*, door P.-J. GOETSCHALCKX, *Het Katholiek Onderwijs*, *St.-Cassianusblad*, *De Vlaamsche Kunstbode*, *Biekorf*, *De Tuinbode*, *Bulletin des Musées royaux des Arts décoratifs et industriels*.

—

De heer Bestuurder wenscht de heeren Obrie en Mac Leod geluk met hunne benoeming tot ridder in de Leopoldsorde. (*Toejuichingen.*)

In eigen naam, en in dien van den heer Mac Leod, dankt de heer Obrie den heer Bestuurder voor de hun toegebrachte gelukwenschen.

Door den heer Bestuurder wordt de heer J. Boucherij dank gezegd wegens de gift van een veertigtal boeken aan de boekerij der Academie. Andere leden, (zegt Spreker), mogen het voorbeeld der heeren van Even en Boucherij navolgen.

Bibliographische aanteekeningen.

Ik heb de eer, namens den heer Th. Sevens, letterkundige te Kortrijk, de Academie een exemplaar aan te bieden van het maandschrift *De Kouter*, ver-

schenen in 1900, 1901 en 1902, onder toezicht van het Middencomiteit van Groeninge, met medewerking van verscheidene voorname letterkundigen.

Dit tijdschrift bevat een beknopt verslag over alles, wat te Kortrijk ontworpen, beraadslaagd, aangenomen en in werking gesteld is voor het groote feest ter herinnering van de glorierijke zege op het Groeningeveld. De heer Sevens heeft er verscheidene merkwaardige bijdragen voor geleverd betreffende de historie van 1302, onder welke, in de eerste plaats, te noemen is eene studie over de roemvolle plek, waar de Franschen de Vlamingen op het lijf vielen. Verder treft men er tal van historische bewijsstukken aan (o. a. de stadsrekening van Brugge over 1302-1303) en een volledig relaas der glansrijke feesten in de maand Augustus 1902. — Men mag den heer Th. Sevens dank zeggen dit alles in een net gedrukt en met platen opgeluisterd boekdeel voor het nageslacht te hebben bewaard.

FR. DE POTTER.

De Vlamingen in het Walenland
door OMER WATTEZ.

Zeer aangenaam is het mij dit werkje uit naam van den Schrijver aan de Academie te kunnen aanbieden. In zijn beknopten omvang geeft dat werkje ons een duidelijk en volledig beeld van den toestand, waarin onze taal- en stamgenooten in het Walenland,

en bepaaldelijk in het land van Doornik, verkeeren. Wanneer we zien hoe de Vlaming bij de Walen op het gebied van het bestuur, gerecht en onderwijs geheel en al als een vreemdeling wordt behandeld, terwijl de Waal zich geheel België door overal te huis gevoelt, omdat overal zijne taal wordt geëerbiedigd en erkend, dan gevoelen wij ons getroffen door die ongemeene taaiheid, die in zoo hooge mate het Vlaamsche volk kenmerkt. Daaraan is het te danken dat nog zoovele Vlamingen, die sedert jaren in het Walenland zijn gevestigd, hunne taal blijven in eere houden, ofschoon tot vóór weinige jaren niets werd beproefd om hen daarin te steunen.

Het oprichten van een Vlaamschen Kring, waarvan de heer Omer Wattez de ziel is, draagt thans zeer veel bij om de Vlamingen, die zich vroeger zoo verlaten gevoelden, tot een krachtiger stambewustzijn te wekken.

Het zou me te ver voeren, indien ik de aandacht wilde vestigen op al het wetenswaardige, dat in dit korte, maar hoogst belangrijke werkje te vinden is : ik zal mij er bij bepalen tot mijne geachte medeleden te zeggen : Leest het, want het is uwe belangstelling overwaard.

JULIUS OBRIE.

—

Namens de Commissie voor Onderwijs brengt de heer Claes verslag uit over het laatstgezonden opstel des heeren Prenau. De besluitsels van dit verslag luiden ongunstig.

—

De heer Broeckaert, namens de Commissie voor Geschiedenis, Bio- en Bibliographie, maakt bekend dat in de 's voormiddags gehouden vergadering dier Commissie door den heer Bols lezing is gedaan van een opstel betreffende oude schilderijtjes met bijschriften. — De Commissie vraagt, dat het opstel des heeren Bols in de *Verslagen en Mededeelingen* zou worden opgenomen. — *Aangenomen.*

Dagorde.

De vergadering gaat over tot de kiezing van den bestuurder en onderbestuurder voor het jaar 1904.

Worden gekozen de heer H. Sermon, tot bestuurder, en de heer Gust. Segers, tot onderbestuurder.

De heer Bestuurder wenscht de nieuwgekozenen geluk. Hij houdt zich overtuigd dat de uitstekende hoedanigheden van den heer Sermon en zijn onafgebroken ijver goede vruchten voor de Academie zullen afwerpen.

De heeren Sermon en Segers betuigen de vergadering hunnen dank voor de hun bewezene eer.

—

Worden nog gekozen, ter vervanging van wijlen den heer Daems :

tot lid der Bestendige Commissie voor Middelnederlandsche letteren, de heer W. de Vreese;

tot lid van de Bestendige Commissie voor Nieuwere Taal en Letteren, de heer Isid. Teirlinck.

—

Het volgende punt aan de dagorde is : *Ontwerp van reglement en toelichting, voorgesteld door de Bestendige Commissie voor Nieuwere Taal en Letteren, voor de Van de Ven-Heremans-stichting.*

De heer de Ceuleneer vraagt het woord en drukt zich volgender wijze uit :

Het Van de Ven-Heremans-legaat is gedaan aan de Academie, niet aan eene Commissie der Academie. Overigens zijn de leden van de Commissie voor Nieuwere Taal- en Letterkunde niet bevoegd om werken te beoordeelen over wetenschappelijke vraagpunten. Het zou misschien wel eens kunnen gebeuren dat een of ander aangeboden werk zeer goed geschreven, maar in wetenschappelijk opzicht van geringe verdienste, de vastgestelde belooning zou ontvangen. Ik stel voor, dat jaarlijks door de Academie eene Commissie zou benoemd worden van drie leden, die het meest bevoegd zouden zijn om wetenschappelijke werken te waardeeren.

Een schriftelijk verslag over ieder werk zou aan de Academie door de Commissie worden overgelegd, en, in de volgende zitting, nadat het verslag gedrukt is en al de leden bijgevolg er kennis van hebben kunnen nemen, zou door de Academie over de besluitselen ervan gestemd worden.

De leden der Commissie zouden mogen herkiesbaar zijn.

Ten slotte stelt Spreker voor, dat het bestuur een ontwerp van reglement zou opstellen en aan de Academie voorleggen.

De heer Claes spreekt in gelijken zin.

Door den heer Coopman worden inlichtingen gegeven omtrent de toepassing van het ontworpen reglement.

Op voorstel van jhr. de Pauw wordt de verdere beraadslaging over dit punt verdaagd tot de volgende zitting. Zoo ook deze over de voorstellen nopens het jongstgezonden opstel van den heer Prenau.

Te 4 uur wordt de zitting gesloten.

VERSLAGEN

OVER HET OPSTEL VAN DEN HEER PRENAU : Het jongste zuivere Nederlandsch.

Het ben van meening dat het stuk van den heer Prenau in de *Verslagen en Mededeelingen* kan worden opgenomen. Edoch wensch ik dat hij zijne bijdrage — vooral het begin — wijzige met het doel ons te beletten dat het een al te polemistisch voorkomen zou hebben. Wij kunnen immers niet toelaten dat een schrijver, die tot de Academie niet behoort, in onze uitgaven eenen pennestrijd tegen leden onzer instelling voere. Zoo iets ware een zeer ongelukkig precedent.

17/10 03. A. PRAYON-VAN ZUYLEN.

—

Ook naar mijn gevoelen is het opstel van den heer Prenau : *Het jongste zuivere Nederlandsch*, wel waardig in onze *Verslagen* te verschijnen.

Mijns dunkens kan de tweevoudige vorm der woorden : *drie, drij; bie, bij; smert, smart; peerd, paard;* enz., evenmin als de dubbele spelling en uitspraak van : *locht, lucht; bocht, bucht; vol, vul; sper, spar; ster, star; bersten, barsten; verwerren, verwarren; sport, spurt,* enz., hinderlijk zijn voor de eenheid onzer taal. Daarbij bevordert

het vrij gebruik van beide, afwisseling en welluidendheid in veel gevallen.

Edoch, bij 't onderwijs aan kinderen, is het gewis oorbaar, om der eenvoudigheidwille en om verwarring te mijden, enkel één vorm, — den nieuwsten, — aan te bevelen; niet streng uitsluitend voor te schrijven.

Dr. AM. DE VOS.

—

Geheel dit stuk is op eenen waanwijzen toon geschreven; de aanhef is knak, het slot is potsierlijk.

Is de verhandeling *Over het nut van de zuivere uitspraak* ook een wetboek in zake van taalquaesties? Hoe durft de heer Prenau op eigen gezag afbreken wat door geleerden, o. a. door de Redactie van het Woordenboek, geëerbiedigd wordt?

Is die verhandeling voor schoolkinderen geschreven? En zoo ja, indien er in hunnen « *Catechismus* », in « *Lessen van Landbouwkunde* door W.-F. RONDOU », die in de school gebruikt worden, *hert*, *weerdig*, *bermhertig*, *drij*, *peerd*, *steert* enz. gedrukt staat, moeten zij dan die woorden anders uitspreken?

De heer Prenau neemt aan, dat die en dergelijke woorden nog zoo gespeld en mogen gespeld worden; maar « die woorden, zoo gelezen, kwetsen het oor; dat kan hij niet hooren », omdat hij « aan *waardig*, *paard*, *staart*, *hart*, *smart*, *bij* hecht en daarbij op goeden grond steunt ». Zal hij dan aan zijne

leerlingen wijsmaken, dat « het recht ons door de Spellingcommissie en het Woordenboek gewaarborgd » (aldus de heer Prenau) opgehouden heeft te bestaan? Wie leende hem daartoe het noodige gezag?

Hij pleegt veeleer geweld. Om dit te verschoonen zegt hij wel : « De heer Bols steunt op verouderd gezag ». Hij vergeet dat hij een paar alinea's hooger gezeid heeft, dat hij zich het recht bewust is dergenen *die peerd, hert, drij, bie* zeggen en schrijven »; « dat de mannen, op wier denkwijze de heer Bols steunt, mannen van hoog gezag zijn en dat, wat hij van hen aanhaalt, oorkonden zijn van groote waarde en degelijkheid » ; hij bekent dat « vele schrijvers, ook leden der Academie, steunende op een erkend akkoord tusschen Noord en Zuid, van een tot hiertoe onbetwist recht gebruik maken »; maar toch, « hij houdt het met het Noorden » met « Noord- en Zuid-Holland ». Hij erkent zelfs het recht der meerderheid niet meer : Noord- en Zuid-Hollanders zijn de Spartanen, al de andere Nederlanders zijn iloten !

Wij ook zijn in Holland geweest en hebben met Hollanders omgegaan, en wij bekennen geerne dat zij hunne taal over 't algemeen beter spreken dan wij; doch wij verklaren onbeschroomd dat er daar geene volkomen eenheid van uitspraak bestaat. DE JAGER sprak niet gelijk VAN LENNEP en deze niet gelijk BEETS; de *wöörden* van SCHAEPMAN klonken heel anders dan die van den veeleer Vlaamschgetinten KLUYVER en van den te Leiden

opgevoeden KERN, die echter, volgens de aanhaling van den heer Prenau, « geen Nederlandsch spreekt ».

Ik weet het wel, dat vooral onze jongeren geerne naar Holland luisteren. Maar zijn de Limburgsche onderwijzers inderdaad zoo ver gekomen, dat de zware *e* daar voor dialect zou doorgaan? dan zou ik ze met kanunnik MUYLDERMANS «. taalverarmers » moeten noemen; doch ik ken daar, God dank, meer dan eenen, die nog het recht van Zuid-Nederland zijn toegedaan.

Wat de schooltijdschriften betreft, die schrijven de taal en hebben het gezag van hunne medewerkers; maar noch deze, noch de Limburgsche onderwijzers zullen met recht beweren, dat wij niet ***hert***, ***weerd***, ***drij*** mogen zeggen en schrijven, of dat de kinderen, als die woorden zoo gedrukt staan, eene fout zouden bedrijven met ze aldus te lezen.

Het slot van 's heeren Prenau's opstel is kostelijk. Door zijne eigene redeneering opgewonden, beoordeelt hij zijne tegenstrevers uit de hoogte — doch met toegeeflijkheid, met medelijden, schoon met een spotlachje op de lippen. « De heer Bols « — zegt hij — is geleerd, bejaard, een zeer vroom « priester, ootmoedig, nederig, zoozeer gehecht aan « oude gewoonten en eigen landaard als aan de « schatten zijner hertogelijke en parochiale kerk « van Alsemberg. Zooals het geëerde Academielid « schrijft, heeft hij van kindsbeen af geschreven (?) « Zooals hij spreekt heeft hij jaren lang gesproken. « In diezelfde taal, met diezelfde woorden en klan-

« ken heeft hij de leer van zijn God (?) verkondigd, « den dienst van dien God (?) gedaan, zoolang en « zoo dikwijls hij het woord heeft gebruikt voor de « kudde over wie (*sic*) hij als herder werd aange- « steld. Van die oude gebruiken, van die oude « geliefde kostbaarheden kan de heer Bols niet meer « afzien. Hem die ontnemen, hem het recht daarop « ontzeggen, ware hem iets (?) uit zijn hart rukken. »

Dat is wel flauw, maar toch met pathos geschreven; « wij zijn de jongeren (zegt de heer PRENAU). « Ons past het vooruit te gaan. Geleerd door het « oude, moeten we toch steeds naar het nieuwe blik- « ken. Ons passen de nieuwe drachten, de nieuwe « gebruiken, de nieuwe zeden, de nieuwe woorden, « de jongere spelling. « ('t Is nog niet gedaan !) » Een « pak, fijner van snee, een zwieriger houding, een « hupsch voorkomen, een bloem in het knoopsgat « passen het jongmensch beter dan den ouderling. « Ook een taal, die enkele nieuwigheden bevat, hoort « men gaarne van hen. » (Dit is eene herhaling van « het hooger reeds gezegde : « de nieuwe woorden, « de nieuwere spelling ») « Daardoor is hij niet « deftiger, niet geleerder, niet aanvalliger (!) dan « zijn vader, doch hij is de jongere en elkeen « wenscht hem zoo gelijk hij is. Een ouderling mag « behoudsgezind wezen; een behoudsgezind jong- « mensch is een stastok. Den jongeren Zuid-Neder- « lander past maar één Nederlandsch : ***het jongste « zuivere Nederlandsch.*** »

Wij zullen dat portret niet ontleden : dat zou

ons te verre leiden. Veranderen is dus voor « den jongeren Zuidnederlander » eene noodzakelijkheid geworden, gelijk voor den Parijschen kleermaker ! Moesten VAN LENNEP en POTGIETER terugkomen, dan zouden zij hier met recht het woord « groote kinders » kunnen toepassen, en de heer Prenau geeft BUSKEN HUET gelijk, waar deze in *Het Land van Rubens* schreef : « De Belgen kunnen nooit iets « beteekenen, tenzij door hunne ontwikkeling te « regelen naar die van het land, wiens taal zij « aannamen ».

Maar wij, Vlamingen, nemen niemands taal aan ! Onze taal hoort ons toe, zoowel als aan Holland ; wij eerbiedigen, wij beminnen, wij beoefenen, wij doorgronden haar en wij zullen haar tegen de aanvallen eener onbesuisde mode verdedigen.

Bijgevolg moeten wij de Academie ten stelligste afraden het opstel van den heer Prenau in hare *Verslagen en Mededeelingen* op te nemen. Zij mag niet toelaten dat een vreemde ons in de Academie zelve kome bestrijden. Waar zou dat naartoe ? De heer Prenau beweert, « dat wij oog en oor naar het Noorden moeten keeren » ; de heer Bols bewijst, dat de Vlamingen zoowel recht van spreken hebben als de Hollanders. De eerste beeldt zich in, dat zijn werk *Over het nut van de zuivere uitspraak der Nederlandsche taal* een wetboek is geworden, omdat het door de Academie bekroond is ; de tweede is overtuigd, dat Prenau's werk bekroond is voor het goede, niet voor het verkeerde dat daarin gezegd

wordt, en stelt op de klaarste wijze een paar van die verkeerdheden in het licht. De « laureaat der Academie » is verplicht te bekennen, dat het lid der Academie gelijk heeft, maar toch zou hij geerne van op de tribune der Academie komen uitroepen : « dat (zijn) geachte tegenspreker (hem) niet overtuigd heeft, (hem) ook nooit overtuigen zal ».

Ik meen, dat de heer Prenau zijn opstel elders mag laten drukken.

D. CLAES.

Namen, 14 November 1903.

Zitting van 16 December 1903.

Aanwezig de heeren Prayon-van Zuylen, bestuurder, Sermon, onderbestuurder, de Potter, bestendige secretaris;

de heeren Claeys, jhr. de Pauw, Gailliard, Obrie, Coopman, de Vos, Broeckaert, Coremans, Bols, de Flou, Claes, Janssens, jhr. de Gheldere, Simons, de Ceuleneer, Segers, de Vreese en Muyldermans, werkende leden;

de heeren Mac Leod en Boucherij, briefwisselende leden.

De heer Alberdingk Thijm laat weten dat eene ongesteldheid hem belet, aanwezig te zijn.

Na vaststelling van het verslag over de vorige zitting, legt de bestendige secretaris de lijst over der

AANGEBODEN BOEKEN.

Door de Regeering :

Bulletin de la Commission royale d'Histoire. 1903, nr 8.

Bibliographie de Belgique. 1903, nr 22.

Annales des travaux publics de Belgique. 1903, nr 6.

Académie royale de Belgique. Mémoires. 7e fascicule. Sciences, 8°. — Idem. Classe des Lettres, tome LXII, nr 4. — Idem, *Bulletin*, 1903, nrs 9 en 10.

Arbeidsblad, Oct. en Nov. 1903.

Handelingen der Maatschappij van Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent, V, nr 2. — *Bulletin*, nr 6.

Bulletin bibliographique et pédagogique du Musée belge, 1903, nr 9.

Revue de l'Université de Bruxelles, 1903-1904, nr 2.

Rapports annuels de l'inspection du travail (1902.)

Door den heer Gouverneur van Oost-Vlaanderen :

Officiëele processen-verbaal en stenographisch verslag der zittingen van den Provincieraad van Oost-Vlaanderen. 1903.

Door Jhr. Mr. NAP. DE PAUW :

Liévin Bauwens, son expédition en Angleterre et son procès à Londres (1798-1799).

Door den heer GUST. SEGERS :

In 't Wonderjaar. Historische tafereelen, door H. CONSCIENCE. Antwerpen, 1837.

Door den heer AD. DE CEULENEER :

Vijfjaarlijksche wedstrijd voor Nederlandsche Letterkunde (1895-1899).

Door den heer DE FLOU :

Promenades dans Bruges. 2e édition.

Door den heer E. VLIEBERGH :

HILDA RAM. *Schetsen, novellen en vertellingen.*

Door den heer P.-J. GOEDSCHALCKX :

Bijdragen tot de geschiedenis, bijzonderlijk van het oude hertogdom Brabant, 1903, nr 11.

Door de Redactie van het *Woordenboek der Nederlandsche Taal*, de 4e aflev. van het 6e deel, bevattende de woorden : *Helft — Hervorming*, door Dr. A. BEETS.

Door de Academie royale d'Archéologie :

Bulletin, 1903, nr 3.

Door den Oudheidkundigen Kring van het Land van Waas :

Annales, XXII, nr 1.

Door den Geschied- en Oudheidkundigen Kring van Kortrijk :

Bulletin, 1903, nr 2.

Door de Hoogeschool van Upsala :

On transferred appellations of human beings, chiefly in English and German.

Le renforcement du sens des adjectifs et des adverbes dans les langues romanes, par HUGO HULTENBERG.

Everhards von Wampen Spiegel der Natur.

Studies on the havelok-tale, by HARALD E. HEYMAN.

Studier i Svensk metrik, af SVEN LAMPA.

Studier öfver Deminutiva och Augmentativa suffix i modärn Provençalska, af GERDA OSTBERG.

Upsalastudier tillegnade Sophus Bugge, på Hans 60 åra Födelsedag.

Ljud ock Formlära för Fasternamålet i Roslagen, av. G. AD. TISELIUS.

Om den poëtiska Friheten i 1800-talets svenska diktning studier i svensk Värs, av. RUBEN G:SON BERG.

Förhandlingar vid sjätte nordiska filologmötet i Upsala, 1902.

Guillaume de Deguileville. En studie i Fransk litteraturhistoria, af J.-C. HULTMAN.

Des adjectifs et des participes substantivés en ancien français, par VICT. HAMMERBERG.

Franz Grillparzer. Hans lif och verk, af GUST. COLLYN.

De laatstverschenen afleveringen van *Biekorf*, *De Tuinbouw*, *De Vlaamsche Kunstbode*, *Wallonia*, *Het Katholiek Onderwijs*, *St-Cassianusblad*.

Briefwisseling.

Mededeeling wordt gedaan van een afschrift des Koninklijken besluits, gedagteekend 9 December 1903, de kiezing goedkeurende van den heer Sermon, tot bestuurder, en van den heer Segers, tot onderbestuurder der Academie voor het jaar 1904.

Bibliographische aanteekeningen.

In den naam van den heer Hoogl. E. Vliebergh heb ik de eer aan de Koninklijke Vlaamsche Academie een exemplaar te bestellen van Hilda Ram's *Schetsen*, *Novellen*, *Vertellingen*, welke hij verzameld en met een inleidend woord uitgegeven heeft bij den heer J. de Meester, te Roeselare. — De bundel bevat acht stukken, waarin niet de gevierde dichteresse, maar de gemoedelijke vertelster, de in beide opzichten diepbetreurde Hilda aan het woord is. Hoe jammer, dat de onverbiddelijke dood dien mond zoo vroegtijdig is komen sluiten! Juffrouw Ramboux, naar deze bijdragen te oordeelen, hadde nog zooveel schoons en zooveel goeds aan ons volk kunnen te lezen geven! De Heer heeft het niet gewild.. Het « inleidend woord » van den heer Vliebergh schetst ons zoo trouw mogelijk de wording en de ontwikkeling van Hilda Ram's dichtgave, en, gelijk de heer Cuppens er te recht van getuigt, « staat in deze levensschets alles wat men van de schrijfster, als letterkundige figuur, die voortaan tot de geschiedenis der letteren behoort, dient te weten ». Ik acht dit boek een zeer degelijk boek, en vertrouwend dat het welkom zijn zal bij allen die in onze vaderlandsche letterkunde belang stellen, leg ik het met een hertelijken dank voor den verzamelaar op de tafel der Academie neder.

Kan. J. MUYLDERMANS.

—

Toen *Het Belfort* en *De Dietsche Warande* nog afzonderlijk bestonden, heeft men in beide tijdschriften aantrekkelijke artikelen kunnen lezen over de literatuur der Hindos van de hand van Prof. C. Lecoutere, te Leuven, die daardoor bewijs gaf van een even zeldzame als benijdenswaardige veelzijdigheid. In het nieuwe tijdschrift, dat uit de samensmelting der beide oude ontstond, heeft Prof. C. Lecoutere die studies voortgezet : in den loop van dit jaar liet hij eene reeks artikelen verschijnen over de *Oudindische Romans en Vertellingen*, en hij heeft mij verzocht, de Koninklijke Vlaamsche Academie een overdruk van die artikels aan te bieden, een verzoek waaraan ik met het meeste genoegen gevolg geef. De kennis van de Sanskritsche letterkunde is van te groot gewicht bij de studie van die van westelijk Europa, ook van de onze, dan dat wij niet met belangstelling zouden toeluisteren, telkens als een bevoegd geleerde ons iets nieuws mededeelt uit dien onuitputtelijken schat.

Na eene beknopte inleiding ter orienteering, geeft Prof. Lecoutere een zeer heldere schets van het ontstaan, den inhoud, de strekking, de waarde en het belang van het *Kathâsaritsâgara* van den dichter Somadeva, wiens werk « de uitgebreidste reeks verhalen van wonderbare lotgevallen en merkwaardige geschiedenissen » omvat. Als proef op de som volgt daarop een met groote zorg bewerkte vertaling van eenige welgekozen episodes uit Somadeva's verzameling, terwijl in de noten zeer nauw-

gezet wordt aangewezen, of en waar de behandelde motieven ook in de westersche letterkunde voorkomen. Op een dezer noten wensch ik inzonderheid de aandacht te vestigen: het blijkt nl. dat het bekende verhaal uit Dirc Potter's *Minnenloep* van de verlossing van Samita, die door Oldegeer onschuldig was gevangen gezet (II 3299) geheel overeenkomt met dat van de verlossing van Çaktimatî bij Somadeva.

De door Prof. Lecoutere geleverde vertalingen uit het *Kathâsaritsâgara* zijn de eerste die in het Nederlandsch verschijnen, en nog slechts éénmaal vóór hem werd in de Nederlanden over Somadeva's verzameling geschreven. Ik durf de hoop uitspreken dat mijn geachte ambtgenoot ons nog meer dan eens de vruchten zijner studiën op Hindostansch gebied zal schenken: hij geeft daarbij blijken van een kennis en een belezenheid in taal- en letterkunde, die alle hulde verdienen.

WILLEM DE VREESE.

Dagorde.

De vergadering, na kennis genomen te hebben van een schrijven des heeren Ministers van Binnenlandsche Zaken en Openbaar Onderwijs, gaat over tot de samenstelling eener lijst van tien leden, uit welke de heer Minister den keurraad zal benoemen voor den driejaarlijkschen wedstrijd voor Nederlandsche tooneelletterkunde.

Namens de Commissie van Rekendienst wordt door den heer Bestuurder de rekening overgelegd van de ontvangsten en uitgaven der Academie tot den 10 December 1903. — Geen der leden hierover het woord vragende, wordt de rekening aangenomen.

Een voorstel, onderteekend door vijf leden, strekkende tot herziening van enkele artikelen der *Wetten* in verband met de samenstelling van de bestendige Commissiën, door de onderteekenaars ingetrokken zijnde, komt derhalve niet in bespreking.

Thans legt de heer Bestuurder in stemming de besluitselen der verslagen over het opstel des heeren Prenau : *Het jongste zuivere Nederlandsch.* De vergadering beslist, het stuk niet in de *Verslagen en Mededeelingen* op te nemen.

Te 4 uur wordt de zitting gesloten.

ALSEMBERGH

Lezingen.

BIJDRAGE

tot de geschiedenis van de Iepersche Rederijkkamer *De Korenbloem*, gezeid *Lichtgelaen*.

door den heer J. BOLS.

Van in de eerste helft der 14e eeuw kwam de Rederijkkamer *Lichtgelaen* van Ieperen jaarlijks in bedevaart naar Alsemberg, — een dorp in Brabant, toen verloren in de diepte van het groote Zoniënbosch, — en spaarde tijd, noch moeite, noch geld, om, niettegenstaande den meer dan 20 uren verren afstand, telkens eene kostelijke offergift aan de voeten van 't Alsembergsche vermaard wonderbeeld van O. L. V. te komen neerleggen.

Van die offergiften (gewoonlijk was 't een met het wapen der stad en het blazoen der gilde versierde mantel, bestemd voor het beeld) wordt er nog ééne in den schat der kerk bewaard, namelijk twee zilveren platen of schilden, wier bekendmaking in onze Commissie van Geschiedenis het hoofddoel mijner tegenwoordige mededeeling uitmaakt.

Als uitleg en aanvulsel voeg ik er nog eenige nota's bij, die op de lotgevallen der Iepersche Rederijkkamer eenig licht kunnen werpen, en dus

een zeker belang opleveren voor de geschiedenis onzer letteren. Ik putte die inlichtingen in het archief der St.-Nicolaaskerk te Ieperen, in het archief der kerk van Alsemberg, in het stedelijk archief van Ieperen, in de *Chorographia sacra* van ANT. SANDERUS (1), — LUKAS VAN LATHEM's *Historie der kercke van O. L. Vrouwe tot Alsemberghe*, — *Ypriana, par* ALPH. VAN DEN PEEREBOOM, — *Inventaire... des Chartes et Documents appartenant aux archives d'Ypres, par* J. DIEGERICK, — *Annales de la Société d'Emulation de Bruges*, — *Rond den Heerd*, — O. VAN HAUWAERT's *Historisch en critisch overzicht van het Vlaamsch tooneel in de XVIIe eeuw*, — *Vademecum de connaissances historiques, par* ARTHUR MERGHELYNCK, enz.

Ik ontving ook nog schriftelijke mededeelingen vanwege den heer archivaris Julius Cordonnier (Ieperen), den eerw. heer F. Ryckeboer, pastoor van St.-Nicolaas (Ieperen), den zeer eerw. heer kanunnik Ad. Duclos, den eerw. heer H.-C. Bierre, den weledelen heer Arthur Merghelynck, onze collega's MM. de Potter en Gailliard, enz. Aan deze heeren betuig ik hier mijnen diepen dank.

Eerst dan een woord over de platen, door de lichtprinte reeds klaar voorgesteld. Zij zijn 17 centimeters hoog, op bijna 12 breed. Waar-

(1) ANTONIUS SANDERUS (of SANDERS), te Antwerpen in 1586 geboren, werd kanunnik van Ieperen.

OPGEDRAEGEN DOOR DE PRYNSEL
ONDERHOVDEN BYNNEN YPRE ANNO
COUVERNVERS VAN DE COENE
FRANSOES DE SWARTE
PRYNSE
S^R YAN
MAES

schijnlijk hebben zij gediend als versiersels van eenen ook door de Iepersche gilde geschonken — maar thans niet meer bestaanden — Missaal.

Het opschrift van eene der platen luidt : *Opgedraegen Door de Prynselycke Gylde Van Onse Lyeve Vrauwe Van Alsenberge Gesyet Lychtgelaen Onderhovden Bynnen Ypre Anno 1685 Govvernvers Yan De Coene Fransoes De Swarte Prynse Sr Yan Maes Hofman Yo^r Fransoes Pavwels Bvltee(l)* (1).

Thans ga ik over tot mijne geschiedkundige nota's :

De Prynselycke Gylde van Onse Lyeve Vrauwe van Alsenberge Gesyet Lychtgelaen, ook nog genoemd *De Koornbloeme*, werd ten jare 1315 ingesteld door eenige burgers die onder Robrecht van Bethune te Kortrijk gestreden hadden; zij namen O. L. V. van Alsemberg voor hunne patrones. De hoofdman dezer gilde, werd gewoonlijk gekozen onder de schepenen der stad. De graaf van Vlaanderen Robrecht van Bethune keurde de instelling goed.

In Augustus 1408 verleende het magistraat van Ieperen zekere voorrechten aan dit broederschap, dat in St.-Nicolaaskerk opgericht, de zinnebeel-

(1) De laatste letter van den naam van *Joncheer* (*Jonker*) *Fransoes Pavwels Bvlteel* zal zeker eene *l* zijn : de Bulteel's zijn van Ieperen; o. a. een *Alexander Bulteel* stierf « prince » van de rederijkgilde van S. Anna in 1510. Zie art. van AD. DUCLOS in *Rond den Heerd*, IXe j., bl. 275.

dige bloem, het blazoen en de kenteekens van het broederschap van Alsemberg had aangenomen.

Volgens de plaatselijke kronijken vierde de stad Ieperen plechtiglijk in 1483 het eerste honderdjarig jubileum van haar ontzet in de vorige eeuw; zij zou, met deze gelegenheid, eene bijzonder schitterende processie, door een tooneelkundig feest gevolgd, ingericht hebben. Onder de titels der stukken, in 1483 door vijf Iepersche gilden uitgevoerd, stippen wij aan :

1° .....

2° *De vergramde Koning David, door de wijze Abigaïl gestild* (gelijk Christus, vergramd tegen de Ieperlingen, door het gebed zijner gebenedijde Moeder bewogen werd), gespeeld door de Gilde van O. L. V. van Alsemberg, met kenspreuk :

Door 's geest weldaden
Zyn wy licht geladen. (1)

Alle jaren gingen dus, zooals hooger gezeid werd, de leden van het Iepersch broederschap aan O. L. V. van Alsemberg hunne giften offeren. Doch in 1516 hadden zij het opdragen van hun jaarlijksch geschenk verwaarloosd, en Karel V, op aandringen van de bestierders der Confrerie te Alsemberg, schreef den 23 Juli 1516 uit Brussel eenen brief aan de schepenen van Ieperen, hun

(1) *Ypriana, par* ALPH. VAN DEN PEEREBOOM, V, 133.

meldende dat de gildebroeders ofwel moesten ophouden van den titel, het wapen en de eereteekens van het broederschap van O. L. V. van Alsemberg in St.-Nicolaaskerk te gebruiken, ofwel dat zij hunne vroegere gewoonte van jaarlijksche gift moesten hernemen (1). De Iepersche Confraters offerden dan weer den mantel op. In 1527 kregen zij eene hulpsom van het magistraat om die gift te betalen.

Den 19 Juli 1530 kwam Keizer Karel in persoon naar Ieperen; de koninklijke gilden gingen hem in groot geweer te gemoet, en *de Koornbloeme* had natuurlijk hare plaats in den luistervollen optocht. (2)

« ... De Yperlingen niet tevreden met een beeld dat den naam van O. L. V. van Alsemberg droeg, kregen nog in het hoofd van zelve een Broederschap in te stellen, g'heel en gansch gelijkvormig aan dit van de prochie van Alsemberg.

« Met dat te doen zonder oorlof kwetsten zij zeker de voorrechten van de vermaarde prochie uit 't Brabantsche, want op 1 September 1536 deed de gouvernante Marie haar beklag aan de sche-

---

(1) Zie DIEGERICK, *Inventaire analytique et chronologique des Chartes et Documents appartenant aux Archives de la ville d'Ypres*, t. VII, n° 2472. Die brieven staan voluit in *Annales de la Société d'Emulation de Bruges*, t. XIII, pp. 294-298.

(2) Zie art. van AD. DUCLOS in *Rond den Heerd*, IX° j., bl. 275. 't Was tijdens dit verblijf dat Keizer Karel in geschil kwam met de Kwâ-Bette, waar men over spreekt o. a. in *Rond den Heerd*, VIII, 99.

penen van Yper, omdieswille dat de burgers der stad zoo stout hadden durven zijn, van zelve een Broederschap in te richten met al de koleuren, zinnebeelden, leuzen of kenspreuken der aloude confrerie van O. L. V. van Alsemberg bij Brussel, en dat zij sedert eenige jaren den mantel niet meer en gaven dien zij jaarlijks plochten te offeren aan O. L. V. van Alsemberg. De Yperlingen meenden stilzwijgenderwijze die kleine moeilijkheid te laten voorbijvliegen. Doch de gouvernante hield aan, en zij vermaande nog eens de schepenen van Yper op den 19 Januari nadien. »

« Den 7 October 1571 behaalden de christene vorsten den roemrijken zegepraal op de Turken bij Lepante. Zijne Heiligheid Pius V, tot gedachtenis daarvan, deed de aanroeping « Hulp der Christenen, bid voor ons », in de Litanie van O. L. Vrouwe stellen. 't Is ter dezer gelegenheid dat O. L. V. van Alsemberg in S. Nicolaas kerke begon vereerd te zijn onder den titel van *O. L. V. van Hulpe.* » (1)

Het beeld van O. L. V. van Alsemberg is in 1578, uit schrik voor de geuzen, verborgen geweest, zooals de stadskronieken ons verhalen : « Daegs voor dat de stad door deze (*geuzen*) wierd ingenomen (*in Juni 1578*), hebben twee godvruchtige borgers,

(1) Zie het art. van H. C. B. in *Dit is 't Nieuwsblad van Yper*, 28 Mei 1898.

Godfried Ramont en Marcus Lauwereins, 's avonds het beeld van O. L. V. van Alsemberghe met eenige kostelyke ornementen gevlucht, 't zelve dragende op een berrie daer eene matrasse op lagh, gedeckt met lakens en sarge, al of het een siecken hadde geweest, naer t'huis van Alexander Florentyn, wonende op de Groote Markt recht over de hoofdwacht in den *Gouden Kop*, alwaer het verborgen wierd, staende op een altaerke. Als de stad nu wederom aen de Spanjaerds was, wierd het beeld door de gebroeders van Alsemberghe, in April 1584, processiewys in de kerk van St.-Niclaes gedregen, alwaer het naerdien nog langen tyd, volgens de getuigenis der geschiedschryvers, met groote devotie vereerd wierd. » (1).

De gilde, in 1578 door de beeldstormers ontbonden, werd in 1618 heringericht. Ditzelfde jaar was er de bekende CLAUDIUS DE CLERCK de dichter van.

Over CLAUDIUS DE CLERCK schreef LAMBIN in het *Belgisch Museum*, 1839, III, 156 :

« Naeuwelyks had de kamer der *Koornbloem* eenige maenden weêrgalmd van het geluid zyner lier, wanneer men hem, den 19n Oogstmaend 1618, het ambt van dichtmeester opdroeg. Achtervolgens wierden hem vergeldingen toegestaen voor het opstellen van vier treurspelen, het verbeteren van andere, het

(1) Deze tekst staat aangehaald in het art. van H. C. B., *Dit is 't Nieuwsblad van Yper*, 28n Mei 1898.

in rym brengen van twee kluchten en het maken van verscheidene gedichten, en eindelijk, den 20ᵉᵉ Augustus 1623, eene wedde van tien ponden grooten, onder voorwaerde dat hy jaerlyks aen de kamer een treurspel en een esbatement zoude inleveren... Den 20ᵉᵉ Augustus 1820 stelde de kamer een van hare leden, geheeten Christiaen Werkyn, aen *om de ghedichten en revereinen by Claude gemaeckt te bouck te stellen.* ...Wij bezitten ook, afzonderlyk, een tooneelspel, geheeten *het Guese ghejanck.* Dit oorspronglyk stukje, hetwelk alleenlyk bestaet uit 278 versen, is aen de *Ligtgeladen* eerst vertoond geweest en draegt de handteekening van den autheur. ...Claude de Clerck stierf den 13 October 1645. » Hij was de dichter van de *Koornbloem* gebleven tot in 1635.

Benevens de zilveren platen, in de kerk van Alsemberg bewaard, bestaat er nog eene andere merkweerdige gedenkenis van de Rederijkkamer *De Korenbloem*, namelijk het *blazoen*, thans toebehoorende aan den weledelen heer Arthur Merghelynck, die het op zijn kasteel van Beauvoorde te Wulveringhem eene voorname plaats in zijne beroemde verzameling van oudheden beschikte. Dit blazoen, op hout geschilderd en in vorm van eene schuinsche ruit (*losange*), verbeeldt de H. Maagd met het kind Jezus, waar de H. Anna eene peer aan geeft. Op den achtergrond, links, ziet men het panorama van een dorp, denkelijk Alsemberg; naar den rechten hoek, het wapen van Ieperen; naar den linken,

dat van den toenmaligen hoofdman, Pieter van de Kerckhove; in den hoogen hoek, de afbeelding van den H. Geest (zinspeling op de kenspreuk der gilde : *Door 's geest weldaden zyn wy licht geladen*); in den ondersten hoek, het jaartal 1618, en, boven het jaartal, eene gouden kroon, waar korenbloemen en twee witte vederbossen uit opkomen (1).

In 1625 bekwamen de « ghildebroeders van onze vrauwe van Alsemberghe, geseyt lightgelaeden, ter cause van gheexhibeert thebbene een treurspel van Suzanna maghet ēñ martelaresse, bij ordonnance van IJ^den^ oust 1625. XVIIJ lb. » (2).

In 1629: « De Lichtgelaeden vertoont hebbende een ander spel ter selven tijde bij ordonnance met quitan. XVIIJ lb. » (3).

In 1644 werden de jaarlijksche vertooningen opgeschorst (4).

In 1654 bekwam de « door de oorloghen ende beroerten van het Landt » (5) verslapte godsvrucht

---

(1) Zie de beschrijving van dit blazoen op bl. 321 (in nota) van ARTHUR MERGELYNCK'S *Vade-mecum pratique et utile de connaissances historiques, et indicateur nobiliaire et patricien de la West-Flandre.* Tournai, Vasseur-Delmée, 1896-1897.

(2) Stadsrekeningen van Ieperen 1625, aangehaald in het *Historisch en critisch overzicht van het Vlaamsch tooneel in de XVIIe eeuw*, door O. VAN HAUWAERT. Gent, bij A. Siffer, 1893. Dit werk werd door de Koninklijke Vlaamsche Academie bekroond.

(3) Ibid. bl. 26.

(4) Ibid. bl. 28.

(5) Bl. 112 van de *Historie der Mirakuleuse kercke van*

der gildebroeders tot O. L. V. van Alsemberg een nieuw leven. In LUKAS VAN LATHEM, gelijktijdigen schrijver (hij was pastoor van Alsemberg van 1639 tot 1675) lezen wij als volgt :

« Tot Ipre den Eerw. Heer Sebastianus Tichon, als-dan Canonick van de cathedrale kercke al-daer, totter doodt toe sieck zynde, wordt van vier klare teeckenen des doods (naer het ghetuyghen van den doctoor) verlost, synen toevlucht nemende tot Onse L. Vrouwe van Alsemberghe, ter occasie dat hy daer een beeldeken van Onse L. Vrouwe sagh, doende belofte van de Gilde van Onse L. Vrouwe van Alsemberghe tot Ypre in-ghestelt (waer 't saken hy opquam) te verwecken van hunne oude devotie tot Alsemberghe, op den Sondagh naer Onse L. Vrouwe Hemel-vaert te her-nemen, ghelyck sy jaerlycx daer ter plaetse plaghten te doen, ende hun selver in persoon te vergheselschappen, daer-en-boven den dienst al-daer te celebreren, ghelyck den voorsz. Heere Canonick sich daer-in heeft ghequeten, als sy in 't Iaer 1657 de selve devotie met hem hebben hernomen. »

In 1654 wordt door dien Seb. Trichon een geschilderd Latijnsch opschrift, met melding van zijne

---

Onse L. Vrouwe tot Alsemberghe, door HR. LUCAS VAN LATHEM, *Bach. Form. in de H. Godtheydt, ende Pastoor tot Alsemberghe.* Brussel, bij Martinus van Bossuyt, gezworen Stadts-drucker, 1698 (Derden druck). Dezelfde schrijver gaf reeds in 1643 zijne *Histoire de l'église d'Alsemberghe* uit.

genezing en van zijne dankbaarheid, aan den autaar van Alsembergs kerk ten toon gehangen (1), en in 1658 zonden de gildebroeders der *Korenbloem* eenen « onschuldt-brief tot de Alsemberghse Maeght » in Vlaamsche verzen. Van de 18 vierregelige stroofkens halen wij er eenige aan; het gansche stuk kan men nazien in SANDERUS (2) :

Weerde Heeren, uwe brieven
Die ghy hebt (naer u believen)
Ons ghesonden, zijn ontfaen
En uw' meyningh' wel verstaen.
. . . . . .

't Is ons leedt, o weerde Heeren,
Dat wy niet en konnen eeren
U versoeck, om sulck een feest
By te zijn met lyf en gheest.
. . . . . .

Want eylaas! deês Alsem-tyden,
Die door Ketters boos benyden
En der Britten teghen-standt
Soo bedruckt ons Neder-landt,

Dat de weghen zijn vol moorders
En de steên vol vrede-stoorders, —
Dat is d'oorzaeck, dats de schult,
Dat elcks wensch blyft onvervult.
. . . . . .

(1) ANTONII SANDERI *Alsemberga Pio B. Mariae cultu miraculisque celeberrima.* Bruxellae, apud Philippum Vleugartium, 1659. Pag. 11.

(2) Ibid., p. 13.

Tooght ons, Moeder van de waerheydt,
U oprechte Son der klaerheydt;
Tooght ons nu in dese wee
U, o *Sterre* onzer *zee*.

Wilt ons levens schipken stieren
(Spyt *Gradive* (1) en sijn tieren),
Moeder der bermhertigheidt,
In u *haef'* elcks saligheydt.

Hier med' vrienden, weerde Heeren,
Als den tydt sal anders keeren,
Sult ghy (hop' ick) ons eens sien
Om MARIA eer te biên.

Sondagh (met Godts hulp al-vooren)
Wert den dienst hier naar 't behooren;
Wy versoecken hulp altydt,
Als ghy in u offer zijt.

Voorder onser Blomme conste;
Danck (u weerde) voor u jonste :
En wy blyven wys beraen,
Al u Dienaers *licht ghelaen* (2).

H. C. B. schrijft (3) dat het Broederschap van O. L. V. van Alsemberg nogmaals ingericht wierd den 11 Juni 1673. Dat jaar verscheen het volgende boekje : *Reghelen ende Oeffeninghen van het broederschap der Alderheyligste Maghet*

---

(1) Een der bijnamen van Mars.

(2) Een cataloog vermeldt ook een *Klacht-liedt ghedaen door onze lieve vrauwe van Alsemberghe* (« in-folio, caract. goth.; chanson de 11 couplets de 6 vers chacun »). Ik heb het ongelukkiglijk nog niet kunnen onder de oogen krijgen.

(3) *Dit is 't Nieuwsblad van Yper*, 28 Mei 1898.

ende Moeder Maria van Hulpe, gheseyt Alsemberghe, inghestelt in de parochiaele kercken van den heylighen Nicolays tot Ypre, den 11e *wedemaent* 1673. — Tot Ypre bij de weduwe van Domyn Ramault inde Zuydstraete. 1673. 12 bladz. in-12. » (1)

Volgens tijdsorde dient hier melding te worden gemaakt van de twee zilveren platen, in 1685 te Alsemberg geofferd. Zie hooger blz. 203-205.

Het jaar daarop, den 12 Meert 1688, werd de autaar van O. L. V. van Alsemberg, in de kerk van St. Nikolaas te Ieperen, « geprivilegieerd » voor zeven jaar (2).

Hetzelfde jaar, den 3den Augustus, speelde de prinselijke gilde van O. L. V. van Alsemberg een tooneelstuk, opgedragen aan het magistraat der stad en voor titel voerende : *Justinianus, keizer van het Oosten, en zijn generaal Belisarius.* Het tooneel stond opgericht vóór de Halle (3).

Den 5 September 1773 vierde men den eersten honderdjarigen Jubilé van de instelling der Confrerie van O. L. V. van Hulpe. « Eene luisterrijke processie doorliep de Boterstraat, de Lentemarkt,

---

(1) Z. *Essai de bibliographie Yproise...*, par ALPHONSE DIEGERICK, onder nr 142.

(2) Zie het stuk van Innocentius XI in het archief der St. Nikolaaskerk.

(3) Ik vertaal den titel naar den Franschen tekst van *Ypriana*, p. 133.

de Boesingestraat, de Houtmarkt, de Dixmudestraat, de Markt. Een autaar, dienende voor stilstandplaats, was op de Markt opgemaakt tegen het huis genaamd *Den Gouden Kop*, uit reden dat, binst de droevige tijden van 't geuzenbewind, het beeld van O. L. V. van Alsemberg in dit huis had verdoken gebleven » (1).

In 1794, na het beleg van Ieperen, hield de *gilde* voorgoed op te bestaan; maar het *broederschap* of geestelijk genootschap bloeit er nog in de kerk van St.-Nikolaas.

---

(1) Zie hooger, bl. 209. Uit het art. van H. C. B. in *Dit is 't Nieuwsblad van Yper*, 28ste Mei 1898.

OUDE SCHILDERIJTJES

met opschriften in verzen

door den heer JAN BOLS.

Weinige weken geleden kwamen mij twaalf schilderijtjes op doek in handen. Alhoewel de kunstweerde er mij gering van schijnt, verdienen zij toch, zoo dunkt me, eenige aandacht omwille van hunne oudheid, de wijze van behandeling der onderwerpen en de opschriften in verzen.

Ze zijn alle van eendere grootte, te weten 23 1/2 centimeters breed op 24 1/2 hoog, de maat genomen binnen de lijst, en 29 1/2 op 30 1/2, de lijst meêgerekend.

Nergens staat er naam of jaartal. Mij schijnen ze te dagteekenen van omstreeks het begin der 18e eeuw.

De uitdrukking *in d'hel* (bl. 220) laat veronderstellen dat de schrijver uit eene streek was, waar de *h* niet aangeblazen wordt, en de wending *'t Is gij* (bl. 219) wijst bepaaldelijker eenen Brabander aan uit het westelijk deel der provincie (1).

---

(1) *'t Is gij* hoort men, alhoewel zelden, te Alsemberg. Deze uitdrukking wordt ook in West-Vlaanderen gebezigd; maar de rijmen *springfontyn* en *zyn* (bl. 221), *gezeyt* en *kwyt* (bl. 222), *neergeleyd* en *tyd* (bl. 224), *overpyzen* en *ryzen* (bl. 224), duiden geenen Westvlaming aan. Daarbij doen de rijmen *vlugten* en *schigten* (bl. 220), *gunnen* en *minnen* (bl. 225), *slisschen* en *blusschen* (bl. 226) op de omstreken van Opwijk denken, waar men *muur* en *huur* als *mier* en *hier* uitspreekt. De herkomst der schilderijkens, die, zoo men mij zegt, eene halve eeuw geleden te Brussel werden aangekocht, bevestigt het hooger uitgedrukt gevoelen.

De vraag of de schilder ook de maker is geweest der verzen, blijft tot hiertoe onopgelost. Misschien worden de verzen eens in 't een of 't ander rijmwerk teruggevonden.

Op elk schilderijtje is de groote bovenhelft beschilderd met een onderwerp door het opschrift aangeduid.

De kleine benedenhelft is door het opschrift ingenomen : dit werd er met inkt in hoofdletters op geteekend; de grond van dit vak en de omtrek zijn eventwel geverfd. Men geeft daar eerst eenen Latijnschen tekst uit den Bijbel : die tekst wordt dan in Nederlandsche verzen ontwikkeld, en nog door een historisch voorbeeld, door een gebed of door eene zedelijke toepassing (soms door dit alles gelijk) besloten en opgehelderd.

In welke orde dienen die schilderijkens op elkander te volgen? Daar kan ik met geene zekerheid op antwoorden : alle aanduiding met cijfers of anderszins ontbreekt er.

Mij scheen eene rangschikking best, welke ik eene *ascetische* zou kunnen noemen, en die het voortstreven kennen doet van eenen mensch in de deugd, eerst als beginneling (*incipiens*) op den van de zonde zuiverenden weg (*via purgativa*), dan als vooruitgaande (*proficiens*) op den door de voorbeelden van Christus en van de heiligen verlichtenden weg (*via illuminativa*), en eindelijk als volmaakte (*perfectus*) op den met God vereenigenden weg (*via unitiva*).

Ik geef nu eene korte beschrijving van elke schilderij. Daarop volgt het opschrift, dat ik letterlijk meêdeel. De vertaling van den Latijnschen tekst en hier en daar een woordeken uitleg worden er door mij in nota bijgevoegd.

1ste SCHILDERIJ.

Eene vrouw ligt tusschen twee rechtstaande vogelnetten (bij het op-steek-zitten gebruikelijk), in 't bereik van cither, drink- en eetpotten en, zoo ik meen, geld, — aanloksels waar zij ééne hand naar uitsteekt. De dood wil de netten toetrekken; een engel belet dit. Op den achtergrond ziet men duivels en het hellevuur.

Opschrift.

Dolores inferni circumdederunt me, præoccupaverunt me laquei mortis. (1) Ps. 17.

De wreerde (2) helsche pyn heeft my rontom bevangen,
En ziet! de bleeke dood heeft my in 't strop doen hangen.
't Was Samson kwaed gelukt in 't strop der Philistyn,
En zoo is 't ook met my hier in dees net te zyn.
Ach! wie in dezen staat zal mynder dòch ontfermen,
En my in dit gevaer gelieven te beschermen?
't Is gy, ô myn zoet licht, op wie ik nu betrouw' :
Verlost my van dit strop en van den helschen klouw.

---

(1) ***Smerten der onderwereld omgaven mij, valstrikken des doods hadden mij verrast.*** 't Is het 6e vers van eenen dankpsalm. ***Smerten,*** in 't Hebreeuwsch ***banden*** : de onderwereld had mij als 't ware in hare strikken gevangen. Het beeld is genomen van de jacht: ***valstrikken des doods,*** doodelijke gevaren, ***hadden mij verrast,*** ik geraakte in levensgevaren, die men niet kon voorzien.

(2) *Sic,* voor ***wreede.***

2de SCHILDERIJ.

Eene vrouw, vervolgd door eenen zwevenden engel in de rechte hand bliksemschichten dragende, vlucht verschrikt in den open vlammenden muil van de hellekrocht, verbeeld door een reusachtig monster.

Opschrift.

Quis mihi hoc tribuat ut in inferno protegas me, et abscondas me donec pertranseat furor tuus? (1) Job. 14.

Wie doet my deze gunst dat ik in d'hel mag vlugten,
Op dat ik zou ontgaen uw grouwelyke schigten?
Ziet, Jonas hadde plaets in 's walvisch ingewant:
Maer waer kan ik ontgaen uw blixemende hand?
En Daniel was vry in 't diepen kuyl der leeuwen,
Jae zelfs daer in ontsnapt de gramschap der Chaldeeuwen:
Maer nievers kan ik zyn in eene vrye rust,
Ten zy door uw' genae uw' gramschap zy geblust.

3de SCHILDERIJ.

Aan den voet van een gebouw waartoe buitentrappen geleiden, zit eene vrouw. Uit de benedenmuren van dit gebouw spuiten acht fonteinen; eene andere fontein, van hooger op uit het gebouw komende, vloeit van weerskanten door kanalen langs-

(1) *Wie zal mij geven dat gij mij in de onderwereld zoudt beschermen, en mij verbergen, totdat uwe gramschap over is?* Ware het mogelijk dat God hem in de onderwereld eenigen tijd bewaarde en verborg, zoo dat de goddelijke gramschap, die hem nu vervolgt, hem niet meer kwelde, dan zou hij het tegenwoordig lijden gemakkelijker kunnen verdragen.

heen de trappen; en een engel, in de lucht zwevende, stort uit eene kruik eene straal water, dat op het hoofd der vrouw uiteendretst.

Opschrift.

Quis dabit capiti meo aquam et oculis meis fontem lacrymarum, et plorabo die ac nocte? (1) Jerem., 9.

Wie zal' er aen myn hoofd de wateren verleenen,
Op dat ik dag en nagt niet anders doen als weenen,
En traenen aen myn oog, die als een springfontyn
Uyt een gemorselt hert' geduerig loopig zyn.
Wanneer dat Magdaleen voor Jesum kwamp verschynen,
Dan heeft zy haer misdaed met weenen doen verdwynen;
Sint Peeter weende zeer op 't kraeyen van den haen :
Zoo moet het insgelyks met alle zondaers gaen.
Wilt dan, o mynen Heer, myn traenen zoo doen vloeyen,
Als dat door myn geween een beke kan van groeyen,
Op dat ik door 't geween verdrinke myn misdaed,
En met een rouwig hert uytwassche al myn kwaed.

4de SCHILDERIJ.

Eene zieke vrouw ligt te bed. Een engel met lichtkrans en vleugelen zit als een geneesheer nevens haar om hare krankheid na te gaan en haar te helpen.

---

(1) *Wie geeft aan mijn hoofd water en aan mijne oogen eene bron van tranen, opdat ik dag en nacht weene?* In dit 1e vers werden de woorden *interfectos filiae populi mei* (*de gedooden van de dochter mijns volks*) achter het woord *nocte* overgeslagen. Jeremias treurt over zijne landgenooten, die om hunne valschheid zullen gestraft worden.

Opschrift.

Miserere mei, Domine, quoniam infirmus sum : sana me, Domine, quoniam conturbata sunt ossa mea. (1) Ps. 6.

Gy zyt myn hoop alleen! ik lig hier gansch verlaeten :
Nog heelkonst of doctoor en kan my niet meer baeten.
Weest my genaedig, Heer, myn ziekte is zeer groot!
Weest my genaedig, Heer, want anders ben ik doodt!
Daer is geen medecyn, of 'k hebbe die genoemen (2),
En wat genezen kan heb' ik tot my doen komen :
't Is alles te vergeefs het geên ik heb' gedaen :
Ik ligge hier gereet de doodt te onderstaen.
Men kwamp Ezechias den besten troost te geven
Als men voor vyfthien jaer verlengen kwamp zyn leven;
En aen den capityn wierd groote gunst gezeyt,
Terwyl den knegt op 't woord zyn lammigheyd wird kwyt.
Daerom, Samaritaen, wilt ook myn helper wezen,
Want als gy maer en wilt, zoo ben ik haest genezen;
Myn beenders zyn ontstelt, ik lig' hier gansch beroerd;
Maer strax ben ik gezond als gy maer spreekt een woord.

5de SCHILDERIJ.

Een drenkeling wordt door de hand van eenen engel uit de onstuimige zee aan wal gebracht.

Opschrift.

Non me demergat tempestas aquae, neque absorbeat me profondum. (3) Ps. 68.

O Heere, staet my by! ik moet hier gaen verdrinken
En zal door dit tempeest tot in den afgrond zinken.

---

(1) ***Ontferm u mijner, o Heer, want ik verkwijn; genees mij, Heere, want mijn gebeente is ontsteld.*** 't Is het 3de vers van eenen smeek- en boetpsalm. David bidt, dat God zijne straffende hand van hem moge afkeeren, zijn leven sparen en hem van zijne ziels- en lichaamssmert bevrijden.

(2) *Sic.*

(3) ***Laat den watervloed mij niet overstroomen, noch den afgrond mij verslinden.*** 't Is de eerste helft van het 16de vers van dezen bidpsalm.

Bescher(*m*)t my, o Heer, door uwe sterke hand
En trekt my uyt de zee tot op den vasten kant.
Als Paulus was ter zee, naer langen tyd te vaeren,
Zoo quamp 't tempeest het schip vernielen door de baeren
Het schip dat sloeg van een, de menschen al in zee :
Maer Paulus door zyn deugd die trokt (1) hun uyt dees wee. —
Wanneer den quaeden drift in my tempeest wilt maeken,
Komt my dan door uw gunst genaedig aenteraeken ;
Want anders zal ik haest in dit tempeest vergaen,
Ten zy dat gy my helpt en stelt ter vaste baen.

6de SCHILDERIJ.

Op eene breede trede staat, vóór eenen zetel met troon boven, eene met een tapijt gedekte tafel, waar een open boek op ligt nevens pen en inkt. Vóór de tafel staat in deemoedige houding een zondaar, aan wien een engel, op eene groote dubbele tabel, getallen (de getallen der zonden?) aanwijst.

Opschrift.

Non intres in judicium cum servo tuo. (2) Ps. 142.

En wilt met uwen knegt in 't oordeel niet intreden :
Want als gy vonnis streykt en helpen geen' gebeden ;
Gy zyt dan onbeweegd en vol regtveerdigheyd,
En g'hebt ter zyd' gestelt al' uw' bermhertigheyd.
Hoe zeer en zullen wy voor uwen stoel niet beven,
Alwaer gy reden vraegt van ganschelyk ons leven,
Daer allen mensch die leeft met zonden is besmedt
En pligtig aen de straf van overtreden wet.

---

(1) *Sic.*

(2) *Kom niet in 't gericht met uwen dienaar.* Uit het 2de vers van dezen bidpsalm. *Kom niet in 't gericht*, span uw uiterste recht tegen mij niet in.

7de SCHILDERIJ.

Het onderwerp is vrij duister voorgesteld : een engel zit op eene pottebakkerstafel, zoo dunkt me, vóór een beeld (of een als levend voorgesteld vrouwspersoon ?). Nevens de tafel staat eene schup in eenen hoop aarde.

Opschrift.

Memento quaeso quod sicut lutum feceris me, et in pulverem reduces me. (1) Job, 10.

Gelyk men komt den pot van aerde te formeren
En naer een-ieders wensch hem komt te fatsoeneren,
Alzoo hebt gy my ook van d'aerde voortgebragt,
En van het stof gemaekt door uwe groote magt.
Maer, ziet ! gelyk den pot wel haestig wordt gebroeken (2)
En met zyn stuk en scherf in d'aerde word gestoeken,
Alzoo ben ik welhaest in d'aerde neergeleyd
En ben weer stof en aerd' op eenen korten tyd.
Gelukkig dan den mensch die wel komt t'overpyzen
Dat hy van aerde is en weer naer d'aerd' moet ryzen,
Dat hy in stof en aerd' wel haestig zal vergaen
En dat het met den mensch hier spoedig is gedaen.

8ste SCHILDERIJ.

Een vrouwspersoon staat vóór eenen engel, met roosachtige vleugelen en lichtkrans versierd, die de tafelen der wet draagt, terwijl een kwade engel, met zwarte vleugelen en eenen boog in de linke hand,

---

(1) ***Gedenk toch dat gij mij als klei gevormd hebt, en mij weder zult in stof doen keeren.*** 't Is het 9e vers van het 10e hoofdstuk, waar Job zijne klachten in voortzet.

(2) *Sic.*

haar met zijne rechte hand bij de schouder grijpt om haar meê te trekken.

Opschrift.

Concupivit anima mea desiderare justificationes tuas. (1) Ps. 118.

De liefde tot uw' wet heeft myne ziel verslonden,
En 'k hebbe my voor vast aen uwe wet verbonden.
Daerom is 't te vergeefs dat my de wereld kwelt,
Want ik heb' uwe wet voor alle zaek gestelt.
Ik bid u dan, ô Godt, wilt my dees' jonste gunnen
Dat ik volherden mag in uwe wet te minnen:
Dat dan myn herte brand in liefde tot uw' wet,
Of dat myn herte sterft, is 't dat men het belet.

9de SCHILDERIJ.

Midden in den duisteren nacht, die enkel een beetje verlicht is door de halve maan, gaat eene vrouw met uitgestokene handen, als naar den weg tastende. Op eenigen afstand vóór haar stapt haastiglijk een engel die naar de vrouw omziet en eene lantaarn draagt wier stralen hem voorlichten.

Opschrift.

Anima mea desideravit te in nocte. (2) Isaiae, 26.

Wat eene duysternis' komt my niet te verblinden,
Die my zoo zeer belet van mynen vrind te vinden?

---

(1) *Mijne ziel is zeer begerig naar uwe geboden.* 't Is het 20e vers van dezen psalm. Naar het Hebreeuwsch luidt dit vers: *Mijne ziel is verbrijzeld* (verteert, kwijnt weg) *van verlangen naar* de kennis van *uwe geboden.*

(2) *Mijne ziel verlangt naar u bij nachte,* 9e vers. De nacht is de tijd der stille overweging, des gebeds.

Zy is bynaer zoo groot als van 't Egyptens land,
Jae welkers dikkigheyd was tasbaer (1) met de hand.
Den dag was my te kort om mynen wensch te slisschen;
Ik voeg' er by den nagt om myn begeert' te blusschen;
Ik zoek' nu donkerliks naer mynen besten vrind,
Maer 't is al te vergeefs: ik staen hier gansch verblind.
Dog gy, o lieven Heer! wilt my met licht bestraelen,
Op dat ik u tot my zoud' konnen wederhaelen;
Verdryft de duysternis' van (*myn?*) verblind verstand
En voedt myn dorrig hert met uwen zoeten brand.

10de SCHILDERIJ.

Eene vrouw zit op den grond. Een engel verwijdert zich van haar. In de verte ziet men herten en reebokken op de hoogten, waar de engel naartoe gaat.

Opschrift.

Fuge, dilecte mi, et assimilare capreae hinnuloque cervorum super montes aromatum. (2) Cant. 8.

't Is droef, beminden vrind, dat gy voor my moet vlugten,
Op dat gy vry zoud zyn voor myn' miskeerde schigten.
Loopt naer een kruyd-gebergt, waer hert en geyt naer vlugt,
Maer dat het zy geveynsd en zonder groot gerugt.
Adieu en zeg' ik niet, om dat gy haest zoud keeren;
Ik zal uw wederkomst met nieuwen lof vereeren.
Loopt, vlugt, maer keert haest weer, of wel myn ziel beswykt,
Ist dat gy door de vlugt u ver van my afwykt.

---

(1) *Tasbaer.* Te Alsemberg en omstreken zegt men *tassen* voor *tasten.*

(2) *Vlucht, mijn beminde, en wees gelijk aan eenen reebok en een jong hertje op de specerijbergen.* 't Is het slotvers (14e) van het Hooglied van Salomon. *Op de specerijbergen,* d. i. hierboven naar het verblijf van eeuwige liefde.

11de SCHILDERIJ.

Op de groote plaats eener schoone stad, en in de nabijheid van eene kerk, staat eene vrouw : zij ziet op naar den hemel, waar een engel verschijnt omgeven van wolken.

Opschrift.

Quando veniam et apparebo ante faciem Dei. (1) Ps. 41.

Wanneer, ô mynen Godt, zal ik tot u geraeken,
En zult gy van uw' vreugd my eens deelagtig maeken?
'k En zien u maer van ver en in de donkerheyd,
Maer 'k hoop u haest te zien in volle klaerigheyd.
Ach! uw' afwezentheyd die moet ik zoo besueren,
Als dat een uer alleen een eeuw my schynt te dueren.
Roept my dan haestelyk voor uwen zoeten troon,
Schoon ik onweerdig ben van zulken grooten loon.

12de SCHILDERIJ.

Deze schilderij is een tegenhanger van de vorige : schier hetzelfde panorama eener stad breidt zich uit achter de vrouw, die vleugelen heeft aangekregen, en, nog éénen voet op eenen aardbol met een kruis op, ten hemel wil, waar de engel haar heen wenkt.

---

(1) ***Wanneer zal ik komen en verschijnen voor Gods aangezicht?*** Dit is de helft van het 3e vers van eenen bidpsalm, waar David in klaagt over zijne gedwongene afwezigheid van 's Heeren heiligdom te Jeruzalem. Dit halfvers drukt zijn hevig verlangen uit om Gods heiligdom wederom te kunnen bezoeken.

Opschrift.

Coarctor à duobus, desiderium habens dissolvi, et esse cum Christo. (1) Ad Philipp., I.

De wereld vol bedrog heeft my aen hem gebonden,
En hadde hy gekost, hy hadde my verslonden;
Maer die van boven is, die winkt my met de hand
En breekt door zyne magt wel haestig s' werels band.
Wanneer den mensch zyn hert wilt naer den hemel stieren,
En is hy niet bedugt voor al het s' werels tieren,
Maer wenscht verlost van d'aerd' met Christus eens te zyn
En met een waere lief.d' te zien zyn zoet aenschyn.

---

(1) ***Ik word van beide gedrongen, daar ik verlange ontbonden te worden en met Christus te zijn.*** De H. Paulus zegt in dit 2de vers van zijnen brief aan de inwoners van Philippi (Macedonië) dat hij van den eenen kant verlangde ***ontbonden te worden*** van zijn lichaam, uit dit leven te scheiden, ***en met Christus te zijn,*** doch als hij van den anderen kant bedacht dat de Philippiërs hem nog niet goed konden ontberen, wilde hij nog langer leven : ***hij wordt*** dus ***van beide gedrongen,*** èn langer leven, èn sterven.

INHOUDSTAFEL.

Jaar 1903. — Tweede deel.

(Juli — December.)

A.

Bladz.

Boeken (Aangeboden) 5, 19, 91, 99, 179, 195

B.

Boucherij (Jan). Goedkeuring zijner benoeming tot briefwisselend lid 21

C.

Claes (D.). Verslag over het opstel van den heer Prenau : « Het jongste zuivere Nederlandsch » 189

— — Voorstellen met het oog op het bevorderen der zuivere uitspraak 96

Claeys (Dr. H.). Bibliographische mededeeling over « Alpenmeer » door Edm. Fabri 24

Coopman (Th.) legt een ontwerp van Reglement neer voor de stichting Van de Ven-Heremans 110

D.

De Potter (Fr.). Bibliographische mededeeling over « De Kouter » maandschrift verschenen in 1900, 1901 en 1902 182

Bladz.

De Vos (Dr. Am.). Verslag over het opstel van den heer Prenau : Het jongste zuivere Nederlandsch 188
De Vreese (W.). Bibliographische aanteekeningen . . 200

K.

Kuyper (Abr.). Brief aan de Koninklijke Vlaamsche Academie om zijne benoeming tot buitenlandsch eerelid te aanvaarden 7
— — Goedkeuring zijner benoeming tot buitenlandsch eerelid 21

M.

Muyldermans (Kan. J.). Bibliographische aanteekening . 199

O.

Obrie (J.). Bibliographische mededeeling over « De Vlamingen in het Walenland » door Om. Wattez . . 183

P.

Prayon-van Zuylen (A.). Verslag over het opstel van den heer Prenau : Het jongste zuivere Nederlandsch . 188

S.

Segers (G.). Bibliographische mededeeling over « Het Bestuur der Provincie Antwerpen van 1838 tot 1900 » door H. Jacobs, archivaris 25
Sermon (H). Verslag over het opstel « Pieter Breughel de oude » door L. Maeterlinck 32
Symons (B.). Brief aan de Koninklijke Vlaamsche Academie om zijne benoeming tot buitenlandsch eerelid te aanvaarden 8
— — Goedkeuring zijner benoeming tot buitenlandsch eerelid 21

V.

Bladz.
VAN DE VEN-HEREMANS. Neerlegging van een ontwerp van Reglement voor de stichting 110
— — Bespreking van het ontwerp van Reglement voor de stichting 186
VAN EVEN (ED.). Verslag over het opstel « Pieter Breughel de oude » door L. Maeterlinck 30

W.

Wedstrijden (Letterkundige). Prijsvragen voor 1905, 1906, 1907 en 1908 34

Benoemingen.

B.

BOLS (J.) benoemd tot lid der Commissie tot het voorstellen van prijsvragen 10

C.

COOPMAN (TH.) benoemd tot lid der Commissie tot het voorstellen van prijsvragen 10

D.

DE LA MONTAGNE (V.) benoemd als candidaat voor de opene plaats bij de Commissie voor Nieuwere Taal en Letteren 110
DE VOS (Dr. A.) benoemd tot lid der Commissie tot het voorstellen van prijsvragen 10
DE VREESE (W.) benoemd als candidaat voor de opene plaats bij de Commissie voor Middelnederlandsche letteren . 110
— — gekozen tot lid der bestendige Commissie voor Middelnederlandsche letteren 185

G.

GAILLIARD (E.) benoemd tot lid der Commissie tot het voorstellen van prijsvragen 10

O.

Bladz.
Obrie (J.) benoemd tot lid der Commissie tot het voorstellen van prijsvragen 10

S.

Segers (Gust.) gekozen tot onderbestuurder voor 1904 . 185
Sermon (H.) gekozen tot bestuurder voor het jaar 1904 . 185
Simons (L.) benoemd als candidaat voor de opene plaats bij de Commissie voor Middelnederlandsche letteren . 110

T.

Teirlinck (Is.) benoemd als candidaat voor de opene plaats bij de Commissie voor Nieuwere Taal en Letteren . . 110
— — gekozen tot lid der Commissie voor Nieuwere Taal en Letteren 185

Lezingen en Toespraken.

B.

Bols (J.). Bijdrage tot de geschiedenis van de Iepersche Rederijkkamer *De Korenbloem*, gezeid *Lichtgelaen* .203
— — Oude schilderijtjes met opschriften in verzen. Eene mededeeling gedaan in de Commissie van Geschiedenis, Bio- en Bibliographie 217

D.

De Cleneer (Ad.). Verslag van den keurraad over den vijfjaarlijkschen wedstrijd voor Nederlandsche Letterkunde. X^e^ tijdvak (1895-1899) 112

G.

Gailliard (E.). Nota namens de Commissie voor het stellen der prijsvragen 36

M.

Bladz.
Mac-Leod (J.) gekozen tot lid der Onderwijs-Commissie . 11
Maeterlinck (L.). Pieter Breughel de oude en de prenten van zijnen tijd 59
Muyldermans (J.) gekozen tot werkend lid 97

P.

Prayon-van Zuylen (M. A.). De Aanslag van den Brusselschen Tuchtraad tegen de taalvrijheid van den advocaat 38
— — Motie met betrekking tot de Congoquaestie . . . 94
— — Toespraak aan de leden bij het overlijden van S. Daems 21
Prenau (St. L.). De zuivere Nederlandsche taal . . . 77

S.

Schoutens (Eerw. pater). Willem van Ruysbroeck . . 12

ERRATUM.

Blz. 186, regels 15-16. Er staat : *de vastgestelde belooning zou ontvangen.* — Lees : *in de uitgaven der Academie zou opgenomen worden.*

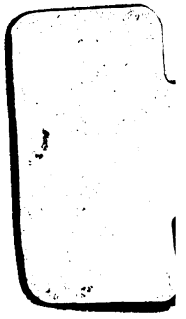

Widener Library
3 2044 098 645 914